

המחיר
7 ש"ח
ניחן לשלם בנדירים פלוס וקהילות

אוסף

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

הנהגות והדרכות
ותמצית קצות דרכיו
של רשכבה"ג
מרן ראש הישיבה זצוק"ל

לא במזותו יקה -
פרשת קודח
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א

עבודת המידות
בשמירת ההלכה
הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

כפירתו של קודח
והתשובה לה
הרה"ג רבי מרדכי נויגרשל שליט"א

כף אחת עשרה זהב

פרקים לדמותו ומסכת חייו
של הפוסק והמקובל הגדול מנבונני לחש בירושלים של מעלה
הגאון רבי יעקב חיים סופר זצללה"ה
בעל "כף החיים"

בנתיבות
הפרשה
יעלת חן
הפרשה המתכימה

לקראת
שבת
מלכתא

חשבתי דרכי
מחשבה קצרה
על הדף
יעלת חן
תוספת
שבת
מענה יחזקאל
אבני דין

שיעור
בינה
עטרת המועדים
עומק הפשט
נחל
אליהו
נידונים מעשיים
בהלכות טהרת כהנים

ועד ליל שבת
חננו
לנער
מהשבות טובות
{ אז נדברו }
ובלכתך

ממגד
שיעור חומש
תורת המידות
לדעת
עינינו גל

תזכין עניינים

אוסף הפרשה

- 61** חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 63** נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 66** מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 69** בנתיות הפרשה
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א
- 71** יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 73** אמונה בין בתרי הפרשה
תבונותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- 75** מי באר
התחזקות באמונה ובעבודת ד'
- 77** אבני חן
ביאורים והערות בפרשת השבוע
- 79** הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים
מפרשת השבוע
- 80** לקדאת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"
- 85** כף אחת עשרה זהב
פרקים לדמותו ומסכת חייו
של הפוסק והמקובל הגדול
מנבוני לחש בירושלים של מעלה
הגאון רבי יעקב חיים סופר זצלה"ה
בעל "כף החיים"

אוסף ההלכה

- 31** שיעורי בנה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
על ספר המצוות
- 33** עטרת השבת
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי מלאכות שבת
- 35** הלכות טהרת כהנים
הגאון רבי ישראל כהן שליט"א
- 37** עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 43** פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- 51** תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
בירור הלכה
- 53** מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 57** מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

אוסף הדעת

- 5** מומגד גרש ידחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 7** שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 9** ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 11** תמצית קצות דרכיו
זכרונות וידיעות חשובות מחייו
של מרן רשכבה"ג זצ"ל
- 13** הדרכות והנהגות
שקבלו כמה מתלמידי
מרן ראש הישיבה זצוק"ל
- 15** עינינו גל
מאמרי עין לא ארתה
- 19** תורת המידות
הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א
- 21** חנוך לנער
הרה"ג חנוך זרורי שליט"א
- 23** זבלכתך
הרב אהרון לוי שליט"א
- 24** מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 25** אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות

קריאת
רבן של ישראל
רבינו הגר"ג אדלשטיין שליט"א
נשיא מועצת גדולי התורה

פרשת קרח

ירושלים
19:04

טבריה
19:10

בני ברק
19:19

מודיעין עילית
19:13

חיפה
19:14

בית שמש
19:03

אלעד
19:12

נתניה
19:19

אופקים
19:11

ביתר
19:03

המחיש חובדאים 105 דק

יש להבין מה הפירוש 'מקדשו שביערי', הרי יום השביעי קדוש כבר מששת ימי בראשית, כמו שכתוב זיקדש אותו, ובמה יש לקדשו עוד, אמנם הביאור בזה, שכל אחד בהנהגתו יכול להוסיף קדושה ביום השביעי ולקדש אותו יותר, וכיצד? על ידי עסק התורה, שהוא הדבר הקדוש ביותר, בזה מקדשים את השבת, וזה הביאור עם מקדשו שביערי ישבעו ויתענגו 'מטובך' – בעסק התורה, וכל אחד צריך לנצל את הזמן שלא ילך לאיבוד, בפרט בימי ששי ושבת, שיש מורים היתר וסבורים שאין חיוב תלמוד תורה בימים אלו, ומרגישים שאפשר למרוק עול ולהסית דעת מתורה, אין זמן שפטורים מתלמוד תורה, ובפרט שבזמן זה הוא נוטל שכר כנגד כולם.

(מסך שיחת מרן רח"י שליט"א)

וזמן להגל העלון במייל 073295324@gmail.com

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר

בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46

על כל תרומה לאוסף גיליונות

(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

'פיקודי ה' ימים משמחי לב'
אימתי הן ימים כשיזכרין מפי ישר
(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

פרשת קורח שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 143 * עיה"ק ירושת"ו * כתיבי תלמידים

'את משמרת תרומותי'

באיסור לטמא תרומה וקדשים ונגיעת טמא בהם

מקרא ד'משמרת תרומותי' וכדדרשי' בב' תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה, והוא תמוה מסברא, וגם קשה מסוגיא דפסחים דחזי' שבמקום שאין הפסד תרומה ליכא איסורא וכנ"ל.

והנראה בבאיור שיטה זו, דהנה בס' טהרת הקדש (זבחים לגב), ביאר הא דאיצטריך קרא ד'במים יובא וטהר' ללמד שהתרומה נפסלת בנגיעת טבוי, משום דמקרא ד'בכל קדש לא תגע' הנאמר בתרומה ה"א שיש כאן איסור נגיעה בלא שייכות להטומאה בפועל, וכדחזי' לענין אוכל קודש בטומאת הגוף, שחייב עליו אף שלא הוכשר האוכל לקבל טומאה כמ"ש תוס' ביבמות עגב, וה"נ ה"א דכל האיסור מצד עצם הנגיעה, קמ"ל 'במים יובא וטהר' שהוא דין פסול לתרומה.

ולפ"ד, יתכן דה"נ למסקנא ב' הדינים איתנייהו, ומלבד מה שיש דין פסול לתרומה וקדשים בנגיעתם, עוד יש כאן איסור נגיעה בעצם, שאסור הטמא ליגע בתרומה, ואף בלא שמטמאה בנגיעתו.

והרי מצינו כע"ז לענין ביאת מקדש בטומאה, דכתיב ביה 'את משכן ה' טמא' והרי בודאי המקדש לא מקבל טומאה, אלא גדר הדבר הוא כנ"ל, דיש איסור כניסה בעצם אף שאינו מטמא, אלא שעצם הכנסת טומאה לקודש היא אסורה, וה"נ בנגיעת טמא בתרומה י"ל שהאיסור הוא בעצם נגיעת טמא בדבר קדוש, דאסור שתגע הטומאה בקדושה, ואף כשאינה נטמאת בוה.

ולפ"ז יתכן בכונת הריטב"א, דאף תרומה שנטמאת, אף שאינה מטמאה בנגיעתו, הרי אכתי הויא דבר קדוש, ואסור לטמא ליגע בקדושה. אכן חידוש גדול הוא שהנגיעה אסורה אף שאינה מטמאת. [א.ה. ו]לפ"ז בריטב"א מבו' עוד, דגם אי 'לפי' לזה ממשמרת תרומותי' ולא מלא תגע' (וכלשונו שם, נמי אפשר לבאר שגדר האיסור הוא בעצם הנגיעה).

ולגבי הקושיא הב' מפסחים, שם מבו' דקדשים טמאים אין בהם איסור הוספת טומאה, אפשר לומר דמתנ' מיירי בשעת שריפה, דעכ"פ אולא התרומה לאיבוד, ובכה"ג הוא הותר לטמאה כיון שמ"מ היא הולכת לאיבוד, ודברי הריטב"א אמורים בתרומה העומדת לשימוש, דאף תרומה טמאה חזיא להדלקה, ובוה דילמא אסור, אך לכאורה מאחר והוא איסור נגיעה בלא שייכות להפסד, מה לי שעומדת לאיבוד הא אכתי תרומה היא ובאיסורה קיימא.

ואולי י"ל דכל דברי הריטב"א דוקא באדם טמא, דאף בלא שמטמא את התרומה נאסרה לו הנגיעה בקודש, וכמו שנאסר האדם הטמא ליכנס למקדש, אבל בכגון דמתנ' שהאדם טהור והבשר טמא, ליכא איסור 'נגיעה' מצד עצם הטומאה עד שיביא לידי טומאה בפועל, וזהו דוחק וצ"ע.

א. הנה יש איסור לטמא קדשים ותרומה, ומקורו דין זה כתב רש"י בריש חולין (בב, ב) מקרא דידן, דכתיב גבי תרומה משמרת, היינו דאסור אפי' לגרום לה טומאה, וזהו מחמת קדושתה, כ"ש לקדשים דחמורה קדושתן טפי.

אמנם ברמב"ם (פ"ב מתרומות ה"א) מבואר להיפך, דתרומה ילפי' מקדשים לענין זה, וז"ל: אסור לטמא תרומה של ארץ ישראל כשאר הקדשים עכ"ל, הרי שמקור הדין מקדשים ודין התרומה כשאר הקדשים, וצ"ב מהו המקור לאיסור זה בקדשים גופייהו.

וצ"ל דמקורו מקרא ד'כתיב ביולדת' בכלל קדש לא תגע' וכמבו' במכות (יד, ב) שמכאן למדו לאסור נגיעת טמא בקדשים, כ"ש ביולדת בימי טהרה שהיא כטבוי' ואסורה ליגע בקדש, ואמנם בתרומה כתיב כבר 'משמרת' אך לא נתפרש בקרא מהו השימור הנצרך, ואחר דגלי קרא לגבי קדשים שנגיעת טמא אסורה בהן לפי שאסור לטמאותן שוב מפרשינן גם בכונת 'משמרת' דהיינו שימור מטומאה, נמצא דלהרמב"ם מקור האיסור בתרומה נלמד מקדשים, [וע"ע דרך אמנה בשם כמה אחרונים דילפי' מקרא ד'יולדת, וכעין משנ"ת].

אלא דברמב"ם הל' פסוה"מ (פ"ח ה"ב) היה נראה מקור אחר לאיסור טומאת קדשים, דז"ל שם: 'אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טומאה, שהרי פוסלן'. עכ"ל. משמע דסברא הוא שאסור לטמאן לפי שאסור להביאן לידי פסול דהוי מפסיד קדשים, ולא הזכיר מקור לדבריו מקרא.

אכן נראה שהרמב"ם לא בא בזה לפרש מקור איסור טומאת קדשים, כי אם לבאר גדר האיסור, שהוא משום שפוסל ומפסיד הקדשים, והנ"מ בזה דבקדשים טמאים שאינו מפסידן בנגיעתו אין איסור נגיעה, וכמבו' בפסחים יד, שתרומה טמאה אין איסור להוסיף לה טומאה אחר שכבר טמאה היא ופסולה.

וכן מתבאר גם מדאמר ר"מ (שם כב, דער"פ שחל להיות בשבת ושורפין חמץ ב"ג מותר לשרוף תרומה, ואף שראויה היא עדיין לאכילה, כיון שסופה לאיבוד מותר לטמאה, דיסוד האיסור בזה משום הפסד תרומה והיכא דלאיבוד קאי ליכא.

והא דנחלקו תנאי (שם יד) בדין להוסיף טומאה על טומאה, אי מותר לעשות שני לראשון, ע"כ א"י אלא מדרבנן, דהא חזי' שאף בטהור לגמרי מותר לשרוף ולטמא כל שהולך לאיבוד, וכ"ש כשהוא טמא ועומד, וע"כ שאין איסור זה מה"ת אלא מדרבנן, ואף ר' יוסי שנוחל עם ר"מ בדינו להלן כב, לא אסר אלא מדרבנן.

ב. ובריטב"א (גיטין סא, א) מצינו שיטה מחודשת בזה, שהביא מי שפירש שאסור לטמא אף תרומה וקדשים שכבר נטמאו,

דבריהם הם זכרונם שימוש חכמים

סיפרנו בשבוע שעבר, כי רבינו זצ"ל הרבה להפציר באביו שישלחנו ללמוד בישיבה כשאר הבחורים דאז, בכדי לקנות את המעלות שיש ב'ישיבה' ושאי אפשר לקנותן בשלמות בלימוד לבד בבית.

אחת המעלות שבישיבה עליהן היה רבינו מרבה לדבר, היא מעלת 'שימוש החכמים', שתועלתה הן לדרכי לימוד התורה והן להנהגת החיים, וכדברי רבינו - "שייך שימוש חכמים על תורה וגם על כל ההנהגה, כי צריכים רבי על תורה וגם רבי איך להתנהג, וכשתלמיד רואה את ההנהגה של רבו הרי זה חינוך בשבילו..." וכבר הארכנו במהותה בעבר במדור 'בעקבי הצאן'.

ואכן רבינו עצמו היה מרבה לשמש את החכמים, החל מאביו רבו שלימדו תורה, והיה דבק בהדרכתו והנהגתו כל ימיו, וכמדומה, שמשם דמות דיוקנו עמדה לנגד עיניו בתורתו ובכל הנהגתו, וכפי שכבר סופר מפי תלמידים. וכך גם מה שקיבל משאר רבותיו, אשר דבק בהם ושימשם ככל יכולתו, הלא הוא מרן הרב מפוניבז', שכבר הזכרנו בגליון הקודם שאביו הורה לו לדבוק בו, והרבה משמועותיו של הרב זצ"ל נמסרו לנו מפיו של מרן ואחיו הגר"ו זצ"ל.

רבינו הרבה לשמש את מרן החזו"א, כפי שסופר שבימים ההם היו נכנסים רבינו ואחיו הגר"ו כמעט מדי יום אל מרן החזו"א לדבר בלימוד, גם את חבריו ותלמידיו בני הישיבה היה רבינו מדרבן ללכת לדבר בלימוד עם החזו"א, הוא אמר להם כי אם לא יעשו כן עוד יתחרטו על כך.

גם במרנן ראשי הישיבה זצ"ל היה מרן דבק כל ימיו, ה"ה מרנן הגר"ש רוזובסקי, הגר"ד פוברסקי, והגר"מ שך זלה"ה. סיפר הגר"ע סולידנו שליט"א כי בהיותו קרוב למרן הרב שך זצ"ל, חקר אצלו רבינו על לימודו של הרב שך ועל דרכי הנהגתו, מאילו סוגיות הוא מתפעל במיוחד, ובאלו הנהגות הוא זהיר במיוחד וכדו'.

כך היתה דרכו של מרן לחקור אחר הנהגת גדו"י, הוא עצמו סיפר כי שאל את תלמידיו הקרובים של המשגיח ר"י לוונישטיין זצ"ל על הנהגות שראו אצלו. כאשר ישב אצלו המשגיח הגר"ד יפה זצ"ל (אשר היה רגיל לעלות אליו כל מועד, והיתה ביניהם ידידות אמיצה והערכה רבה), פנה אליו מרן ובקש לשמוע מדבריו, באומרו כי הוא שימש הרי כמה מגדולי. מרן ציין זאת גם בדבריו שנשא עם פטירת הגר"ד, קודם שיעורו היומי: "היה לו הרבה שימוש אצל החזון איש, היה לו קשר חזק מאד עם החזון איש והיה מדבר איתו הרבה, גם עם הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שהיו ביחד בכפר חסידים, היה שימוש חכמים גדול מאד".

רבינו היה מתאר את שימוש החכמים של גדו"י, כאשר ספד לאשת מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, ציין במיוחד את פרק זה באומרו: "... נוסף לזה השימוש חכמים, איך ששימש בחוץ לארץ את מרן הגאון רבי שמעון זצ"ל, ופה בארץ את מרן החזו"א ומרן הגר"ו זצ"ל, וכל מילה שלהם היה מדייק וחושב, וגם אצל שאר הגדולים, היתה התבטלות כוז עם שימוש חכמים..."

כך סיפר גם מרן הרב שך זצ"ל: "זכרונני שפעם הגיע לישיבה אדם מבוגר, שהכיר את מרן הגר"מ זצ"ל מעת שלמד בסלוצק אצל דודו מרן הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל, וסיפר כי הנה הרב שך כבר נודע בגדלותו בתורה, בחכמה ובהנהגה, אך הוא זוכרו כבר מצעירותו, שהיה דבוק באופן מיוחד ברבי איסר זלמן, ולא זהו ידו מידו, תמיד היה הולך אחריו, ומדבר איתו, ושימש אותו בכל מה שאפשר... ובזכות זה זכה ונעשה גדול הדור".

משך בעמ' הבא,

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה דרכי החינוך - דמותו של מחנך (מאמר רביעי)

יעקב פ' תזריע): "ואני בהיותי בוילנא אצל מורי הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מוילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו, השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי הגדול בלי הפסק, בעל כורחך כאשר הכלי הגדול נתמלא על כל גדותיו אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה כל שכן שלא יגיע אל הסמוכים כל מאומה".

וסיפר תלמיד רבינו כי כן הורה לו למעשה, בעת שבא לפניו לשאול כיצד יוכל לדבר בפני תלמידים במוסר, בעניינים כאלו אשר מרגיש כי עדיין חסר הוא בו, השיבו רבינו כי אכן אי אפשר לו לדבר על כך... ולא מפני שזה אסור, אלא כי פשוט זה לא ישפיע...

עוד טעם יש שהמחנך צריך להיות בעל דרגה, והוא ע"פ מה שהזכרנו קודם, שהמחנך חשוב בעיני תלמידיו, וחשיבות זו נצרכת היא לתועלת השפעת חינוכו על המחונך, ואם תמעט חשיבותו בעיני המחונך ויקל בעיניו, או אז גם ימעט כח השפעתו עליו, ולכן צריך לשמור המחנך על דרגתו בעיני התלמידים.

מסיבה זו הורה רבינו עוד, כי על אף שעל המחנך לנהוג באהבה וידידות עם תלמידיו, אך אל לו לזלזל עצמו בעיניו: "יש תנאי בזה, שלא יהיה עם המחונך כ"חבר", הוא מחנך, הוא משפיע, הוא אוהב... אבל 'אני המחנך ואתה המחונך' ואין אנו כשני חברים, אלא צריך שתהיה יראת הרוממות כלפי המחנך, לא יראת העונש, כי יראת העונש אין לה שום השפעה ופעמים אף גורמת שיהיה יותר גרוע, רק יראת הרוממות... בדרך הטבע יש יראת הרוממות מהרב, כל מי שהוא רב ומחנך יש לתלמידים יראת הרוממות ממנו, וצריך לנצל את זה להשפעה, ולא לקלקל את היראת הרוממות".

וכך, אמר רבינו, צריכה להיות גם הנהגת הורים עם ילדיהם, "הטבע הוא שילדים מחשיבים את ההורים, אלא אם כן ההורים גורמים לעצמם שיזלזלו בהם, אבל בדרך הטבע כך טבע האדם, שכן מכבד את אביו, ומחשיב את אביו, ואוהב אותו, ומחקה אותו בהנהגתו..."

"צריך גם שלא ישלוט הילד בהוריו, ויתנהג אליהם בכבוד ובהערכה, ולא כמו חברים, וכגון אב שלוקח את הילד על הכתפיים והולך איתו כך ברחוב, זהו חינוך לא טוב, שהילד מתחנך כאילו האב הוא חמור לרכב עליו... וצריך שידע לכבד את אביו ולא לעשות באופן כזה. אבל יחד עם זה צריך שיהא החינוך בנחת..."

חז"ל דרשו (חגיגה טו,ב) אם הרב דומה למלאך ה' צבקות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. למדנו כי השפעת המחנך תלויה בדרגתו האישית, ואם אינו בעל דרגה לכשעצמו גם אינו ראוי לחנך אחרים.

דבר זה נובע מכמה טעמים. ראשית, כמו שנתבאר במאמר הקודם שיסוד החינוך הוא בדוגמא אישית, הרי כשהמחנך סותר את ערכי חינוכו חסר ביסוד החינוך, וכמו שהגדיר זאת רבינו זצ"ל ד'אינה דומה שמיעה לראיה', וא"כ כשהמחנך אינו בדרגה הראויה נמצא התלמיד מושפע חלילה לרעה.

רבינו הוסיף להטעים את הדבר, מפני שערכו של המחנך אצל התלמידים רב, ולכן התנהגותו משפיעה עליהם: "...המלמד בעצמו אינו יודע עד כמה הוא חשוב בעיני התלמידים, שהוא המחנך שלהם, והתלמידים מחשיבים ומעריכים אותו, וכן כל מי שיש לו תפקיד של חינוך, אפילו מחנך ילדים בגן, הילדים מחשיבים אותו, ומושפעים ממנו".

"ילדים יש להם יראת הרוממות מהמלמדים... כך המציאות, ולכן המלמד צריך להתנהג כמו אדם מורם מעם..."

בהזדמנות אחרת אמר רבינו: "שמעתי פעם שיש שלוש שאינם יודעים את הכח שלהם כמה מחשיבים אותם, ואחד מהם הוא הרב שאינו יודע כמה התלמיד מחשיב ומעריך אותו, כי התלמיד מחשיב את הרב מחמת זה שהוא התלמיד ואני הוא רבו, ואפילו אם התלמיד אינו מראה את זה כלפי חוץ, בעין חדה אפשר לראות איך שהוא מחשיב את הרבי, אבל לא כל אחד מרגיש את זה..."

"ילדים יש להם יראת הרוממות מהמלמדים, לא כל המלמדים מבינים זאת, שיש לילדים יראת הרוממות מהם, אבל כך המציאות, ולכן המלמד צריך להתנהג כמו אדם מורם מעם..."

רבינו ביאר כי זהו עניין 'כתר תורה', כי כתר המלך הוא סמל ההשפעה על העם, וכתר תורה היינו כח ההשפעה של תורה, וכח זה הוא ע"י ה'כתר' של תורה, היינו החשיבות של המשפיע והמחנך שבכחה הוא משפיע על תלמידיו "כמו מלך שמשפיע על העם ומיטיב להם, כך גם בתורה יש כתר של השפעת תורה, אפילו מלמד בחידור, זה גם כתר... הילדים מחשיבים אותו, ומושפעים ממנו... ומי שמשפיע באמונה ובישרות, ועושה את זה בשלמות, מתוך אהבת הבריות [יש הרבה מדרגות עד כמה אהבת הבריות], זה נקרא "כתר תורה" ששכרו גדול מאד, ועל זה נאמר שכתר גדול מכתרם, כל השפעה של תורה, אפילו על ילדים בחידור, או בישיבה קטנה, ובישיבה גדולה..."

זהו טעם אחד שנצרכת גדלות וחשיבות המחנך בעיני המתחנכים תחת ידו.

טעם נוסף לזה הוא מבחינת יכולת ההשפעה, כפי שהרבה רבינו להביא מדברי המגיד מדובנא בשם הגר"א כי יכולת ההשפעה היא רק כאשר המשפיע שלם בהנהגתו באותו הענין ובלי זה לא יוכל להשפיע כלל, וז"ל המגיד מדובנא (באהל

המשך מעמ' קודם

רבות התאונן רבינו על החוסר בשימוש חכמים כיום, שאין מבינים את הצורך בזה כבעבר, "...בזמננו זה נחלש מאד, וצעירים בעלי כישרונות קצת, חושבים שהם כבר יכולים ללמוד לבד ולחדש חידושים בלי רב... יש הרבה ספרים ומראי מקומות, וחושבים שהם כבר יכולים בעצמם לעלות במעלות התורה ולהתעלות ברמת ההבנה בלי שימוש... זה לא כך, אי אפשר להצליח בלי שימוש חכמים!"

רק באברהם אבינו מצינו שנעשו כליותיו כשתי מעיינות והיו נובעות תורה (בראשית רבה צה, ג), וזוהי סייעתא דשמיא מיוחדת לפי דרגת נשמתו של אברהם אבינו, אבל אצלנו ודאי צריכים רב לקבל הבנה ישרה.

זו טעות גדולה מאד. מצינו בגמרא (מגילה טז,ב) שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה, ופירש רש"י שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל, והיינו שכל זמן שברוך בן נריה היה חי בבבל, לא עלה עזרא לארץ ישראל, מפני שלמד ממנו תורה בשימוש חכמים, ואף על פי שעזרא כבר היה אדם גדול מאד, מכל מקום עדיין צריך לשמש את רבו, ועד סוף ימיו של האדם אם יש משהו גדול ממנו בתורה צריך שימוש אצלו.

וידוע שכל הגדולים היו להם רביים, וכל זמן שהיה רבי הם לא עזבו את הרבי, כמו רבי ברוך בער ששימש את רבי חיים עד סוף ימיו, וכן הרב שך שימש את החזון איש והבריסקער רב עד סוף ימיהם, זהו דבר שלא מבינים אותו כיום...

ומחמת החיסרון בשימוש חכמים, חסרה השלמות בתורה, ואחר כך כשמתבגרים מרגישים את החיסרון, שחסרה דרגה בתורה..."

והוסיף רבינו לבאר כיצד משפיע שימוש החכמים גם על כל הנהגת החיים:

"וכפי שסיפר לי אחד שיש לו תפקיד ציבורי, ויש בתפקידו הרבה ניסיונות, שהוא עלול להיכשל, ואמר לי, אני למדתי בפוניבו' בזמן הרב והמשגיח זצ"ל, וראיתי אצלם הנהגה של יראת שמים, איך שהם מפחדים, וזה השפיע עלי שגם אני מפחד, ולולי הייתי רואה את הפחד שלהם יתכן שהייתי נכשל, כי יש ניסיונות ומורים היתר, אבל לאחר שראיתי את היראת שמים אינני מסוגל להיכשל".

ונסיים, בתיאורו של רבינו כיצד נתפסה בדורות הקודמים מעלת ה'שימוש': "זכרנו שנסעתי פעם באוטובוס עם יהודי זקן מאד, והתחיל לבכות, כי בצעירותו היה לו רבי, אחד מגדולי הצדיקים בדור הקודם, שזכה להסתופף אצלו והרגיש את השפעת הקדושה, שראה וקיבל ממנו יראת שמים, אבל עכשיו אין לו היכן להתחמם, כזה רבי עם כזו יראת שמים כפי שראה בילדותו חסר לו היום, ובכה על זה בדמעות..."

ואף אנו נבכה על עצמנו, על חסרונו של אותו רבי גדול שהיה לנו, על אותה דמות פלאים ששכנה בינינו, ממנה למדנו אורחות לימוד התורה ואורחות חיים, בדרגות שאין עוד בנמצא אצלנו, ועתה חסרונו כל זאת...

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת קרח תשפ"ג

בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. (ט"ז, ח'). וברש"י פירש דשתי עניינים נאמרו בזה, ד'את אשר לו', לעבודת לוויה, ו'את הקדוש', לכהונה.

והנה מלבד זאת מונה הכתוב עוד שתי עניינים שיוודעו, אחד שיוודע את אשר לו ואת הקדוש, ומלבד זאת יודע גם את אשר יבחר בו, וצריך ביאור מהם שתי העניינים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בכהונה מלבד קדושת הכהונה שיש בכהנים, יש גם בחירה בכהונה, ויסוד הדין של בחירה, הוא דין בפני עצמו שרק הם כהנים, ואחרים מופקעים ונפסלו ואינם יכולים להיות כהנים, ודבר זה שיש בחירה בכהנים, ושבוה נפסלו והופקעו שאר ישראל מכהונה, מכבאר בדברי המכילתא פרשת בא, דאיתא שם, עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים לכהונה, משנבחר אהרן, יצאו כל ישראל, הרי דהיה בחירה באהרן שרק לו תהיה הכהונה, וכל ישראל הופקע ונפסלו ואינם ראויים לכהונה, ונכמבאר יסוד ענין בחירה בדברי אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל לגבי בחירת ירושלים ומלכות בית דוד.

מעשה יש לבאר דהוה שתי העניינים שמוזכר הכתוב, דדבר אחד הוא עצם הקדושה, והוה שאמר 'את הקדוש', ועוד יודע גם הבחירה, במי הייתה הבחירה לכהונה, והוה שאמר הכתוב 'את אשר יבחר בו', שיוודע גם במי הייתה הבחירה.

והנה יש לדייק בלשון הכתוב, דלגבי הקדושה אמר 'את הקדוש', דהוה לשון עבר שמכבד הוא קדוש, ואילו לגבי הבחירה אמר 'את אשר יבחר בו', שזוהו לשון עתיד, דמשמע דרק עכשיו הוא יבחר.

ונראה לבאר בזה, דלגבי הקדושה, אם יש עוררין על זה, אין צריך אלא לברר את אמיתות הדבר שיש בו קדושה, אבל בבחירה אם יש עליו עוררין, שייך שתהיה בו בחירה מהודשת, בשביל סילוק הערעור, ועל ידי הבחירה המהודשת יסתלקו הערעורים והמענות.

אשר לפי זה יש לומר, דאחר שקורח מען וערער כנגד כהונתו של אהרן, אז באמת הייתה בחירה מהודשת באהרן, ואם כן נמצא דלגבי הקדושה לא היה זה אלא בירור על הקדושה שהייתה בו מקודם, ולכן אמר הכתוב 'את הקדוש' שזוהו לשון שיש בו קדושה מכבד, וזהו ביאור דברי רש"י בפסוק ו', שכתב בפירושו הפסוק 'והיה האיש אשר יבחר בו הוא הקדוש', דכבר הוא בקדושתו, דר"ל דבזה תתברר קדושתו דמעיקרא, ולא שרק עכשיו תחול בו הקדושה, אבל לגבי הבחירה, בזה אמר הכתוב 'את אשר יבחר', דעכשיו יהא בו בחירה מהודשת, בשביל לסלק העוררין והמענות.

ובאמת דהדבר מפורש בקרא להלן (י"ז, כ) דכתיב 'והיה האיש אשר יבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל', הרי

מבואר דכפריחת המטה תהא בחירה, שבבחיורה זו יסולקו כל המענות והעוררין על בחירת אהרן לכהונה.

ויהי ככלותו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם וגו'. (ט"ז, ל"א). מלשון הכתוב משמע דכשכילה משה דבריו מיד נבקעה האדמה ונבלעו בתוכה, ולא היה שהות בין סיום דברי משה לבקיעת האדמה ובליעתם.

ויש לומר בזה דהנה הרי משה קבע שבירור אמיתת נבואתו יהיה מתברר על ידי בקיעת האדמה ובליעתם בתוכה, וא"כ כל זמן שהאדמה אינה נבקעת ואינם נבלעים בתוכה, עדיין אין מתברר אמיתת נבואתו של משה, ואמיתתה תלויה ועומדת עד שתתברר, ולכן מיד עם כלותו לדבר מיד נבקעה האדמה ונבלעו בתוכה, כדי לא להשאיר את אמיתות נבואת משה בלא בירור אפילו רגע אחד.

וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ. (ט"ז, ל"ד). בפשוטו נסו כי נבעתו מפחד הקול שהיה בשעת הבליעה. ויש לומר עוד דהנה כתוב שח' אמר למשה 'העלו מסביב למשכן קורח דתן ואבירם וגו' סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים וגו' פן תספו בכל הטאתם, ומבואר דהצלתם מן הבליעה תלויה היא כמה שסרו ונסתלקו מעל אהלי האנשים הרשעים. והנה לא נתפרש מהו השיעור שצריכים להסתלק מהם, ויש לומר דלכן נסו, כדי שבדואי יהיו בכלל מסתלקים מאהליהם.

בזאת תדעון כי ה' שלחני וגו', וירדו חיים שאולה וגו', וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה וגו'. (ט"ז, כ"ח-ל"ג). ומבואר שעל ידי שיבלעו באדמה שתפתח את פיה יתברר אמיתות נבואתו.

ונראה לבאר מה שהבירור היה באופן שבריאח יברא ה' וגו' וירדו חיים שאולה, לא היה זה בתורת הוכחה וסימן בעלמא, שבזה שדבריו מתקיימים בעשיית אותות ומופתים מוכחת אמיתות נבואתו, והעונש שנענשו בבליעתם ובירידתם חיים שאולה, לא היה זה עונש בעלמא, אלא העונש היה בתורת קיום דינם הראוי להם, וההוכחה הייתה מזה שנתקיים בהם העונש והדין הראוי להם.

דהנה קורח היה אפיקורס, כמבואר בירושלמי דבאותו שעה אמר קרח אין תורה מן השמים, ולא משה נביא, ולא אהרן כהן גדול. ואא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל הוסיף שכפירתו היא בב' עיקרים, דמה שאמר אין תורה מן השמים, כפר בעיקר דתורה מן השמים, ומה שאמר דאין משה נביא, כפר בעיקר שנבואת משה כולה מפי הגבורה.

ובגמ' בכ"ב דף ע"ד ע"א איתא, דבלועי קורה אומרים משה ותורתו אמת והן בדאין. וביאר אא"ז מרן הגר"י זצ"ל שלכן אומרים את שתי הדברים, משה אמת ותורתו אמת, דזהו כנגד כפירתם, שהם כפרו בשתי היסודות דנבואת משה ותורה מן השמים, וכנגד שתי הכפירות הם אומרים, שמשא אמת ותורתו אמת עכ"ד.

והנה דין הכופרין בתורה ובנבואת משה, מבואר בגמ' בר"ה דף י"ז שהמינין והאפיקורסין שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכו', יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות, שנאמר ויצאו וראו כפגרי האנשים הפושעים בי וגו', ועוד שגיהנם כלה והן אינן כלין, שנאמר וצורם לבלות שאול'. ולפי זה נמצא דינים של קורה ודתן ואבירם וכל הנועדים על ה' שהיו בכלל האפיקורסין, הוא להיות יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות וגיהנם כלה והן אינן כלין.

מעשה נראה דמה שנבלעו באדמה וירדו היים שאולה לא היה זה עונש בעלמא, אלא היה זה קיום דינם הראוי להם כדין האפיקורסין, דירידה לשאול היינו דינם של האפיקורסין שיורדין לגיהנם, כמבואר בגמ' בר"ה שם דיליף גיהנם כלה והן אינן כלין מהכתוב וצורם לבלות שאול', הרי דעונש האפיקורסין הוא לירד לשאול, וזהו שנענשו כאן בירידה לשאול, שזהו קיום דינם והעונש הראוי להם.

מעשה יש לומר, דמה שאמר משה רבנו דע"י שתפתח הארץ את פיה וירדו לתוכה היים שאולה, בזה תתברר אמיתות נבואתו לא היה זה בתורת הוכחה בעלמא, אלא היה זה בתורת קיום העונש והדין הראוי להם, ובזה שיהיו נידונין כדין האפיקורסין, בזה גופא יווכח ויוודע שאכן היו אפיקורסים, ומה שמענו כנגד התורה וכנגד נבואת משה היה הכל אפיקורסות וכפירה, ובקשת משה רבנו הייתה, דיבלעו באדמה וירדו היים שאולה, דהגם דבודאי עתיד להתקיים בהם עונש ודין האפיקורסין כראוי להם, אבל זה עתיד להתקיים רק לאחר מיתה, שנשמתם תהא יורדת לגיהנם ונידונת בו לדורי דורות, וע"ז באה בקשתו של משה שירדו היים שאולה, שבעדת קורה יתקיים הדבר כבר בעודם היים, ויראה הדבר לעין כל, שעל ידי זה שיראו שמתקיים בהם דין אפיקורסין, יהא נודע ומתברר אפיקורסות שלהן.

תא ואחוי לך בלועי דקורה

איתא בגמ' בכ"ב דף ע"ד, א"ל ההוא טעייא לרבה בב"ה תא אחוי לך בלועי דקרה, והראהו שתי בקעים שהיה יוצא מהן עשן, ולקח גיזת צמר ושראה במים והניחה שם ונחרכה עיי"ש. ומבואר דגם לאחר זמן מרובה עדיין היו בלועי קורה בעונש בליעתם שנבלעו. ויש לבאר בזה דלפי המבואר דבליעתם היה בתורת קיום דינם ועונשם הראוי

כדין האפיקורסין, והנה בכלל העונש של האפיקורסין הוא נידונין בה לדורי דורות, ולא כמו פושעי ישראל בגופן, שנידונין רק עד י"ב חודש, וא"כ לפי זה מבואר היטב מה שהיו בעונש בליעתם לעולם, משום דכך הוא דין העונש שלהם, שיהיו נידונין בה לדורי דורות, ועל כן גם בזמן רבה בר בר הנא, שזה שנים רבות אח"כ, עדיין היו נידונין בעונש בליעתם.

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל הטאתם. (ט"ז, כ"ז). נצטוו תורה שיסורו מעל משכן קורה דתן ואבירם. ונראה לבאר בזה דהנה כמ"ק דף ט"ז ילפינן כמה דינים בהלכות הזמנה לדין מהכתוב בקורה, דמשדרין שליחא דבי דינא ומזמינין ליה לדינא, דכתיב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם וגו', ועוד איתא שם דאי מתפקר בשליחא דבי דינא ואתי ואמר, לא מתחזי כלישנא בישא, דכתיב העיני האנשים ההם תנקר. ומבואר מדברי הגמ' שקורה ועדתו היו מתפקרין ומחרפין השליח בי"ד שבא להזמין לדין. והנה איתא שם בגמ', דמי שמתפקר ומחרף שליח בי"ד, משמתנין ליה, וכן כתב הרמב"ם מי ששלחו לו בי"ד ולא בא מנדין אותו וכו'. ונמצא דקורה ועדתו שפקרו וחירפו שליח בי"ד, היו כדין נידוי.

מעשה יש לומר דלכן ציוותה תורה שיסורו ויעלו מעל אהליהם, דהיה זה גם מדין נידוי, ומקיום דין נידוי צריך לסור ולעלות מאהליהם. ובאמת דבתרגום יונתן מבואר כן, דכתב 'בגין כן חזי חזי לנדוייהון', הרי דמדין נידוי הוא שנצטוו לסור מעל אהליהם.

והנה עוד איתא בתרגום יונתן 'בגין כן חזי לנדוייהון ולגמרא ית כל נכסיהון', ומבואר דהציווי ד'אל תגעו בכל אשר להם' הוא דין 'חרם' על נכסיהם. ונראה הביאור בזה הוא על פי מה דאיתא שם בגמ' דילפינן דמי שמתפקר ומחרף שליח בי"ד מפקרינן לנכסיה, הרי מבואר דהמתפקר בשליח בי"ד, דינו שיחרם כל רכושו.

וזהו הביאור בציווי ד'אל תגעו בכל אשר להם', דכיון דפקרו וחירפו שליח בי"ד, הוחרם ממונם, וכמו שכתב בתרגום יונתן דהיה זה דין לגמרא ית כל נכסיהון.

ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל הטאתם. (ט"ז, כ"ז). בגמ' סנהדרין דף ק"י דריש הכתוב בקהלת עושר שמור לבעליו לרעתו, אמר ריש לקיש זה עשרו של קרה. והיינו דעושרו של קורה הביאו וגרם לו לחטא זה, שמחמת עשרו נתגאה. ויש לומר דלכן נאמר להם 'אל תגעו בכל אשר להם', ונאסר ממונו של קורה, מכיון דממונו זה הוא שהביא לידי החטא והמהלוקת, על כן צריך להתרחק ממונו זה.

משה אמת ותורתו אמת

אאמו"ר הגאון זצ"ל סיפר עובדא שרבי וולף מסטריקוב זצ"ל בנו של הגאון רבי אברהם משטכנוב זצ"ל היה נוסע אל הרבי מקוצק זצ"ל, בכל פעם היה הרבי מקוצק מבקש מרבי ולף שיאמר לו איזה דבר מאביו הגאון, פעם אחת כשביקש הרבי ממנו שיאמר איזה דבר מאביו, אמר לו שאין עמו שום איזה דבר מיוחד לומר ממנו, הרבי מקוצק לא הניח לו וחזר וביקש תאמר איזה דבר מאביו, לאחר ג' פעמים שביקש ממנו, אמר רבי ולף שנזכר מעשה שפעם אחת ביקש ממנו אביו שימזוג לו כוס תה מהמיחם, כהשגיש לפני אביו את הכוס אמר לאביו אבא 'זה רותח', ויען אביו ויאמר לו איך תאמר שזה רותח וחכמינו זכרונם לברכה אמרו כי כלי שני אינו מבשל. אמר הרבי מקוצק לרבי ולף מרגלית זו בידך ורצית למנוע ממני ולא לספר לי. מזה יש לנו ללמוד שאפילו להתבטא בדברים בעלמא, אין להשתמש בביטוי שאינו מתאים להלכות התורה, ולא לומר שהוא רותח אם חז"ל קבעו שאינו מבשל.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפוי יקר יקרים בבית ישראל

רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל

ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים צוק"ל

הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיבה"ק

לא ניתנו מצוות אלא לצרף בהן את הבריות

נענשו לא היה מחמת המעשים שעשו, אלא מחמת עצם מה שלא עשו - 'ויד עני ואביון לא החזיקה'.

ובאמת בכל מקום בחז"ל מצינו ש'כופין על מידת סדום', ולא מדובר על איש חסד שבא ברשות אחרת, אלא על כל מיני מקרים שבהם האדם לא יפסיד מאומה אם יתן לאחרים לבוא בשלו, הם נהנים והוא לא חסר, ועל כן באו חז"ל וחיידשו ש'כופין על מידת סדום' - מכריחים אותו ליתן, וכל עוד שהוא נמנע ולא מביא אחרים בנחלתו הרי זה נחשב לעוון חמור כל כך של 'מידת סדום'.

ולכאורה יש להבין מה הפשט בדברים, מדוע עיקר החטא נמדד לפי חוסר העשייה של האדם, ומדוע לא מתייחסים למה שחמור מכך לכאורה עשרת מונים - שהאדם מגיע מצד עצמו ועושה מעשי רשע, נוטל משל אחרים ופוגע ברשותם.

ומלבד זאת עתה יצטרך ביאור שבעתיים, דאם חמור כל כך חטאו של המונע עצמו מן הצדקה ודרכו שווה לחטאת סדום ועמורה, וכפי שמצינו בפסוק על אנשי סדום עצמם, היאך חולק המ"ד הראשון וסובר שאין בזה חטא כלל אלא רק 'מידת בינונית', וכי יתכן להמעיט את חטאו של אדם כזה ולא להכניסו בכלל אנשי רשע. אלא מבאר רבינו יונה שלעולם לא מדובר במשנה חלילה על אדם שקומץ את ידיו, אלא אדרבה, על יהודי החרד לדבר ה' ומקיים את מצות התורה - 'פתח תפתח את ידך לו'. ואם כן מדוע אין הוא נחשב לחסיד, משום ד"הכא מיירי בנותן צדקה מיראת ה' אך בטבעו הוא כילי".

הוא אומר, שמדובר על אדם כזה שחונן ונותן, מעניק משלו לאחרים ומרבה צדקה וחסד, ועם כל זה סוברים היש אומרים שהרי הוא אדם רע לב ששווה חטאו לאנשי סדום - "כי מידת סדום היא, ושרשו רע מאד, כיון שבטבעו הוא כילי". אך תנא קמא סבירא ליה דמכל מקום, "אחר שמחזיק עני ואביון מה לנו ולטבעו, המידה עצמה בינונית היא".

והדברים מופלאים למאד מה עולה לפי דעת היש אומרים, שאפילו שלא מדובר על אדם כזה שלא נותן משלו, אלא מתנהג ממש כמו החסיד - גם לא נוטל משל אחרים וגם מוסיף ונותן ממה שיש ברשותו, מכל מקום הוא אינו נחשב לחסיד כלל, ואפילו לא למידת בינוני, אלא חלקו שווה לאנשי סדום ועמורה שהעוון ושהרשיעו. כבר הבאנו מקדמת דנא את לשון החזון איש באגרתו על עסקנים מסויימים הפועלים לטובת הכלל שמכל מקום אינם יוצאים מגדר "חפצים יקרי ערך", אך כאן אנו רואים שיכולים להיות בעלי חסד שאף אינם בגדר בעל ערך, וגם הם בכלל 'נהנה זה היה עוון סדום אחותך'...

וכל כך למה, מפני שאמנם אותו אדם עושה מעשי חסד ומרבה להיטיב, אבל לפני כל מעשה חסד הוא אומר 'לשם יחוד' ומכוון הנני מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי... הוא מצד עצמו, אלמלי התורה שכן גזרה עליו, לא היה רואה צורך לתת לזולתו, ומה יעשה שכן גזר עליו בוראו. כל ההטבה שלו אינה נובעת מלב טוב או ממידות מופלאות, אלא אך ורק שזהו החיוב המוטל עליו, ולכן נחלקו התנאים על אדם כזה האם הוא רק אדם בינוני או חבר לבעל משחית, אך זה ודאי שאינו נחשב לאיש צדיק וחסיד.

ועדיין יש לנו להביט על גודל החידוש המתגלה לעינינו, שיתכן אדם שיהיה בעל צדקה, ראש וראשון לכל דבר חסד, כל אנשי עירו יכירוהו כאיש מאיר פנים שלא השיב פני איש מעולם ואף פעם לא פסק מלפתוח את ידיו - ועם כל זה ייחשב לאיש סדום, קמצן ורע לב. וגם הדעה הראשונה אינה מחשיבה אדם כזה לצדיק באופן יוצא דופן, אלא רק לבעל 'מידת בינונית', הואיל וסוף סוף לא דנים את האדם לגופו אלא לפי מעשיו.

ב. נפש רשע איתרה רע:

ביאור עומק הדברים נראה על פי דברי הרמב"ם הנודעים בשמונה פרקים (פרק שישי), שרבים נתחבטו בהם להבינם עד תכליתם, שם הביא הרמב"ם את הנידון מי עדיף ממי - האם מתהלך בתומו צדיק, שמטבע בריאתו נולד מרומים יותר ונמשך אחרי הטוב, או שמא אדם בעל טבע רע שעבד על עצמו, כבש את יצרו, והצליח להשיג את מדרגתו בניגוד לטבעו.

וכתב הרמב"ם שלמעשה נראה להכריע כי יש לחלק בין המצוות, שיש מצוות שבהם רצון התורה הוא שהאדם יימשך אחרים וזה יהיה טבעו, אך יש מצוות אחרות שהעיקר בהם אינו מידת הלב, וכל רצון התורה הוא רק המעשה בפועל.

"ארבע מדות כאדם; האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדה סדום, שלי שלך ושלך שלי עם הארץ, שלי שלך ושלך שלך חסיד, שלי שלי ושלך שלי רשע" (ה', י').

א. ארבע מידות כאדם:

ארבעת המידות המנויות במשנה הן ארבעת המידות שמלמדות על האדם מיהו, אם טוב ואם רע, ואלו הן מסופן לתחילתן: 'שלי שלי ושלך שלי רשע', ודבר זה הוא פשוט שבפשוטים שאינו צריך לפנינו, שמי שרואה את עצמו כביכול כל העולם שלו ואף מה ששייך לאחרים שייך לו, הרי זה רשע גמור שאין גרוע הימנו.

וכבר אמר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שאף המשנה בתחילת בבא מציעא שדנה מה דין המתעסקים ביניהם על עסקי ממוון אינה עוסקת אלא בשניים האוחזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, אבל מי שאומר גם על טלית של אחרים שכולה שלו - עליו בכלל אין מה לדבר...

מן הצד השני מביאה המשנה את המידה ההפוכה - 'שלי שלך ושלך שלך חסיד', שלא זו בלבד שהאדם אינו נוטל משל אחרים אלא מפקיר את שלו וקורא על נכסיו את שמם של זולתו, וזוהי מידת החסידות, לא לשמור את ממונו לעצמו ולתת כפי מסת ידו.

והמידה הקודמת שבמשנה היא: 'שלי שלך ושלך שלי עם הארץ', ולכאורה יש להבין מה מהותה של מידה כזו ומדוע היא נחשבת למידה מגונה, כאשר האדם מחליף את ממונו בשל אחרים, את שלו הוא נותן ואת של אחרים הוא לוקח, אין כאן אלא הנהגה משונה של הפוכי מטרותא למה לי.

ומבאר רבינו יונה שכאן מדובר על הנהגת עמי הארץ שדואגים כביכול לתיקון העולם, ו'עם הארץ' כשמו כן הוא - אדם שה'ארץ' נתונה בראש מעייניו, ודאגתו היא לארץ וליושביה שיחיו בצורה מתקנת ואחוות המדינות.

ולפיכך צורת הנהגה של 'שלי שלך ושלך שלי' היא הנהגה המתאימה ביותר לעמי הארץ, שרצונם הוא לעשות הנהגה שיתופית שתרבה לכאורה אהבה ואחוה - נכסיהם של הבריות יהיו נכסים ציבוריים, כל אחד יקח וכל אחד יתן, לא יהיו הבדלי מעמדות, והאנשים יתרגלו להפריש מממונם ולתת לאחרים...

ועל כך מלמדת המשנה שדעה כזו היא הפך דעת תורה, כי רצון הבורא שציווה עלינו הוא שיהיו רשויות חלוקות בצורה שכל אחד יאכל משל עצמו ולא ינהג משל אחרים, במקומו ישיבוהו ומה ששלו יתנו לו, וכמו שאמרו לנו חז"ל 'שונא מתנות יחיה', ואף אם ישנה דעת בעלי בתים כאילו יועילו לעולם אם יתנהגו בצורה אחרת, כל כמה שהתורה מלמדת את ההפך אין כאן מידה טובה, ולא עם הארץ חסיד.

ועל כל אלו מגיעה המידה הראשונה שאומרת המשנה: 'האומר שלי שלי ושלך שלך זו מידה בינונית, ויש אומרים זו מידת סדום', וכאן מדובר בפשוטו על אדם שאינו נוטה לא למידה כזו ולא למידה כזו, מצד אחד הוא לא נוטל משל אחרים אך מצד שני גם לא נותן משל עצמו, ועליו סובר המ"ד הראשון במשנה ש'זו מידה בינונית' שאין בה לא רשעות וגם לא מידת חסידות.

אך ודאי שהדברים תמוהים, וכפי שהקשה רבינו יונה, "הלא המונע עצמו מליתן צדקה רשע גמור הוא", שהרי אין לך השחתה ורוע לב גדולים מאלו, שהאדם אוטם את אוזנו מזעקת דל, קופץ את ידו ואינו מוכן לתת מאומה משלו. זהו שורש כל המידות הרעות, שהאדם אינו מרחם ואינו חונן ונותן אלא רואה אך ורק את עצמו ואפס זולתו.

ואכן היש אומרים שבמשנה חולקים וסוברים ש'זו מידת סדום', אולם גם כאן לשון התנא מעוררת תימה, שכן אם היו שואלים אותנו כמה רבתה כל כך חטאת סדום ועמורה שעליה הגיעו כל העונשים האמורים בתורה - גפירת ומלח שריפה כל ארצה וכו', לכאורה היינו אומרים שאין זה רק משום שסגרו את דלתותיהם ולא הכניסו אורחים, אלא מחמת כל מעשי האכזריות הנוראים שנעשו על ידיהם, שגזלו וחמסו והזיקו וטבחו בלי לחמול.

אך לפנינו במשנה מתבאר שמי שקופץ את ידיו ואינו נותן לאחרים 'הרי זו מידת סדום', ואף שודאי רשעותו גדולה אין זה מובן מה דומה עונו לחטאת סדום, והלא הוא לא עשה מאומה אלא רק ישב ולא פתח את ליבו בשב ואל תעשה.

אולם כנגד זה הביא רבינו יונה מקרא מפורש בספר יחזקאל (ט"ז, מ"ט) "הנה זה היה עון סדום אחותך וגו' ויד עני ואביון לא החזיקה", הרי שחטאת סדום שמחמתה

תמצית קצות דרכיו חלק ג'

זכרונות ועובדות מחייו של מרן רשכבה"ג זצ"ל.

לו בבית גוט שבת אם היה יכול היה מוצא איזה מילה לומר לכל אחד, וכשהייתי מגיע לבני ברק ומתפלל בביתו ואומר לו גוט שבת היה שואל בשלומי ומה אני עושה בבני ברק וכדומה).

לפני כעשרים שנה היו שטענו בישיבה שהוא לא אומר גוט שבת, אלא ממלמל משניות ועושה כאילו אומר גוט שבת, שהרי לא יתכן שלא ילמד בזמן ארוך שעוברים לפני מאות בחורים, והיו שטענו שזה לא נראה לי מתאים לו לעשות כאילו, וגם הוא אומר כ"כ בלבביות שזה לא נראה שראשו עסוק במשניות.

באיזה שלב כשהיה מתפלל בישיבה התחיל לצאת ממקומו לפני סוף התפילה באופן שבסיום התפילה יוכל מיד לצאת, שאל אותו אחד מתלמידי מה קרה, אז הוא אמר לו אין לי כח לומר גוט שבת, שאל אותו התלמיד קשה לר"י לומר גוט שבת לכ"כ הרבה בחורים ואברכים, ענה לו הר"י שזה לא עצם האמירה, אלא שכל אחד שאומר לו גוט שבת הוא חושב מי הוא ומה הוא ומה אפשר לעזור לו, וזה מה שקשה לו.

כשהיה מתפלל בישיבה אחרי סיימו לומר לו גוט שבת היה הולך ממקומו לעבר להבחל"ח מרן רה"י הגרב"ד פוברסקי שליט"א שישב בצד השני של הארון קודש, ומרן הגרב"ד כשהיה רואה שהוא מתקרב היה יוצא ממקומו לעברו והיה אומרים אחד לשני גוט שבת בידידות, ולפעמים היו מדברים מעט.

סעודות וזמירות שבת

אמר שבזמירות שבת מקיימים מצות זכור את יום השבת לקדשו, בזה שמזכירים את שבח השבת, ובזמירות שיש בהם בקשות מקיימים "ולעבדו בכל לבבכם" איזה עבודה שבלב היא אומר זה תפילה, וכמו שהתפילה כולל שבח הודאה ובקשה ובשלתם מקיימים ולעבדו בכל לבבכם, גם הזמירות של הבקשות כוללים ג' חלקים אלו ומקיימים בהם ולעבדו בכל לבבכם, ואמר שהניגון מטרתו לעורר את הרגש ולחזק את העבודה שבלב, והנהיג בישיבה לחזור לשיר זמירות שבת, וכשאמרו שמנהג הישיבה שלא לשיר לא הסכים לדברים, ואמר לבחורים שהאווירה בסעודות שבת לא מספיק שבתית וכדאי ללכת להתארח, והיה מארח בביתו בקביעות בחורים בסעודות שבת, והיה דואג שכל אחד יאכל.

סעודות השבת היו נאכלות בחדר משמאל לכניסה, ובחדר ממול הכניסה (ששם היו התפילות וקבלת קהל וכו' בשנים האחרונות) היה משמש כחדר של שבת, ולפני שבת היו פורסים שם שטיח מיוחד ומכניסים לשם כורסאות. לפני שהיה אוכל היה אומר לכבוד שבת קודש, והיה מזכיר את דברי המ"ב בענין זה שכתב שהדיבור פועל הרבה בקדושה.

בסעודות היה שר הרבה זמירות, בשנים קודמות יותר היה שר זמירות שהכיר, לפני 15 שנה אמר שיביאו שירים יותר יפים, ובשנתיים האחרונות חזר למנגינות הקודמות. היה כסדר אחרי שהיו שרים איזה זמירה מעיר איזה הערה על מה שאמרו

בשבועיים האחרונים זכה הציבור לגלות מעט ממסך ההסתרה של רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל, והדברים גרמו להתעוררות גדולה ללכת בדרכיו בתורה ויראת שמים מידות טובות ודקדוק הלכה וכו'.

בשורות הבאות נתמקד במשנתו הדרכתיו והנהגותיו של רבינו זצוק"ל בענין שבת קודש, לפי סדר יום השבת.

ההכנה לשבת

רבינו היה מעורר אודות הענין להיות מוכן לשבת מוקדם, באומרו שכתוב בספרים שכבר בערב שבת מתחיל משהו מהקדושה המיוחדת שיש בשבת, וכאשר האדם מקבל את השבת מוקדם ומוסיף מחול על הקודש הוא זוכה למנוחה מן הגיהנום כבר מזמן זה, ומי יוכל לומר שאין לו שום חטא, והרי אפילו רגע בגיהנום הוא איום ונורא, (וזכרני בשיחה אחת שמסר רבינו זצוק"ל בירושלים, ותיאר שם את יסורי הגיהנום באומרו שהם יסורים איומים שהגוף אינו יכול לעמוד בהם, אבל הנפש שהיא רוחנית יכולה לסבול ללא הגבלה, וכך המשיך ותיאר את הדברים בפשטות ובבהירות גדולה, עד שאחד השומעים שאינו בן תורה נרעד ואמר לחבירו שזה ממש מפחיד).

רבינו היה מכין עצמו לשבת בשעה מוקדמת, עוד לפני חצות היה טובל במקוה (הנהגה עליה הקפיד גם בזמני חולשה גדולים, עד ערב שבועות האחרון ועד בכלל), והיה מדליק נרות מוקדם, מאחרי פטירת הרבנית ז"ל לפני כעשרים שנה היה מדליק את הנרות בעצמו, והיה מדליק נרות בכל חדרי הבית ללא יוצא מן הכלל, למרות שבביתו היה אור מהגנרטור, בזמן הדלקת נרות היה מעביר בעצמו את החשמל לגנרטור, וכשהדבר היה גבוה מידי בשבילו הביאו חשמלאי שיעביר את המפסק למקום נמוך יותר שיוכל להפעילו בקלות. סיפר לי אחד מצאצאיו שלמרות שכשהיה מעיר על איזה הנהגה לא טובה שראה בביתו היה עושה זאת בנעימות, כשראה אחד מצאצאיו מאחר את זמן הרחיצה עד סמוך להדלקת הנרות, העיר על כך בחומרה יתירה.

קבלת שבת - רבינו מאד אהב לומר קבלת שבת, בהתחלה היה אומר בבית לבד עם כובע ומלבוש עליון, והיתה תקופה שאמר שהיה יורד לקבלת שבת לישיבת 'משך חכמה' שמול ביתו ובסיום קבלת שבת היה חוזר הביתה, ולומד עם חברותא, ובדרך היה מתלוח אליו אחד מצאצאיו והיה אומר לו דברי תורה.

אמירת גוט שבת

לכאורה מה ניתן לספר על דבר רגיל כמו אמירת גוט שבת, אבל המתבונן ברבינו זצוק"ל בזה היה יכול ללמוד הרבה גם מזה. היה אומר גוט שבת בלבביות בלי לפספס אף אחד, היה תור ארוך והיו כאלו שהיו ממהרים והיו מגיעים מהצד השני ומנסים להשתחל בין הבחורים לומר לו גוט שבת, והוא היה אווז ראש להסתכל לראות אם משהו מגיע מהצד השני ולא לפספס אף אחד להסתכל לו בעיניים ולומר לו גוט שבת בלבביות, (כשהיו אומרים

בזמירות. היה מקפיד לומר 'מאת כל סוכה' עם חולם ולא עם קמץ, וביאר שלפי כללי הדקדוק אם אומרים עם חולם הכוונה לקב"ה שהוא רואה הכל, ואילו כשאומרים בקמץ זה נשמע ח"ו לשון רבים. לפעמים גם היה מוסיף הערות בכתב על הזמירות במוצאי שבת. האוירה בסעודות היתה מאד נעימה, כשהיו הרבה בסעודה היה זו הצידה ונותן מקום בציודו שישב אחד מהצאצאים, ובסעודה שלישית היו מגיעים יותר בחורים, והיה מתעניין בכל אחד. פעם היה חלש עד מאד בסעודות שבת, ומ"מ לא הסכים שידלגו מהזמירות, רק קטע אחד בזמירות שהיו רגלים לשיר פעמיים שרו פעם אחת, אולם אחרי הסעודה למד עם נכדו ג' שעות רצופות. בשבועות האחרון בבוקר המצב היה טוב יותר מאשר בלילה, ובני המשפחה שאכלו איתו לא רצו להאריך בסעודה בגלל מצבו, ורצו לסיים את הסעודה, ואמר שלא יסיימו כי עדיין לא שרו, ושר תורת ד' תמימה ועליונים ששו ועוד איזה שיר ורק אח"כ סיים.

לימוד התורה בשבת

היה מעורר הרבה אודות חובת הלימוד בימי שישי ושבת, שזה ימים שלמים שאינם מנוצלים כראוי ובמיוחד בשבת שכתוב בספרים שלימוד התורה אז שקול פי אלף מימות החול בגלל קדושת השבת הגדולה.

ונתאר קצת את הנהגת רבינו בענין זמני הלימוד בשבת. בליל שבת היו אוכלים אצלו די מיד, ואחרי הסעודה לומד מיד כמה דקות עם חברותא, ואח"כ היה מגיע נכדו ועוד מצאצאיו וגם אחרים והיו לומדים כמה שעות רצופות, ואמר לי אחד שהוא זוכר שלמדו מסכת ברכות עם רבינו יונה, וכן למדו מסכת נגעים. בבוקר עד לפני 6 שנים היה מתפלל בישיבה ואח"כ עבר להתפלל בישיבת 'משך חכמה' שממול ביתו, ובתקופה יותר מאוחרת היו התפילות בביתו. כשהיה מתפלל בביתו התפילה היתה נגמרת בערך בשעה 9, אחרי התפילה היה עושה קידוש עם מזונות, ולומד עם נכד עד 10 וחצי, ואח"כ היו אוכלים סעודה כשעה או מעט יותר, ואז היו לו חברותות כשעה, ולמדו מסכתות כריתות מעילה וערכין ועוד, ואח"כ היה ישן מעט, והיה קם ולומד כמה שעות כל הצהררים עד מנחה קטנה. ואמר לי אחד הנכדים שבשבת היתה הרגשה שא"א כמעט לדבר איתו על דברים ואפילו בלימוד, מלבד בזמן הסעודות, כי היה ממחר לגמרא.

אחד מתלמידיו סיפר שאמר לו שבשבת הוא לומד פחות בגלל שבליל שישי הוא מסכם בכתב את כל מה שלמד במשך השבוע, ובשבת אינו יכול לכתוב, ורבינו אמר לו שזה לא כדאי כי תורה בשבת זה תורה עם מדרגה יותר גדולה.

דברים נוספים

נשמה יתירה בשבת - היה מביא ששמע מהרב דסלר בעל ה'מכתב מאליהו' צוק"ל ששייך שהאדם ירגיש את הנשמה יתירה בשבת. עוד אמר שכיון שיש נשמה יתירה צריך שתהיה בשבת הנהגה מיוחדת יותר משאר הימים, הנהגה עם יותר ישוב הדעת, פחות בטלה, יותר תורה, ויותר שמחה בתורה, ויותר כוונה בתפילה. וביאר לפי זה הא דאיתא במדרש (ב"ר י"א ב') שאינו דומה מאור פנים של אדם בשבת למאור פניו בימות החול. ובאמת בשבת ראו על רבינו צוק"ל אור מיוחד ושלוה מיוחדת. ואמר לי אחד שהיה בקשר עם רבינו צוק"ל שכמה פעמים שאלו אותו בשבת אנשים שלא הכירו כ"כ את רבינו, אם יש לר' גרשון איזה שמחה מיוחדת היום.

שיעור חומש בליל שבת - כשהייתי בשבת בבני ברק הייתי נכנס לביתו לשיעור חומש שהיה בליל שבת, זה היה לפני שהתחילו השיחות ביום שלישי מה שהודפס בדרכי החיזוק, וזה התחיל שהיה לו תמיד קביעות ללמוד אחרי הסעודה עם כמה מנכדיו, וביקשו ממנו אחרי השיעור לדבר קצת על פרשת השבוע, ושאלו אם יכולים להכניס תלמידים נוספים והסכים, והיה מדבר כחצי שעה על ענייני הפרשה ודברי חיזוק, ואחרי שבת הייתי מתיישב לכתוב מה שזכרתי מהשיעור, וכתב השיחות היה מלקט מכמה תלמידים מה שזכרו והיה עורך את הדברים. פעם אחת פגשתי שם בחור מישיבה אחרת שהיה בשבת אופרוף שלו אבל הוא לא הסכים לוותר על השיעור. באחד השיעורים שמתי לב שהוא מזיז את השעון שעל השלחן מצד לצד, והתפלאתי מפני שלעולם לא ראיתי עושה עושה איזה תנועה לא מחושבת, והתבוננתי וראיתי שאע"פ שהוא מוסר את השיעור בלי שום שינוי הוא כמעט נרדם, וכנראה עשה זאת בשביל לא להרדם. כשהתחיל השיעור בליל שבת, דיבר בשיעור הראשון על דברים ששייכים לקבלה, שלא היה דרכו לדבר בהם כלל, (היה מזכיר בשיחותיו בעיקר דברים מרבותיו או מספרים חובות הלבבות מסילת ישרים ושערי תשובה, והספר תומר דבורה למשל אף שהיה לומד בו הרבה בסדר מוסר וכדומה, ומי שהתבונן ראה כיצד הרבה מפעולותיו ודרכיו בנויים על הנאמר בספר זה, מ"מ כמעט לא היה מזכירו בשיחותיו), ופתאום עצר ואמר שאנחנו מדברים על דברים גבוהים שאין לנו בהם השגה, ויותר לא דיבר על דברים כאלה.

תפילת מנחה וסעודה שלישית - תפילת מנחה בשבת בפוניבז' היא בשעה מאד מאוחרת, והוא היה מגיע להתפלל בישיבה ואח"כ היה הולך מהר הביתה, וזה הזמן היחיד שהיה הולך ממש מהר. סיפר לי בעל המעשה שפעם אחת היה מוזמן לאכול אצלו סעודה שלישית ובא לביתו ורבינו אמר לו שהסעודה מתקיימת במקום אחר, והלכו יחד לאותו מקום והמקום היה ריק והבין שהעבירו את הסעודה למקום מסוים ושכחו לומר לו, וכיון שכבר היה מאוחר התחיל לרוץ, והיו שם הרבה מדרגות, והוא היה כבן שמונים וחמש, ועם כל זה לבחור שהלך איתו היה קשה להשיג אותו מרוב מהירות, ואמנם כשהגיע למקום של הסעודה לא בא בשום טענות ואמר ברוגע ובשלוה (עוד לפני שנטל ידים) שהוא התבלבל והלך למקום אחר בטעות ולכן הוא הגיע כ"כ מאוחר.

כיון שלא גרתי בבני ברק הייתי שואל את השאלות בשבת אחרי התפילה בישיבה בבוקר, כשכבר התחיל ללכת לביתו, והיה נעצר מהילוכו עד שהיה גומר לענות לי. סיפר לי אחד שבהיותו בחור צעיר היתה לו בעיה מורכבת ובשבת אחרי התפילה כשהיה בדרך לביתו שאל את רבינו מתי אפשר לדבר איתו על כך, ואמר לו עכשיו, אז הבחור אמר זה לו שא"א לדבר בזה על רגל אחת, אז רבינו אמר לו בחביבות אז בא נדבר על שני רגלים, ודיבר עימו בארוכה עד למיצוי הענין. פעם באתי אליו בשבת ואמרתי לו שאני מתחיל עכשיו בניה ורציתי לשאול, אז הוא קטע אותי ואמר שבשבת א"א לדבר על דברים כאלו, אמרתי לו שזה שאלה השקפתית עקרונית ולא בפרטים למעשה, ושאלתי אותו אם אפשר לשאול וענה בחיוב.

יש עוד מה להאריך בהנהגות רבינו בשבת, ואכ"מ, וישמע חכם ויוסף לקח, ויהיה החיזוק שניקה לעצמינו לתפוס מעט ממעלותיו, לעילוי נשמתו הטהורה.

אוסף הדרכות והנהגות חלק ב'

דברים מכלי ראשון שנכתבו ע"י כמה מתלמידי מרן רשכבה"ג זצוק"ל

אמר שהוא לא יכול לכתוב לכולם וממילא הוא נמנע מלכתוב בכלל, ואף שבנו הפציר בו שיחרוג ממנהגו בשבילי משיקולים שונים שאמר לו, לא הסכים, ורק הסכים להצטרף להסכמת להבחל"ח מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א.

הנהגות

היה ידוע שבהרבה תחומים שבאו להתיעץ איתו היה מפנה למומחים, וכל נושא היה לו את המומחה לאותו ענין שהיה רגיל לשלוח, והיה לו ג"כ מומחה לכוחות הנפש שהיה רגיל לשלוח אליו, אף שהוא בעצמו היה גאון בכוחות הנפש, וכשראה שהבחור לא מרגיש בנוח ללכת ליעוץ היה אומר שגם הוא מתייעץ איתו ואין מה להתבייש. וסיפר לי חבר שאמר לו פעם שאינו מסוגל ללכת להתיעץ איתו, אז אמר לו רה"י שהוא יתייעץ בשבילו, ובאותו מעמד התקשר לאותו מומחה ושאל את השאלה, ואז הוא אמר לו בדיוק מה שהמומחה אמר.

מפורסם הכבוד הרב שהיה מרגיש כל מי שמדבר עמו, דוגמא אחת היה בחור שסיפר לי שחבירו היה שובב גדול כל ימי החיידר והישיבה קטנה וקיבל תמיד רק גערות וגם ההורים שלו לא מבינים אותו וכו', שלחתי אותו לדבר עם מרן זצוק"ל והוא אמר לו תגייד לו ששמעתי שהוא בחור חכם ואני מעוניין להכיר אותו, וכך הוא בא ודיבר אתו כשיצא משם הבחור אמר מעולם לא הרגשתי שמישהו מדבר אתי בכבוד בצורה כזו.

שמתי לב פעם אחת בשיעור קרוב לשעה 12 בלילה שהוא מזיז את השעון שמונח על השלחן מצד לצד כל הזמן, והתפלאתי שהרי לא היה דרכו לעשות תנועות ללא סיבה, עד שראיתי שהוא כמעט נרדם ועם כל זה הוא ממשיך בשיעור כדרכו ועושה כך כדי שלא ירדם.

שאלתי אותו אודות נושא מסוים והקשיב לדברים בקשב רב כדרכו, וכשהבין שיש בזה ענין לנושא ציבורי מסוים אמר לי שהוא לא יודע ואלך לשאול את גדולי ישראל (זה היה בתקופה שגדולי ישראל שלפניו היו עונים). אמרתי לו שאני רגיל לשאול את רה"י. אז הוא אמר לי אני לא יודע כלום ולא מבין כלום. חזרתי ואמרתי שאולי יאמר לי איזה כיוון או איזה דעת נוטה, ואמר לי כבר אמרתי לך שתשאל את גדולי ישראל, אני לא יודע כלום ולא מבין כלום.

פעם אחת דיברתי איתו באיזה ענין ובאמצע דפקו בדלת, הוא פתח את הדלת והכניס את מי שדפק לחדר אחר, אח"כ בא וביקש רשות אם הוא יכול לדבר איתו קודם כי זה משהו דחוף.

פעם הגעתי אליו והיה שם משלחת שבאו עם ס"ת שיכתוב להם אות ואמר לי בוא נכנס לחדר שינה כי זה בסדר שנלך קצת (אני זוכר את הנוסח המדויק שאמר אבל המסר היה שלא צריך לשבת אתם כל הזמן וזשה בסדר), ונכנסו ולא היו שם כסאות אלא שרפרפים נמוכים וישב על אחד והושיב אותי על השני וכך דברנו עד שסיימנו.

כמה פעמים כשבאתי אליו אמר לי נראה שחם לך והלך וסגר את החלונות והדליק את המזגן אפי' שזה היה רק לשאלה קצרה. ושמעתי מאחד שהיה נוכח בשעת מעשה שפעם אחת בשיעור בביתו ראה שלבחורים חם והדליק את המזגן, אלא שהמזגן דלק

ראוי להקדים שהדברים דלהלן נאמרו לפי המקרה המסוים, ולפי השואל, וכפי שהשאלה הוצגה בפניו, וכיון שהדברים לא נאמרו על ידי רבינו זצוק"ל כהדרכה לרבים, אין זה אלא בבחינת סיפור דברים בעלמא, ואפשר ללמוד מזה הרבה, אבל בנוגע למעשה בהרבה מהדברים דלהלן צריך לשאול על כל מקרה לגופו.

הדרכות

שאלתי אותו אודות נושא של זיכוי הרבים מסוים שדיבר עליו ברבים שזה חשוב מאד, ואמרתי לו שניסיתי פעם לפעול בזה ולא התחברתי, אמר לי שא"כ אני פטור. ומאידך כשביקשו ממני לדבר בציבור בענין מסוים ושאלתי אם לדבר בציבור או לא, ואמר לי שאדבר כי יש בזה זיכוי הרבים, אמרתי לו שזה מלחיץ אותי לדבר בציבור, ואמר לי שזה כך רק בפעם הראשונה, ואח"כ זה כבר יותר קל, ואח"כ זה כבר בכלל לא מלחיץ.

באו אברכים מאחת הערים ואמרו שהם קיבלו הקצאה מהעיריה ויש להם נדון אם לעשות שם בית הכנסת לאברכים שכרגע מתגלגלים ממקום למקום ואין להם מקום מסודר להתפלל, ומאידך רוצים את המקום עבור חדר אוכל לישיבה קטנה. בהתחלה לא רצה לענות, עד שאמרו לו כמה פעמים שבאו נציגים משני הצדדים וכולם רוצים לעשות מה שהוא יאמר וגם הרב שקשור לשני הצדדים נמצא איתם. ואז הוא אמר שיתנו את השטח עבור חדר אוכל לישיבה, כיון שהאברך ימצא מקום להתפלל, והבן מקבל השפעה מהאבא שהוא הולך איתו להיכן שיתפלל, ואילו הבחורים אם הם צריכים לחזור לביתם לארוחת הצהרים אין מה שישימור עליהם.

בפורים הגיע אחד להתברך, ואמר בחור אחר שאותו בחור לומד ועושה דברים בשביל כבוד ואולי רבינו יעוררו בזה, ורבינו גער באומר שהוא מוציא שם רע.

בחור היה שואל הרבה בשיעור, ורצו להגיד לו שיפסיק לשאול, ורבינו אמר לו שלא יאמרו לו כך בשום אופן.

אמר לי שכדאי לעשות הליכה כל יום כהמלצת הרופאים.

אמרתי לו שהילדים אצלנו בשכונה גדלו וחשבנו אם זה טוב לעשות מתמידים אח"צ או שעדיף שהילדים ישחקו. אמר זה תלוי בילד. שאלתי אם לפתוח כזו מסגרת או לא. שאל על איזה גיל מדובר. אמרתי לו שמדובר על גיל עשר. אמר שבכזה גיל ילדים יכולים להבין. שאלתי כמה זמן חצי שעה או שעה. וענה כמה שהילד מסוגל.

אחרי החתונה אמרתי לו שעברה שנה ועדיין אין לי ילדים מה לעשות, אמר לי שצריך להזהר מלחץ שזה מפריע לענין זה, וכן נתן לי עוד עצה שאין כאן המקום לפורטה. ואמר לי שאלך לקבל ברכה ממרן הגרא"ל והגרמ"ל והגר"ח"ק, אמרתי לו שר' חיים אומר לגדל זקן, שאל אותי מה הבעיה, אמרתי לו שאשתי לא רוצה, הוא צחק ושאל אותי זה לא כדאי בשביל ילדים, אמרתי לו שהיא אומרת שאצל דוד שלה זה לא עזר, הוא שאל אותי מה אין לו ילדים, אמרתי לו שנוולדו ילדים אחרי כמה שנים, אז הוא אמר לי שא"כ זה כן עזר.

אמר לי להוציא ספר תורני לאור בלי לכתוב את שמי, ואמר שכך עשו מרנן החזון איש והקהילות יעקב. כשביקשתי הסכמה לספר

על חום, אחרי כמה דקות שאל אם עדיין חם, אז אמרו לו שהמזגן מחמם...

לפני תקופה קצרה היתה איזה התרחשות חריגה ליד ביתו, והורה לכל מי שהיה בתפילה לא להתעכב בחוץ, וזה גרם שלא היה פרסום ציבורי לאותו דבר.

כאשר עברתי דירה ועברתי ללמוד בכולל בעיר אחרת רציתי להמשיך לשמוע את שיחותיו של רבינו דרך 'קול הלשון' ושלחתי את אחד מתלמידי הקרובים (כיום משגיח בישיבת פוניבז') לבקש ממנו רשות שיכניסו את השיחות ל'קול הלשון', רבינו סירב מחשש שדבריו לא יובנו כראוי ויצא מהדברים מכשול, שאל אותי התלמיד שהרי זה דברים שהוא אומר בישיבה, ומה ההבדל בין המסירה בישיבה לקול הלשון, ענה לו רבינו שישביה רגילים לשמוע אותו ומבינים מה הוא אומר, משא"כ כשהדברים יתפרסמו לרבים. שאל אותו התלמיד מה ההבדל בין זה לבין גליון 'דרכי החיזוק' שמתפרסם לרבים, ענה לו רבינו שהוא עובר על הדברים לפני פרסומם, ואם ניתן יהיה לעבור מילה במילה גם על ההקלטה יהיה אפשר לפרסם גם את ההקלטה.

התקשרתי לבית רבינו בחול המועד לשאול מתי אפשר להגיע לביקור בבית רבינו, ענה לי אחד מבני ביתו וכששמע את השאלה העביר את הטלפון לרבינו, הזדהיתי ושאלתי מתי אפשר לבוא, אז הוא אמר לי שאין צורך לטרוח ויצאתי ידי חובה בטלפון הזה.

התייעצתי באיזה ענין עם רבינו והרגשתי שיש לו בשבילי את כל הזמן שבעולם, למרות שהתברר לי אח"כ שהוא מיהר לאיזה חתונה, בסיום השיחה אמר לי שאני לא צריך לטרוח לבוא ואפשר לדבר בטלפון, ורשם לי את מספר הטלפון שלו על דף.

היה נמנע מלהעיר כמעט בכל מצב. למרות שמאד הקפיד לא להניח ספרים על השלחן, כפי שאמר לו החזון איש, בכל אופן לא היה מעיר לאחרים שלא ידעו מזה.

בראש השנה דיברו איתו על הענין אם צריך לצאת יד"ח מהש"ץ (הנדון היה בימים נוראים) והביאו מהגר"א שיוצאים יד"ח מהחזן ולא אומרים בחזרת הש"ץ ברוך הוא וברוך שמו, ושאלו אותו אם הוא עצמו אומר ברוך הוא וברוך שמו, ואמר שלא, וזה היה הפתעה לשומעים שלעולם לא שמו לב להנהגה זו, ורק ראו שהיה מניח את האצבע בסידור כל חזרת הש"ץ, ועד לפני כמה שנים היה עומד בכל חזרת הש"ץ.

שנה אחת בשבת לפני ל"ג בעומר דיבר שהתועלת שיש מתורה היא יותר משאר המצוות, והיה נראה שמשוהו מפריע לו בענין זה בהנהגה הציבורית. ולמחרת אמר בשיעור שיש כאלו שנוסעים לל"ג בעומר, ואמר שיש שמשיגים שם השגות גבוהות, ומנהג אבותם ליסוע, אבל בלא זה אין לבטל תורה בשביל זה, ואלו שנהגים כחזו"א והגרי"ז לא נוסעים. בסעודה שלישית בשבת אחרי ל"ג בעומר שר בר יוחאי, וסיפר לו אחד שנסע למירון, והוא קיבל את זה בשוויון נפש, למרות דעתו הברורה בזה. שנתיים אח"כ סיפרו לו שיש שנוסעים מהישיבה לקבר יוסף הצדיק ואמר שזה סכנה ויש מקומות אחרים ליסוע.

הגעתי אליו בחוה"מ סוכות, שאל אותי למה באתי, אמרתי לו לדבר בלימוד ולהקבלת פני רבו, אמר לי שאין בכוחו לדבר בלימוד, שאלתי אותו אם אפשר לדבר בענין אחר וענה שכן, העזתי ושאלתי אותו מה ההבדל, והוא אמר שלדבר בלימוד אפשר עם אחרים, אבל בענין אישי הוא מרגיש יותר מחויב.

כשאכלו אצלו והודו לו אמר שצריך להודות למי שהכין את האוכל, וכן היה אומר שמגיע להם יישר כח שבאו אליו, והיה אומר שהאווירה בישיבה לא מספיק חמה בשבת (והוסיף

בבדיחותא שזה הרגשה של יום חול ואפשר בטעות להדליק את האור...) וכדאי להתארח, ובתקופה זו היה מארח הרבה.

היה שואל שאלות לפני הסעודה שיחשבו עליהם וידברו אח"כ.

היה בחור שלמד הרבה בצורה קיצונית מידי וזה גרם לו נזק, והיה בלחץ גדול שלא ישל בביטול תורה, נכנסתי איתו לרבינו והוא הבין מיד במה מדובר, והראה לו שבקנייני תורה כתוב ללמוד בשמחה ולהיות שמח בחלקו והאריך מעט לברר הדברים, והזכיר לו את דברי הגר"א שמיעוט שיחה זה בחיוב שזה נצרך, שאל אותו הבחור עד כמה, אמר לו כתוב מיעוט, עד רוב זה מיעוט.

פעם התקשרתי לבית רבינו והיה תפוס, ואחר כמה זמן חזר לטלפון שלי ושאל התקשרתם אלי?

התארחתי אצלו בסעודת שבת והיה שם אתו יבלחט"א חתנו הגר"א גרבוז שליט"א, ושאלתי אותם שאלה בדקדוק ששמעתי ממישהו למה כתוב שתי תורים ולא שני תורים בלשון זכר, ולא ידעו. לאחר הסעודה אמרו זל"ז (איני זוכר מי פתח ראשון) בוא נחפש תשובה לשאלה ששאלו בסעודה, והלכו ופתחו ספר המכלול שהיה בבית ומצאו ששואל את השאלה, ואמרו לי מה שמתרץ.

בימים הנוראים הגר"ח ברמן שליט"א שיבדלחט"א היה מבקש שיגיד לו מה לקבל על עצמו קבלה לכל השנה ומרן צוק"ל היה מבקש ממנו שיגיד לו ג"כ איזה קבלה לקבל וכך מידי שנה בשנה.

פעם שאלתי אותו אם ללכת לחיזוק והמליץ, ואמרתי לו שלא קבעתי חברותות לזמן הבא ואני מעוניין להחליף, ואמר לי יהיה לך חברותות והלכתי. לאחר מכן בתחילת הזמן הבא חזרתי ובליל שבת עברתי לידו בדרך והוא עצר אותי ושאל הלכת לחיזוק? ויש לך חברותות?

היה מקשיב תמיד מאוד עד הסוף ואח"כ היה עונה דבר דבר בצורה מסודרת.

היה נוהג לתת זכות קדימה לאברכים שבאין לשאול על פני בחורים שהגיעו לפניהם, והיה אומר שהאברכים צריכים להיכנס לפני הבחורים.

עניינים שונים

אמרתי לו שיש שאומרים שהקב"ה מנהיג את העולם בדרך ניסית, וכל גלגולי הסיבות הנראים לענין אינם אלא דמיון, וי"א שגלגולי הסיבות הם הדרך שהקב"ה מנהיג בה את העולם ואינם דמיון. אמר לי יהיה כך או כך מה הנפקא מינא.

אמר בשיחה שאין לאדם לנטור איבה לחבירו על מה שעשה כנגדו, שהרי הכל מהקב"ה, והשני אינו אלא שליח. שאלתי אותו אחרי השיחה א"כ מה שייך הכרת הטוב, הרי גם בזה נאמר שהכל מאת ד' והשני אינו אלא שליח. אמר לי שהכרת הטוב זה מידה טובה.

בשנתי הרביעית בישיבה כשכבר לא שמעתי שיעורים למדנו פסחים והגענו לסוגית רבי חנינא סגן הכהנים שעוסקת בענייני טהרות סבוכים, והיה קשה לי כבחור לקבל בהירות בסוגיות, והחברותא שלי הציע לי להכנס לשיעורי רה"י זצ"ל, ונכנסו יחד, והבהירות העצומה שקיבלנו אז היתה בלתי נתפסת, ולא היה שום הבדל בשיעוריו בעומק הסוגיות בין סוגיות נשים נזיקין לסוגיות אלו, שגם בזה היתה לו משנה סדורה בהירה ועמוקה.

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
קרח

ל): "ועצה עמוקה זו פירש שלמה המלך בסוף קהלת אחר שאמר דברי חכמים כדרבונות וגו', אמר עוד ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר, הביאור שמזהיר לתלמיד חכם שנקרא בני (כמש"כ בבראשית מט,ט), אשר אם יותר מהמה, אם רוצה לחדש ולהגדיל תורה, הזהר בשני דברים, א', עשיית ספרים הרבה אין קץ, היינו שתכתוב לעצמך כל רעיון וכל חידוש... "ע"כ. ויותר מזה כתב רבי שלמה קלוגר זצ"ל (בהקדמה לספרו טוב טעם ודעת תנינא) שבהדפסת ספרים תלוי הגאולה, וכל ספר שיוצא לאור מקרב את הגאולה, כמו שאמר שלמה עשות ספרים אין קץ, שהוא מזהיר לעשות ספרים הרבה, כי הטעם שעדיין אין קץ, שעוד לא יצאו כל הספרים לאור. ד. והגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל היה אומר, שכאשר עוסקים בכתיבת חבורה, השקיעות כל כך גדולה, עד שהוא כאי' נתון בתוך קודש הקדשים, ורמז לדבריו כי מטתו יפרח כשהיה בקדש קדשים, כי באמת היה בזה נס עצום - מטתו שכבר עבר עיבוד, והוא מלוטש ומסותת - ובכל זאת הוא חוזר לכוח הפריחה שלו! כי זהו המציאות של קדש קדשים שמקום ארון אינו מן המדה, ושם צנצנת המן, כי הוא מקום שמעל המקום והזמן. ובקדש הקדשים היו כרובים מעורים ע"ג ארון, וכתב הבעה"ט שהוא לרמז על חברותא שעומלת בתורה על התורה שבארון, ולפ"ז מי שנכנס לקדש קדשים ראה את הציור של כולל אברכים, שיש שם חברותות שכל הזמן עמלים בתורה, ולצידם צנצנת המן שמפרנסת אותם. וממילא מי שיכניס לשם גם את מטתו הקולמוס שלו, יראה איך שמטתו יפרח, ויתחיל לנבוע חידושי תורה מעל הטבע. וכע"ז העיד היש"ש בהקדמתו שזכה לראות גילוי מעל הטבע בכתיבת ספרו: "אך נסיון אחד בא לידי בלילה ע"י נר מצוה ותורה אור (שדלק הנר כל הלילה אף שתם השמן), כאי' הראוני מהשמים ונתנו לי הורמנא ואמיץ כח ממלכות דרקיע' ופתחו לי שערי אורה לומר עסוק בתורה, דון ואסור והתר והורה, הוה גבור כארי שבחבורה, וכתוב על הספר..." והחיד"א העיר מדוע כתוב "ויגמול שקדים" ולא פרי אחר, אלא שבאו לרמז שהכל תלוי בשקידה, ואכן ללא כוח שקידה ועמל התורה, יש בלי סוף תירוצים למה לא לכתוב, אבל הנה מרן זללה"ה הראנו, שאף בכוחותינו האחרונים, לא ויתר על כוח הכתיבה, ויה"ר שירבו הכותבים ויבא הקץ.

מטהו יפרח

א. אחר שלא שקטו התלונות על הדרך הראויה לבחירת מנהיג בישראל, הורה הקב"ה למשה שכל נשיא יכניס את מטתו לקדש הקדשים "והיה האיש אשר אבחר בו מטתו יפרח", ונראה שבדרך הזאת רמז הקב"ה למשה, שלמשך הדורות, גם כן יהיה האות למנהיג שנבחר מעם ה', כאשר "מטתו יפרח" ויתפשטו תורתיו והוראותיו בכל העם, הרי זה יהיה לאות ולתעודה שהוא הנשיא שבחר בו ה' להנהיג. כי שום מפלגה ועיתון, או קופות צדקה למיניהם, אינם יכולים לגלגל מציאות כה רגישה, של מנהיג בישראל, אלא ההיפך הוא הנכון, שכאשר כלל ישראל מרגיש ומזהה את המנהיג, הוא נקשר בו בעבותות אהבה, וממילא רואים איך שמטתו יפרח, הוא מטתו ושרביט ההנהגה, הקובע את סגנון הכרעותיו, שכאשר הוא פורח, ומתפרסמים השקפותיו בין בני הדור, הרי זה גופא עדות ותעודה, כי בו בחר ה' להנהיג. ב. מטתו רומז גם לקולמוס כתיבה, כמו שדרשו חז"ל על מטת משה שהוא הקולמוס שבו כתב את התורה, ומי לא מתרגש מהדרך המופלאה בא נסתלק מרן זללה"ה לשמי מרום, כאשר מטתו בידו, וקולמוסו הקדוש שופע חידו"ת. ושמעתי מהגאון ר' דב דיסקין שליט"א שנתקיים בו במרן, מה שהביא בעצמו כחודש קודם סילוקו כשמלאו לו מאה שנים, דברי הגמ' בב"ב (י,א): שמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, והביא את המהרש"א, שלכך נקראו החכמים סופרים שעיקר הלימוד העושה רושם הוא הבא מכתבת יד, והנה מזליה חזי שישתלק מהעולם באופן הזה ממש שתלמודו ב"ידו"! והרבה חשו שלא בכדי נשלמו דבריו בפיסקה האחרונה שבספק צריך אדם גדול להכריע! כשבעצמו היה אדם גדול, שהכריע להפליא, במטה שבידו. ג. וצריך להתחזק הרבה בענין כתיבת חידושי תורה, ויש פסוק בסוף קהלת "ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ" ובאברבנאל בהקדמה לירמיהו פירש בזה: "... אין הכוונה שיזהר מעשות אותם, אלא שיזהר וישתדל לעשותם, ושלא יאמר הרבה חברו הראשונים ולמה זה עוד איגע בחברי חבורים אחרים, כי הנה מקום הניחו לנו אבותינו להתגדר בו" עכ"ל. וכ"כ הנצי"ב (העמק דבר דברים

להרביץ תורה דוקא יחד עם מוסר

ורשות היתה לו לשרוף את כסותו, והם אומרים: מה קול בעזרה, קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרתו ומספר ר' אליעזר בן יעקב שפעם אחד מצאו את דודו, אח אימו ישן, ושרפו כסותו. זה היה ה"משטר" של ביהמ"ק ד'.

ומביאה הגמ' שם אגב זה כמה מימרות נפלאות בשבח ענין המוסר: תניא רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות, שכל זמן שהתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, שנא' "ולמוכיחים ינעם ותבא עליהם ברכת טוב". אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל המוכיח חברו לשם שמים זוכה לחלקו של הקב"ה שנאמר "מוכיח אדם אחרי", ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד שנאמר "חן ימצא ממחליק לשון", עכ"ד הגמ'.

מבואר בגמ' שהעוסק בתוכחה זוכה להיות מחלקו של הקב"ה בגן עדן, ומשמע שאפילו כשאינו מצליח להחזיר את הרשע בתשובה, עצם מה שעסק בתוכחות ומוסר מזכה אותו בשכר גדול כזה שנעשה לחלקו של הקב"ה.

ועוד שאינו מפסיד כלום בעוה"ז כי זוכה לחוט של חסד, שלא יאמר אדם מה לי להוכיח הלא בזאת אפסיד מציאת חן בעיני בני אדם, דאדרבה זה גופא יגרום לו לנשיאת חן מיוחדת ויתקיים בו 'חן ימצא ממחליק לשון'. [ואמנם זה גופא המבחן האם תוכחתו לשם שמים, דאם ימשיך למצוא חן אחרי התוכחה, הרי ראייה שזכה לברכת ה' ועשה זאת כראוי, אך אם רואה ששונאים אותו ומתרחקים ממנו, סימן שעשה זאת מתוך מידות בלתי מתוקנות. וללא ספק, נצרכת אומנות רבה למוסר ותוכחה ומי שאינו יודע לעשות זאת בוודאי פטור מן הדבר, כי יותר יהרוס ממה שיתקן...]

וזהו שרואים במעשה ההוא, שהחלק בגן עדן המושלם מגיע רק למי שיש לו עסק גם במוסר ותוכחות לרבים, וגם גאון שקדן כזה שלמד בעמידה כ"ה שנים, וסיים את הש"ס מ"ב פעמים, וזיכה את הרבים בחיבורו הכביר "השלמת מסורת הש"ס", עדיין נצרך עדיין לזכות של לימוד המוסר.

וטוב להתעורר מסיפור מבהיל זה בפרט עתה שנסתלק מעימנו בסערה השמימה, אדונינו ורבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון זללה"ה, שהיה מעורר ללא הרף על חובת לימוד המוסר, וגם עווד תמיד על הזכות הכבירה של זיכוי הרבים, ולכן היה ראוי להציע שבכל שיעורי הדף היומי בהם מלמדים גמ', יוסיפו 5 דק' מוסר לעילוי נשמתו הטהורה, ויזכו בזה המגדי שיעורים לשלימות היותר נעלה של הרבצת התורה עם המוסר, ויקבלו חלק שלם בגן עדן.

א. בספר פניני השל"ה מביא סיפור מופלא שארע בבי"ד של מעלה (כמובא בהקדמת ספר באר יצחק עה"ת לרי"א ביליצר, פאקש תרנ"ח), וז"ל: הגה"ק רבי יוסף שמואל זצ"ל המשלים של מסורת הש"ס אב"ד דק"ק פרנקפורט דמיין, היו בעירו תלמידי חכמים גדולים שמנהגם היה שכל היום למדו ענין מסויים כל אחד מהם בנפרד בעיון גדול עד מקום שידיהם מגעת, ובערב התאספו כולם, והאב"ד בראשם, ולימד הענין שלמדוהו במשך היום וליבן ספיקותיהם וכך למדו את כל הש"ס בחבורה, וניתן לשער באיזה עמקות עצומה למדו כל סוגי בחבורת גדולים זו. גם העיד החיד"א בר' יוסף שמואל הנ"ל שלמד את הש"ס ארבעים ושנים (!) פעמים, וקיים בזה ודברת ב"ם, ולמד כ"ה שנים מעומד.

והנה, כאשר נפטר הגאון הנ"ל לבית עולמו אירע מעשה נורא, לאחר קבורתו נתאספו בני החבורה ללמוד את שיעורם הקבוע, ופתאם רואים את רבם יושב על כסאו כתמיד! התחלחו כולם מאד, אך רבי יוסף שמואל פנה אליהם ואמר: "אל תפחדו כלל, כי מיד אלך אל מקומי ולא רצי, אולם תחילה מוכרחני לספר לכם את אשר נעשה עימי בישיבה של מעלה. כאשר באתי למתיבתא דרקייע כרוזא נפק בחיל: פנו מקום לרבי יוסף שמואל, ומיד פסקו לי גן עדן, ונתנו לי מקום ליד הגה"ק רבי ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה, והנה נתערב השל"ה הק' ואמר: אינני מסכים לשכינות זו, כי אני חיברתי את ספר "שני לוחות הברית" שכולו מלא מוסר ויראת ה', ללמד לבני ישראל את דרכי עבודת האלקים, ודמעות רבות שפכתי בחברי את הספר, ואילו ר' יוסף שמואל למד את כל הש"ס ברבים, ולא לימד אפילו פעם אחת דברי תוכחה ומוסר...". כך טען השל"ה.

ובית דין של מעלה דן בזה, ופסקו, שאת מקומי שמוגיע לי בדין אי אפשר ליטול ממני, אבל צדקו גם דברי השל"ה על שלא לימדתי מוסר ולכן עלי לתקן זאת, ומשום כך ירדתי לכאן אליכם, לעורר אתכם שתלמדו מכאן ולהבא ענייני מוסר בכל יום לפני הלימוד, שיעמוד לזכותי. הסכימו מיד בני החבורה לדבריו, וקיבלו עליהם לעשות בקשתו, ופרח לו איש האמת ולא נראה עוד. ע"כ המעשה הנורא.

ב. ונראה להסמיך זאת על דברי הגמ' במסכת תמיד (כח,א) שמביאה את דברי המשנה במסכת מדות אודות איש הר הבית שהיה מחזר אחר כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן, חובטו במקל,

א. להבין גודל חשיבותן של גדולי הדור שבכל זמן וזמן, נביא מה שאמר הסבא מקלם בהספד על מרן האור ישראל זי"ע מסלנט שסילוקו היה בפר' משפטים משום שהקפיד במאד על ענייני בין אדם לחבירו. ואמר שלכן מעתה יש להזהר ביתר שאת בענייני בין אדם לחבירו, כיון שנפשות הצדיקים שנסתלקו הם אלו שדנים ושופטים כל נשמות בני דורם כשעולים לידון בבי"ד של מעלה, ובמה שהקפידו בחייהם יש להזהר טפי. וכך ממש הספיד רבי ירוחם ממיר את הח"ח באומרו שיש להזהר בהלכות לשה"ר שהקפיד עליהם הח"ח בחייו, ויעמוד על כך ביותר בבי"ד של מעלה. ומעתה צריכים להתחזק ביותר בלימוד המוסר, ובניצול הזמן לתורה להתחבר ללימוד המושך, שהוא לפי טבעו, כי ראש הבי"ד של מעלה הוא ניהו מרן זללה"ה, ועל מה שהיה מעורר ביותר בחייו, הרי ע"ז הוא יעמוד בבי"ד של מעלה.

ב. ברם צריך להבין בתרתי: א. מנא לן חידוש מופלא זה שנפשות הצדיקים שבכל דור הם הם השופטים בבית-דין של מעלה. ב. מהיכי תיתי שידונו לפי מה שנקטו בזהירות המצות ודקדוקן כפי שהיה בחייהם. ומצינו בגמ' בסנהדרין (צבא) שאמרו: "כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת בעוה"ז זוכה ומנהיגם לעולם הבא", אך אי"ז מספיק מקור להנ"ל. דבגמ' מבואר רק לגבי העוה"ב שמי שהיה בעוה"ז מנהיג ממושך להיות שם מנהיג, אבל עדיין לא מתבאר שהמנהיג גם שופט כל נשמה שמסתלקת בעלותה לבי"ד של מעלה.

ואגב בעיקר דברי הגמ' בסנהדרין שיש תנאי שיהיג את הציבור בנחת, יש לפרש לפמש"כ הרמב"ן (שער הגמול י) שהפרנסים הנותנים חיתתם בארץ החיים שמטילים אימה יתירה על הציבור שלא לש"ש, אף דאותו מנהיג לא מחטיא אותם אלא מוליכן בדרך ישרה, רק שע"ז הציבור מכוונים דעותיהם ומעשיהם לעבודתו, לא לעבוד לאדון כל, יורדים פרנסים אלו לגיהנם. והמגיה שם ציין לדברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל (מכתבים ומאמרים א, טז) וז"ל: שאנו מחוייבים לקיים את המצוות רק משום שהקב"ה צוה אותנו בתורה עליהן, ואפי' אם מקיים מצוות התורה אבל לא מתוך קבלת עול מלכות שמים אלא שמקבל עול אדם, זה פריקת עול מלכות שמים, וקרוב לאיסור לא תעשה לך אלהים אחרים, וזה גרע משלא לשמה, שהתם עושה עבודתו של מקום רק שמכוין לשכר, אבל בזה עצם העבודה לא עבודת המקום, עכ"ל. ויובן שרק כשמנהיגם בנחת בלי אימה יתירה יזכה להנהיגן בעוה"ב, ואצל מרן זללה"ה ראינו מהו מנהיג בנחת.

וכדי להבין עומק סוגיית גדולי הדור עלינו לפתוח בדברי המדרש (ב"ר ח,ז): רבי יהושע סננין בשם רבי שמואל אמר **בנפשות של צדיקים נמלך, הדא הוא דכתיב (ד"ה א' ד, כג) "המה היוצרים, יושבי נטעים, וגדרה, עם המלך במלאכתו ישבו שמה". ומפרש המדרש: 'המה היוצרים' ע"ש וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, 'יושבי נטעים' ע"ש ויטע אלקים גם בעדן מקדם, 'וגדרה' ע"ש אשר שמתי גבול לים. (ובפירוש מהרי"פ הביא בשם נזר הקודש לפרש: שהצדיקים מגינים על העולם כחול המגין על הים). 'עם המלך במלאכתו ישבו שמה' עם המלך ממ"ה הקב"ה ישבו נפשות של צדיקים שבהן נמלך הקב"ה וברא את העולם. ע"כ לשון המדרש. וצריך להבין מדוע הוזקק הקב"ה כביכול להמלך בנפשות החכמים, ומה זה מבטא למעשה.**

והנה המבי"ט (בן דורו של מרן הב"י) בהקדמתו ל'קריית ספר' על הרמב"ם הביא מדרש זה בקצרה והוסיף בו נופך, וז"ל: ועם נפשותיהן נמלך לברוא את העולם אם יקימו את התורה, וכשקיבלו עליהן ברא את העולם, כדכתי' המה היוצרים וגו'. עכ"ל. כלומר, לפני שהקב"ה ברא את העולם הוא כביכול בדק עם הצדיקים האם יהיה אפשרי הדבר להתמודד עם כל הנסיונות שיהיו, ולקיים את כל המצוות חרף קשיי המקום והזמן בכל דור ודור. וכן מבואר בדברי המפרשים שם כמש"כ בביאור ה'ליקוטים': נפשותיהן של צדיקים, כלומר שהנפשות הזכים המה הסכימו שיבראו עם גוף בכדי שישלימו יותר מעשיהם ויעשו בבחירה ורצון. ומביא שם כע"ז בשם אשד הנחלים: שבא לכאר איכות מעלתם שהמה אשר הסכימו להיות נוצרים בגוף העפרי... והמה היו עם המלך במלאכתו כי הסכימו על בריאתם, עכ"ל. והכוונה כנ"ל שהצדיקים שבכל דור קיבלו על עצמם את כל הנסיונות והקשיים ומלחמת היצר שיהיו לבני דורם.

מעתה יובן שכמו שאיסתכל באורייתא (בתורה שבכתב) וברא עלמא, כך בחן בנפשות הצדיקים (שליכם הוא התורה שבע"פ). איזה דרגה של דקדוק המצוות ועמל התורה שייך לתבוע מבני הדור, ודבר זה צריך לבחון בכל דור כי הדורות פוחתים והולכים, ונפשות הצדיקים של כל דור ודור הם אלו שמוסמכים לקבוע את דרגת התביעה על כל פרט בקיום המצוות שבדור, על מה יש יותר לעמוד וליתן דגש, ובמה צריך יותר להדר, הכל לפי המקום והזמן והנסיונות.

וזהו שקבלנו מרבתינו, שנפשות הצדיקים שבכל דור המה הדיינים והשופטים בבי"ד של מעלה, כי התושבע"פ החקוקה בנפשותן תבחון כל אדם אם הוא צדיק, ולכן ראוי לשמור את הנקודות המיוחדות שעמדו עליהן בחיי חיותם.

אודות קטרי הרכבת של כלל ישראל

א. אחד מהעידודים הגדולים שיש ליהודי, הוא האמונה שכלל ישראל בכל רגע הולך ומתקרב לקראת הגאולה, לכן אע"פ שכבר עברו אלפיים שנה ולא נגאלנו, הרי אדרבה מזה נבין שכבר הולכים ומתקרבים לקץ. כי איננו תקועים בתוך "בור" בלי לזוז, אלא נוסעים אנו בתוך "מנהרה", ואף שבכל רגע מתרחקים אנו מתחילתה של המנהרה, אבל כל רגע גם מתקרבים אל הפתח שבסופה וקיצה, וכבר מתחיל להפציע זהרורי האור, אשר עתיד להתגלות במהרה, אמן.

ואם אך נסקור ונסכם את השלושים שנה האחרונות, בהם נסתלקו חמשה מנהיגים "קטרים" מופלאים, שהנהיגו בתבונה את רכבת היהדות, בפיתוליה השונים, כשכל אחד עמד ותיקן בבני התורה ובהמון העם, עוד קומה שרעהו לא תיקן, וכשנבחון הכל בסקירה אחת, נוכל לאמוד את גודל ההתקדמות שלנו במנהרת ההסטוריה, אלי אור הגאולה.

וכל מה שנכתוב מכאן ולהלן, אינו ח"ו קביעת הגדרות על מצוקי ארץ, כי מי יעמוד בסוד קדושים, רק הרצון להתבונן בגיוון ובהרמוניה ובשלימות, שנוצרה מהנהגותיהם השונות.

ב. נתחיל ממרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שהי הראשון שנתן את המקום הראוי לבני התורה, והעלה אותם על שולחן הכבוד של כלל ישראל, והביא לשגשוג רב בבנין עוד ועוד ישיבות, ומאידך דאג להמון העם, שיתבדלו מהחילוניות ודומיה, ובזכותו זרקו המוני חרדים רדיו ועיתונים מבתיהם, בנוסף לפתיחת מפלגה למניפי דגל התורה, כשמן הסתם עד היום ההכרה המיוחדת בעמלי התורה, נזקפת לזכותו.

ג. אח"כ עמד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ורומם את קרן ההלכה להפליא, ובימיו נפתחו בכל הכוללים מסלולים רבים של טור וש"ע בתכלית העיון גם לבוגרי הישיבות הקדו', והיום זה נראה כדבר פשוט אבל צריך לדעת שלפניו זה לא היה נפוץ, ורוב הכוללים היו עסוקים בלימוד ישיבתו, ובעיקר גרם להגביר חיילים לתורה בכוח התמדתו הנוראה, עד שגם בהמון העם התעצם לימוד דף היומי, ואף הקפיצה האדירה של שיעורי דרשו וכדו', היתה בימיו, ובהשראתו.

ד. ויחד עימו הנהיג את כלל ישראל ברמה מרן הגריא"ל שטיינמן זצוק"ל, והוא העיף לשמי שמים את מערכת עולם הכוללים, כשמכוחו ובזכותו נוסדה רשתות של מוסדות עולמיים, וכל המושג המקובל היום שיש מערכות כוללים שלהם סניפים בכל ערי הספר והפריפריה, הכל המצאתו! וגם להמון העם שלח מרן זצוק"ל ברוב תבונתו חבל הצלה, וקירב אותם לתוככי המסגרת החרדית, בפתיחת תלמודי

תורה בכל מקום, וגם לרחוקים ע"י ארגוני לב לאחים וקרן ההסעות שקמו ופרחו בימיו, עד שקול התורה הולך וממלא את כל הארץ להפליא. ובפרט דמותו חניכה ועיצבה את בני הדור, להסתפקות במועט, לישרות אמיתית, ויתור לזולת, ואמת, וזלזל ביותר בכל השקר וההצגה של שוחרי הכבוד.

ה. ואיתו עימו הנהיג מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, אשר העניק לבני התורה את מרחבי התורה, בבלי ירושלמי וכלל המדרשים, יחד עם דקדוקי ההלכה, ומאור שבת ושמיטה, וזיכה את כלל ישראל בסגולת התפילה, עליה חזר פעמים אינספור לכל מבקש סגולה, ולא בכדי נקרא ספרו הכביר "דרך אמונה" כי הנחיל בעם אמונת אומן, בגדול הפשטות שהאמין בכל דברי חז"ל וגדולי הדורות עד רבינו החזו"א, והיה מחולל פלאות מכוח סגולת התורה הקדו' שהאירה את דמותו הכבירה, ולימד להמונים לכבד ולקבל את דמות המנהיג, ולהתבטל אליו בלי שום פקפוק או שאלה, וכלל ישראל חב לו את כל צורתו עד היום, ולבת האמונה אשר דלקה בו הבעירה בכללנו תמימות מופלאה בתורה ובה"ת.

ו. אחריו האירה ברמה וביראת הכבוד, דמותו רבת ההוד של מרן רבינו רבי גרשון זללה"ה שנסתלק מעימנו עתה, ובכוח מידותיו המלוטשות כיהלום בוחק, העניק לגדודי בני התורה והישיבות, את אצילות המידות בתכלית הענווה, וטיפח בעם ישראל את כוח ההבלגה, ובעמלי התורה טרח ליישר את דרכי הלימוד "לפי טבעו" של כל אחד, שמעורר את ה"לימוד המושך", ואף להמון עם נתן את עצת המוסר, עליו זעק והתריע בכל עת ובכל הזדמנות, ובכוח ענוותנותו הנוראה ובעוצמת שליטת הדעת הנוראה שלו, שימש לנו כספר מוסר חי, אשר הולך במישור כפי שעשאו האלקים.

ז. עתה מופיע על בימת ההסטוריה, גאון התורה, האדם הגדול בענקים, עטרת ישראל וכבודם, רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה רבי דב לנדוי שליט"א שיבדלחט"א, בצוותא חדא עם עמיתו לראשות הישיבה, מרן רה"י הגאון ר' משה הלל (בן מינדל) הירש שליט"א, ויה"ר שיזכו להנהיג את העם בנחת, ויתן הי"ת להם את הכוח לגמור את השלב האחרון, ולזכות את כלל ישראל לעלות ולהעפיל לדרגה המיוחלת בתורה ומצות, בכדי שיהיו ראויים לקבל פני משיח צדקינו.

מרגש להביט בשלבים השונים ולראות, שלא מדובר על מהלך משעמם שסתם חוזר על עצמו, מנהיג ועוד מנהיג, אלא לא ראי זה כראי זה בחלקי הפאזל בבניית כלל ישראל, ומבינים את מה שפתחנו, שרכבת הגלות שועטת כבר אל קצה המנהרה, והכל מוכן בשביל לקבל פני משיח במהרה.

הזרדת המידות

פרקי יסוד בעבודת המידות על פי ספר 'אמונה וביטחון' לחזון-איש

שיעורי המשגיח הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

עבודת המידות בשמירת ההלכה

פרק ט

פתיחה

בפרק הקודם למדנו את דברי החזו"א כי אין אפשרות לאדם המקולקל במידות לקיים מצוות בדקדוק. היות וכאשר קיום המצוות יעמיד אותו בפני ניסיון המצריך להתגבר על מידותיו, הוא לא יעמוד בו ויבטל את קיום אותן המצוות. ולכן, על אף שפעמים נראה כי ישנם אנשים אשר כביכול יש בתוכם מחיצה - הם שלימים בבן אדם למקום ומקולקלים בבין אדם לחבירו, על פי האמת זה וזה אין בהם. רק שכעת קיום המצוות אינו מתנגד למידות.

יסוד דברים אלו מבואר באיגרת מרבי ישראל מסלנט (אור ישראל יז), העומד על כך שבאדם ישנם מידות 'רדומות' ונסתרות, ופעמים אף אינו מודע כלל לקיומם, כל עוד הם לא יתפרצו על ידי ניסיון שיעמוד למולם. כך שיתכן אדם 'מתמיד' מטבעו וילדותו, שכל עסקו הוא רק בעסק התורה, ונראה כי אין לו משיכה כלל לתאוות הממון. אך ברגע שיהיה לו צורך להתעסק בכספים - הוא ישקע בתאוות הממון בעוצמה רבה. בעוד הוא לא ידע כלל שיש בו את הנטייה לזה, וכיון שנטייה זו קיימת בו מטבעו, יתכן ולא יהיה יחס כלל בין ההתעוררות לעוצמת ההתפרצות.

הפתרון הוא, על ידי התמודדות עם מידות נסתרות קודם שיתפרצו - התרגלות לחיות חיי עמל. כלומר, להימנע מהתמקדות בעבודה בביצוע רק דברים הקלים עבורו מטבעו. אדם שיתרגל להתמודד עם קשיים ולהתגבר על תכונותיו הטבעיות, כאשר ייפגש בניסיון, מכל סוג שהוא, כבר יהיו בו את הכוחות להתמודד.

מידות ובין אדם למקום - נפגשים

בפרק זה נביא מדברי החזו"א דוגמאות נוספות למפגשים של מידות עם קיום המצוות ועניינים שבין אדם למקום.

אומר החזו"א (אות ו):

"ומעשה בחרד אחד מסוג זה, שבא אורח נכבד לעירו ויבקשו החרד לבקרו בביתו והאורח הבטיחו לבקרו בליל ש"ק. החרד שמח על הבטחתו כי היה זה לו לכבוד ולענג. מה עשה השטן, השכיחו להוסיף נפט בנרו והדליק את הנר במעט הנפט שנשאר מליל ה', והיה ליל ש"ק בימות החורף והאורח עדנה לא בא והנר חשב להכבות, החרד הזה לא שלט בנפשו לנחול

הקלון הזה שיבוא האורח וימצאהו בחשך ויוסף נפט בנרו בשבת."

ניסיון במידות 'מעשה שטן'

מתוך דברי החזו"א יש מקום לדיון:

החזו"א מגדיר את הניסיון של אותו 'חרד', בלשון "עשה השטן". השימוש בביטוי זה כאן, הוא כמשמעותו בלשון העם 'מעשה שטן'. אך יש מקום לדון, האם ביכולתו ותפקידו של ה'שטן' להיכנס ולהתערב ב'טבע', בכדי להעמיד את האדם בניסיון. יש לדעת, כי המשמעות מדברי חז"ל היא שישנה כזו מציאות.

מפגש בין איסור שבת לתאוות 'כבוד'

הדוגמא שהחזו"א מביא, היום יכולה להתקיים בצורה הפוכה; אדם הרוצה להיחשב כ'מחמיר' דווקא יכבה את האור... שלא יחשבו שהוא משתמש בחשמל בשבת.

דוגמא נוספת המצויה יותר עבורנו, למקום מפגש בין זהירות מאיסורי שבת וכבודו של האדם, היא אדם המוזמן ל'שבת שבע ברכות' ורגעים ספורים קודם כניסת השבת הוכתמה חולצתו בכתם מכוער. אין באפשרותו לנקותה קודם כניסת השבת וכעת הוא צריך להסתובב עימה כך כל השבת. אדם זה עומד כעת בניסיון גדול לא לנקות את הכתם ולהתבזות כל השבת.

"מעשה זה איננו מן המקרים הבודדים שהאדם נכשל בהן, אלא, זו תופעה קבועה בזה הגבר אשר לא נבחן בכור המדות וכל הנהגתו מצות אנשים מלומדה."

מסכם החזו"א: אדם אשר כל הנהגותיו כ'מצות אנשים מלומדה', מקיים מצוות רק כאשר אין כח מכוחות נפשו המתנגד לקיום המצוות האלו. אך כאשר יעמוד מולו כח מתנגד, הוא לא יוכל לעמוד בניסיון.

כפי שאומר רבי ישראל מסלנט (אור ישראל איגרת י"ז), "וזאת הוא היסוד מעבודת האדם לבוראו ית"ש, לשמור ולעשות, גם מה שאין לבו חפץ, כי אם לא ישים האדם לבו ונפשו, לעשות נגד רצון לבבו, הרי הוא עלול לכל עבירות שבתורה ר"ל, גם אותן שאינו עובר עליהן מצד הרגילו וטבעו."

על האדם לדעת כי בכל שטח באישיותו ומידותיו, יתכנו כוחות שהוא מעולם לא פגש בהם. הם 'רדומים' בתוכו. אם לא יתרגל להתגבר על קשיים, לעמול ולהתמודד כנגד טבעו, כאשר כוחות אלו יתעוררו - ע"י גירוי כלשהו - לא יצליח להתמודד מולם.

שיטת החזו"א: עבודת המידות ע"י דקדוק בהלכה

דברי החזו"א למעלה נאמרו כהקדמה ושורש ליסודו הידוע: כיון שאין אפשרות להצליח בעבודת ה' בלי מידות מתוקנות, הרי שהדרך לתיקון המידות היא על ידי התרגלות והקפדה על שמירת ההלכה.

אומר החזו"א (אות ז):

"אחר שקבענו כי תיקון המדות הן יסוד המוסד למצוות החוקיים ולמצוות המשפטיים גם יחד, יצא לנו דרך השימוש לתיקון המדות - שמירת ההלכה."

איך זה יעבוד?

"כי אם אמנם המצוות המעשיות בצביונן השטחי, כפי מצבן הקיים בשדרות ההמונים, קלים הם לשמרן ולעשותן. כבדים הם מאד לאלה היודעים חומר הדין ואשר אהבת ההלכה קבועה בלבם."

אכן, קיום המצוות בצורה הפשוטה, בלא דקדוק, הוא קל. אבל מי שלמד ולו פעם אחת, הלכה עם הטור וב"י, שו"ע והנ"כ, מבין את המורכבות שבקיום מלא של כל פרט ופרט בהלכה. [זאת עוד קודם שבאים לעסוק ב'חומרות'. החזו"א אינו מדבר על לצאת ידי חובת שיטות שלא התקבלו בשורת הדין, אלא על שמירת עיקר ההלכה בדקדוק.]

"כי אלה הררים התלויים בשערה, אשר לפיהם נשקלו בפלס האסורים והמותרים, הכשרים והפסולים. ואשר רבותינו ערכו לנו ארבעה שלחנות וסדרו לפנינו ההלכות לסעיפיהם, לבקרים יעמידו את שומר שלחנות אלה ומקיים המצוה לפרטיה ודקדוקיה, לפני נסיונות כבירים. ואחרי רב עמלו למצוא תפלין כהלכתן, אתרוג כהלכתו, ציצית כהלכתו, יחודש אצלו ספק חדש אשר לא הרגיש בו מראש וכל עמלו לריק וצריך להלחם במדותיו. לפעמים במדת העצלות כאשר כבר הוא עיף למעלה מן המדה, ופעמים הדבר מקושר בבזיון מכני אדם ופעמים בהפסד ממון, ופעמים אנשי ביתו יקניטוהו, ועוד אלף כיוצא בו. ובכלל המדקדק עבודתו עמלה בהיותו יחיד בדבר וצריך אומץ שלא להגרר אחר סביבותיו."

הדוגמאות שנותן החזו"א, ברובם, אינם מצויות כל כך היום בעקבות כך שהמצויאות השתנתה. בהמשך נדון בדבריו, איך והאם הם שייכים בזמנינו. השגת אתרוג ציצית ותפילין מהודרים, שבזמנו דרש השקעה וטרחה רבה, בזמנינו, בעקבות התעשייה הנרחבת, קיום מצוות אלו נעשה קל מאד. החזו"א מתאר את מצבו של אדם, אחר שהשקיע וטרח בהכנות לקיום ההלכה כראוי וכעת מתחדש אצלו ספק אם יצא ידי חובה באתרוג, בציצית או בתפילין שקנה. ועכשיו, כדי לקיים את המצווה כראוי, עליו להוציא שוב כסף רב, או לעמוד בפני אנשים שלועגים לו וכדו'. נמצא א"כ, כי אדם המקבל על עצמו לדקדק בהלכה לכל פרטיה, יפגש תמיד עם המידות שלו ויהיה צריך להילחם כנגדם.

ממשיך החזו"א (אות ח):

"ואמנם ההרגל בדקדוק הדין נגד מדותיו הטבעיות ונגד נטיותיו בתולדתו, מרגילין אותו לשום את שבט מושלים בכף התבונה ואת הרסן ביד השכל, ומגבירים בלבו ההכרה התמידית להכנע להרגש הפנימי ולמצפון האציל, ומכשרתו להיות איש הרוח, ומרחיקתו מן הגסות תכלית הריחוק."

אדם הרוצה לדקדק בהלכה, מחויב להרגיל את עצמו לא ללכת לפי תכונותיו והרגליו הטבעיים. הוא צריך לבחון את כל מעשיו, האם הם 'תואמים עם השו"ע', האם מותר או אסור לעשות, והאם מה שנעשה היה כפי הדין.

כתוצאה מכך, הוא בעצם מתגבר על מידותיו. כי חלק מהמצוות שירצה לקיים בדקדוק יתנגדו למידות שלו. ובכך הוא נהיה ל'אדם רוחני'.

כעת החזו"א מצביע על אופן תיקון המידות המסוימות עליהם הוא דיבר בסוף אות ז.

"ואם דקדוק הדין ושמירת השלחן ערוך הם האמצעים היותר נוחים והיותר מועילים לתיקון המדות בדרך כלל, עוד יוסיפו להיות מזור לכל מדה משחתה בדרך פרטי, כמו הרגל סבלנות - המרפא לכעס וקפדנות, הרגל הזריזות - המרפא לעצלות ואדישות, הרגל קבלת הבזיון - המרפא לרדיפה אחר כבוד."

מסיים החזו"א:

"כי המדקדק במעשיו קונה קנין אדיר וחזק לאהבה את הדקדוק אהבת עולם, ובאהבה זו יבזו את כל העומדים לנגדו אף שהמתנגדים האלה הם אהוביו מנוער, ר"ל חבר מדות הרעות אשר השתעשע עליהן בימי נעוריו."

תיקון המידות ע"י שמירת ההלכה בעידן התעשייתי

אמנם, צריך לדון בדברי החזו"א, האם על ידי דקדוק בהלכה, עדיין תתקיים אותה התועלת לתיקון המידות, בעקבות שינויים מסוימים שהתרחשו בזמנינו בשני פנים:

א. החזו"א מביא דוגמאות של מפגשים עם המידות תוך כדי הטרחה בהכנה לקיום המצוות, בהשגת תפילין, ציצית ואתרוג. כיום, השגת ה'מוצרים' נעשתה 'שווה לכל נפש', ללא טרחה מרובה.

יהיו שיאמרו, כי הסיבה שהחזו"א הביא דוגמאות מההכנה המעשית למצוות, היא מכיון שבזמנו היה פשוט מה צריך לעשות בקיום המצוות בעצמם. בזמנינו, עם 'ירידת הדורות', קיום המצוות בעצמם מפגיש את האדם עם המידות הרעות שלו. הן עיסוק בקיום פרטי כל מצווה, והן בקיום המצווה בכוונה.

ב. ישנם מקומות מסוימים, בהם שמירת ודקדוק ההלכה היא סיבה לכבוד גדול; אדם מוערך לפי רוב דקדוקו וחומרותיו. ממילא צריך לדון, האם דקדוק בקיום ההלכה 'שלא לשמה' וכאשר יש לו נגיעה של תאוות הכבוד, מועילה אף היא לתיקון המידות.

<p>חזאת למודעי! הדברים נכתבו לפי הבנת הכותב וע"כ כל טעות, שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד. נשמח לקבל כל הערה והארה:</p>	<p>— בית ועד' — השיחה השבועית ושיעורי המשניות שליט"א מידי שבע במייל להצטרפות: 4160846@gmail.com</p>	<p>כל הזכויות שמורות למכון 'ישרים דרכי השם' להנצחת פניות והערות: 053-31123-76 02-567-24-74 y0533112376@gmail.com</p>
--	---	--

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

חנוך לנער

גליון 9 | פרשת קרח

להסחף ברוח?

המתרעמים, בעת שהיו לפני משה אנשים מבני ישראל הבאים לדין, ואותם החמישים ומאתים נועדו שם כמו הולכים לתומם אל משה להתייצב עימו שם, כדי שכשיקהלו קרח דתן ואבירם אחר כך על משה ואהרון יהיו הם כולם כאחד מסכימים לדברי הנקהלים לפני אותם אנשים מבני ישראל שנמצאו שם, ובחרו שעה שיהיה שם המון עם כדי לפרסם ולהעביר קול במחנה, למען ירבו מתקוממים עמהם.

וכותב הרמח"ל: "כי כמו המגן המשווח בשמן אשר ישמיט ויפיל מעליו החיצים ומשליכם לארץ, ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כן הלצון בפני התוכחה והמרדות, כי בליצנות אחת ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשה בו רושם כלל ולא מפני חולשת הענינים ולא מפני חסרון הבנת הלב, אלא מפני כח הלצון ההורס כל עניני המוסר והירא." {מסילת ישרים פרק ה'}

וכבר פוסק הרמב"ם {הלכות דעות, פרק ו' ה"א}: **דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם..**

"ועיני לאה רכות" {בראשית כ"ט - ז'} ומפרש רש"י **"שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו ובכתה שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבקה שתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן"** בעלי המוסר מדגישים את גודל החשש של לאה, עד שנשרו ריסי עיניה מרוב בכיה. וכל זה למה? כי **"הכל היו אומרים..."** ידעה לאה שללא הסכמתה לא יהיו נישואין עם עשיו, אבל הבינה את כח דעת הבריות להשפיע על רצונה ולחנך ולייצב את רצונה הפרטי ולכן הייתה צריכה לנקוט באמצעים מיוחדים של תפילה

בשבוע שעבר, נער צעיר בבני ברק מנסה בכל כוחו להתפלל, ללמוד להישאר במסגרת הישיבה, במסגרת הקדושה והטהרה. דומע, מבקש, מתחנן, בצר לו, ניגש אל הוריו מושפל פנים, לוחש ואומר בדמעות. אבא ואמא! אני לא יודע מה לומר, איך לומר.. אבל אני כנראה צריך לעזוב את הישיבה.. אל תכעסו. זה לא הגיע מרצוני הטוב. גם אף אחד עדין לא זרק אותי.. אבל.. פרץ בבכי ואמר: אני לא מסוגל יותר.. לאחרונה נסחפתי לחברים לא טובים. זה התחיל בדברים קטנים. לא הבחנתי שאני מידרדר.. אבל היום.. היום.. אני אפילו לא יכול לספר. אין לי את האומץ לומר.. איפה אני נמצא כיום.. אין לי דרך חזרה.. רק אולי אם אבלע באדמה ואחזור בגלגול אחר..

{סיפור אמיתי מהשבוע האחרון}

"זה כמעט נגד הטבע שלא יהא נכנע להם, יודע אני שאתם שומעים ומשתאים על דברי ועל התפעלותי בזה, איש בא בימים, ואיש צעיר, קשה להם להתדבר ביחד, אתם צעירי ימים אתם, טרם נקלטו אצלכם עובדות ונסיונות, מהם ללמוד דרכי החיים ופתרונם, אני איש זקן אני, ומן החיים היומיומיים כבר ראיתי והוכחתי לדעת ודאי כי אין מספר לחללי חברים רעים. הרבה דברים בזה. ואינני רוצה להאריך בהם. המשכיל בדברי חז"ל ומסתכל בחיי היומיומיים רואה נכון איך שהכל מתאים אמת. ריבוי קושיות בחיים מתתרצים לנוכח דברי חז"ל. איש צעיר חושב לעצמו, כי הוא לא מתפעל מכל מי שהוא, " כשאני איני רוצה בדבר אני מריק על חברי ומשחק ממנו" לא כן דעת חז"ל הקדושים, הם ודבריהם אמת! בדוק ומנוסה!.. כמה אם כן ישים האדם עינו וליבו וכל עמלו להתרחק משכן רע ולהתדבק בחברים טובים. {ר' ירוחם - דעת

תורה פרשת שלח}

"ויקח קורח".. {פרק ט"ז פסוקים א' - ג'} **אומר הספורנו:** "ויקח קרח ודתן ואבירם.. ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל ואחר כך ויקהלו על משה ועל אהרון, קרח דתן ואבירם נקהלו להתרעם על משה ועל אהרון במעמד חמישים ומאתים נשיאי העדה שהלכו שם בעצת אלה

ובכיה...

כמה צריכים אנו להיזהר עם עצמנו ועם ילדינו בבחירת הסביבה הנכונה ולהשיג עם מי וכמה נמצאים הילדים. ההשפעה היא בשלבים ובדקויות. כמו הולכים לתומם.. וכמה חשוב הדבר להטעינים בכלים מלאים של תוכן, שמחה ועריבות כתשובת המשקל..

יצירת אקלים ערכי וביתי נכון ואוירה תומכת הינם קרקע ראויה ומאפשרת הגנה לחינוך והשפעה לא נכונה מהסביבה. ילדים הגדלים באווירה חיובית ושמחה בקיום המצוות, בסביבה אוהבת ותומכת, יגדלו בריאים בנפשם, ערכים שספגו במהלך ילדותם יושרו בקרבם ויהוו להם חוסן ועמוד שדרה.

ר' צדוק הכהן כותב (בספרו צדקת הצדיק אות קנ"ד) "כשם שצריך אדם להאמין בה' יתברך, כך צריך אחר-כך להאמין בעצמו. רוצה לומר שיש לה' יתברך עסק עמו, ושאיננו פועל בטל שבין לילה היה ובין לילה אבד, וכחיתו שדה שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, וה' יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו.

יש הרבה פעמים שאנו נרדמים בשמירה.. נראה על פניו עם חברים "טובים" .. מה כבר יכול להיות?.. אי אפשר לשמור כל הזמן.. אין לזה סוף..

"ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם" {טו ב'}

סמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכן לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמישים איש, עם קרח ועדתו, שנמשכו עימהם במחלוקתם.

{רש"י במדבר ג' כ"ט}

במדרש שמואל {על אבות א' ז'} מובא: "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע" אף שהרשע יותר גרוע משכן רע, והיה ראוי להרחיק את האדם מן הרשע יותר, ולמה כתוב ברשע רק לא להתחבר ולא כתיב להתרחק, כי מבחינת ההשפעה יותר חמור שכן רע שעדיין טוב ורע משמשים בערבוביה מאשר רשע שרשעתו בולטת.

וכותב חובת הלבבות: "על כן השתדל אחי לקנות רעים נאמנים ואוהבים זכים יהיו לך לעזר על תורתך ועל עולמך בהיות לבך שלם עמהם ומצפונך זך להם ושיהיו חביבין עליך כנפשך כשתמצא ירך מי שהוא ראוי לזה מהם ואל תפקיד סודך אלא אצל סגולת הסגולה מהם בלבד כמו שאמר בן סירא רבים יהיו דורשי שלומך גלה סודך לאחד מאלף ואמר החכם {משלי ג'} שמן וקטרת ישמח לב ומתק רעהו מעצת נפש"

צריכים אנו לדאוג ביד מי אנו מוסרים את ילדינו. באילו

מקומות הם מסתובבים. מי הם בעלי ההשפעה עליהם..

"אוי ואבוי לאיש כזה אשר מסר את נפשו וגופו ברשות ודעת אנשים אחרים... כולם מושלים עליו... הילד בקטנותו מתרגל למדוד את כל דבריו במנהגי ודעת הגדולים הסובבים אותו... עד שנשארה אצלו דעה זו אף שיגדל ויזקין, להשיג יתר על היופי בעיני האדם מאשר על הטוב האמיתי..." (חובת התלמידים פז' האדמו"ר מפיאסצנה)

מובא בדרשות הר"ן: "עצם התאחדותם של בעלי תכונה טובה מביאה שממילא יצאו מהם דברים טובים ובהתקבצם יחד תכפל ותחזק התכונה הטובה מבלי כל פועל..."

החינוך מצווה תל"ד כותב: "המבטל מצות עשה של 'ובו תדבק' ענשו גדול מאד, כי הם קיום התורה ויסוד חזק לתשועת הנפשות שכל הרגיל עמהם (בחברת צדיקים) לא במהרה הוא חוטא"

כמה זהירות ועמל צריך לאחר שכבר נחשפים..

"ואלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים בתינוקות" {סוטה מ"ו, ב'} אם היו אנשי המקום מלווים את אלישע, שהליווי הוא ביטוי של כבוד והערכה והערצה, היה זה משפיע על האנשים שלא היו מבזים אותו בצורה כה חמורה וזולה.. {הרב זייציק זצ"ל, אור חדש חלק ה' שכ"ד}

רבי עקיבא איגר זצ"ל מדברי התעוררות שכתב, מזכיר לנו את היעד והמטרה המרכזית כחוסן ל: "מה יאמרו הבריות" .. ילידי ביתך ישכחך, יום לשנה יזכרו את שמך... כל רעיך ואחיק יבגדו בך.. קרוביך ואוהביך ישובו לביתך, ואתה תשאר שם לבדיך... ראה את זאת בעיניך, ושוב תשוב מעוונותיך. שם תשים משפטיך, טרם כל אלה יגיעוך. תן תודה לה' אלוקיך, ואז תנוח ותלך לבטח בדרכך..

הורי ומחנכי היקרים!

שמרו עלי כיהלום

שרוח רעה לא תהלום.

מסביב יהום הסער

שלא אבוא ואביא לידי צער.

תנו לי כלי בחירה נכונים

ערך ומטענים הגונים.

שאוכל תמיד לשיר

כמה מאושר אני ועשיר.

תפילותיכם ודמעתיכם

יתנו לי בסייעתא דשמיא את הכח להמשיך בדרככם.

פרשה בארבע

שלוחה 10 < 1

עקומים ללא תקווה

השאלה אם ראוי לחתום על מכתב שקורא למדינות המערב למנוע סנקציות מהאוליגרך הרוסי רומן אברמוביץ, שהוטלו עליו עקב תמיכתו בנשיא רוסיה פוטין שמנהל מלחמה נגד אוקרינה.

במהלך הדיון מתחו חברי הסגל ביקורת קשה נגד נשיא האוניברסיטה, וכך אמרו: "אנחנו אמורים לשמש מצפן מוסרי, לא חברה בע"מ".

אלא שהפרופסור, במקום לענות שהיחס למלחמה באוקרינה היא אמונתו האישית של האדם, החליט לומר את האמת וכך הוא אמר ביובש: "כשאברמוביץ" תורם לך 50 מיליון דולר, אתה חותם על מכתב תמיכה בו".

במילים אחרות, הפרופסור הסביר לחברי הסגל המוסריים, שהאוניברסיטה היא אמנם לא חברה בע"מ, וגם לא עומדת למכירה, אבל המוסר שלה דווקא כן.

אם אני מתרגם את זה למילים שלי, הפרופסור התכוון להגיד להם בערך כך.

ערכים ומוסר זה יפה מאוד, ומצפון אפילו יותר, אבל כדי שאתם ואני נשב כאן בחדרים ממוזגים, ונדון מה מוסרי ומה לא, אנחנו צריכים כסף, הרבה כסף, ובינתיים רק אברמוביץ נתן. אז תרגיעו בבקשה. ומה עם המוסר? אותו תשמרו לסטודנטים שמבקשים להתחשב בעובדה שהם שומרים כשרות. אותם אתם יכולים לחנך וגם להעמיד במקום. לא את מי שתורם לנו.

רוצים לדעת מאיפה הפרופסור למד את זה? מפרשת השבוע.

בפרשת קורח התורה מתארת כיצד קורח מאשים את משה ב"הפרד ומשול", וכיצד דתן ואבירם מאשימים אותו, שהוא הוציא את בני ישראל ממצרים רק כדי למצוא לעצמו עבודה.

אלא שהפעם, בניגוד לאירועים קודמים, במקום להתפלל ולבקש עליהם רחמים, משה נוקט בגישה שונה, שנאמר: "ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי: אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני?".

שאלתם את עצמכם למה?

למה בחטא העגל משה מתפלל, וגם מוכן להקריב את חייו עבור עם ישראל, וכך גם במקרים אחרים, וכאן לא רק שהוא לא מתפלל עליהם, אלא גם מבקש מה' להעניש אותם?

והתשובה פשוטה.

כי בדברים אלה משה מבקש ללמד לדורות, למי יש תקנה ולמי לא.

אנשים יכולים לטעות, מלמד משה. לבני אדם יש תאוה ויש גם יצרים, ולכן כמעט אין סיכוי שלא ייכשלו בחטא. אלא שאם הם ישרים, למרות שנכשלו, יש להם תקווה. למה? כי כשהם מבינים

לפני כשנה, בית משפט השלום חייב את אוניברסיטת תל אביב לפצות סטודנט שומר כשרות בסך 30 אלף שקלים, בעקבות תביעה שהגיש הסטודנט ובה נכתב, שבארבעה מקרים שונים, ערכה האוניברסיטה אירועים במסעדות לא כשרות בתל אביב, ושלמרות בקשתו לערוך את האירועים במסעדה כשרה, לא רק שהאוניברסיטה לא שינתה את מיקום האירועים, אלא שלטענת התביעה, היא אפילו לא טרחה לבחון את הבקשה שלו.

בשלב הסיכומים במשפט, במקום להודות בטעות, האוניברסיטה החליטה להגן על העמדה שלה וביקשה לדחות את התביעה מהסיבה הבאה ואני מצטט: "תובענה זו היא ניסיון בריוני, פסול ומקומם, להכתיב לאוניברסיטה ולכלל הסטודנטים - לרבות לסטודנטים זרים המממנים את אירועי הרישות מכיסם - את אמונתו האישית של התובע".

אלא שלמרות שבית המשפט קיבל את עמדת הסטודנט, כשהצגתי את הדברים בהרצה בפני סטודנטים בנושא דת ומדינה, היו כאלה שהצדיקו את טענת האוניברסיטה.

מה אתה רוצה? שאל אותי אחד הסטודנטים. במקרה הזה האוניברסיטה צודקת. דת היא אמונתו האישית של האדם. מי שלא רוצה לאכול לא כשר שלא יגיע. חשבת מה היא קורה אם סטודנט שמאמין שאסור לאכול פסטה, היה מבקש בקשה דומה, היו מתחשבים בו?

אני חושב שלא, עניתי לו, אבל אפליה על רקע פחמימות, אינה אסורה בחוק במדינת ישראל, ואפליה על רקע דתי דווקא כן.

וחוץ מזה, מה זה אמונתו האישית של התובע? איך ערכים הופכים פתאום לעניין אישי. למה כשמדובר בערכי יהדות, זה עניין אישי, וכשאנשים משגעים מדינה שלמה ומכריחים אותם להכיר בהם כהורים למרות שזה מנוגד להלכה היהודית, זו לא אמונתם האישית אלא נאורות וקידמה?

"מה אתה משווה", ענה לי אחד הסטודנטים. מניעת הזכות להורות היא פגיעה אנושה ברגשות. היא שלילת הלגיטימיות של האדם. ולכן במקרה כזה הדרשה מהרוב להתחשב בזכויות המיעוט, היא נאורות בהתגלמותה, אבל דתי? ירצה יאכל לא ירצה לא יאכל.

את האמת חברים? במהלך השנים נתקלתי יותר מפעם אחת במקרים מהסוג הזה.

יותר מפעם אחת גיליתי שאנשים מסוגלים להחזיק בערכים מסוימים וגם להטיף להם באמונה שלמה, אבל כשה מגיע לארבע אמות שלהם, הכל נעלם. ולא פעם גם שאלתי את עצמי איך זה קורה?

אלא שבאותו שבוע כבר קיבלתי תשובה.

באותה אוניברסיטה שקבעה ששמירת כשרות היא אמונתו האישית של התובע, נערך דיון נוקב סביב

שחטאו, בגלל שהם ישרים, הם מקבלים את התוכחה ושבבים בתשובה.

אנשים עקומים זה כבר סיפור אחר. אנשים עקומים הם כאלה שכמו הקודמים, יש בהם יצרים ותאוות, אבל בגלל שהם מתביישים בזה, הם עוטיפים את עצמם בערכים כדי להראות אנשים של אמת.

אנשים עקומים, מצד אחד חוטאים בדיוק כמו אנשי הנוחות, אבל בניגוד אליהם, הם עוטיפים את התאוות שלהם בערכים מוסריים, כדי להראות אנשי אמת, ולכן אין להם תקנה.

למה לא? כי בעוד אנשי הנוחות גם אם חטאו, בגלל שהם ישרים, הם מכירים בחטאים שלהם ושבבים בתשובה, אנשים עקומים ממשיכים להצדיק אותם. ובגלל הצידוק המוסרי העקום, אין סיכוי שהם ישנו את דרכיהם.

לכן משה לא התפלל על קורח ועדתו. למה? כי הם היו אנשים של עקומים שמצד אחד חיפשו נוחות שלטון, כבוד ושררה, אבל מצד שני עטפו את עצמם בערכים של אמת. ולאנשים כאלה אין תקנה.

מאיפה לי שהם היו עקומים? פשוט מאוד.

תגידו אתם. איך אנשים יכולים להאשים את מי שהיה מוכן למות למענם, בדאגה לעצמו. ואם הם בכל זאת טוענים כך, זה רק מפני שהמניע שלהם תאווי. למה? כי רק אנשים עקומים יכולים לטעון טענות עקומות ולטעון שהן ישרות כמו סרגל.

רק אנשים כאלה, יכולים להתלונן על מכתב תמיכה באוליגרך, ומצד שני לטעון שתביעה של סטודנט שמבקש לכבד את מצוות הכשרות, היא ניסיון בריוני, פסול ומקומם, להכתיב לאוניברסיטה ולכלל הסטודנטים... את אמונתו האישית של התובע".

בפרשת השבוע משה מלמד שלכולם יש תקנה. חוץ מלעקומים.

ועוד נקודה לסיים.

שאלתם את עצמכם, איך משה הבין מתוך הטענות של קורח ועדתו שהם עקומים? פשוט מאוד.

כי משה ידע יותר טוב מכולם עד כמה הוא רחוק מההאשמות שהם טפלו עליו. הוא הרי ידע יותר טוב מכולם, שהוא לא בחר בעצמו להנהיג את עם ישראל, וגם לא הוא שהחליט להוציא אותם ממצרים. ואם הם בכל זאת מעלים על דעתם את האפשרות הזאת, זה אומר שאם הם היו במקומו, כך הם היו נוהגים.

ואם בכל זאת, מישהו היה מאשים אותם בעקמומיות, הם היו מסבירים לו, שאת אמונתו הפרטית של האדם ישמור כל אחד לעצמו.

לכן אני מכבד את הפרופסור שאמר: "כשאברמוביץ" תורם לך 50 מיליון דולר, אתה חותם על מכתב תמיכה בו". למה? כי כנראה שגם לעקמימות יש גבול. כי כמעקמים את השכל עד הסוף חוזרים לישר.

שבת שלום.

מה שבוהט טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 9

לכן, יש להתחיל להרגיל את עצמינו בדברים קטנים, ומשם ניתן להמשיך ולהתקדם אח"כ מכוח ההרגל בקלות.

ארשום לך בזאת כמה דברים מתוך משנתו ומעשיו של רבינו זצוק"ל, ואביא לך בכל נושא כמה דוגמאות, כדי שתוכל לבחור מתוך הדברים מה שנראה לך שישיע עליך לטובה ואתה מסוגל לעמוד בו.

א) בלימוד התורה. ניתן להתחזק בלימוד ברציפות לפחות בתחילת הסדר, בשימת דגש על לימוד בריכוז ובשמחה. כמו"כ אפשר לקבוע חברותא רציני לזמן שאינו מנוצל כראוי בימי שישי ושבת וללמוד את מה שלבך חפץ. עצה נוספת - להכין בסדר איזה קושיה טובה או מהלך מסוים וכדומה כדי לחשוב עליהם בדרך, וגם למעט בדיבור על דברים שלא צריך לדבר, מסייע ללימוד.

ב) בעבודת ד'. רבינו עורר רבות על לימוד המוסר, וכדאי להקפיד על לימוד קבוע של ספר מוסרי שמעניין אותך, וכמובן ראוי שיהיה בסדר מוסר שהוא זמן קבוע בלאו הכי לזה ולא צריך להתאמץ כל יום לפנות זמן ללימוד זה. כמו"כ ראוי לקבוע זמן בכל יום ללימוד הלכה, וישנה הנהגה מיוחדת שהורה רבינו, לאמץ לעצמך מצוה קבועה שאותה תעשה לשם שמים.

ג) בתפילה. להגיע יותר מוקדם לתפילה. להתפלל בריכוז וברוגע. לחזק את ההרגשה של עומד לפני המלך שהיא היא צורת התפילה האמיתית.

ד) בבין אדם לחבירו. לקבל להתבונן ולראות את הטוב בכל אחד. לשים יותר לב למעשינו, שלא לעשות דברים שעלולים לפגוע באחרים. לעזור לאחרים.

יש לדעת שלקבלות קטנות יש השפעה משמעותית על כל הנהגת האדם גם בשאר הדברים, כיון שעצם המציאות שאדם חי עם מחשבה להתקדם, משפיעה על שאר המעשים לעשותם מתוך מחשבה ובצורה טובה יותר.

ישנם דברים כלליים והנהגות נכבדות ששומעים על מרן זצוק"ל, שיכולים לתת גישה עמוקה ונכונה יותר לחיים, ואינם מחייבים חיזוק מיוחד, וכגון הגישה לחיים כמי ש'שמח בחלקו', ולהיות מרוצה ממצבו בעבודת ד', גישה זו נותנת סיפוק ושמחה ומזרזת להמשיך ולעלות. נקודות נוספות בדרכו של רבינו, לשים לב בכל המעשים ואף במעשים הגשמיים, לעשותם לשם שמים. ללמוד תורה מתוך סקרנות. אלו דברים שהגם שלוקח זמן להתרגל להם, אינם מחייבים פעולות חדשות מעבר למה שהנך רגיל עד עתה, אלא הם נקודות שמביאות להתבונן עמוק ונכון יותר על החיים, וללא ספק דברים אלו יביאו בעקבותיהם גם לשינוי וחיזוק גדול בכל העניינים.

חשוב לזכור שרבינו עצמו חווה התמודדויות בחייו, הוא התייתם מאמו בתור ילד, ועבר תקופות של מחסור שכמעט לא היה לו מה לאכול, ועוד התמודדויות שאין כאן המקום לפורטם, וידוע שכל התמודדות היא בעצם נסיון מאת ד', והאדם מקבל כוחות מיוחדים שיוכל לעמוד בהתמודדות, ו"שבע יפול צדיק וקם".

קעת עליך לבחון את עצמך באיזה נושא אתה רוצה להתחזק, ובאותו נושא לבחון מה נראה לך שאתה מסוגל לעמוד בו והוא יכול להשיע עליך לטובה. הצגנו מספר דוגמאות וכמובן שאפשר לקחת רעיונות אחרים שנראים לך. אל תעמוד כל יום מול המראה כדי לבחון כמה התקדמת, אבל תהיה עקבי ורציני בקבלותיך, אל תזניח דברים אחרים בגלל שאתה מתחזק בנושא מסוים, ואל תיתן לעצמך לנוח ולהרגיש שהגעת כבר אל המנוחה והנחלה, אלא תתבונן על מעלותיך והצלחותיך באופן שיתן לך כח להמשיך הלאה. וכמובן אל תשכח להתפלל לקב"ה שיסייע לך. אין ספק שתהיה לך סייעתא דשמיא גדולה, כמאמר חז"ל פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. בהצלחה רבה.

שאלה

בשבוע האחרון שמעתי וקראתי סיפורים רבים על מרן ראש הישיבה זצ"ל, וכל הסיפורים עוררו בי השראה לגדול ולהתעלות בתורה ביראת שמים ובמידות טובות. אולם, ישנם סיפורים רבים שמתארים דרגות גבוהות מאד, שגם אם הם מאד מרגשים ומעוררים, אני מרגיש ממש רחוק מהם. לדוגמא - מעידים עליו שלא הסיח דעתו מתורה ועבודת ד', מספרים על זהירות מופלגת בענייני בין אדם לחבירו, מתארים את מעלת הענוה כמשהו בלתי נתפס, ועוד מעלות רמות כיוצא באלו. אינני רוצה לאבד את ההזדמנות לקנות את המעלות ששמעתי והזדהיתי איתם ומצד שני חשוב לי לכוון את עצמי למשהו מעשי ומתאים לפי הדרגה שלי כבחור ישיבה. אשמח לשמוע על רעיונות פשוטים ומתאימים בהם כדאי וראוי להתחזק, כדי שאוכל לנסות ולקחת מהם את מה שמתאים לי לפי טבעי לסגנון ולכוחות שלי.

תשובה

הנך צודק בדבריך שאין לקפוץ בבת אחת לדרגות גבוהות, וכל בר דעת מבין שכשם שא"א להגיע לקומה שלישית בלי לעלות תחילה לקומה שניה, כך אי אפשר לקנות את מעלת השקיעות בתורה בכל היום בלי התמדה והקפדה על ריכוז בשעת הלימוד תחילה, וכך בכל נושא ובכל תחום שבו רוצים להתקדם.

לכן, התועלת שיש בשמיעת סיפורים על גדולי ישראל ומעלותיהם הרמות, בקבלת מושגים להיכן ניתן להגיע, ובתוך איזה אויר גבהים הם חיו, וזה מדרבן ודוחף להתקדם ולהתעלות. אמנם כשבאים לחשב חשבוננו של עולם ולהתחזק למעשה בנקודות שבהם נתעוררנו, צריך להתמקד ולתפוס דווקא דבר קטן, כיון שהניסיון מלמד שמי שמנסה לתפוס הכל בבת אחת עלול בהחלט להישאר בלי כלום, ואולי אף להפסיד. לפעמים אדם מרגיש התעוררות ורצון עז להתדמות לאותה דרגה גבוהה ששמע והכיר לראשונה, והוא סבור שבידו להגיע לאותה מעלה רק בגלל שהוא רוצה בה, ברגע אחד. ובאמת אין דבר העומד בפני הרצון, וכשמישהו מסמן מטרה הוא גם יגיע אליה בסיעתא דשמיא, אבל צריך להכיר בעובדה שהעליה בדרגות רוחניות אינה תלויה רק בפעולות מסוימות, אלא דורשת שינוי פנימי והתרוממות של כל כוחות הנפש. על מנת שהשינוי יהיה יציב ולהצליח באמת, חובה לשתף את כוח הרצון שכולל את כוחות הגוף והנפש בקסם הנפלא הגנוז באותה מעלה שאותה רוצים לקנות, ולהניע את כל המערכת הפנימית לקראתה. ולפעמים אפילו באמצעים מלאכותיים, כגון פרסים או כבוד או מעלות משניות שמשגיגים עם העליה בתורה וביראת שמים. כך אמרו חכמים "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", הדגישו חז"ל שכך היא הדרך לעולם, וא"א לעסוק בתורה ובמצוות כראוי בלי לשתף את כל הרצונות ולהביא אותם אל בית המדרש.

וכמו כן, היות והמדובר בשינוי פנימי, העליה תהיה כרוכה בהתמודדות עם שינוי הרגלים. כח ההרגל הוא כח חזק מאד בנפש האדם, זהו כוח הפעולה הטבעי של גוף האדם, וקשה לשנות אותו בבת אחת, ומאידך צריך לרתום כוח זה למסע העליה. לכן, אין להתחיל בדברים גדולים, כי מול הרגלים לא עוזר כוח, אלא שינוי איטי וקבוע. וגם אם נראה בהתחלה שמצליחים לשנות, יש לזכור שבתחילה יש דחף של התחדשות, אבל בהמשך הזמן מתפוגגת תחושת ההתחדשות, וכשנחלש מעט הכוח, ההרגלים מחזירים את האדם בעוצמה לאותו המקום שהיה בו קודם לכן, ויצא שכרו בהפסדו.

{ אז נדברו }

פרשת קרח תשפ"ג | לסדר: "בוקר ויודע" | גליון מספר: 607

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקט
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

הודעה: כמידי שנה ניתן לקנות את החוברת 'אלה מסעי' הממוקדת לבחורי שיעור ג' בשיבה קטנה העוסקים בימים אלו בבחינות והיערכות לקראת ישיבה גדולה.

ניתן להשיג (לעת עתה רק) בב"ב

רחוב קיבוץ גלויות 9

רחוב חזו"א 34 פינת דסלר (דרייפוס)

ניתן לקבל גם במייל.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

מי הוא הגוף הבחור...?? האם ה' בוחר לו... או אני הבחור להיות לו???

כשהייתי בחור היה לי ויכוח קבוע עם המשגיח... ויכוח שמאוד מזכיר לי את הויכוח של קורח ומשה רבינו... אני טענתי למשגיח שאין לי סיכוי... עזבו... חבל להתאמץ... ממני לא יצמח כלום!! מי אמר שכל אחד יכול לצמות... הנה... בחור פלוני... הוא יושב ולומד בהתמדה... הוא יכול... הבחור השני עוייבד ה'... אבל אני... אני לא זכיתי!! חבל שהמשגיח יזבזב עלי זמן יקר...

אבל לא! המשגיח התווכח איתי... כל בחור יכול לצמות... הוא ציטט לו התוס' המפורסם בכתובות (סג) דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול! אתה יכול... ואני טענתי: לא! מי אמר שאני יכול?? מי אמר שלכל אחד יש פוטנציאל להיות מתמיד ועובד ה'... וככה התווכחנו כל הזמן... עד שיום אחד מצאתי שזו ויכוח ישן!! זה כבר ויכוח של משה רבינו וקורח... קורח טוען שכל העדה כככולם קדושים... לכולם יש פוטנציאל להיות אהרן הכהן... ואילו משה רבינו אומר לא!! מה אפשר לעשות!! הקב"ה בוחר מי הקדוש... ומי שלא אז לא...

ותכלס... בסוף התברר שקורח טעה בגדול... בוקר ויודע ה' את אשר לו והקריב אליו... ואת אשר יבחר בו יקריב אליו... הנה לך שיש כאלו שה' בוחר בהם ויש כאלו שצריכים להכיר את מקומם... אם ככה מורינו המשגיח... אני לא רוצה להיות ח"ו קורח!! אני מכיר את מקומי... אני מכיר בחולשות שלי... ואני לא יכול!! לא יכול להיות הנר המערבי של בית המדרש... אני לא מחפש להגיע לפסגה... לא שואף לזה... אני לא חושב שאני כ"כ יחודי...

נו... מה אתה אומר?? צדקתי בטענה שלי ? ? ? אם לא... אז באמת למה לא??

שמעתי לבאר את העניין כך:

בתרומות ומעשרות יש כלל!! כשבעל הבית בא להפריש תרומה... אז נכון שצריך לתת את התרומה לכהנים... אבל לאיזה כהן?? האם לבעל או לשמרל?? זו כבר הסמכות של בעל בית... הוא קובע... זה מה שנקרא "טובת הנאה לבעלים"... לבעלים יש את הזכות לקבוע למי הוא נותן... ולכן הכהנים לא יכולים לחטוף את התרומה מהבעלים... כי לבעלים יש את זכות הקביעה למי לתת... כל זה נכון, כל זמן שהבעלים באמת מפריש ונותן תרומה... אבל מה קורה אם הבעלים החליט משום מה שהוא לא נותן... נניח שהבעלים החליט להקדיש את התרומה... אה... הוא לא נותן לאף אחד?? אוהו... פה ניתנה הרשות לכל הכהנים לבא ולחטוף... (כי ס"ס התרומה הרי שייכת לשבט הכהונה... רק לכתחילה נתנו לבעלים את זכות הבחירה למי לתת... אבל ברגע שהוא מתנער ולא נותן בכלל... כאן כל כהן מקבל זכות לקחת את החוק לידיים ולחטוף לעצמו...)

אם ככה: אז אפשר לומר על דרך הדרש שאותו דבר בעבודת ה':

כל זמן שהשכינה איתנו!! אנחנו פה במדבר מול עמוד הענן... ה' מדבר עם משה יום יום מבין שני הכרובים... כאן הבעלים הוא זה שמפריש תרומה!! כאן משה רבינו מזהיר את קורח: אסור לך לקחת את החוק לידיים ולחטוף... כי נכון שהקב"ה התחייב לקרב... אבל את מי הוא מקרב?? כאן זה כבר טובת הנאה לבעלים!! ה' מחליט ולא אתה... בוקר ויודע ה' את אשר לו והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו... והיות ויש לקב"ה טובת הנאה לאותם גגנות שפרה ופועה שותחין את הילדים' והם ידעו להעריך על האוצרות של ה' בשעה שכולם זרקו אותם למעון... סליחה- ליאור... ועל זה הוא הבטיח להם שהוא ישמור להם טובת הנאה והוא יעמוד מהם בתי כהונה בתי לוויה ובתי מלכות... (כמו שכתוב 'זיעש להם בתיים') אם ככה, אומר משה לקורח... אל תבא בטענות למה הקב"ה בחר במשה ואהרן... כי ה' כעת מחלק תרומה והוא מחליט למי כן ולמי לא... ויש לו את הטובת הנאה שלו...

אבל!!!! קורח לא מקבל את הטענה של משה... כי קורח רואה ברוח הקודש שהנכד שלו שמואל הולך להיות שקול כמו משה ואהרן... נו... אז אתה רואה שאפשר לחטוף את הכל...

ופה הייתה הטעות של קורח!!! קורח קורח... הנכד שלך שמואל הגיע בדור של "שפוט השופטים"... "איש הישר בעיניו יעשה"... "אין חזון נפרץ"... השכינה נסתלקה... ויטוש משכן שילה... ואז!!! ברגע שיש הסתרת פנים... אותותינו לא ראינו אין עוד נביא... כאן בעל הבית לא נותן תרומה... ה' כביכול מסתת... אוהו... ברגע שבעה"ב כביכול מסתת והתורה מונחת בקרן זווית... פה כל אחד יכול לקפוץ ולחטוף הכל... הנה... יהושע וכלב חיו מן האנשים... לקחו את חלקם של מרגלים... זה ההבדל בין סבא קורח לבין הנכד שמואל...

הנכד שמואל היה בדור של הסתרת פנים... לחיות בדור של הסתרת פנים זה אמנם לא קל... אבל בכל זאת יש לזה מעלה אחת!! בדור של הסתרת פנים אין מנות אישיות... הכל נראה כמו בר... הכל פתוח... ומי שרוצה יכול לחטוף בלי גבול... שמואל מגיע וזוכה להיות שקול גם כמשה וגם כאהרן... למה?? כי בדור של הסתרת פנים... יש ביזה של מדרגות רוחניות... הרחב פיך ואמלאה... לדור דעה היו מחסומים... הגבל את ההר וקדשתו... עד כאן... אבל בדור של הסתרת פנים... הכל פתוח... אין גבולות... הר סיני פרוץ מכל הכיוונים... תורה מונחת בקרן זווית... רק תבא... רק תקח... מה שלקחת שלך... נו... באיזה דור אתה בוחר לחיות?? מה זה משנה... אף אחד לא שאל אותך... העובדה היא שאנחנו נמצאים בדורו של שמואל... המשגיח שלי צדק... בדור שלנו כל אחד יכול... רק תחליט... רק תרצה... רוץ על זה... קורח מקנא בך... כל האפשרויות פתוחות לפניך... קודש הקדשים לפניך... תכון תפילתי קטורת לפניך... רק תבא... רק תחטוף... לא תמיד המבצע הזה ימשך... יום אחד הקב"ה יפיע ואשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך... כבר לא יהיה אפשרות לחטוף... חטוף ואכול...

חידה מעניינת!!! התשובה אולי תבא בשבוע הבא...

שבת זו מבחינה מסוימת מוקדשת להלכות תרומות ומעשרות... זה הגופי תורה של פרשת קורח... בתור יהודים שזכינו לגור בא"י... אנחנו זוכים להפריש לחומרא גם אחרי החנות מדין דמאי... (לא בטוח שזה דמאי אבל לא משנה...) אני, בתור כותב עלון... מאוד מודר לי כל הסיפור של דמאי... הרי מה זה דמאי? היות ועמי ארצות לא בקיאים בתרו"מ... לכן אסור לאכול מהם... ומה שאתה לוקח מהם... אתה צריך להפריש... בקיצור: בלגן שלם!! (אתה מבין לכו שהתקנה של דמאי... היא ממש פילגה את עם ישראל... עכ"פ בשעתו...)

אני לא מבין מה הבעיה? עמי ארצות לא בקיאים? תן לי שעתיים איתם ואני מסביר להם והם יבינו... אחריות!! תבין: עמי ארצות - מפגרים הם לא!!! בורים כן, סתומים לא!!! אז בשביל מה לתקן דמאי?? בא נעשה להם כינוס חירום... נקרא לזה סדנא לצורך העניין... (אני גם מוכן לשלם על זה מילגה לצורך העניין... מי שישתתף בערב הזה מקבל שובר הנחה ברשת חנויות יוקרה... טוב? תאמין לי... שזה רוחיו בשבילנו... זה יותר זול מאשר להפריש כל פעם וכל הטאראאם) אני אשב איתם... מבטיח לך שתוך שעתיים הם בקיאים בתרו"מ... אחריות!! הם מבינים עניין מצוין...

נו... אז למה זה לא פתרון? התשובה היא נורא פשוטה:

להיות בקי בתרומות ומעשרות זה לא עניין של הבנה... זה פשוט כואב בכיס!!! זה פשוט 12% מהיבול וזה הוצאה מאוד משמעותית בשביל הע"ה... לכן הוא פשוט בורח... הוא לא רוצה להבין שהוא חייב את זה... כן... סו"ס תרומות ומעשרות זה כמעט כמו מע"ם... מדובר ב-12% מהנסכים... וכמו שיש אנשים שמסכנים את עצמם ועוברים על החוק בשביל לעבוד בשחור ולחסוך את המע"ם... אז פה אותו יהודי בסה"כ בוחר לשחק ראש קטן ולהיות עם הארץ... בסה"כ נדרש ממנו 'לא להבין'... והכל בסדר... בקיצור: זה לא כ"כ שחוסר בקיאות בתרו"מ!! אם כבר זה עניין... שהארנק כבד לו יותר מהיראת שמים... עד כאן ברור???

קעת תקשיב סיפור... אני טיפוס 'משפך'... לא מסוגל לשמור סוד יותר מכמה ימים... יום אחד לא הצלחתי להתאפק... ניגשתי לשכן שלי העם הארץ... אמרתי לו: רוצה לשמוע סקופ???

אתה שתהיה בריא... רועד מתרומות ומעשרות... לא מוכן לשמוע מה חייבים... אתה רועד על הכיס שלך... לכן אתה מתחמק מלשמוע מה זה אומר לך תרו"מ... אז זהו - שאל תשאל!!! אני כעת מגלה לך סוד... ואתה תהיה בהלם... אתה יודע מה קורה כשאתה לא מפריש תרומות ומעשרות? מה שקורה זה ש... שכשאתה קונה מן את צריך להפריש במקומך!!! ו... ותן נוחש כמה אני מפריש?? תן נוחש כמה אחוזים... ניב מסתכל עלי בחצי אדישות... נו... מה כבר יכול להיות?? נו... יניב... זדוק מספר...

לא תאמין!!! אני מפריש כככולא אחוז!!!!!! (בעצם טיפה יותר מאחוז) זה כל הסיפור...

יניב מו...!! מה?? אתה רציני?? זה כל הסיפור של תרומות ומעשרות?? אחוז אחד מכל היבול וזהו?? מה פתאום... לא יכול להיות... אמרו לי שזה באזור ה-12% כל החברים שלי הע"ה אמרו לי... כשהרב מתחיל על תרו"מ תברח מבית הכנסת... זה הולך להיות לך מס הכנסה!!! חור בכיס!! (חס ושלום... עפרא לפומיה... בחנוני נא בזאת אמר ה' אם לא אפתח לכם את ארובות השמים... אבל אני כעת מדבר נטו בשראך עמארצתי) ואתה פתאום אומר לי שזה בסה"כ אחוז?? מה זה אחוז?? אחוז בלבד זה צחוק ילדים... אחוז גם אני מסכים להפריש בשמחה... מה... אתה רציני?? אמרתי לו: בטח אני רציני!!! אתה לא מאמין לי? בא תראה בסידור... זה כתוב בפירוט... יותר מאחד ממאה שהפירשתי הרי הוא תרומה גדולה וכו'... (מכיר את הנוסח??) בקיצור: אני לא ממציא!!! כשאני קונה מן יניב... ואתה הפועייר לא מפריש... אז אנחנו כמויבן לא נקבל את הילד שלך למוסדות כי אתה לא מפריש תרו"מ... ואז אני הצדיק מפריש במקומך... וכמה?? אחוז!! זה כל הסיפור...

יניב היה בהלם!!! הוא נשאר עם פה פעור במשך עשר דקות!!! הוא לא הצליח להירגע... אבל תוך עשר דקות זה כבר רץ ברשת... חברה... חשיפה ראשונה!!! עד היום חשבתם שתרומות ומעשרות זה חור בכיס... ברחתם מזה... שילמתם על זה בילדים שלא התקבלו למוסדות... כעת מתברר ששום דבר!! זה לא 12%... זה בסה"כ קצת יותר מאחוז ואתה מסיים את הסיפור!!! וכאן מתחילה פרשיה שלימה... מה מתברר???

מתברר ש"כמו תמיד..." ה'חרדים' האלו עושים עלינו דילים... לנו הם אומרים שצריך לתת תרומה גדולה 2% (אחד מחמישים...) ומעשר ראשון 10%... וזה באמת הרבה מאוד!!! אבל כשהם עושים את זה במקומו... פה יש הנחה מיוחדת... כשהם מפרשים דמאי... הם מפרשים בסה"כ קצת יותר ממאה!!! ואת זה הם לא מגלים לנו!!!!!!!

אני שמעתי שצריך לתת 12% תרומות ומעשרות... ברחתי... אבל אם הייתי יודע שרגע אחרי שברחתי מגיע אותו אברך ומקבל 80% הנחה ומספיק לו לתת אחוז אחד תרו"מ... אם הייתי יודע הייתי גם אני מכריז שאני מפריש תרומות ומעשרות והייתי גם פותח את הסידור... מפריש טיפה יותר מאחוז ואומר יותר מאחד ממאה שיש כאן וסוגר את הסיפור...

אה... למה הם מסתיימים מאיתנו?? למה את ההנחות הם שומרים להם???

אמנם המחשתי פה איזה תיאור... אבל אם שמת לב: יש פה שאלה!!! שאלה מאוד מעניינת!!! השאלה היא: הרי למה אנחנו מפרשים דמאי? כי העם הארץ בורח מלהפריש תרו"מ... אבל!!! אם אנחנו בעצמנו... כשאנחנו מפרשים דמאי... אני בסה"כ מפרשים אחוז אחד... הרי את האחוז הקטן זה העמי הארצות היו מסכימים להפריש... אז אם כבר אז כבר... במקום שאנחנו נפריש את האחוז הזה... בא נגלה להם - שהם כבר יעשו את זה??

מילא הייתי צריך להפריש 12% במקום הע"ה... נו... מה אפשר לעשות... כזו הוצאה... זה כבר גדול עליו... אבל אם אני במקומו צריך בסה"כ להפריש אחוז... אז שהוא כבר יעשה את זה? תבין!!! אני לא מחפש פה לחסוך לעצמי... אני בסה"כ חס על העם הארץ עצמו... הרי כל הסיבה שהוא לא בורח מלהפריש כי הוא בטוח שבשביל לסגור את הפינה של טבל הוא צריך להפסיק מידי הרבה כסף... ולכן!! זו הסיבה היחידה שהוא לא מפריש מעשר ראשון וזה מכניס אותו לקבוצת סיכון להיכשל באיסור חמור של טבל!!! אם ככה: למה שאני אגלה לו את הסקופ הגדול... את מה שכל חבר מתחיל יודע... שהעשר אחוז המדובר... זה הבעיה הקטנה... זה מומן שאין לו תובעין וכו'... (לא לגמרי הסברתי... שמכתי על הרקע שכולנו יודעים בנושא... ומי שלא הבין שילך מהר מהר ללמוד מושגים ביהדות) ובשביל להינצל מטבל מספיק אחוז אחד...

ברור לי שאם הייתי מגלה ליניב שלנו את הסקופ הזה הייתי עובר עבירה חמורה!! השאלה היא למה?? תסביר לי למה... חידה!!!! האם שבוע הבא יהיה כתוב הפתרון?? תלוי בהיענות...

כמידי שנה, בבא ימי הקיץ 'לעת צאת המלכים' ימים אלו מחדדים לנו בין הייתר את הצורך ההכרחי בלרענן את התחזוקה הקבועה לשמור על עיניים טהורות וקדושות, אשר על כן יצאנו שוב במכירת הספר "וימאן!"

הנכתב מתוך חזית הקרב, והעוסק בתעצומות השליטה והחוסן הפנימי הנדרשים ל'בן ישיבה' בדורנו הרדוד והנסחר, ו'דע מה שתשיב' בכל עניינים אלו, ספר זה בין הייתר משמש כמנת דחף ל'גיבור הכח' של דורנו שנאבק ללא ליאות להוביל מנהיגות אסרטיבית מול הדחפים ורוחות זעף הנושבות גם במחוזותינו. בשלב זה (עקב עיכוב בהוצאה לאור) ניתן לקנות את הספר רק אצל הנציגים בישיבות. ובשבועיים הקרובים הושגה תרומה להנחה במחיר מיוחד, 15 ₪ בלבד (כריכה רכה)

כל הרוצה ליטול חלק וזכות בהוצאה של מהדורה נוספת של הספרים 'אהבת' ו'אהבת' ניתן להתקשר עד יום שני הבעל"ט (פרשת חוקת) לפלא" - 0527683095 (למי שרוצה... ניתן להקדיש לעי"נ ולהצלחת, ולרפואת... אבל לא חייבים... זה בסדר...)

כדי לא להותיר את הנייר חלק

יש כיום מושג שנקרא "הוא לא טלית שכולה תכלת"

כלומר כשיש מישוהו ש'מושק אותה' צדיק גדול ותכל"ס... הוא לא כזה צדיק כמו שהוא מנסה להרשים אותנו... כאן מגיע הביטוי... תשמע... אל תתפעל... הוא 'לא טלית שכולה תכלת',

אז רק בתור מושגים!!! ההגדרה האמיתית היא הפוכה!!

הוא כן טלית שכולה תכלת... הרי מה כל הסיפור עם קורח?? קורח הגיע למשה רבינו עם שאלה הכי פרומערית שיכולה להיות... אמרת שצריך תכלת... מה הדין בטלית שכולה תכלת??

מי שעמד באותה שעה מהצד... חשב שיש פה שאלה אמיתית... באמת מה עושים בטלית שכולה תכלת... ואז התברר שטלית שכולה תכלת עלולה להתגלות כקורח ועדתו!!!

כך שמי שעושה את עצמו צדיק ושואל שאלות עוקץ... אדרבה... הוא הוא הטלית שכולה תכלת!!! טלית שכולה תכלת שהתבררה כשאלת עוקץ... נו... אז למה כולנו מתבלבלים??

למה כשאנחנו פוגשים אדם צבוע, במקום להגיד שהוא כן, אנחנו מתבלבלים ואומרים 'הוא לא טלית שכולה תכלת'??

אז מישוהו אמר לי על דרך המליצה והשינה:

שכנראה המושג 'טלית שכולה תכלת' היה כבר מוכר עוד לפני קורח... כבר אז אנשים ידעו לפתח חושים עדינים ולהות צביעות וליצנות... אבל תכל"ס... כשקורח הגיע עם ה'טלית שכולה תכלת' שלו... הוא הצליח לבלבל את כולם וכולם היו בטוחים ש... שהוא לא!! טלית שכולה תכלת... הוא בסדר... הוא אמיתי... אז נא לקחת בחשבון שהצביעות יכולה להיות מאוד מתעתעת... וגם גדולים וטובים שברך כלל זיהו תסמינים של 'טלית שכולה תכלת'... כשהגיע רגע של נגיעה אישית אמיתית... פה הם פתאום טענו בתוקף... לא! זה לא טלית שכולה תכלת... אז נא להיזהר גם מזה... איפה שיש לך נגיעות אישיות תזהר גם ממי שנראה לך שהוא לא טלית שכולה תכלת... זהירות! ולא יהיה קורח וכדעתו...

טיול בחיק הטבע... באוירה הסטרילית ביותר...

אני רוצה הפעם לפתוח נושא פחות מהותי... אבל פעם אחת אפשר לתת גם עליו את הדעת... הנושא הוא אודות כל המימרות בגמ' שמדברות על **עניינא דעלמא**... כל מיני הוויית העולם הזה... דברי חכמה והרחבת אופקים בענייני העולם... אם זה בנושא של בריאות ורפואות... וגשמים ורוחות... ומאכלים... ועצות לחסכון... ובגדים שונים... ושלל נרחב של ידיעות ומושגים בענייני העולם שמפוזרים לאורך כל הש"ס... ומדובר במאות מימרות בגמ' אם לא אלפים... ולפעמים הגמ' ממש מאריכה בזה... ותכל"ס... אתה מבין לבד שזה לא נכתב בטעות... אם רבינא ורב אשי ראו לנכון לכתוב את זה... **כנראה שזה היה בכוננה!!!** בפרט שיש על זה פירוש רש"י... ולפעמים גם תוס'... בקיצור: זו גמרא לכל דבר...

ואתה עומד מהצד ושואל: מה הסיפור?? בשביל מה הגמ' מזכירה את כל הענייני דעלמא האלו? מימרא המימרות הנשגבות מהסוג של 'אמר רבה בר בר חנה', שבין בתרי הדברים אתה מזהה שרב הנסתר על הנגלה יש פה סודות עמוקים... לא... אני מדבר על מימרות פשוטות... (לדוגמא: ת"ר: כליות יועצות, לב מבין, לשון מחתך, פה גומר ושט מכניס... או לחילופין: ג' משיבין דעתו של אדם, ג' מרחיבים דעתו, ה' דברים נכססים לגוף ואין הגוף נהנה מהם, ו' דברים יפין לחולה וכן הלאה והלאה) **מה זה? בשביל מה זה??**

אז ככה: תשמע סוד... יתכן שזה מסוג הדברים שפעם היו משתדלים להסתיר מאיתנו... אבל היום כבר אין מה לחשוש... אז זהו!!! שתתפלא לשמוע... יש עניין שתלמיד חכם יהיה בקי בשבע חכמות!!! במילים אחרות: יש עניין **שתלמיד חכם יהיה אינטלגנט**... יכיר את העולם... שלא יהיה מנותק מהמציאות... וכלשונו של הרמב"ם: "שכל החכמות כרקחות וטבחות ואופות לתורה..." ת"ח שלא יודע לוח הכפל זה... זה לא כבוד לתורה... תלמיד חכם שאין לו מינימום של מושגים בסיסיים בהוויית העוה"ז זה לא מכבד את התורה... בקיצור: ההיפך מהתפיסה המקובלת אצל בחורים... שככל שאתה יותר רחפן וטיפש בענייני העולם ככה אתה יותר קרוב לה'... (אגב... שלא נכון... זה נכון אצל בחורים... אבל ממקום של סימן!! לא סיבה!! בחור שמנותק מהעולם... זו הוכחה שהוא הסכים לפרוש ולהתנתק מכל הוויית העולם בשביל לשקוע התורה... ולכן באמת עדין לגדולות... לא בגלל עצם הניתוק... אלא בגלל הנכונות לשים הכל בצד... ועל זה באמת מגיע לו 'אשרי מי שגדל בתורה)

נו... אם אכן ככה... אם יש עניין שת"ח יכיר את זה? חכמות... אז קדימה בא נתחיל ללמוד... קדימה... בא נעשה ליב"ה... נלמד פיזיקא... כימיה... רפואה... נבחן מבחני בגרות... **נו... אז למה לא??**

נו... תגיד אתה... אתה יודע טוב מאוד למה לא... כי את התורה אנחנו בקושי מספיקים ללמוד... אם רק תצרף ללימוד התורה את זה חכמות... אנחנו נשאר לגמרי קרחים מכל הכיוונים... זה בדיוק מה ששאל בן אחותו של ר' ישמעאל האם

ללמוד חכמה יוונית והוא ענה לו: תחפש שעה שהיא לא מן היום ולא מהלילה ואז תלמד... כלומר: אתה צודק שת"ח צריך לדעת חכמות... אבל מה נעשה שאין לך את הלוקוסוס הזה!! זה תמיד יגיע על חשבון עסק התורה... (כי ברור שלא בא בחשבון שזה יבא על חשבון התורה... ואת התורה אתה לא הולך לגמור...) נו... אבל תכל"ס... מה נעשה שתלמיד חכם סו"ס צריך להכיר את העולם... סו"ס צריך שיהיה לו מושגים בז' חכמות... כאן מגיעים רבינא ורב אשי עם **מולטי ויטמין!!!**

מולטי ויטמין זה כדור אחד שיש בו הכל... במקום לקנות גם ויטמין די וגם ויטמין סי וגם ויטמין בי 12... בא תקנה כדור אחד שיש בו את הכל...

הגיעו רבינא ורב אשי והגישו לנו את ה'תלמוד בבלי' ואמרו לנו... אתם רואים את זה?? זה ספר בלול!!! בלול בהכל... הגמ' היא חבילה אחת שכוללת את כככככל מה שיהודי צריך לדעת... כיסוי מקיף ומושלם... זאת אומרת: מי שלומד את כל התלמוד בבלי כולו... יודע תנ"ך... ידע משניות... יודע אגדה... וגם... גם על הדרך מקבל מושגים בז' חכמות!!! ורבינא ורב אשי עשו את זה בצורה מאוד מדודה עדינה ואלגנטית... הם דחפו לנו המון המון מושגים ככה בדרך אגב... טיפין טיפין הם השחילו פה מושג... שם מושג... כך שאף פעם אתה לא מוצא את עצמך מתיישב רשמית מול איזה חכמת פיזיקא... הם השחילו ופיזרו לנו את זה ככה טיפין טיפין... כמו ויטמינים בתוך הבמבה... אתה מצידך אוכל במבה... ועל הדרך הכניסו לך שם את כל הויטמינים... ואתה אפילו לא שם לב...

וכאן מגיע אחת הטעויות האבסורדיות!!!

לדוגמא: אתה מכיר את סוג הסיפורים המשעשעים האלו שאנחנו בדרך כלל אוהבים לספר אותם על ר' חיים קנייבסקי וכדו'... עד כמה שהוא היה מנותק מהעולם ושקוע רק בלימוד... ואיפה רואים את זה?? שפעם נניח אחד מהנכדים חזר מגן חיות וסיפר לר' חיים שראינו גמל... ר' חיים רק שמע גמל... והוא מיד התחיל להגיד את כל המושגים שמוזכרים בש"ס בהקשר לגמלים... מה גמל לובש... ומה האוכל שלו... ואין מאביסים אותו... ואיפה יש לו פצעים, וכמה המשוי שלו... **וכשאנו שומעים כזה סיפור... מה אנחנו מוציאים מזה??** אה... תראה איך ר' חיים היה מנותק מכל הוויית העולם הזה... תראה איך הראש שלו ראה רק תורה!!! הנה... גם כשדיברו איתו על הגמל שנמצא בגן חיות... הוא מיד לקח את זה לגמ'... הוא מיד פגש את הגמל של היליגע גמ'

קלטת את הראש העקום??? שמת לב לאבסורד שיש פה??

ברגע שהנכד סיפר לר' חיים על הגמל של הגן חיות!!! מה ר' חיים ענה לו? אל תדאג... הגמל שאתה היכרת בגן חיות!!! לי יש היכרות הרבה יותר נרחבת איתו דרך הגמ'... ואז ר' חיים התחיל לשלוף ידע נרחב!!! **ידע אמיתי!!** ידע עשיר ועדכני שאפשר לאמת אותו מול הויטרינאים של הגן חיות... ר' חיים הפגין **ידע מדהים** בהוויית העולם הזה בענייני המזון של

הגמלים וצורת האכלה שלהם... שים לב: **זה לא** מושגים בלימוד!!! **זה מושגים בגמלים!!** מושגים בגמלים שר' חיים שאב את כל הידע והמושגים האלו לא מהגן חיות אלא מהגמ'!!!

אז למען ה': איך קרה... שדווקא אנחנו הוצאנו מהסיפורים האלו את ההבנה הפוכה לגמרי... עד כמה ר' חיים היה מנותק מהמציאות...?? **הרי זה בדיוק הפוך!!!** זה רק הוכיח עד כמה הוא כן מחובר למציאות--- דרך הגמ'... הנה לך אנשים שהולכים לגן חיות כדי להרחיב אופקים ולקבל מושגים... ור' חיים שמעולם לא הוציא את הראש מהגמ'... עושה לנו שלום שלום ואומר לנו... את כל המידע שיש לכם והרבה יותר ממנו... אני כבר שואב מהגמ' בעצמה!!! בבקשה... תשאל אותי... תשאל אותי על כל בעל חי שראית בגן חיות... מה המזון שלו? אני אענה לך ישירות מהגמ'... חצב לצבאים, זכוכיות לבנות יענה, עצה וקוצים לגמלים, זמורות לפילין, חרדל ליונים, לוף לעורבין, נבילה לכלבים עמיר לטלה, תבן לפרה, ועוד ועוד... (אגב: אני נעזרתי במחשב... אבל ר' חיים היה עונה לך את זה ישירות מהראש... מהידע העצום בעוה"ז שהגיע ישירות מהגמ')

עכשיו: מאיפה נובע האבסורד הזה?? אני חושב שזה נובע מזה שהגמ' אצלנו היא מאוד מאוד קדושה... (זה נכון) וממילא גם כשהגמ' מדברת על כל מיני נושאים שונים ומגוונים... זה מצטייר אצלנו כדברים קדושים כאלו... שלא קשורים למציאות שלנו... ממילא כשאני חוזר מהגן חיות ומדבר עם ר' חיים על גמל... והוא מתחיל לשלוף לי אין אובסין את הגמל... אני לא פוגש פה ידע!! אני מצדיד רואה אותו לוקח את הגמל של הגן חיות ומקדש אותו ב'קדושת הגמל' של הגמ' הקדושה... וחבל!!

בתפיסה הזו אנחנו בסה"כ מפסידים הרחבת אופקים ומושגים בענייני העולם שהגמ' הייתה **מעוניינת להשחיל לנו**...

אבל תרגע... אל תקח ללב!!! אל תעשה את זה גרוע יותר ממה שזה!!! לא קרה כלום!!! אם תחליט לדלג על כל הגמרות האלו... מסתמא לא תתבע על חסרון ידיעת התורה... אני גם בטוח שאתה יכול לעשות סיום על המסכת גם ללא הגמ' האלו... (אגב: רוב הדוגמאות שהבאתי הם לא דוגמאות טובות כי ברובם מדובר בנפ"מ להלכה ממש כך שזה ממש גופי תורה... אבל לכל אחד מאיתנו יש את הדוגמאות שלגמ' שאין בהם שום נפ"מ... רק לחיי דברייתא') אם לא מתחשק לך להתעכב על הגמ' האלו לא נורא... אל תקח ללב...

אבל יש בעיה אחרת!!! שאם כבר יש בעיה!! זו הבעיה העיקרית... שאני ואתה העללנו על מורן ר' חיים קנייבסקי (ועל כל עמלי תורה) שמרוב שהוא שקוע בלימוד... הוא מנותק מהעולם **זה פשוט לא נכון!!!**

זה בדיוק הפוך!! עקרונית זה נכון... היה לו את כל הסיבות להיות באמת מנותק מהעולם... כי סו"ס הוא מצידו הסכים להתנתק מהעולם בשביל לשקוע בתורה... אלא שאז הגמ' בעצמה העשירה אותו מהדלת האחורית בהמון המון ידע... וכתוצאה מזה הוא ממש לא היה מנותק...

ומאז קניתי את זה... קבלתי בטחון עצמי... הכנסתי לעצמי לראש: אדוני: אתה גם אינטלגנט על הדרך!!! הגמ' העניקה לך ידע נרחב בהווית העולם הרבה יותר מהחילוני... תרגיש נוח... תתחיל להפגז... ומאז זה פשוט עובד... כל נושא שהנהגה מונית רק פותח את הפה... אני מיד אומר לו את כל מה שאני יודע בנושא הזה מהגמ'!!! ומאז השיחה קולחת... אני מוצא את עצמי מדבר עם חילוני ויש לי מה למכור לו בכל נושא... כי סו"ס אל תשכח שאני בן אדם תורני... יש לי ידע... אבל סו"ס כמעט כולו מהגמ'!! אז עד לפני כמה חודשים... כל הידע שהיה לי מהגמ' היה חסום מהווית העולם הזה... בראש שלי נתקע שאני לא יכול לשתף סתם בן אדם בגורגרות וצימוקים ומוכני של הגמ'... ממילא 90% מהתכנים שלי היו לא רלוונטיים לנושא שיחה עם סתם נהג מונית... דיברתי איתו רק קצת פוליטיקה והאם לפתוח מזגן או לא לפתוח... אבל כעת פתאום השתחרר המחסום!! יצא סוד!!!! אני מנחית עליו את כל המושגים מהגמ'... ואני אומר את זה בבטחון עצמי!!! והבן אדם שותה בצמא... ואתה יודע איך הוא מתייחס לכל המידע שאני אומר לו???

תן ניחוש כמו מה??? כמו להבדיל... כמו כל המידע המפוברק שמגיע לו ברשת... מידע כזה שזה לא סוד שהאמינות שלו שואפת לאפס... אבל ברגע שזה נאמר בבטחון עצמי ובצורה נחרצת... אתה יכול לראות אנשים שמצטטים את זה באימון מוחלט... להבדיל אותו דבר אני... אני פשוט מוריד את זה כעובדה מוחלטות... אני מתכוין במשפטים האלו לשלול את הרפיסות הטבעיות שלנו כחרדים... שכל פעם שאנחנו משחררים איזה מאמר חז"ל החוצה אנחנו הולכים על גחלים... לך תדע... אולי נשתנו הטבעים... ואם אני אגיד בשם הגמ' משהו שהוא לא לגמרי עדכני היום... שמא יטעו איצטגניי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא...??

אז זהו שעזוב!! הכל בסדר... היום כל קשקוש וכל ציוץ של משועמם מתקבל באמונה עיוורת... אז בדיוק אני שמצטט פה מתורת ה'... מידע שכבר עדכני 1500 שנה... בדיוק אני צריך לחשוב פעמיים... תהיה רגוע... מותר לי להגיד זה בבטחון עצמי הכי מופרז... הכי חמוד היה שלקראת סוף הנסיעה הוא החליט לנסוע מלמעלה ולא להיכנס במנהרה של כביש 16... אמרתי לו: כתוב במשנה 'השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה', מעניין אם זה נכון גם כאן... והוא נכנס ממזמה יפה לחקירה... התחלנו להתווכח... האם מנהרה זו בקעה או לא... בסוף הנסיעה אפילו בטעות ציטטתי לו שהגמ' אומרת ש... שהחמרים רובם ר... רשעים... ובשניה האחרונה אופ... תפסתי את עצמי ואמרתי לו ש... לא... זה דובר בייחס לחמרים של פעם... (זה כבר הנהגי מונית יחליטו...) בקיצור: כי באור פניך נתת לנו תורת חיים!!! התורה היא תורת חיים!! לחבר את התורה לחיים ולא לנתק אותה מהחיים...

תשחרר... תאפשר לרבינא ורב אשי להרחיב את האופקים שלך...

אל תתנגד!! זה נעשה באוירה הכי סטרילית ונקיה שיכולה להיות.

מסביר שם...) ואז אמרתי לו ש'יומא דשותא' זה יום שאנשים קצת עצבניים בו ולא מצליחים להתרכז... ויש רוח חזקה וצריך להתרחק מדקלים... ואז בשלב מסוים הוא סיפר לי שהוא היה ימאי... התחלנו לדבר על אניות... התחלתי לצטט לו גמרות על צי אדיר לא יעברנו... וכמה עלויות של הפלגה...

בקיצור: החלפנו נושאים בקצב... ובכל נושא הצלחתי איכשהו לשלוף לו משהו שמוכר לי מהגמ' שאני לא לומד... (מידי פעם היצאתי בגמ'... להיזכר מה כתוב על זה) ואז שמתי לב שהנהגה מונית מסתכל עלי כמה פעמים דרך המראה... ואז לפתע הוא אומר לי... תשמע... אתה אינטלגנט!! אתה מבין בכל מיני נושאים מעניינים... יש לך ידע... אתה שולף... מאיפה יש לך את הידע הזה? אמרתי לו: שום דבר... הכל כתוב במפורש בגמ'!!!

ואז... כשיצאתי מהמונית הגיע תורי להתלהב...
הפטפטת הזו עשתה לי מצב רוח... קלטתי שקרה פה משהו... ולא הצלחתי להבין מה... מה קרה פה... התחלתי לחשוב לעצמי... רגע... קרה פה משהו מוזר... ישבתי עם חילוני ופטפטתי איתו במשך שעה שלימה... והכל מתוך הגמ'... איך זה קרה?? **יותר נכון: מה קרה עד היום שזה לא קרה??**

שתבין: זה לא שעשיתי לו יום שכולו תורה... זה היה סתם פטפוטי סרק... אבל את כל המידע שלפתי מהגמ'... והשיחה מאוד מאוד זרמה...

אז איפה זה היה עד היום???

ומה מתברר?? שזה יושב בדיוק על אותה נקודה שהזכרתי מקודם!!

בראש שלי תקוע שכשאני מתחיל ללמוד גמ', אני כמובן **עולה ומתעלה** אבל יחד עם זה אני גם מתנתק!! מתנתק מהמציאות של העולם... וממילא גם אם הגמ' תדבר על מצטמק ורע לו שזה תופעה מאוד מוכרת לאשתי מהכיריים של המטבח ביום יום... אבל אני לרגע לא מעלה על דעתי שפגשתי היום בגמ' משהו שאפשר לספר אותו לאשתי... ולמה לא?? כי בראש שלי... גם הנושאים הכי מפורשים ופרקטים בגמ', הם כאילו מנותקים!! (זה בדיוק על אותו משקל שאם ר' חיים יתחיל לדבר על הגמלים שמוזכרים בגמ'... אנחנו נפגוש פה את גודל השקיעות שלו בלימוד והניתוק המוחלט מהגמל המקורי של הגן חיות... הבנת??) ממילא כשאני מוציא את הראש מהגמ' ואני מוצא את עצמי מדבר עם נהג מונית חילוני... אני מרגיש כמו משה רבינו שיורד מההר... אני כביכול חוזר מהניתוק!!! אני כעת סוגר את הגמ' שהיא לא קשורה למה שקורה פה... וכעת... לא נותר לי אלא להתחיל לברור את המילים... מה אפשר להגיד לנהג מונית ומה לא... באיזה 'דברי תורה' אפשר לשתף אותו... ואז הכל גם נהיה כזה 'הוכחות וותכות' כזה... שהמדע מסתדר עם התורה וכו'...

עד שהגיע אותו 'יומא דשותא'!!! שהנס שלי באותו יום היה שכנראה הייתי מידי עייף ומבולבל... וכנראה שכחתי את כללי המשחק... שכחתי לבדוק האם מה שהגמ' אומרת זה בדיוק מתואם עם המציאות של דורנו... (כדי שח"ו החילוני לא יתחיל לשאול שאלות ויערער על דברי חז"ל...) ישבתי לי במונית מול הנוף והתחלתי לשלוף ככה בספונטניות את כל מה שיש לרב חסדא לומר בהקשר לנוף הזה... ותכל'ס... הבן אדם התלהב!! הוא לא התלהב שאני תלמיד חכם... הוא התלהב מהאינטלגנציה שלי!!

(טעימה קטנה: ר' חיים היה מומחה עצום בבוטניקה, בזיבול, בחרישה, זריעה, בהרכבה והברכה, ביניקה של זרעים... השרשה, חנטה, שליט, בשיטות קציר ואיסוף עמרים... ר' חיים ידע לפרטי פרטים איך בוצרים ענבים ואיך עושים יין ואיך שמן... הוא הכיר לפרוטרוט את הכרם... ואת כל סוגי התחזוקה שלו... והפגין והנובלות והבנות שוח, וזה רק בתחום השדה... הלאה... הוא היה בקי בכל חלקי גוף הבהמה... ע"ג טרפות וע"ג מומין שבהמה, ובתחום המשפטים... כל ת"ח שיודע נשים נזיקין הוא שופט!!! הוא בקי בכל סוגי המסמכים והוצאה לפועל והשוואות מסמכים... הוא מעורב פעיל בכל סוגי הרמאויות הפוטנציאליות. בקי בכל סוגי הבישולים, היה לו היכרות מעמיקה עם יותר משבעים חומרי גלם לעניין הוצאת שבת... בקי בעיבוד עורות, כל סוגי העורות למיניהם, טוויה, ניפוץ, וכל שלבי האריגה, בליעות, פליטות, סוגי שיכר למיניהם, בקיאות נרחבת בסימני דגים, עופות, חיות, שרצים, חגבים, וכן הלאה וכן הלאה... ועוד שלל נושאים נרחבים... ואכמ"ל)

תשמע משפט: אני לא יודע אם קיים פרופסור אחד בעולם שיש לו היקף של כ"כ הרבה ידע ומושגים בשלל תחומים כ"כ מגוון בהווית העוה"ז כמו **כמות החומר והגיגה ששוכנת במי שיודע את כל הש"ס בעל פה**... שמעתי?? תחזור על המשפט הזה עוד פעם?? **תחשוב עליו!!**

ממילא להגיד על תלמיד חכם שהוא היה מנותק מהעולם... זה לא נכון!! אז שוב... אני יודע שלבחורים בני עליה יש נטיה כזו לראות בזה סוג של פוזה... ככל שאתה יותר מנותק מהמציאות ככה זה הוכחה שאתה יותר שקוע בלימוד... כן... בתור בחור זה נשמע כזה צדיקי כזה...

אבל למעשה בשורה תחתונה זה לא מעלה!! ניתן הוא אף פעם לא מצביע על מעלה!! אדרבה... אם כבר זה מחיר!! כלומר: אם עסק התורה כרוך בניתוק מהמציאות אז... אז אני מוכן לשלם את המחיר הזה... אבל אדרבה... במצב מתוקן אמור להיות שתלמיד חכם מחובר למציאות... והעוצמה הכי הכי גדולה היא שהגמ' בעצמה לקחה על עצמה את האחריות להעשיר אותנו בהווית העולם הזה... והגמ' עושה את זה הרבה יותר מכל אלו שהסתובבו בכל העולם כדי להרחיב אופקים... ורואים את זה אחד לאחד... מי שמונח בלימוד!!! על הדרך הוא מבין בהכל... כמו הוורט המפורסם: **ש'סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני**, שכשבים למכור סדין בשוק... מגלגלים אותו וקושרים אותו בחגורה... ומי שקונה את הסדין מקבל יחד איתו את החגורה בעסקת חבילה... ככה הסדין זו התורה והחגור של כל שאר החכמות... מי שקונה את את חכמת התורה מקבל על הדרך את החגור - את כל החכמות...

ואם כבר הגענו לכאן... אספר לך סיפור מצחיק...

ישבתי פעם במונית... הנהג היה חילוני... וזה היה נסיעה די ארוכה... כנראה שהייתי מאוד עייף והיה לי מצב רוח כזה מוזר... כפית כזה... התחלנו בשלב מסוים לפטפט... והוא התחיל להתלונן על המזג אוויר... כמה חם היום... התחלתי לירות... אמרתי לו: נכון... זה גמ' מפורשת יומא דעיבא כולא שמשא... הסברתי לו שכשהכל מעונן אז השמש בוקעת דרך הנקבוביות של הרקיע וזה הכי חם... (בקיצור: מה שרש"י

מצוה רד

להשיב האבדה

שנאמר השב תשיבם לאחך

המוצא מחזיר את האבדה אף לגינתו ולחורבתו של חברו שלא מדעת הבעלים, דכתיב "השב תשיבם" - ריבתה בו תורה השבות הרבה. הרי דהחשיבה תורה את המוצא כשומר המחויב בהשבה מסוימת. ויש להסתפק אי פליגי הראשונים גם לענין שומר אבדה, ונימא דלשיטת רש"י דאיכא חיוב השבה משעה שבאה לידו, ה"נ מתחייב בשמירה רק משעה שבאה לידו, ולדעת הרמב"ם דחייב בהשבה משעה שראה את המציאה, שמא אינו חייב בשמירה עד שבאה האבדה לידו.

ובח"י הגר"ח (סטנסי"ל רסח) הובא חידוש בשם הגר"ח שכפי הנראה לא יצא מעולם מפיו. דהקשה על הא דאמרו בגמ' דכשראה את האבדה והמתין עד שיתייאשו הבעלים קנאה את האבדה, ואי נימא דאיכא חיוב השבה משעת ראה ועובר בעשה, היאך קנאה דהא באיסורא אתא לידיה. דכי היכי דבנתייאשו הבעלים אחר שבאה האבדה לידו לא קנה משום דבאיסורא אתא לידיה, ואין הכוונה שעבר איסור אלא שנתחייב בהשבה, כך בכל מקום דאיכא חיוב השבה, חשיב באיסורא אתא לידיה ולא יקנה. ותירץ דחיוב השבה קודם דמטא לידיה אינו חיוב ממוני כלפי הבעלים אלא כשרואה האבדה נתחייב במצות עשה לטפל באבדה ולהשיבה והיא מצוה המוטלת אקרקפתא דגברא כמו מ"ע של הנחת תפילין וכיו"ב, וממילא כשנתייאשו הבעלים פקעה מצוותו. אבל לאחר שבאה לידי הוטל עליו חיוב ממוני להשיב את האבדה שבידו לחבירו, וע"ז אמרו דבאיסורא אתא לידיה ולא מהני יאוש, דכבר נתחייב ממון לחבירו.

ולא יתכן לומר כן, ולחלק את חיוב ההשבה שבמצות 'השב תשיבם' לשני חיובים - האחד משעת ראה עד שעה שבאה האבדה לידו, והחיוב השני משעה שבאה לידו, דלא נאמר בפסוק ב' מצוות, מצוה שבין אדם למקום וחיוב ממון שבין אדם לחבירו. ונראה ליישב קושייתו באופן אחר, וכפי הנראה נתכוון הגר"ח לדבר אחר ממה שהובא בשמו.

מחלוקת הראשונים אם ניתן לקיים השב תשיבם בדמים

מבואר בתוס' (ב"מ כו:) דאף אם המתין ולא החזיר את האבדה עד לאחר שנתייאשו הבעלים, לא ביטל את העשה של 'השב תשיבם', דכשם שלא דלא תגזול ניתק לעשה של השבת הגזילה, וכשהחזיר קיים את המצוה, כך כשהשיב את האבדה קיים מצות השבה ולא נחשב שביטלה [הגם שעבר בלאו ד'לא תוכל להתעלם' כמבואר בגמ']. וברשב"א הוסיף דאף אם נשרפה האבדה והחזיר דמים, מקיים מצות והשיב. אבל בתוס' הרא"ש חולק וכתב דאם החזיר את האבדה לאחר יאוש בעלים לא קיים מצות השבה מתרי טעמי, חדא ד'השב תשיבם' משמע לאלתר קודם יאוש, ועוד דלאחר יאוש יצאה האבדה מרשות הבעלים ואין זו אבידתו. ומבואר בדבריו דלא מהני להחזיר כסף, דלאחר יאוש אין נפק"מ בין השבת האבדה עצמה לבין השבת ממון. ואפשר שלדעת הרא"ש אין חיוב השבה כלל לאחר יאוש.

ולכא'ו היה נראה לפרש דהרשב"א והרא"ש פליגי אי חיוב השבה היא מצוה לחבירו שמחויב להשיב את ממון חברו שהגיע לידו, וממילא היכא דהממון עצמו אינו בעין משלם כסף תמורתו כדפירש רש"י (ב"ק ד:) לגבי גזלן דמקיים מצות השבת הגזילה גם בתשלום כסף, וכ"כ

במצות השבת אבדה נאמר לאו ועשה, הלאו - "לא תוכל להתעלם" (דברים כב ג), העשה - "השב תשיבם" (שם א). ולגבי הלאו פשיטא דמוזהרים משעה שרואה את האבדה ומתעלם, ומצות לא תעשה זו תתבאר במקומה אי"ה.

מחלוקת ראשונים מאימתי מתחיל חיוב השבת אבדה

אמנם יש לדון במצות עשה של השב תשיבם, מאימתי מתחיל חיוב ההשבה, ומאימתי נחשב ביטול העשה כשאינו משיב את האבדה. דאפשר שכאשר רואה את האבדה ומתעלם עובר על העשה בנוסף ללאו, ואפשר שמשעה שבאה האבדה לידו, מחויב המוצא בעשה להשיב את האבדה.

ונחלקו בזה הראשונים. רש"י (ב"מ כו:) מפרש את הא דא"י בגמ' "ראה סלע שנפלה... המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד", דשאני עשה של השבת אבדה מהלאו של לא תוכל להתעלם, דעל הלאו עובר משעה שראה את האבדה, ואילו על העשה עובר משנטל את האבדה עד ששיבנה, וכ"כ הריטב"א דכיון שבאת לידו עובר כל שעה ושעה בהשב תשיבם. ובתוס' הרא"ש הביא מקור לזה מהא דאמר רבנאי בגמ' (שם כז.) לענין אבידת עכו"ם "ומצאתה - דאתאי לידיה משמע". אבל הרמב"ם (פ"א מהל' גזילה ואבדה ה"א) כתב דמשעה שראה את האבדה ונתעלם ממנה והניחה עבר על הלאו וביטל מצות עשה, וכן פסק בשו"ע (ח"מ רנט א) דחיוב ההשבה מתחיל משעה שראה את האבדה.

הרמב"ן (שם ל.) הביא את שיטת רש"י דעובר על העשה רק משעה שבאה האבדה לידו, והר"ן חולק ומפרש דאין ראה מהגמ' דלעיל, דבאמת אינו מבטל את העשה מיד כשראה את האבדה, אלא רק כאשר עזב את האבדה והלך לו ביטל את העשה, וכל זמן שממתין ליד האבדה אינו עובר על העשה. והיכא דהמתין ליד האבדה עד שנתייאשו הבעלים, אינו מבטל את העשה אלא העשה נתבטל מחמת הבעלים ואינו עובר על העשה אע"פ שנהג שלא כהוגן.

הגדרת מחלוקת הראשונים

ויש לדון בעיקר דין השבה, מהו הדין שנאמר בתורה "השב תשיבם". האם הוא חיוב להשיב לבעלים את החפץ האבוד מהם ומצוי ברה"ר, והיינו שההשבה היא מהמצב האבוד אל רשות הבעלים, או דהחיוב הוא להחזיר את החפץ מרשות המוצא לרשות הבעלים, והמצוה המוטלת על המוצא היא ליטול את האבדה ע"מ להחזירה לבעלים. והיה נראה דפלוגתת הראשונים תליא בנידון זה, דאי אמר' דהחיוב להחזיר את האבדה האבודה, חיוב ההשבה חל על המוצא משעה שראה את האבדה. ואם החיוב להחזיר מרשות המוצא, אינו מתחייב אלא משעה שבאה האבדה לידו.

שומר אבדה

א"י בגמ' (ב"ק נו:) "איתמר שומר אבדה, רבה אמר כשומר חנם דמי, רב יוסף אמר כש"ש דמי". ויש לעיין מנלן למוצא אבדה שחל עליו דין שומר, ובגמ' (שם סג: קו:) ילפי' מקרא דשומר אבדה הטוען טענת גנב חייב כפל, ומוכח דאיכא חיוב שמירה על המוצא. ועוד ילפי' בגמ' (שם נז.)

מחשיבו עוסק במצוה כדחזינן בחתן דפטור מקריאת שמע מחמת טירדא דמצוה אע"פ שאינו עוסק במצוה בפועל (סוכה כה.).

והיה מקום לומר דפלוגתת הר"ן והנמוק"י תליא בהא דאמר' לעיל, דאם השבה היא מצוה לחבירו, מתקיימת המצוה רק כשמשיב בפועל, דומיא דמצות פריעת בעל חוב, דאינה מתקיימת עד שפורע בפועל גם אם טרח טובא לבוא אל המלוה להחזיר את חובו. ואם היא מצוה למקום יש צד לומר שכל מה שעושה בעסק ההשבה נחשב חלק מהמצוה, ותדחה מצותו את הלאו.

המחלוקת העקרונית בחיוב השבת אבידה - אם היא מצוה לחבירו או מצוה למקום

נחלקו הרמב"ם והרא"ש בספקות שבהשבת אבידה, הרמב"ם פסק לחומרא והרא"ש פסק לקולא. וכמו"כ נחלקו לענין ספקות שיש בהרחקת נזיקין דפרק לא יחפור, דהרמב"ם פסק לחומרא והרא"ש פסק לקולא. וכתב ע"ז הגר"א (הו"מ קנה סק"ח, רסב סקכ"ב) דהכל ענין אחד, וטעמו של הרמב"ם כיון דמן התורה נזקין אסור אזלי לחומרא, אבל הרא"ש סבר דאף על גב שהוא דין דאורייתא כיון דהוא חיוב ממונא אזלי לקולא. ביאור הדברים דזה פשוט דהשבת אבידה והרחקת נזיקין אינן כשאר תביעות ממון שבחומ"מ, דבכל מקום יש תובע שטוען על ממונו, משא"כ בהשבת אבידה אין תביעה למוצא על החזקת ממון חבירו, דהרי מעולם לא לקח לרשותו את ממונו של חבירו. ומצד שני היא מצוה לחבירו ולא למקום, דאינה כמצות תפילין וכיו"ב אלא חייבה תורה במצוה כלפי חבירו, שעליו לדאוג לממונו של חבירו. ואין כאן שעבוד לממונו של חבירו כשאר חיובי ממון, אלא מצוה לטפל בממונו של חבירו. ובסוג חיוב כזה נחלקו הרמב"ם והרא"ש אי אמרי' בכה"ג המוציא מחבירו עליו הראיה. דהרמב"ם סבר שכשיש ספק איסור חייב לשלם ואינו ענין להמע"ה, ואילו הרא"ש סבר דכל המע"ה אומר שעל המוציא להוכיח שיש לו ממון אצל חבירו, וה"נ בספק השבת אבידה והרחקת נזיקין, אם אין המאבד מוכיח שיש למוצא חיוב כלפיו, לא התחיל חיוב ההשבה. ואפשר ליישב ולבאר מחלוקתם בעוד אופנים.

ולענין שומר אבידה, יש לפרש דכל החיוב מתחיל מכח מה שמחויב לחבירו להחזיר לו, וממילא אחר שבא לידו נעשה שומר על הממון שמחויב להחזיר לחבירו. ופשט דברי הגר"ח דעד כמה שהיא מצוה להחזיר המוטלת על המוצא, אינו נעשה שומר על הממון, דלא נתחייב עדיין לחבירו, ואחר שבא לידו חשיב 'באיסורא אתא לידיה', ונתחייב להשיב את הממון השייך לחבירו.

וכן יש לפרש את מחלוקת הראשונים אם יכול ליתן דמים תמורת האבידה ומקיים בזה מצות השבה, דנחלקו במחלוקת הרמב"ם והרא"ש אם היא מצוה לחבירו או מצוה למקום, דמצוה לחבירו יכול לקיים גם בתשלומי דמים ומצוה למקום אינה מתקיימת אלא בהשבת האבידה עצמה.

וכו"ע מודו שהמצוה מחייבת לקחת את הממון ע"מ להחזירה, וטען הרמב"ן שמעשה המצוה מתחיל מיד כשנטל כי היא מצוה למקום, אבל הר"י מיגאש סבר דכיון דהיא מצוה לחבירו, כל שלא הגיע הממון לידו של חבירו לא עשה ולא כלום.

נמצא - נחלקו הראשונים אם מצות השבת אבידה היא מצוה לחבירו דהיינו שמחויב לו כשאר חיובי ממון, או היא מצוה למקום דצריך להחזיר את האבידה לבעליה, אך אינו מחויב לו מצד הממון.

הראשונים במכות (טז.) וכך היא דעת הרשב"א. או דלמא דהיא מצוה לשמים, ואם ביטל את המצוה, לא מהני שישלם כסף דאין תובע ואין נתבע ולא שייך תשלומין על העבירה. וכשם שלא מהני למי שביטל מצות לקט שכחה ופאה ולא הניחם בשדה, מה שיתן לעניים צדקה לאחר מכן, דאחר שביטל את המצוה לא ניתן לתקנה בהכי.

מחלוקת הרמב"ן והר"ן בפטור כהן מהשבת אבידה שבנית הקברות

מבואר הגמ' (ב"מ ל.) דכהן אינו מחויב להשיב אבידה שנמצאת בבית הקברות, דלא אתי עשה דהשבה ודחי לא תעשה ועשה דטומאת כהנים, ועוד דלא דחינן איסורא מקמי ממונא. ותמה הרמב"ן, דלשיטתו דאין חיוב השבה עד שעה שבאה האבידה לידו, לא צריכא קרא לפטור את הכהן, דעדיין לא באה האבידה לידו ופטור בלא"ה. ומיישב דהו"א דהותר לו להיטמא על מנת להתחייב בהשבה כיון דסו"ס כשיעבור ויטול את האבידה יקיים מצוה בהשבתה, וקמ"ל בגמ' דאין לו להיטמא לצורך זה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה. אך דחה הרמב"ן וכתב דלא יתכן לומר סברא זו דיטמא כשעדיין אינו מחויב בדבר.

ויש שלמדו מדברי הרמב"ן לכל מצוה קיומית שאין חיוב לעשותה אלא מקיימים מצוה כשנעשתה, שאינה דוחה לאו. ואם כן הוא, פליג הרמב"ן על הראב"ד בתו"כ (ויקרא פר' ב) דכתב לגבי נשים שפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, ולגביהן נחשבות כמצוות קיומיות, דאף להן אמרי' דעשה דוחה לא תעשה. ובקובץ הערות (יבמות טט ט) דן בארוכה בענין זה.

אכן נראה דלא נתכוון הרמב"ן למצוה קיומית, אלא סברתו היא משום דהעשה של טומאה קדם ואינו נדחה מפני העשה של השבה. ועוד הקשה הרמב"ן דאין עשה דוחה לא תעשה אלא היכא דבעינא דקא עבר ליה ללאו קא מקיים ליה לעשה, כגון מילה בצרעת וסדין בציצית, אבל הכא כשנטמא עבר על הלאו, ולא מקיים את העשה עד דמהדר לבעלים. ולמסקנא כתב הרמב"ן דמש"כ בגמ' אינו אלא דחיה בעלמא, ובאמת אין צריך לומר דהכהן פטור ממצות השבה, דכל שלא נטלה לא נתחייב בה.

והקשה הר"ן על דברי הרמב"ן, דחיוב ההשבה מתחיל משעת ראייה ולא משעת נטילה, וכאמור לעיל. ועוד הקשה אמאי חשיב דעשה דהשבה אינו מתקיים בעינא דעבר על איסור טומאה, הא מיד כשפנה אל האבידה לנוטלה ולהחזירה, התחיל בקיום המצוה וחשיב עוסק בה לענין דחיה, דמתעסק הוא בגוף המצוה אע"פ שלא גמרה מיד. דאף במילה בצרעת בשעה שמל קצץ בהרתו, ואילו מצות מילה לא הסתיימה עד אחר הפריעה דק"ל מל ולא פרע כאילו לא מל. וה"נ מתחיל בקיום המצוה מיד, וידחה העשה את הל"ת.

ובנמוקי יוסף (טז. מדפי הר"ף) הביא את דברי הר"ן וחלק על דבריו, והוכיח ממש"כ הר"י מיגאש דשאני מילה בצרעת שדוחה העשה את לא תעשה, כיון דמיד בשעה שמתחיל לחתוך עוסק במצוה עצמה, משא"כ בהשבת אבידה, אין קיום מצוה בעסק עם האבידה, אלא בהשבה עצמה שמחזיר לבעלים בפועל, וכל מה שעושה קודם לכן לצורך ההשבה אינו אלא הכשר מצוה ולא גוף המצוה. ואהכי כשבא הכהן להשיב את האבידה מבית הקברות לא התחיל במצוה ולא חשיב קיום עשה בעינא דעבד איסורא.

ויש להעיר דלענין עוסק במצוה, אף המטפל באבידה חשיב עוסק במצוה וכדאמרי' בגמ' לענין פרוטה דרב יוסף (נדרים לג:), ומפני דאף הכשר מצוה

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

דעת רבותינו קמאי ביסוד מלאכת בישול * דברים מחודשים משיטת הגרע"א

להוכיח שם דמתחלק ענין ההתראה דבזה יש לדון כהתראת ודאי משום דמחוסר מעשה להפקיע, מאשר לענין לחייב עונש דאין זה נדון כודאי לענין זה, יעו"ש.

ולכאורה מוכרח מזה דדעת הגרע"א כשיטת הרש"ש והחלקת יואב דאף דנתבשל במוצ"ש חייב, דהרי יצא לדון לחייב אף דרק הניח הקדירה לו יצויר שהיה ברור דיאפה ולא יוריד קודם, דאי נימא דמתחייב רק על 'הבישול', הרי פשוט דלא שייך לחייב עתה לאחר ההנחה בלבד דהרי הוא קודם כל עיקר המלאכה, ופשוט.

פליאת דברי הגרע"א

ויש לעיין במאי דדן הגרע"א לענין חיובא דמלקות ותלה זאת הנדון אי לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. הרי יש לדון לענין חיוב סקילה בהתרו לו למיתה דזהו חיובא דמבשל בשבת, ואמאי נדחק למצוא ענין עונש דמלקות לחד מ"ד דלא קי"ל כן, והרי בכל דבריו שם בא לחלק ביסוד חידוש התוס' דכיון דמחוסר מעשה וסתמא דמילתא ע"פ רוב נדון כודאי לזה כתב הגרע"א לחלק בין ה'התראה' דלענין זה נדון כהתראת ודאי אכן לענין 'עונש' לא די בסתמא דמילתא והגרע"א שם איירי אף לענין חיוב מיתה דבא לחלק שם בין חיוב מלקות ומיתה להתראה, וא"כ לענין העונש בשבת הרי בין כך הדין דאין עונשין בשבת כמבואר ברמב"ם פכ"ד מה' שבת ה"ז אין עונשין בשבת .. 'כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו שנאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם'. וע"ע מנ"ח מ' קי"ד, ורק דן הגרע"א אילו היה הדין דעונשין בשבת הרי דחלוק דנדון כודאי לענין דחשיב התראת ודאי ואילו לענין עונש לא נדון כודאי, וא"כ אמאי נייד מהחיוב מיתה ודן רק כלפי להלקותו להך מ"ד דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין הרי נדון דידיה קיים אף לענין החיוב מיתה, וצע"ג.

מלקות חייב על מעשה ההנחה ואילו חיוב מיתה בעי נתבשל

אשר נראה מבואר מדברי הגרע"א דבר חדש, דהדביק פת בתנור לצד דנדון דודאי יאפה דיש לדון לחייבו מלקות על מעשה ההדבקה בתנור ולזה חילק דמהני הפשטא דמילתא לענין התראה ולא למלקות, אכן לענין חיוב מיתה היה פשיטא לי' להגרע"א דלא שייך לחייבו קודם שיאפה ואף דבדודאי יאפה. והיינו כלפי חיובא דמלקות תלי' במעשה הנחת הקדירה ורק בעינן דמעשה זה יבוא לידי אפיה ודי בידיעה ודאית דיאפה, ואילו לענין חיובא דמיתה הרי בעינן שייתבשל' לעיקר החיוב, וכל דלא נתבשל לא נתחייב מיתה, והדברים מחודשים למאד לחלק בין חיובא דמלקות לחיובא דמיתה בעיקר המחייב דמלאכת בישול, וצ"ת.

חלוקים המה מלקות ממיתה בעיקר המחייב

ונראה בביאור בדברים דהנה הגרע"א סי' ק"ז קמא כתב בישוב שיטת הרמב"ם בדין איסור בע"א יוחזק דדין זה זהו רק לענין חיוב מלקות

חקירת האחרונים באופה סמוך לחשיכה ונגמרה אפייתו בחול אם חייב

מפורסם לכל בן תורה פלוגתת האחרונים ביסוד איסור בישול בשבת האם יסוד האיסור במה שבשיל בשבת ולזאת בעינן שיתבשל דוקא בשבת, או מעשה הנחת הקדירה היא המלאכה בתורת מעשה בישול ואף במתבשל במוצ"ש.

שיטת המנחת חינוך במוסך השבת מצוה ל"ט וצ' רר"ח צ' דבישול ואפיה כל המלאכה היא האפיה והבישול ולא על ההכנסה לתנור והנחת הקדירה ע"ג האש, ומה"ט בנאפה ונתבשל במוצ"ש פטור דבעי דגוף האפיה ובישול תיעשה בשבת. וכן שיטת האבני נזר ובאגלי טל ה' זורע סק"ח.

ואילו דעת הרש"ש דף ע"ג ע"א, וכן החלקת יואב סי' י' דבהניח הקדירה ע"ג האש בשבת אף דנתבשל במוצ"ש חייב משום דהמלאכה היא עצם מעשה הבישול ורק בעינן דיתבשל בסוף בתורת תנאי שעי"ז חשיב המעשה למעשה בישול, אמנם די בזה שיתבשל במוצ"ש א.

והמנ"ח סוף מצוה רח"צ דן ביוה"כ ושבת הסמוכים זה לזה דיהא מותר מהתורה לבשל בסוף השבת באופן גיגמר בישולו ביוה"כ דמשום איסורא דשבת אין כאן שהרי רק הניח הקדירה ולא נגמר בישולו בשבת ואילו ביוה"כ רק נתבשל ולא היה בו מעשה ההנחה, ותמה לפ"ז מדוע שעיר החיצון של יוה"כ כשחל מוצאי יוה"כ בשבתהוי צריכים לאכול חי הא אפשר לבשלו בכה"ג. וכן דן הפמ"ג לבשל ביו"ט לשבת סמוך לשקיעה דאם יגמר במוצאי יו"ט והיינו בשבת ליכא איסורא לא משום יו"ט ולא משום שבת.

הנראה לדון בשיטת רבותינו הלבוש מג"א והגרע"א בהאי ענינא, כדיבואר

חידוש הגרע"א לחייב עונש לאחר הנחת הקדירה קודם דתבשל

הגרע"א גיטין דף ל"ג כתב דאף היכא דלא הוי התראת ספק באופן דאינו מחוסר מעשהאפילו הכי אין עונשין אותו עד שיהיה ברור שעבר איסור, וזה לשונו, 'והרי לפי מה דכתבו בשבת ד' ע"א דכיון דמחוסר מעשה תו לא מיקרי התראת ספק הא זהו ודאי לענין ההתראה, אבל פשיטא דאי אפשר לענשו בשביל זה, ובהדביק פת למ"ד לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין ואתרו ב' למלקות אם היה דין דמלקין בשבת וכי היינו רשאים להלקותו קודם שתיאפה, הא אולי ירדה הפת ולא תאפה, עכ"ל.

אשר מבואר מדברי הגרע"א חידוש נפלא, דמצד עיקר האיסור כבר עבר בהדביק פת בתנור ורק דאין מלקין מספק, דילמא לא יאפה ונמצא דאין מעשה הנחת הקדירה מביא לידי בישול ואכן די בזה לענין לידון כהתראת ודאי ומ"מ אין בזה מספיק ודאות כדי להלקותו, וזהו דבא

א האפיקים ח"ב סי' ד' העיר לדעת הרש"ש מהגמ' שבת דף ד' דבעינן שגגה עד שיגמר להתבשל, ואם נזכר קודם אפיה פטור מחטאת דלא הוי ספו בשגגה, הרי נראה בעליל דעצם איסור האפיה לא נגמר עד גמר האפיה ממש, ולא דגמר האפיה הוא רק תנאי להאפיה וההדבקה בתנוראדנאמר דכשנגמרה האפיה חייב למפרע על ההדבקה בתנור, ונאמר משום זה דאפי' נגמרה בחול ונעשית מחשבתו, ג"כ חייב למפרע על מעשהו בשהת, דא"כ לא היה מקום לומר כללדבעינן שתהא גמר האפיה בשגגה משום דתחילתו וסופו בשגגה בעינן דאפי' נגמרה בחול חייב, וע"כ גמר האפיה היא מעצם האיסור וכו'. וכזה יקשה לדעת הגרע"א לקמן. ואמנם לפי מה שהוכחנו דכל דברי הגרע"א לענין מלקות אכן לענין חיובא דסקילה מודה דהבישול היא מעצם החיוב ניחא דנדון השגגה כלפי הכרת וחד דינא אם החיוב מיתה.

ב ובה' סנהדרין פ"א ה"ד כתב הר"מ 'אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקות... כל הדרכים האלו [בדיני הבי"ד] שוין בהם';

אם דדנים האם נתבשל הלח מחמת העמדת הגברא את הקדירה וכן נקט האגלי טל כסברת הלבוש והיינו לשיטתו דעיקר המחייב דכח דמתבשל מכח הגברא. והדעה החולקת קסבר בטר מעיקרא ואף דנימוח יש לזה דין דבר יבש, כן ביאר באגלי טל מלאכת האופה סקנ"ה.

ויסוד הדברים בפשוטו תליא בחקירת האחרונים, האם החיוב על הנחת הקדירה ע"ג האש כהרש"ש בזה יש לומר כיון דבשעת הנחה הדבר יבש ואין בו בישול אין בזה איסור, אכן אי החיוב הוא מה דנתבשל מכוחו הרי בלח נצטנן ונתבשל מכח הגברא וע"ד שהבאנו בגליון הקודם מהמהר"ח האור זרוע דאף בהניח קדירה על האש במרפקו, מ"מ נתבשל כדרכו ואין העמדה על האש כי אם ההיכח תמצית ליחס הבישול להגברא ובוזה ליכא לדין כלאחר יד מפני דאינה בגוף המעשה מלאכה כי אם בההיכח תמצית.

הגרע"א אזיל לשיטתו

והגרע"א אזיל לשיטתו בגיטין דיש לחייב על מעשה ההנחה וכדעת הרש"ש, ולכן כל ההיתר כיון דבזמן הנחת הקדירה הוא יבש ואח"כ לא קעביד מידי, ואף למש"נ דלענין מיתה פשיטא לי' דרק בנתבשל מ"מ הרי אף ההנחה היא בכלל המימרא דרחמנא וא"כ כל דחיסר ההנחה ליכא חיוב וכלשונו שם דאחר ההנחה כבר לא עשה כלום, וכיון דכל הפטור מצד דבהנחה היה יבש לא קעביד מעשה בישול בזה כתב דהמעה רותחין על גבי השומן, בזה בשפיכה שניה הרי יש כאן מעשה בישול בלח שנצטנן.

שיטת המג"א דיבש אף כשנימוח שם יבש עלה

בשיטת המג"א הרי מבואר דהתיר אף במעה וכדהעיר הגרע"א, וכפי הנראה לדעת המג"א שומן קרוש לגמרי יש לו דין יבש אף כשנימוח משום דבמצבו הטבעי הוא יבש אף כשנימוח לא פקע מיניה דין דבר יבש, ועד"ז בשערי תשובה סק"כ בשם הפנים מאירות דהתיר לערות על סוכר מים רותחין מכלי ראשון כיון דהסוכר כבר נתבשל והוא יבש ואף דנימוח אח"כ ואיירי דנימוח בזמן דמעה עליו ומ"מ יש לו דין דבר יבש וזהו לכאורה כדברי המג"א. וכפי הנראה המג"א הוכרח לכך דאל"כ אמור היה להתחייב בהניח דבר יבש ואח"כ נימוח ונתבשל, דהרי מתבשל הלח שנצטנן מכח הגברא.

ולפ"ז דעת הלבוש והמג"א נראה דהמחייב דבישול מכח מאי דמתבשל בשבת מכח הגברא ואין נפק"מ אי בזמן ההנחה היה דבר יבש, ולכן לדעת הלבוש יש בו משום מבשל ולא תלי' אם הוא יבש בשעת הניחתו ורק למהג"א ע"כ אין לזה דין לח אף לאחר דנצטנן אלא דין יבש עלה, וזהו כדעת מנ"ח והאבנ"ז, וכמש"נ.

מסקנא דשמעתא

באופן דחקירת רבותינו בדור הקודם ביסוד מלאכת מבשל מתלי תלי וקאי באשלי רברבי, לדעת הלבוש ומג"א כדעת המנ"ח ואבנ"ז, ואילו דעת הגרע"א כשיטת הרש"ש וחלקת יואב. והוספנו דבר חדש מדברי הגרע"א דלענין חיובא דמלקות בזה קסבר כדעת הרש"ש ודעימי' דחיוב על עצם מעשה ההנחה, אכן לענין חיוב מיתה לזה בעינן דיתבשל ורק כשנתבשל נגמר חיובו למיתה, וככל הנתבאר בזה בס"ד.

דבזה מהני מאי דהעיד הע"א דזה חלב, ושוב בתולדה מזה האיש האוכלו לוקה ע"ס עדות העד, אכן לענין לחייב מיתה לא מהני מה דיש נאמנות האב על בתו כדי לחייב מיתה לבא עליה דלא אמרינן האיסור בע"א יוחזק לענין חיוב מיתה יעו"ש בסוף התשובה.

ובביאור החילוק הביא בקוב"ש כתובות אות נ"ח בשם הגאון ר' לייב רובין אב"ד וילקומיר דחלוק ביסודו עונש מלקות מעונש מיתה, עונש מלקות זהו מיוחד עבר אמירא דרחמנא ואילו עונש מיתה בעינן מציאות ודאית של איסור, וממילא י"ל דכל נאמנותו של ע"א לא לענין בירור הגופא דעובדא כי אם נאמנות על האזהרה דהדבר נאסר באיסור חלב, ולכן לענין מלקות הרי יש כאן מימרא דרחמנא דאסור ולוקה, ואילו לענין מיתה הרי בעינן ידיעת מציאות האיסור, וליכא, וכ"כ בזכר יצחק, וי"ל דזהו כונת הגרע"א הנ"ל בתשובה לחלק בין מיתה למלקות.

ומעתה נראה לדון עד"ז בכוונת הגרע"א לענין מלאכת בישול, דלענין חיובא דמלקות הרי המימרא דרחמנא זהו עשיית הגברא בהנחת הקדירה המביאה לבישול ואפיה ואחר ההנחה כבר לא קעביד מידי [כלשון הגרע"א בגליון סי' רנ"ג, ויבואר לקמן בעזה"י], ולזאת כתב הגרע"א דאם היה ידיעה ודאית לאחר דהדיק פת בתנור דיאפה, שפיר לוקה עתה, אכן לענין חיוב מיתה בזה בעי' דיתבשל' ולא נגמר האיסור במאי דהניח הקדירה ע"ג האש אלא בעי' דיתבשל ורק בנתבשל יש לחייב מיתה, והדברים מחודשים כמובן הרי ממ"נ מה נכלל במלאכת המבשל, אמנם הרי נתבאר משמעות הגרע"א דחלוקים המה בעיקר חיובם, ולפי מה שהבאנו בהערה א' מהאפיקי ים להוכיח מהש"ס שבת דף ד' דבעינן שגגה עד שמתבשל ע"כ דלענין חיוב סקילה כרת וחטאת דמה דממשיך להתבשל הוא חלק מגופו של איסור זהו מקור גדול דלכל הפחות לענין החיוב מיתב בעינן הבישול גופא בתורת חלק מהחפצא דאיסורא ושם נאמר דבעי' שוגג יעו"ש בהערה, וכ"ז לענין חיוב מיתה אכן למלקות תלי' רק במעשה הנחה המביאה לידי האפיה ובישול, וכמש"נ.

הניח דבר יבש ועל האש נימוח וממשיך להתבשל

המג"א סי' שי"ח סק"מ כתב דשומן דכבר נתבשל והוא יבש ומניחים אותו סמוך לאש במקום שהיד סולדת בו אין בזה איסור בישול ואע"ג שאח"כ נימוח בכל זאת יש לו דין דדבר יבש. והנה השומן נימוח לפני שמגיע לחום שהיד סולדת וואח"כ ממשיך להתחמם עד שהיד סולדת בו, וצ"ב לכאורה הרי נדון בזה כלל שנצטנן דחיישינן לבישול.

והגרע"א בגליון סי' רנ"ג ביאר היות ובזמן הנחתו אצל האש הוא קרוש א"כ אין כאן פעולת בישול, ואח"כ כשנימוח אז כבר אינו עושה שום מעשה.

וכתב שם דלפ"ז כשמעה מים רותחין על שומן הדבוק בכלים, דהמג"א דן בזה רק משום מוליד, והקשה הרי יש בזה בישול גמור, דהרי אחר שהשומן כבר נימוח הוא ממשיך עדיין לערות עליו ונמצא מבשל את הלח שנצטנן ואינו דומה למניח האיפאדה דבזמן הנחתו הוא יבש. הלבוש סוף שי"ח כתב דאם מניח הדבר יבש במקום דיהפך ללח ואח"כ יתבשל יש בזה איסור בישול.

והיינו אף דהניח דבר יבש מ"מ לא דנים מה שהניח בשעת הנחה כי

ג נראה לדעת המהר"ח אור זרוע דכמו"כ בזורה ורוח מסייעותו [ב"ק דף ס'] דאם יעוף ברגלו וכדו' לרוח והרוח תפריד הפסולת יתחייב ולא נימא פטור דכלאחר יד והיינו מטעם הנל דהמלאכה היא מעין בורר ע"י הרוח [כשבת דף ע"ד היינו זורה היינו בורר וכו'] ורק מתיחס לגברא ע"י דהביא למצב דהרוח מפריד ואין השינוי בגוף המלאכה כי אם בההיכח תמצית כנ"ל.

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים^[1]

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

סגירת דלת חדר כהן המוכרח לשהות בבית החולים

שאלה. כהן המוכרח לשהות בבית החולים שיש שם טומאה,
האם מחויב לסגור את דלת חדרו כדי שלא יטמא בכל רגע?

ובפרט שמצינו בסוגיא במנחות (סד.) בד"ץ חולה שאמדו אותו שנצרך לג' גורגרות לרפאותו, ויכול לעקוץ שלושתם מעוקץ אחד שיש לעקוץ מעוקץ זה, ולא מב' או ג' עוקצין, ואם לא עשה כן אלא עקץ מב' עוקצין כתבו האחרונים שפטור (ע"י שפת אמת שם, קרן אורה שבת קלז, שו"ת אבני נזר או"ח סי' קנז, וע"י היטב קוב"ש ביצה אות מח.) אולם מצינו בשו"ת מהרש"ג שכתב שלא עבר איסור, ולכן חידש עוד שאפי' יש לפניו תאנה תלושה ויכול ליתנה לחולה והלך וקצץ תאנה מהעץ עבור החולה לא עבר איסור. וא"כ בזה יתכן שדברי הרמב"ם והביה"ל אינו מוסכמים. וה"ה הכא לענין סגירת דלת.

אמנם באמת נראה, שיש לחלק דברי הרמב"ם מדין הקל הקל וכן מקוצץ תאנה מהעץ לחולה הנ"ל, שנראה שכל דבריהם שם אינם שייכים לדברי הרמב"ם, ששיטות אלו איירו בדברים שעשיתם מרפא את החולה (או מועילים קצת לחולה ע"י משנ"ב סי' שכח ס"ק יד) ובזה דנו להקל באופן שלמעשה עשה כן, משא"כ בדברי הרמב"ם בכיסוי האור גרע, שהרי הוא רק סילוק מזיק בעלמא ואינו מרפאה בזה בזה כו"ע מודו שאסור מהתורה. (וכ"כ לחלק הגר"ח שינברג, בספר תורת היולדת הוצ"ח מוספים ז-יא, וע"י לשון המאירי שבת כט: שכיבוי הנר אינו מסיר את החולי בידים, אלא שפעמים גורם לכך).

ולפי"ז כשנבוא לדון הכא בסגירת דלת החדר בפני הטומאה, הרי דמי דינו ליכול לכסות האור, והלך וכיבה שהרי בזה אינו מרפאהו, ונמצא שלדברי הכל יש להיזהר בדבר. וראה היטב בהערה².

חובת כהן השוהה בבית חולים לסגור דלת החדר

תשובה. חולה שיש בו סכנה הנמצא סמוך לחדר שיש בו טומאה, ונצרך לכהן שישמשו³, ויכול הכהן לשהות בחדר החולה באופן שדלת החדר שנמצא החולה סגורה [שבזה לא תכנס הטומאה, דסוף טומאה 'לצאת' אמרינן, סוף טומאה 'להכנס' לא אמרינן, ואינו נטמא כלל], יש לכהן לסגור את הדלת ולא ישהה כל רגע בטומאה בשעה שהדלת פתוחה². [ויעשה כן בחכמה שהסובבים אותו לא יתנו לב לכך, ודי בזה].

והדברים מתבארים מדברי הביאור הלכה בד"ץ כיבוי הנר לחולה בשבת (סי' רעה) שהביא למ"ש הרמב"ם בפיה"מ שבאופן שלתועלת החולה נצרך להחשיך את חדרו, ויהיה יכול להוציא את הנר מהחדר או לכסותו, ולא עשה כן אלא כיבה את הנר חייב, ולכא"ו ה"ה הכא מחוייב בזה מן התורה (ואמנם הכא יותר קייל שאינו עושה מעשה עבירה בידים, מ"מ יכול למנוע זאת, ועוד ששוהה שם וכנ"ל, מ"מ עיקר דינא יש ללמוד משם).

חילוק בין מרפא לחולה בזה לאינו מרפאהו

והנה יש מקום לדון, דאין דברי הרמב"ם אלו מוסכמים, שהרי מצינו שנחלקו רבותינו בד"ץ הקל הקל (ע"י יומא פב.) אם הוי מהתורה או מדרבנן (ע"י קרית ספר מאכ"א פ"ד שהוי מדרבנן, ותמה ע"ד מנח"ש סי' ז, וכן הביא בחת"ס חולין ז. ד"ה והרמב"ן, שבדברי הראשונים מבואר שהוי דין תורה).

(א) ע"י משמרת הכהנים (ריש פ"ט) אופני ותנאי היתר כניסת הכהן לצורך החולה

(ב) וכפשנ"ת בגליון הקודם (ה) שאיסור שהייה באהל המת כל רגע ורגע הוא איסור תורה, ובהרחבה במשמרת הכהנים (סוף פכ"א) ושם בד"ץ איסור שהייה במגע, ואיסור שהייה בטומאה דרבנן.

(ג) העיר הגאון רבי שלום יוסף גלבר שליט"א: במ"ש לדון מצד הקל הקל שדנו הפוסקים אם הוי איסור תורה או רק מדרבנן, הנה גם הסוברים שהקל הקל הוי רק מדרבנן, מיירי דוקא כאשר שתי האפשרויות אסורות מהתורה, אבל כשאפשרות אחת מותרת [א"נ אסורה רק מדרבנן] בוודאי חייב לעשות הקל. וכע"ז העיר הגאון רבי רפאל שמואלביץ שליט"א

באופן שהיה הכרח מתחילה שהדלת תיהיה

פתוחה

ויותר נראה שגם באופן שהיה מתחילה הכרח שדלת החולה תהיה פתוחה (כגון ביקור רופאים וכדומה), מ"מ לאחר שנגמר הצורך בכך, יזהר הכהן בכך מכאן ואילך, כדי שלא ישהה עוד זמן בטומאה, ודמי למ"ש הביה"ל (ריש ס' תריח) מדברי הבנין ציון בדין (ס' לד) בחולה שהותר לו אכילה אחת יותר מכשיעור מ"מ לענין אכילה שניה אם היה די לו פחות מהשיעור ואכל יותר מהשיעור, חייב כרת, ולכן כתב שצריך זריזות ובקיאיות לשער כל אכילה ואכילה עיי"ש. [ועי' היטב מקור הדברים בבנין ציון שם, בשינוי קצת]. וכן ה"ה הכא.

ובמשמרת הכהנים העיר על דבריו, שהיותר נראה שמאחר שבדרך כלל הפותח את הדלת עושה כן גם לצורך החולה והוא בהיתר, ועוד שכל רגע ורגע שבנתיים שהדלת סגורה הרי מרוויח הכהן שכל משך זמן זה אינו נטמא וצ"ע. ואמנם קצת דמי למה שכבר דן בכ"ד בספר אם עדיף שהייה בזמן מרובה באיסור או עשייה א' בקום ועשה (ויל"ע אם נימא דגורם לאחר גרע), וגם שם יותר נראים הדברים שעדיף שלא ישהה באיסור, ועוד דהכא עדיפא טפי שהרי אינו ממש לפניו המטמא כהן, [ועוד שיש לדון בזה מתעסק ועוד, ומשום שאינו וודאי שנחשב ההוא מטמא כהן אם אינו יודע שיש כהן ועושה לפי תומו וע"ע משנ"ת פכ"ב וכ"ג בזה].

לחשוש שגורם לפותח דלת

שעובר על מטמא כהן

אולם אחד מגדולי הפוסקים שליט"א (עי' משמרת הכהנים עמ' תלט ובהערות בסוה"ס) צידד שלדעתו עדיף שלא לעשות כן, משום שאם יסגור הדלת בשעה שאח"כ יבוא אדם אחר ויפתח את הדלת נמצא מטמא את הכהן בידים ולכן שב

ועכ"פ באופן שיש א' מהאנשים שעלולים לפתוח את הדלת (אחיות, רופאים, מנקה) הוא גוי, נראה שכו"ע מודו שיש לכהן לסגור את הדלת, שהרי לא אכפ"ל מהפתיחה שתעשה על ידם, ואף אם לבסוף יפתח ישראל מ"מ כבר אינו נחשב וודאי שמכשילו בזה, וע"ע מ"ש שם לענין פתיחת דלתות בבית החולים]. וכן הסכימו הג"ר שלום יוסף גלבר, הגר"א גרבוז, הגר"י פישהוף.

העולה לדינא:

כל שיש אפשרות לעשות את צורכי החולה לולא טומאה, כגון, סגירת דלת החדר בשעה ששוהה שם, שבזה אין הטומאה נכנסת לחדר כלל, מחויב הכהן לעשות כן.

ואף אם בשעת כניסתו לא היה אפשרות לסגור הדלת, אבל לאחר מכן מתאפשר הדבר, מחויב הכהן לסגור הדלת.

ואם בשעה ששוהה שם יכול לצאת למרפסת וכדומה, יתבאר אי"ה בגליון הבא.

והגהמ"ח השיב בזה, שעיקר הכוונה לדחות בזה מי שירצה להקל בזה משום שיטת המהרש"ג הנ"ל, ואף שבאמת בלא"כ שיטתו מיוחדת, וכמבואר בפשטות דברי הביה"ל (ס' תריח) משו"ת בנין ציון דאם לא עשה בקל הקל חייב כרת. וכן הובא בשם הגריש"א (עי' בתורת היולדת ריש פ"ז ומוספים וביאורים ז- יא) שדחה דבריו מההלכה. מ"מ במידי דרבנן כתב בתו"ה (שם, עי"ש ראיתו המופלאה מדברי הביה"ל ס' תו) שיש לסמוך על המהרש"ג, ובחילוק המבואר למעלה הרווחנו שאף בשעה שהטומאה הוי רק מדרבנן (וכגון שהמת נמצא בחדר והדלת שעתידי לצאת דרכו סגור) מ"מ אין להקל מטעם זה.

מודעא רבה לאורייתא

אחר שהספר "משמרת הכהנים" אזל,
בס"ד יהיה ניתן להשיג את המהדורה החדשה:

א"י - 0527635554 | חו"ל - eu0175@gmail.com

בחנויות הספרים המובחרות, בדוכני הספרים של בלוי, הפצה - קולמוס

לקבלת הגליון במייל, הפצה, הנצחות: C205501040@GMAIL.COM / פלא' 0548502779

שאלות, קבלת המייל, הפצה, הנצחות: פלא' 0548502779 / c205501040@gmail.com

לע"נ מוקיר ורחים רבנן והוא גופיה צורבא מרבנן שם טוב בן נאוה זצוקללה"ה

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון מס' 399

בס"ד, יום ג' פרשת קרח, כ"ד סיון תשפ"ג

נושא הגיליון

'פולמוס שיטות הלימוד'

להבין ולהשפיל

הבהרה: יראתי בפצותי שיח להשחיל, מפני שנושא שיטות הלימוד הוא מאוד מורכב, וכל ישיבה יש לה את המעלה שלה, וכל ראש ישיבה עם הדרך לימוד המיוחד שחידש, ולכן חשוב להבהיר בזאת שמטרת המאמר הוא רק בבחינת מראה מקום הוא לו להעמיד את השיטות של מעתיקי השמועה מוסרי התורה שמהם למדו תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם ומהם אנו יונקים עד היום הזה, ותן לחכם ויחכם עוד.

1. הקדמה

המאמר מבוסס על חוות דעתם של גדולי ראשי הישיבות הג"ר ברוך מרדכי אזרחי שליט"א הג"ר יצחק הקר שליט"א הג"ר ישראל בונם שרייבר שליט"א (בשיחה עם רבני הילכתא), וכן על פי המקורות: אישים ושיטות (בכל הספר, ובפרט בעמודים לג, מח, רעט, רצג, שז), מאמר

דבר העורך

מלאה הארץ דעה

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא מצות תלמוד תורה; החלק הראשון: ללמד את בנו תורה, גיליון 392 - 'גדר חיוב האב ללמד את בנו תורה', גיליון 393 - 'בן חמש שנים למקרא', גיליון 394 - 'מנהג תלמודי התורה בזמננו', גיליון 395 - 'פולמוס החיידרים בזמננו'.

החלק השני: ללמוד בעצמו תורה, גיליון 396 'מצות תלמוד תורה', גיליון 397 'מצות ידעת התורה', גיליון 398 'מצות הבנת התורה'.

הגיליון הנוכחי 399 'פולמוס שיטות הלימוד', בו יבואר סקירה תמציתית, אודות שיטות הלימוד השונות הקיימות בעולם התורה ב-500 שנים האחרונות. כיצד ללמוד בהבנה בעיון ובהעמקה, הוראות גדולי ישראל בפולמוס שיטות הלימוד.

מה נשתנה: השאלה מתבקשת, מה נשתנה דורות האחרונים מדורות הראשונים שצריך שיטות לימוד כדי לכיין לאמיתה של תורה, ומה היה לפני כן?

התשובה לכך ברורה, הראשונים כמלאכים שלכם רחב כאלום, והיו בקיאים בהיקף עצום בכל רחבי התורה, ולכן הגיעו מיד להבנה נפלאה בלימוד, בפשטות ובבהירות, ולא היו צריכים לפלפל ולחלק לפרט ולפרק כשיטות הלימוד הנהוגות כיום, וגם בכתיבת חידושי תורה, רמזו בקוצר אמרים בלשונם הזהב לכל היסודות שמאריכים בהם היום להסביר ב'שיעורים' וחבורות'.

אולם בדורות האחרונים הלומדים צריכים שיטות לימוד מיוחדות כיצד להבין ולהשכיל את מעמקי התורה, כי התמעטו הלבבות ואין השכל פנוי להבנת התורה, ואין בקיאות עצומה בחדרי התורה, וגם המציאות הגשמית יותר תופסת מקום, לכן צריך יותר לפרט ולהסביר אפילו דברים פשוטים, ולבאר כל מה שהיתה כוננת הראשונים במשפטים הקצרים, ובדיוקי המילים. כפי שידוע שכל המטרה בספרי הגר"ח סולובייצ'יק זצ"ל להסביר ולהשיג את עומק כוננת הרמב"ם בדקדוקי לשונו הזהב.

לא אלמן ישראל, בכל דור ודור נטע הקב"ה גדולי תורה ארזי הלבנון, מוסרי התורה ראשי הישיבות הקדושות, שייסדו ופיתחו את השיטות השונות לעיון והבנת התורה, שכבשו בסערה את עולם התורה ונהפכו לנחלת הכלל, ללמד את צאן מרעיתם, כל אחד לפי דרכו וטבעו נהרא נהרא ופשטיה, ודברי תורה פרים ורבים בהיכלי התורה בישיבות ובכוללים, בכל מקום ובכל זמן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

השבת נועם הנשמות

הסיפור ייחודי ע"י
הנאמן הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א
ראש המכון המדעי סבילני לוחות, אביר אגודת וזב קהל חסידי חמת
הרה"צ יוסף הילרטהיימר שליט"א
מחבר המכון המדעי סבילני לוחות
יום חמישי ח' קרח - ב"ו סיון תשפ"ג
גבול הכנסת בנספח קליין
דוחב חסידי קליין ו שבוגת בית ישראל ירושלים 200-500 אגודת
נושאי חשיבות
חובבי אגודות | חובבי ירושלים | חובבי חסידי | חובבי וזב |
חובבי חסידי חילתת חילתת חזון וסבילני ב"ו חזון |
חובבי ירושלים של חסידי חמת | חילתת חסידי חמת |
שמעון ותידי נמשבוג

הסיפור נסקרם באמצעות עזר יחידי הילכתא
בין חלוצים זה הסיפור לכות יורכם נמנות הוצאתה בשינוי.

התוכן והעריכה והעיצוב: ד"ר הילכתא אברהם שילת | סיון הלפרין | אגודת חסידי חמת

אלקים חיים. כי בכל דור ובכל מקום דברי החכמים ומשנתם הם הם גופי תורה. וכמבואר בירושלמי (מגילה פרק ד הלכה א) שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני.

3. שיטת החילוקים

הג"ר יעקב פולק זצ"ל - בעל החילוקים שהיה ראש ישיבה בקרקוב לפני כ-500 שנה, חידש את שיטת החילוקים, שבהמשך התפתחה ממנה גם שיטת הפלפול, שהתבססה על עיקרון שכל התורה היא מקשה אחת, וכל סתירה ושאלה שיש בין שני מקורות שונים, מוכרחים ליישב אותה, ולחפש חילוק דק ככל שיהיה להסביר את ההבדל בין המקרים, כמו כן היא כוללת חשיבה תיאורטית, ונטיה לחידוד וחרिפות.

ה"פילפול והחילוקים" שהיו נהוגים בעבר, הם לא מה שנהוג היום בישיבות הליטאיות המושפעות מדרכו של הגר"ח הלוי, הן אמנם כי אפשר להשוות את הדברים מעט למצבים מסויימים בישיבות, אך באופן עקרוני זו שיטה אחרת. וראה **בספר ירושתינו** (חלק ה עמוד שיט) ביאור שיטת הפלפול שנקשרה לשמה של העיר רגנסבורג.

נגד: הרבה מגדולי דורו התקיפו את שיטת החילוקים, כמו שמצינו בדברי השל"ה (נר מצוה אות כה), המהר"ל מפראג (דרך החיים פרק ו), והארחות צדיקים (שער התורה) והגר"א ועוד גדולי ישראל, שהזהירו מפני השיטה החדשה שמפלפלים בלי ללמוד את הסוגיא, וזה שכחת התורה כאשר מפלפלים בלי לדעת את כל היקף הסוגיות. כי אנו כאבן שיש לגמרא ולסברא, והלומדים מבטלים רוב היום, ועוסקים באותו לימוד כחצי היום. ואדרבה צריך ללמוד ולחזור בהספק גדול, והנכון לחזור לשיטת הלימוד הישנה. והאריך בכל זה בספר **דרך המלך** (תלמוד תורה עמוד שצה).

וכתב המהרש"א (בבא מציעא פה). בביאור דרך הלימוד של בני בבל, שהיו מפלפלים כמו שיטת החילוקים שבדור הזה, שכל מי שיוודע לכוין על צד פלפול של הבל הרי זה משוכח, וכל אחד מכוין לדחות דברי חברו, ואין נוחין זה לזה בהלכה, ולכן לא מסיקים שמעתתא אליבא דהילכתא, ופלפול זה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיע לתכלית המבוקש.

בעד: לדעת החתם סופר (הקדמה לחלק יו"ד פיתוחי חותם, חולין דף ז. הובא בהקדמת ספר משמרת חיים), כיון ששיטת החילוקים התפשטה בכל תפוצות ישראל, חלילה לחשוב על צדיקים וטובים שהם מבלי עולם והנחילו לנו משאות שוא ומדוחים, כי אם כן איך אנשי דורם לא סקלום כשהתחילו בשיטת החילוקים, אלא שיטת החילוקים דרכה בקודש, אך במשך הזמן קילקלו אותה ועל המקלקלים צווחו גדולי ישראל שבעלי החילוקים הם מבלי עולם,

ובביאור המושג 'חילוק' מבאר החת"ס, שעיקר מה שצריך ללמוד תלמיד מרבו, הוא לדמות דבר לדבר, כלשון הרא"ש הובא בבית יוסף (יו"ד סימן רמב ד"ה בפרק

מאת הג"ר הלל מן שליט"א פורסם בקובץ **יחלק שלל** (חלק ו עמוד פז), מאמר בספר **ראש הישיבה** (לר' מנחם רוזובסקי), ועוד מספרי תולדות ראשי הישיבות. ונבקש בזאת את עזרת הקוראים, להגיה את המאמר ולשלוח הערות והארות, ואולי אם יתאפשר נוכל לפרסם עדכונים מיוחדים שיתקבלו מהציבור.

בעצם המושג שכותבים הגדרות על שיטות גדולי ישראל, יש לציין שאפשר לקחת דוגמה מהמבואר **בגמ' (גיטין דף סז)**. איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים, רבי מאיר חכם וסופר, רבי יהודה חכם לכשירצה, רבי טרפון גל של אגוזין, רבי ישמעאל חנות מיוזנת, רבי עקיבא אוצר בלום, רבי יוחנן בן נורי קופת הרוכלים, רבי אלעזר בן עזריה קופה של בשמים, משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, רבי יוסי נימוקו עמו, רבי שמעון טוחן הרבה ומוציא קימעה.

מקוצר היריעה, נתמקד בגיליון בעיקרי השיטות, שיסודתם בהררי קודש על ידי מצוקי ארץ מוסרי התורה לדורותיהם, ולא נספיק לפרט מי נהג בכל שיטה, והדרכים החדשות שהתחדשו בדור האחרון.

2. דרכי לימוד התורה

נהרא נהרא ופשטיה: השיטות העיקריות הקיימות, 'שיטת החילוקים' (ר' יעקב פולק), 'שיטת הפלפולים' גג על גג (נפוץ בפולין ועד היום בצאנז וסאטמאר), 'שיטת חריפות ובקיאות' (הנודע ביהודה והחתם סופר), 'שיטת בריסק' (התחיל בבית הלוי, התבסס אצל הגר"ח מכריסק, והמשיך אצל הגרי"ז והגר"ר ברוך בער ליבוכיץ), 'שיטת הלשיטתו' (הגר"ר רפאל שפירא מוולאז'ין חתן הנצי"ב, הגר"ר אליהו ברוך קמאי ממיר, הגר"ר חיים עוזר גרודזנסקי, הגר"ר יחיאל מאוסטרובצה, הגר"ר מאיר שפירא, הגר"ר אהרן קוטלר, הגר"ר נתן צבי פינקל), שיטת ההגיון (הגר"ר שמעון יהודה שקאפ, הגר"ש רוזובסקי), שיטת החזון איש, וכן היו עוד שיטות כמו שיטת תוניס, ועוד.

וכתב על כך הגר"ר אליהו אליעזר דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו חלק ג עמוד 55, עמוד 220, חלק ה עמוד 223) שהקב"ה סיבב שבכל דור ודור יבינו את התורה באופן שמתאים לאותו דור, ודרך

הלימוד הנהוגה כיום של הבנה וניתוח בהיר של מושגים, שכל אחד יכול לחדש בה, גם לפני שמגיעים לבקיאות בש"ס ופוסקים, כך מתפתח בישיבות דרכי ההבנה בגמרא, ובדרך הזאת ינצלו משכחת התורה. כל הנשמות עמדו בהר סיני, כדי שלכל דור יהיה כח מיוחד, לקבל את התורה כפי שהיא מתאימה לאותו דור, וכיום שמתמעטים הלכבות מתחזק דרך הלימוד, שבו אפשר לחדש ולעמול בתורה, וכך לקנות אותה ולדבוק בה. והתבטא על כך **החזון איש** (מובא בקונטרס טעם בלימוד), שכל גדול בישראל למד ולימד בדרך הלימוד המיוחדת לו, כפי שורש נשמתו.

וביאר הגרי"ל **מינצברג זצ"ל** (בן מלך ספירת העומר וחג השבועות עמוד שעד) שהתורה ניתנה לפי דעתם של תלמידי חכמים, ולכן כל גדול בישראל פיתח שיטה בלימוד לפי ההבנה שלו. וזה העומק **בגמ' (גיטין ו:)** אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר, והיינו שכיון שהתחדש אצל חכמי התורה זוהי אמיתה של תורה, אלו ואלו דברי

1036 איך מלמד

הישיבות הקדושות: הישיבות הקדושות הם בית היוצר לתלמידי חכמים, וכך כתב הג"ר שמשון דוד פינקוס זצ"ל (נפס שמשון אגרות ומאמרים עמוד לו) בתשובה לאדם ששאל האם לפרוש מזרך הלימוד המקובלת בישיבות, והשיב בתוך דבריו, מי שרוצה לגדול, שלא יחשוב הרבה על דרך הלימוד, כי כל הדיבורים בזה בא מאלו שהזמן לא יקר להם, ובאים להטיל האשמה על רבותינו ראשי הישיבות. שעליהם נאמר 'כל הפורש ממך כפורש מן החיים'.

סיפר אחד מראשי הישיבות בדורנו כי שמע מהגר"ש רזוזבסקי זצ"ל את הסיפור המאלף הבא; כאשר הגר"ח מוולאז'ין נשאל מה החידוש הגדול במושג ישיבה, השיב כי האדם יכול ללמוד קצות החושן במשך ארבעים שנה ולא לדעת איך ללמוד, הישיבה נועדה ללמד כיצד ללמוד (קונטרס טעם בלימוד).

והאריך בזה הג"ר ברוך צבי גרינבוים שליט"א (בספרו לדעת ללמוד מעל 200 עמודים, ובספרו תא שמע מעל 400 עמודים) בשם רבותינו מעתיקי השמועה, שעיקר המטרה בלימוד הגמרא בישיבה היא, שהתלמידים יזכו ללמוד איך להבין את התורה, וידעו כיצד ללמוד אותה בצורה נכונה, כפי שהאריך שם בדרכי הלימוד של הרב לתלמיד, ואין המטרה רק בעצם קיום מצות הלימוד בשנות הבחירות. ואמר החכם, שהשטייגערן בישיבה הוא קריטי לכל החיים, בבחינת יום לשנה, כמה שהבחור לומד בישיבה, כך ילמד כל החיים.

חידש הגר"ח שאין בכוחנו לחדש חידושים כמו רבותינו הראשונים, אלא עלינו להשתדל להבין מה שכתוב.

דבר מענין כותב בספר **רבן של כל בני הגולה** (עמוד 127) שאמר הגר"ח שלקח את השורש בהבנת הגמ' מרבי מנדלי מסלוצק שהכירו הגר"ח בערך בגיל בר מצוה, והיה קורא לו 'רבי'.

מוסרי התורה: ואמר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל (הובא בחידושי הגרנ"ט בהוצאת אורייתא בהקדמה מפי השמועה): ארבעה ראשי ישיבות היו המה אשר העניקו לעם השם בדור האחרון את טרקלין התורה, והחזירו עטרה ליושנה, ר' חיים מבריסק, ר' נפתלי, ר' ברוך בער, ור' שמעון. ר' נפתלי חקר וחצב את הבארות להצבת היסודות, ר' ברוך בער גילה את הסלעים עליהם יש להעמיד את היסודות, ר' שמעון העמיד עליהם את העמודים, ר' חיים השלימו ופתח את שעריהם, זה הוסיף על זה, זה בלא זה אי אפשר, שכן בלא הבארות ליסודות היכן יבנו העמודים? ובלא פתיחת שערי הטרקלין איך יכנסו לתוכו? וכתב המגיה (שם הערה 4), הסדר אינו לפי זמני חייהם של גדולי ישראל אלה, והכוונה רק לבאר מה שהעניקו לעולם התורה בדור האחרון עד שהושלם הבנין.

הגדיר זאת בנו הגרי"ז הלוי זצ"ל (הרב מבריסק חלק א עמוד 42) שר' חיים התייחד בשלשה דברים: א. הבנת השקלא וטריא בכל סוגיא על מכונה, והגדרת כל חלק בה בבהירות ודיוק נמרץ. ב. חתירה לעומק הסוגיא, וחישוב פרטיה להקשות מיניה וביה. ג. היה בכוחו ליישב את כל הקושיות הללו, ולהוציא מן הסוגיא מסקנה ברורה.

בספר אישים ושיטות מאריך להגדיר את דרך הלימוד של הגר"ח, בדומה לצורת הלימוד של הראשונים, חקירה והבנת כללי הסוגיה יסודותיה והגדרותיה מתוך הסוגיה עצמה, לימוד בבהירות והיגיון עם האמת הטהורה, הניתוח החד והחלוקה היסודית והנקיה. בלי לחדש חידושים, אלא ללמוד טוב את הפשט, ומתוך הכתוב הוציא את הביאורים שאמר. חלוקה ל'צווי דינים' שנעשה מושג מקובל בעולם הישיבות, כאשר יש שני יסודות נפרדים הקיימים בדין אחד וכל אחד יש לו כללים אחרים, דין בנושא ודין בנשוא, דין בחפצא ודין בגברא, דין בפעולה ודין בנפעל, דין כללי ודין מיוחד, סיבה ומסובב, סיבה לדין או סימן לדין.

דעכשיו נמי כל מעשה שאירע אינו בגמרא אלא שמדמה מילתא למילתא, עכ"ל. ולכן בוחנים כל חידוש שנאמר, האם הדמיון עולה יפה או לא, והרב יכול ללמד את התלמידים מה דומה ומה לא, כדי שיוכלו להגיע להוראה על פי האמת, והסברות עמוקות ודקות מאד לחלק בין דבר לדבר, ואפשר בעזרתם לתרץ הרבה קושיות. אך הדורות התקלקלו ואומרים פלפולים חריפים ומשוננים בלי לבדוק אם הם דומים, ואם מדמים דבר שאינו נכון לדמות, עלולים להורות שלא כהלכה.

ידוע שהמהר"ם מלובלין כתב חידושים על פי שיטת החילוקים, והתבטא אחרי כתיבת פילפול (בבא בתרא קמח א) 'ואפסיק עם זה, כי אין כוונתי לזה בחיבור זה, ולא כתבתי זה אלא כדי להלהיב את לב התלמידים'.

וכתב הג"ר ישראל סלנטר זצ"ל (בהקדמה לספר תבונה), אחת היא אשר חכמי המוסר הרחיקו מלבוא בקהל ישראל הוא הפלפול, ולדעתי נהפוך הדבר, הפלפול הוא יסוד גדול וחזק לבקשת האמת, וכמעט בלעדה לא תקום.

4. שיטת בריסק

מה חידש ר' חיים: התבטא הג"ר ישראל בונים שרייבר שליט"א (לרבני הילכתא) לא היה דור שהיה דומה לקודמו בדרך הלימוד, גם לפני שר' חיים חידש את הדרך הלימוד שלו, היו דרכי לימוד שונות במרכזי התורה בכל מקומות מושבות בני ישראל, כמו הונגריה פולין תוניס ועוד, והתחדש בדורות אלו בדרך הלימוד של הגר"ח מבריסק, שיטת הלימוד באופן של הגדרת המושגים שלומדים, כיום נפוץ יותר שיטת הבנת הלימוד היטב במחשבה לעומק, כפי שענינו רואות, שבעבר לא היו ספרי מחשבה רבים בישיבות, וכיום נפוצו מאוד ספרי המחשבה. והוסיף שידוע בשם הגר"י סלנטר זצ"ל שהקב"ה סיבב שכך תהיה צורת הלימוד בכל דור ובכל מקום, כל אחד לפי מה שנמשך, או לפי שורש נשמתו.

על ההגדרה מה תמצית החידוש של הגר"ח, מצינו התבטאויות שונות, ונביא את חלקם. כך כותב הג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל (בהקדמה לאבן האזל חלק קנין) חידש הגר"ח לנתח את יסודות ההלכה ולהגדיר גדריה. וכך כותב הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל (אהל תורה חלק א בפתחה)

ממקומו, ומכניס אותו למרחקים וסוגיות שונות. במהלך של ר' אלחנן הלימוד הוא במקום עצמו בבהירות עצומה (אור אלחנן 'בהקבץ' בהקדמה עמוד ט, אור אלחנן סורסקי חלק א עמוד פד).

החזו"א: לדעת החזו"ן איש (קובץ אגרות חלק א סימן ב) המפריע העיקרי שעומד בדרכם של הצעירים להצליח, הוא סדר הלימוד, ולכן חשוב להתמקד בסדר הלימוד הנכון, לעיין בפשט ובשקלא וטריא היטב הדק, בחשבון עמוק וסבירא ישרה בחתירה לאמת ולמשמעות המכוונת, עיון הכללים והפרטים בכל סוגיא, לזכור את כל הלכאורה ואת המסקנות וכן את ההלכות והנקודות לדיון בסוגיא, בעמל נגד העצלות לשנן את כל הפרטים, גם בלי חידוש, ומתוך זה להגיע לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, המפרש היותר טוב שיש לגמ' הוא השו"ע (דינים והנהגות בהקדמה, מכתבי התעוררות מהגר"ח גריינימן זצ"ל, דרך איש פרק א הלכה ו).

הדרכת החזו"ן איש ללימוד, כפי שהעיד תלמידו הגר"ר ישראל זינגר זצ"ל (אוסף גיליונות 115) ללמוד גמ' בלי רש"י ולהסיק מסקנות ואחר כך להשוות בין המסקנות לפירוש של רש"י, ואחר כך תוס' בהבנה טובה, ולחשוב למה לא פירש כרש"י, ואחר כך אחד הראשונים, ואחר כך לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא רא"ש ר"ף טור ובית יוסף, וכתב החזו"א (קובץ אגרות חלק א אגרת א) שלא טוב עשו הדור האחרון שעזבו את לימוד המהרש"א.

בספר דרכי התלמוד למהר"י קנפאנטון תלמידו של מהר"י אבוהב מגאוני איטליה, מפרט את דרך הלימוד בפרוטרוט, ושופך אור על דרך הלימוד הקדמונית בזמן תחילת האחרונים, כעת יצא לאור מפורש ומבואר ע"י הגר"ר רפאל ברוך אנקונינה שליט"א (מחשובי הלומדים בישיבת סלבודקא).

וכתב הגר"ר משה שמואל שפירא זצ"ל (ארזים עלי מים עמוד קמו) שההבדל בין החזו"א להגר"ז הוא, שהחזו"א למד את הסוגיא עצמה באופן שצריך להגיע להלכה מתוך הסוגיא, ואילו הגר"ז למד את הסוגיא בפני עצמה, ובנפרד מן למד את השו"ע עם המפרשים הלכה למעשה.

לימוד גפ"ת: בעבר היו לומדים גפ"ת עם מהרש"א ועוד מפרשים, ובהמשך לכך במידת האפשר לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, וגם כיום יש הרבה ישיבות (כמו ישיבת צאנז, פורת יוסף, ועוד) שלומדים במהלך הקדום גפ"ת עם מהרש"א והמפרשים בהבנה עמוקה ובהירה.

לשיטתו: המהלך של לשיטתו ביאר הגר"ר אהרן קוטלר זצ"ל שאין כזה דבר לחדש סברות מעצמנו, ולכן בכל דבר צריך לבדוק מה המקור לכוזה סברא, ובשיעורו הוכיח מכל חלקי התורה, כאשר ביקשו ממנו התלמידים, שיפצל את השיעור לשתי חלקים, בחלק הראשון יאמר את החידושים בסוגיא, ובחלק השני יאמר את המקורות מכל הש"ס, לא הסכים משום שצריך ללמוד את הסברא יחד עם המקור.

ועוד, הרי לכל אדם יש מהלך מחשבה מסוים, ולכן מסתבר להבין את המהלך של המ"ד בכל רחבי הש"ס ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, וראה **בקובץ יסודות וחקירות** (עמוד 797) שביאר ענין זה.

6. מיהו תלמיד חכם!?

עיון להלכה: כתב המהר"ק (שורש קע) ונפסק ברמ"א

חיסרון בהסברה הוא חיסרון בהבנה. אין קושיא לשם קושיא, כל מטרת הקושיא היא להבהיר את הענין על ידי הניתוח והחקירה, המושג הפנימי הוא העיקר ולא הביטוי החיצוני, דוגמה לכך במעשה שהיה כאשר ר' חיים אמר הסבר בדברי התוספות, היה שם רב זקן אחד ואמר שהוא אינו גורס הסברים וחילוקים, אין לנו אלא דברים ככתבם, אמר לו רבי חיים אמשול לך משל בענין, איסורי הנאה שנשרף ונעשה לאפר, יש מהראשונים שהגדירו זאת כ'פנים חדשות', ואם נביט על דברים ככתבם למה לא נביא קצת אפר לסעודת נישואין של שבעת ימי המשתה כשצריכים לפנים חדשות לברך שבע ברכות.

מסופר על הרב מפוניבז' הגר"ר יוסף שלמה כהנמן זצ"ל (כאיל תערוג עובדות על גדולי הדורות עמוד רכג) ששאל פעם את הגר"ח שאלה למה נאמר דין מסוים, והפסיקו הגר"ח ואמר שלא שואלים 'למה כך' אלא 'מה כתוב'. שאלו את הגר"ח, שהגמרא שואלת 'מפני מה אמרה תורה', ומדוע אנו לא יכולים לשאול כך? והשיב, שהגמרא היא התורה בעצמה ולכן יכולה לשאול כך, אבל אנחנו יכולים לשאול רק 'מה' כתוב בה, ולא 'מפני מה'.

5. דור דור ודורשי

ר' ברוך בער: הברכת שמואל לימד בישיבתו בקמניץ, והדרך שלו בלימוד היתה, לנתח כל דבר ולחלק לחלקים ולהעמיק בהבנה, וביאר ש'ניתוח' ו'חילוק' זה שני דברים שונים, אפשר לנתח בלי להעמיק, ואפשר להעמיק בלי לנתח לחלקים, והגר"ב שילב בין שניהם.

ר' שמעון שקופ: החידוש של ר' שמעון שקופ בגרודנא, שרבו הגר"ח אמר ששואלים מה ולא למה, ואילו ר' שמעון לימד לחשוב גם למה, מהו ההיגיון הפנימי של כל הלכה, וכך ללבן את פרטי הדינים שלה. וכפי שמוכא בשם הגר"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל (מפיהם עמוד 293) שבבריסק ביררו רק מה כתוב בסוגיא, ור' שמעון ניתח גם את ההיגיון העמוק של הדבר, והוסיף בשם הגר"ז, שר' שמעון היה מראשוני תלמידי הגר"ח סולובייצ'יק בוולאז'ין.

הטיב להגדיר זאת הגר"ר יצחק הקר שליט"א (לרבני הלכתא) את ההבדל בין ר' חיים לר' שמעון, ר' חיים סבר שאין לערב את השכל שלנו כיון שהשכל אינו תורה, ואילו ר' שמעון סבר כיון שהתורה ניתנה לבני אדם, לכן יש להבין את התורה לפי הבנת השכל.

מובא בספרו של הגרי"ל בלוך זצ"ל (שיעורי דעת עמוד צד) שר' שמעון לא הניח לשום מוסכמה כמות שהיא, בלי לחקור ולדרוש את תוכנה. בבחרותו בוולאז'ין מבקריו היו אומרים, שהוא שובר את עצמו בדלתות פתוחות, אבל באמת זאת היתה גדולתו.

ר' אלחנן וסרמן: הגר"ר אלחנן וסרמן סלל לעצמו דרך מיוחדת לעמוד על עיקרי הסוגיות בבהירות מפליאה, ללמד לתלמידיו בבהירות ובקיצור, ופעם אחת אמר כי המסביר ההגיוני הוא מי שבהסברו לא תחסר מלה להארת הענין, ושמאידך גיסא לא יוסיף מלה יתירה שגם בלעדה היה הענין מואר כל צרכו. יש שני סוגי לימוד, יש לימוד נקודתי שעוסק בדקדוקים בסוגיא עצמה ברש"י ותוס' על הדף, ויש לימוד בהיקף שמסביר ומרחיב את הדברים ממקום למקום, ועל ידי החקירות הוא מוציא את הנידון

לעומק, כך יש קיום מצות 'לימוד תורה באיכות', כאשר מבין את הסוגיא לעומק.

דוגמא לדבר: אילו הייתה המצוה ללמוד בהבנה בסיסית של פירוש המילות בלבד, היה מספיק לגרוס משניות, ולקרוא את הגמ' כמות שהיא בלי להבין את טעמי המחלוקת ועומק הסוגיות, וכן בדיבור בלימוד, היה יכול לדקלם משפטים בלי הבנה, וכך היה יכול לומר - חקרו האחרונים האם מיגו הוא 'כח הטענה' או נאמנות של 'מה לו לשקר', מה שנקרא בעולם הישיבות 'בקיאות עיונית'. אבל מכיון שמצות 'ושננתם' היא להבין ולהשכיל, כלול בחיוב הזה להפוך ללמדן, ולשם כך צריך ללמוד כמה שנים בדרך הנכונה עד שמגיע לרמה שיכול להבין את עומק הדברים בכל סוגיא, עד כדי שיוכל להכריע את ההלכה, ותהיה ברורה לו כשמלה, ובכך הוא יכול להיקרא תלמיד חכם עם סברא ישרה.

היטיב להגדיר זאת הג"ר **ברוך מרדכי אזרחי שליט"א** (מוסף שבת קודש סוכות תשע"ג, קובץ ישיבה מהותה יחודה וחשיבותה עמוד 47-48) תחת הכותרת 'ישיבה': "למדן" הוא זה אשר "יודע" איך ללמוד, איך לשאול, איך להקשות, איך לפרק, איך להשוות, איך להפריד, למדן הוא זה החודר אל אישיות בסיסו של הענין הנידון, ה"תוצאות" מעיונים אלו עולים החידושים, הדינים העולים, ההבנות, שורשי הסוגיות, חידושי החברים, המה ה"לומדע"ס".

ואמר הגרב"מ, שבנוסף לחידוש וגילוי של הגר"ח מבריסק זצ"ל בדרך הלימוד, הוא נתן לכל לומד טעם וחשק להבין לעומק, ואת הכח והאפשרות לומר סברות ישרות, וכך להתעלות בשטייגען בלימוד, למרות שלא את כל דבריו אפשר להבין מחמת שהם עמוקים מיני ים, מכל מקום כל אחד שלומד את דבריו חושב שגם הוא יכול להגיד את החידוש, כי אחרי החידוש הוא פשוט. גם לפני ר' חיים הגדולים למדו כך, אלא שלא ידעו את זה כלל הלומדים, ור' חיים גילה לכלל הלומדים כיצד למדו הראשונים.

'אויבער חכם' אחד טען בפני מו"ז הג"ר **דוד בהר"ן זצ"ל**, כיון שמבואר בחפץ חיים שיש מצוה בכל תיבה ותיבה, אם כן עדיף ללמוד בקיאות מעיון, כי בבקיאות משיג הרבה יותר מצוות, ותירץ לו הג"ר דוד בחכמתו, שאכן מכל דיבור נולד מלאך, אבל כאשר לומד בבקיאות נברא מלאך קטן, ואילו כאשר לומד בעיון ובהבנה, נולד מלאך גדול ועצום פי כמה מרבות מלאכים קטנים (ארח דוד עמוד קסז).

מעשה שהיה, כאשר הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** שאל את תלמידו בישיבת קול תורה האם הוא זוכר את התירוץ שאמר בשיעור, והתלמיד לא זכר והצטער על כך, ניחם אותו הגרש"ז שאדם נקרא איש על שם איניש שפירושו שוכח, והוסיף הגרש"ז "א בשלמא גמ' או הלכה ניתן לשכוח, אבל סברא טובה אי אפשר לשכוח כי זה נהפך להיות חלק בלתי נפרד מהשכל וההבנה של האדם.

(יו"ד סימן רמב) בימינו עיקר הרבנות אינו תלוי במי שלמדו הפלפול וחילוקים שנוהגים בהם בזמן הזה, רק במי שלמדו פסק ההלכה והעיון והעמידו על האמת והיושר.

שקלא וטריא: לגבי הלכות כבוד תלמיד חכם מבואר **בתרומת הדשן** (סימן שמב) ונפסק **ברמ"א** (יו"ד סימן רמג סעיף ב), שאין הבדל אם הוא ראש ישיבה או לא, אלא העיקר שיהיה מוחזק לתלמיד חכם בדורו, שיודע לישא וליתן בתורה, ומבין בדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים, ותורתו אומנותו.

וכתב על כך **החזו"א** (אמונה ובטחון פרק ג אות כג), גם אם אדם יודע הרבה הלכות ולומד הרבה ויודע מה כתוב, עדיין אין לו גדר תלמיד חכם, כל זמן שאינו יודע לשאת ולתת בהם על פי המקובל בידינו מדור דור, לדון ולדמות מילתא למילתא, לברר אמיתה של תורה.

וכעין זה מבואר **בגמ'** (מגילה דף כח:): על אדם שלמד הלכות סיפרא וסיפרי ותוספתא, ונפטר, וביקשו מרב נחמן להספידו, ושאל איך יספיד אותו, האם יאמר עליו שהוא 'צנא דמלי סיפרי דחסר'?! ופירש **רש"י** שהוא כמו סל מלא ספרים, שהסל אינו מבין מה שבתוכו, כך אדם זה לא שימש תלמידי חכמים שיבינוהו טעמי המשנה, ופעמים שדברי משנה סותרין למשנה אחרת וצריך לתרצן, וזה אינו יודע מה הוא שונה.

7. מה זה למדן?!

סברא ישרה: הלומד צריך להגיע על ידי לימודו, להיות תלמיד חכם בעל סברא ישרה, וכפי שמבואר **בגמ'** (ברכות דף ו:): אגרא דשמעתא סברא, שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר (רש"י). וכן מבואר **בגמ'** (גיטין דף ו:): שגברא רבה הוא היודע מילתא דתליא בסברא, ואילו אם החסיר ידיעה אינו פירכא על כך שהוא גברא רבה, אבל אם אין לו סברא ישרה מוכח שאינו גברא רבה.

וכך כתב הג"ר **חיים מוולאז'ין זצ"ל** (במכתב לנכדו, מודפס בדרשות הגר"ח) ודע העיקר לאחוז בסברא הישרה, ואשר אינה ישרה לאמיתה של תורה, גם אם היא מחודדת, אותה תרחק. כד דייקת שפיר, תשכח שכל גדולי הראשונים לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, כל הישר בסברא גדול מחבירו.

ומבואר **בגמ'** (עירובין דף יג), אמר רב יהודה אמר שמואל, לא אמרה רבי עקיבא אלא לחדד בה התלמידים, ופירש **רש"י** ששימו לבם לתורה ויאמרו פלפול מליבם, לפיכך שיבחו בפניהם.

לימוד בהבנה: חיוב לימוד התורה כולל את המצוה להבין את התורה בדרגה הגבוהה ביותר שיכול. בדרכי השגת התורה יש דרגות רבות, ולפי זה נקבע דרגת התלמיד חכם, יש הבנה בסיסית ופשוטה, שבלעדיה אינו נחשב כלל שהבין את הלימוד, ויש דרגות של הבנה עמוקה יותר, וככל שמרבה להבין הלימוד יותר חשוב, והמצוה יותר מהודרת (כמו באתרוג שאין סוף לדרגות ההידור). כשם שיש מושג של 'ביטול תורה באיכות' כאשר לומד סוגיא ואינו מבינה

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 398 בסך 100 שקל מזומן
הבחור החשוב כמר אברהם מינצברג הי"ו
ישיבת 'אור התלמוד' ביתר עילית

שאלה: כיצד מקיימים את החיוב ללמוד שלישי במקרא, במשנה, ובתלמוד?

מהו סדר הלימוד הנכון בכל יום (חיידרים ושיבות וכוללים, והאדם לעצמו) לקיום חיוב לימוד מקרא משנה ותלמוד?
מקורות: גמ' (קידושין דף ל. סנהדרין דף מב. עבודה זרה דף יט:); רש"י ותוס' (שם); רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יא-יב); ש"ך (סימן רמה ס"ק ה); שו"ע (אורח סימן ג, יו"ד סימן רמו סעיף ד); רבי חיים ויטאל ונמשע רקח (הקדמה לחק לישראל); כף החיים (סימן נ ס"ק ר); של"ה (מסכת שבועות פרק גר מצוה אות כב); משנה ברורה (סימן מז ס"ק כא); תורת הבית (פרק ו); שם עולם (חלק א פרק יג); תורתו יהגה (חלק א מילואים סימן יג); פינת יקרת (חלק ו עמוד יא).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא. כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה, ההגרלה על דעת רבני המפעל, התשובות המובחרות יושלכו כמידת האפשר בגיליון הקרוב.
בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד, באחת מהאפשרויות הבאות):

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת ניר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"נ הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד ליפקוביץ זצוק"ל
גלב"ע כ"ו סיון תשע"א ת.ג.צ.ב.ה.

- א. תלמיד חכם: בכלל מצות תלמוד תורה, להבין ולהשכיל את התורה כפי יכולתו, ולא להסתפק בהבנה השטחית של הדברים, וחסרון הבנה הוא ביטול תורה באיכות. תלמיד חכם הוא מי שיודע לשאת ולתת בתורה בסברא ישרה בעיון והעמקה, ומבין ברוב התלמוד.
- ב. שיטות הלימוד: עקב מיעוט הלכות הקב"ה שלח לכל דור דרכי לימוד שמתאימות לדור הזה כיצד להבין את התורה לפי כח ההבנה ולפי מיעוט הלכות.
- ג. מעתיקי השמועה: בדורות האחרונים התחדשו כמה שיטות כיצד להבין היטב את דברי הראשונים. שיטת החילוקים, שיטת הפלפול בחריפות ובקיאות, שיטת הגפ"ת, שיטת בריסק, שיטת לשיטתו, שיטת ההגיון, שיטת החזו"א, ועוד.
- ד. הרבה מגדולי ישראל התנגדו לשיטת החילוקים, ויש שתמכו בשיטה, ויש שכתב שעצם שיטת החילוקים הוא דבר טוב, והטענות היו רק על המסלולים באויר.
- ה. ישיבה: הישיבות הם בית היוצר לתלמידי חכמים, שמלמדים את התלמידים כיצד ללמוד ולהבין, וכפי שלומד בישיבה כך ילמד כל החיים.

עדכוני הלכה

טבילת כלי חשמלי

כלי חשמלי שטעון טבילה ויש חשש שיתקלקל על ידי הטבילה, יש עצה לקלקל את הכלי ויבקש מאומן ישראל שיתקננו. כמבואר בפתחי תשובה (יורה דעה סימן קכ ס"ק א) כלי הטעון טבילה ינקוב בו נקב גדול לבטלו מתורת כלי ויתקננו, ויש אומרים שצריך לקלוק חזק שרק אומן יכול לתקנו. כמבואר בספר טבילת כלים כהלכתא (פרק י).

לזיכוי הרבים, ניתן לתת את הכלי לאומן ישראל שיקלקלו ויתקנו על ידי הלחמה תמורת תשלום סימלי של כ-10/40 שקל, בחנות 'המאיר' (אמיניאן ש.) רחוב יחזקאל 6 ירושלים, רחוב חגי-1 וירושלים. יש לזרוא מראש בטלפון 02-5371053 האם מתקבלים תיקונים על סוג המכשיר החשמלי הספציפי.

נושא הגיליון הבא:

'סדר הלימוד הנכון'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לזכרון עולם בהיכל ד'

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר יעקב שלמה בן הר"ר יונה זאב הרשור זצ"ל

גלב"ע כ"א סיון תשס"א ת.ג.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו סידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 240

פרשת קורח

תשפ"ג

- שינוי מקום בברכת התורה בציבור בין הברכה לתחילת הקריאה ♦ הרב אורי יצחקי
- ברכת שהחיינו בלידת הבת או בראייתה [ב] ופירטי דינים בזה ♦ הרב אליסף פרלמן
- הנסיעה להלוית מרן הגרי"ג אם חייבה בתפה"ד למי שכבר בירך ♦ הרב זאב פראנק
- אם ישראל שנכנס להתברך באמצע ברכת כהנים עובר בבל תגרע ♦ הרב חיים הלפרט
- נסע בשבת מחוץ לתחום ללוות יולדת האם יש עצה לחזור לביתו ♦ הרב אברהם זנגר

את התפלן בחצר בית הכנסת, בכל אלו אם ננקוט דשינוי מקום בין הברכה למצוה מפסיד את הברכה יצטרך לחזור ולברך.

ד. הנה בעיקר דינו של המשנ"ב דשינוי מקום בין הברכה למצוה מחיב ברכה, ראיתי שכן נקטו ברוב ספרי המחברים והקיצורים בני זמננו, בספר שערי ברכה (שטיצברג) וספר זאת הברכה וספר הלכות יום ביום ועוד, אך ראיתי בספר שעורי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בריש פרק כיצד מברכין [דף ל"ה ע"ב] שנקט דאפילו שינה מקומו בין ברכה ראשונה לאכילה בדיעבד א"צ לחזור ולברך, וביארו שם בהערה י' דשונה שינוי מקום שבאמצע הסעודה משינוי מקום שבין הברכה לאכילה, דשינוי מקום באמצע הסעודה חשיב אכילה חדשה ולכן אפי' בדיעבד צריך לחזור ולברך, משא"כ שינוי מקום בין הברכה לאכילה שלא שייך לומר כן לכן בדיעבד חל הברכה, ע"כ.

ש"ר בספר בירורי ברכות שהובא מחידושי הגר"א גנחובסקי זצ"ל בסימן ו' [עמוד תרנ"ב ולהלן] בנידון מי שעמד על הגג והיה לו פרי בידו וברך עליו ונפל הפרי למטה לאחר הברכה קודם האכילה, ונקט בפשיטות שאם ירד ליקח הפרי הנ"ל הוא שינוי מקום בין הברכה לאכילה, והאריכו שם בהערה א' לפלפל בדבריו, ובדברי ספר ברכת הבית [שנקט כסדרת מרן הגרי"ש זצ"ל שהבאנו לעיל], עיי"ש.

ה. הנה בכ"ז היה מקום לומר דיהא חילוק בין שינוי מקום סתם לשינוי מקום שנעשה לצורך המצוה, כעין החילוק בהפסק שבדיבור בין אם הדיבור היה לצורך שאז אינו מעכב לבין אם הדיבור היה שלא לצורך שמעכב בדיעבד, כמבואר ברמ"א בסימן קס"ז, וכן ביאר בספר הלכות יום ביום בפרק ז' סעיף י"ד בהערה 24, שם האריך במחלוקת הרמ"א ביר"ד סימן י"ט והמג"א בסימן קס"ז ס"ק ג' בדין ברכת השחיטה במקום שא"א לברך בבית השחיטה עצמו מחמת טינוף, דהרמ"א כתב שירחיק ד' אמות ויברך ואח"כ יכנס לשחוט, והמג"א השיג עליו דא"כ יאה שינוי מקום בין הברכה לשחיטה, והחיי אדם האריך לישב את דברי הרמ"א, ואמנם בשו"ע הגר"ז קס"ז ס"ט מצינו פשר דבר בזה דאיהו ס"ל דלעולם הליכה הוא הפסק ולכן הזהיר טובא שלא לשנות מקום כלל בין הברכה לבליעה, אבל אם הוא לצורך אכילה לא הוא הפסק כלל, ובזה ביאר דברי הרמ"א ביר"ד סי' י"ט דהואיל והמקום אינו נקי ואין יכול לברך שם הוא לצורך האכילה והשחיטה ומותר לכתחילה, דלצורך אינו הפסק כלל, וכן ביאר בתהלה לדוד סי' קס"ו דעת הגר"ז דס"ל כהמ"א דהוי הפסק ורק לצורך מותר ולכן אף מפינה לפינה באותו חדר לא יהלך בין ברכה לאכילה, ע"כ.

ו. הנה משמעות דבריו דכל שהוא לצורך אכילה מותר לכתחילה ולא חשיב הפסק כלל בכל גווניו, אך ז"ל שו"ע הרב שם: וצריך לזהר ג"כ שלא לילך ממקום למקום עד שיבלע כי הליכה ממקום למקום חשובה הפסק, אלא אם כן היא לצורך האכילה שאז מותר לכתחילה אם אי אפשר בענין אחר כגון שאי אפשר לו לברך במקום אכילתו לפי שאינו נקי שכיון שאי אפשר לו לאכול בענין אחר הרי זה כדיעבד והוא שב' המקומות הם בבית אחד כמו שנתבאר בסימן קע"ח, ע"כ, אשר מבואר לכאן דלא מהני רק סברא רק מחדר לחדר באותו הבית, אבל מבית לבית בכל גווניו הוי שינוי מקום הפסק.

הרב אורי יצחקי

שינוי מקום בברכת התורה בציבור בין הברכה לקריאה

א. מעשה נורא אירע בקריאת התורה בשחרית ביום ב', הלוי עלה לתורה ובירך ברכה שלפניה ולפני שהתחיל הש"צ את הקריאה התפוצץ צינור ביוב גדול בתקרת בית הכנסת (עקב עבודות שיפוצים בקומה העליונה) וכל בית הכנסת נתלכלך באופן שלא היה שייך להמשיך בקריאה, וכיון שבס"ד לא ניזוק הס"ת מיהרו להעבירו לחדר הסמוך ושם התחיל הש"צ את הקריאה ולא בירך הלוי שנית. ויש להסתפק האם עשו כדיון, או שהיה כאן הפסק המחייב לברך שנית.

והנראה בזה דאם הסיחו הלוי והש"צ דעתם מהקריאה ודאי היה חייב לברך שוב, כמבואר בשו"ע בסימן ק"מ ס"ב ובמשנ"ב ס"ק ו' עיי"ש. אך אם לא הסיחו דעתם מהקריאה כבנידו"ד, לכאורה א"צ לחזור ולברך. אך אכתי יש להסתפק אם יצטרך לחזור ולברך מחמת שינוי מקום וכמושית"ב בעז"ה.

ב. הנה דין שינוי מקום להצריך ברכה מצאנו בברכת הנהנין, וכן לגבי ברכת הריח בסימן ר"ז במג"א וביהגר"א ובמשנ"ב שם, וכן הובא בפוסקים ובמשנ"ב בכמה מקומות לגבי ברכת המצות, בשו"ע הלכות ציצית סימן ח' סעיף י"ג ומשנ"ב שם ס"ק ל"ג וס"ק ל"ד, ובמשנ"ב בסי' תרל"ט סקמ"ח שמשווה דין שינוי מקום בברכת הסוכה לדין שינוי מקום לגבי ברכת הציצית, ושם בשעה"צ ס"ק צ"ד בשם הבית מאיר, ובשו"ע בסי' תל"ב ס"ב ובמשנ"ב ס"ק ז' לגבי בדיקת חמץ, אך בכל המקומות הנידון אחר שחלה הברכה (לגבי הציצית הראשונה שלבש או הישיבה בסוכה הראשונה ולגבי בדיקת חמץ בחדר או בבית הראשון), והנידון לגבי המשך המצוה במקום השני, אם שינוי מקום חשיב כהפסק להצריך עוד ברכה. אך נידו"ד הוא בהפסק בין הברכה לתחילת המצוה דגרע טפי, כמבואר במשנ"ב בסימן קע"ח ס"ק ל"ט דמי שברך על הפרי לאכול כאן ולא אכל ממנו ושינה מקומו אינו יוצא בברכתו, ולכאורה ה"ה לגבי ברכת המצות.

ג. הנה דבר זה נוגע לכמה מקרים מצויים, כגון המדליק נרות חנוכה חוץ לבית ובתוך הבית [בחלון] מחמת הספק בהלכה על מקום ההדלקה, דאם מברך בחוץ ומדליק שם ומתכוין לפטור את ההדלקה בחלון לכאורה לא ירוויח את הברכה על ההדלקה שבבית, דמחמת שינוי מקום לא חלה הברכה על ההדלקה שבתוך הבית דחשיב כשינוי מקום בין הברכה לתחילת מצוה (להך צד שחושש שלא יצא בהדלקה שבחוץ), וכן לגבי ברכת השחיטה אם מנוע מלברך במקום השחיטה ורוצה לברך בחוץ ולשחוט בפנים ע"ס הברכה, לכאורה לא מהני, וכן לגבי מי ששפך יינו אחר הקידוש או כבה הנר לפני ששתה מהכוס ומשנה מקומו לשתות במקום אחר לא מהני אם אינם בבית אחד, וכן המברך על טלית בבית אחד ומתעטף בבית אחר או חוץ לבית, וכן משנה מקומו אחר ברכת התפלן ע"מ להניח

שנקבע מקום למצוה או האכילה חמיר שינוי מקום שלו טפי, ובה הוא שחילק בין הנידונים, דאחר שנקבע מקום לאכילתו הרי שינוי מקום האכילה חשיב כגמר וסיום על האכילה ואין כח בברכה הראשונה לחול על האכילה השניה, משא"כ לפני תחילת האכילה עדיין לא נקבע מקום לאכילה ולא שייך הך סברא, ומינה י"ל דבקריאת התורה אף לפני תחילת הקריאה יש קביעות מקום לקריאה בחדר זה וע"ג בימה זו, וכל שינוי מקום אפילו לחדר אחר יחשב כקריאה אחרת, ובפרט בנידו"ד שההפסק קרה בעלית הלוי, וכבר הותחלה הקריאה והוקבע מקום הקריאה בעלית הכהן, ודאי י"ל כן דהקריאה בחדר אחר היא קריאה אחרת ומצריכה ברכה חדשה. ואכתי צ"ע בכ"ז.

יא. הנה לעיל באות ג' הבאנו כמה מקרים מצויים בדין זה של הפסק בין הברכה למצוה, וננסה לבאר לפי משנת"ב איך הדין נוטה:

[א] המדליק נרות חנוכה חוץ לבית ובתוך הבית [בחלון] מחמת הספק בהלכה על מקום ההדלקה או איפכא, אם תחול הברכה שמברך חוץ לבית על ההדלקה שבתוך הבית וכן איפכא, הנה יש להסתפק אם כה"ג נחשב כצורך ההדלקה, ולכאורה בהשקפה הראשונה ההדלקה שבבית אינה צריכה כלל את ההדלקה שבחוץ ואדרבה כל עצמו שמדליק בפנים הוא משום הצד שחושש שאין יוצא יד"ח בהדלקה שבחוץ כשיטת החזו"א, וכן איפכא מה שמדליק בחוץ אע"פ שמדליק גם בפנים משום שחושש לשיטת מרן הגריש"א זצ"ל דאינו יוצא יד"ח בהדלקה שבתוך הבית, וא"כ אין ההדלקות צריכות כלל זל"ז, וא"כ לכאורה חשיב שלא לצורך כלל, וא"כ לכו"ע יחשב כהפסק ולא תחול הברכה, וצ"ע מנהג העולם להדר בזה ונוקטים שמרוויחים את הברכה על שני המקומות, ולפי משנת"ב יש לפקפק בזה, וצ"ע.

ואם נחשיב את ההדלקה השניה כצורך מחמת צורך הגברא להדר במצוות או סברא אחרת, אכתי נפלנו בפלוגתא, דלמשנת"ב בשיטת השו"ע הרב לא מהני שינוי מקום מבית לבית אף כשהוא צורך המצוה והברכה, ולפי מרן הגריש"א בכ"ג מרוויח את הברכה, וצ"ע.

(חשבתי בדרך חידוד דיש להורות למי שמהדר בזה שיקדים את הדלקה בברכה בתוך הבית ויכוין לפטור גם את ההדלקה שמחוץ לבית, דלשיטת החולקים על הגריש"א זצ"ל יצא, וגם לשיטת הגריש"א הרי אין הפסד בשינוי מקום בכ"ג, ואע"פ שאין שני הנידונים תלויים זב"ז כמובן, אך לכה"פ מרוויח את דעת הגריש"א זצ"ל עצמו, והבן).

[ב] לגבי ברכת השחיטה כבר הבאנו שנחלקו בזה הרמ"א והמג"א, ומשמע דלרמ"א בכ"ג מהני, ולמג"א אם מנוע מלברך במקום השחיטה ורוצה לברך בחוץ ולשחוט בפנים ע"ס הברכה, לפי תירוץ הגר"ז אם שני המקומות בבית אחד מהני ואם לא - לא מהני.

[ג] לגבי מי שנשפך יינו אחר הקידוש או כבה הנר לפני ששתה מהכוס ומשנה מקומו לשתות במקום אחר, כבר הבאנו שלא מהני אם אינם בבית אחד. וכן המברך על טלית בבית אחד ומתעטף בבית אחר או חוץ לבית, וכן משנה מקומו אחר ברכת התפלין ע"מ להניח את התפלין מחוץ לבית או שמברך בתוך בית הכנסת והוצרך לצאת אל מחוץ לבית הכנסת כגון בחצר בית הכנסת במקום שאין תחת גג אחד, בכל אלו לפי דעת המשנ"ב ורוב האחרונים לא מהני וצריך לחזור ולברך, למעט דעת מרן הגריש"א וברכת הבית דלדידהו לא שייך דין שינוי מקום בין הברכה למצוה, וכן כל כה"ג, אך לפי דברינו כ"ז במקום שאין צורת המצוה בקביעות מקום כאכילה וקריאת התורה כמושנת"ב.

הרב אליסף פרלמן

ברכת שהחיינו בלידת וראיית הבת [ב]

[א] המשנ"ב סי' רכ"ג ב' פסק דאע"פ שאין מברכים שהחיינו על לידת הבת אבל מברכים על ראייתה בפעם הראשונה דלא גרע מראית פני חברו שנפסק בשו"ע ר"ה א' דמברכים, ובמאמר פרשת בהעלותך תמהנו בזה דהא התם מבואר דאם זוהי ראייה ראשונה של חברו אע"פ שיש ביניהם ידידות מחמת מכתבים אין לברך עליו, והכא נמי הא הוי ראייה ראשונה, ונתבאר בזה ב' אופנים ליישב בזאת, באופן א' דשאני ראיית בתו דהשמחה גדולה יותר משאר ראיית רעהו ועל כן מברך גם בראייה ראשונה, ובאופן אחר נתבאר דכאשר רואה את הבת נעשית השמחה גם בעיקר לידתה ועל כן הוא דמברך אפי' בראייה ראשונה.

וראייתי באחד מספרי השו"ת שהביא את דברי הפמ"ג והמשנ"ב דפסקו דמברך על הולד כשרואה אותו מדין השמחה שיש בראית פני חברו, ומבואר דמהני זאת לברך גם בפעם הראשונה שרואה את

ועמדו בזה בספר בירורי ברכות בהערה שם, וכתבו שמבואר שישנם ב' דינים: הליכה דהוי הפסק, וזהו גם בתוך הבית, ובשעת הדחק שרי, ועוד דין שינוי מקום דלא מהני בכל גווני, ועמד בזה התהל"ד סק"ג ד"ה והרב, [אכן יש להעיר שהשעה"צ סק"ח העתיק דברי הגר"ז והשמיט את סוף דבריו וצע"ק]. שו"ר גם במג"א שם דאיירי להדיא באינו יכול לברך במקום השחיטה מחמת הטינוף ואפ"ה נקט דמבית לבית הוי הפסק, והשווה זאת לדין שינוי מקום באמצע האכילה וזהו כדעת הגר"ז. [והנה המג"א שם חולק בזה ע"ד הרמ"א ביו"ד, ודעת ברכת הבית היא לפסוק כהרמ"א כדביאר שיטתו בשער נ"ו סק"ג]. שבת וראיית המשנ"ב סי' רע"א סקע"ח בשם המג"א לענין קידוש דאם אחר הברכה נשפך הכוס ועשה שינוי מקום חוזר ומקדש, ומסתימת הדברים משמע דזהו אף באופן שא"א בענין אחר וצריך להביא היין מבית אחר, ולכאורה הוא מדין שינוי מקום וזה כדעת הגר"ז, עכ"ל ספר בירורי ברכות.

ז. הנה השינוי מקום בנידו"ד היה ודאי לצורך הקריאה ממש כנידון הרמ"א בהלכות שחיטה, וא"כ לפי משנת"ב יהא הדין תלוי במקום של החדר שני בו המשיכו את הקריאה, אם היה בחדר אחר באותו הבית דהיינו תחת גג אחד, בדיעבד לא יצטרכו לחזור ולברך, ואם היה בבית אחר יצטרכו לחזור ולברך דהכי הדין התם בסימן קע"ח לענין ברכת הנהנין עיי"ש. ואם עברו בהליכתם דרך חצר בית הכנסת לחדר אחר הנמצא במתחם בית הכנסת שלא תחת גג אחד, לכאורה יהא הדין תלוי בפלוגתת מרן הגריש"א זצ"ל ושאר האחרונים אם הכל תלוי בגג אחד כפשטות לשון המשנ"ב או דהגג לא הוי אלא סימן להגדרת המקום וכל שהוא נחשב כמקום אחד א"צ לחזור ולברך, כנידון המרפסות הפתוחות וחדרי המדרגות כידוע, ואכמ"ל.

ח. אך ליבי מגמגם בזה קצת, דהנה מקור הדין של שינוי מקום שישב הפסק לגבי ברכות הוא בדין ברכות הנהנין, ובפשטו טעם הדין הוא משום שאדם קובע מקום לאכילתו ולכן כל שינוי ממקום אכילתו נחשב סיום על האכילה ואין בכח הברכה הראשונה לחול על האכילה השניה, וכלשון הרמב"ם בהלכות ברכות פ"ד ה"ה **שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו**, ובין אם הטעם הוא מעיקר חלות הברכה כמשמעות הרמב"ם, ובין אם הוא משום אומדנא בדעת בני אדם כמשמעות המג"א והחיי אדם ואחרונים והמשנ"ב בסימן ח', ובעיקר בנשמת אדם שם עיי"ש היטב, וכן בשאר המקומות שהבאנו לעיל באות ג', אך נקטינן מיהא דכל דבר מצוה או הנאה שאדם קובע את עצמו לעשותו חמיר דין שינוי מקום שלו וקרוב יותר ששינוי המקום יחשב להפסק.

ט. מעתה יש לדון בקריאת התורה אם גם בזה יהא חומר בדין שינוי המקום שלו, ולכאורה כיון דכל קריאת התורה מחייבת קביעות מקום, שאין מטלטלים ס"ת ממקום למקום שלא לצורך גדול אפילו שלא בשעת הקריאה, וכש"כ בשעת הקריאה, אלא קובעים לו מקום בין שלא בשעת הקריאה ובין בשעת הקריאה, ואע"פ שלא מצאנו דין מפורש שלא לטלטל את הס"ת בעת הקריאה, הרי הדבר פשוט כביעותא בכותחא דמנהג ישראל בכל מקום שלא לטלטל את הס"ת בעת הקריאה אלא מיחדים לו מקום והוא הבימה, ושם נחשב כמקומו (כגון לענין שאין הציבור חייבים לעמוד בעת שנמצא על הבימה כמו שחייבים בעת שמטלטלים את הספר ממקום למקום), ומעולם לא שמענו שיקראו בס"ת כשהוא מוחזק ביד אדם בעת הקריאה או שיסיעוהו ממקום למקום באותו חדר וכש"כ מחדר לחדר, וא"כ הדברים ק"ו מדין שינוי מקום בסעודה דגם התם אינו מצד הדין, דלא מצאנו בשו"מ שיהא איסור לשנות מקומו רק מצד הלכות דרך ארץ, ואעפ"כ נולד מזה חומר גדול בדין שינוי מקום, ק"ו לשינוי מקום של הס"ת בעת הקריאה דהוא בזיון גדול לס"ת ולא מצאנו כזאת בישראל מעולם, ודאי יולד מזה חומר גדול בשינוי המקום לענין ברכה.

ואם כנים אנחנו בזה, אם קרה המקרה שהוצרכו לשנות את מקומו של הס"ת יש להחשיב את שינוי המקום להפסק גמור, אם מצד המנהג והן מצד הדעת של הציבור שלא העלו כלל על צדתם שיצטרכו לשנות מקומו, וא"כ יצטרכו לברך גם מחדר לחדר באותו הבית, ולא דמי לדין שינוי מקום מחדר חדר בסימן קע"ח, דהתם פעמים אדם משנה מקום אכילתו באותו הבית, משא"כ בקריאת התורה אין משנים מקום הקריאה שהרי במציאות לא ימצא אפילו פעם בכמה שנים שהוצרכו לטלטל את הספר בעת הקריאה. ובעיקר בנידו"ד בהפסק שבין הברכה לקריאה דחמיר טפי מסתם שינוי מקום כדמוכח בשו"ע הרב שהוצרך לסברא של צורך המצוה אף מחדר לחדר, וא"כ בנידו"ד בצירוף סברתנו יצטרכו לחזור ולברך.

י. ונראה לענ"ד שאף לסברת מרן הגריש"א זצ"ל שהבאנו לעיל באות ה' שנקט דאפילו שינה מקומו בין ברכה ראשונה לאכילה בדיעבד א"צ לחזור ולברך, לאו משום דחלק על יסוד סברתנו, אלא אדרבה כל החילוק שלו בין שינוי מקום באמצע הסעודה לשינוי מקום בין הברכה לאכילה מבוסס על היסוד הנ"ל, דהיינו דכל

ובכך תהא השמחה ברורה אצלו, אבל בבנו ובתו הרי לעולם יש לו שמחה בבנו דזהו עצם השמחה מה שזה בנו או בתו ולא ישתנה זאת באיזה אופן שיהא מראית פניו כלל, הלכך בזה לא שנה פעם ראשונה מפעם שניה בזה.

אלא דמכל מקום בעיקר הראיה נראה דיש לדון בזה, ד"ל דבאמת לו יצויר ששמחת הלידה עצמה תתחדש לאחר ל' יום באופן שנחשב לחדש לגמרי אין הכי נמי דשייך לברך שהחינו עוד הפעם על השמחה הזאת הנוספת, אלא דבאופן הרגיל אינו נחשב שהשמחה מתחדשת אחר שכבר ידע מהלידה ולא נוסף דבר, אבל בראית פני הולד י"ל דנעשה במוחש עצם בשורת לידתו ועל כן י"ל דשפיר שייך שתתחדש ברכה גם על עיקר לידתו אלא דבזה יש תנאי שיהא זה לאחר ל' יום מהברכה הקודמת שסו"ס אין שייך לברך פעמיים בתוך ל' יום על אותו ענין של שמחה.

ד] שוב ראיתי במשנ"ב מהדורת דרשו בסי' רכג' הערה השניה שביאר אותי שתי הספיקות של השעה"צ באופן שבסק"ו מיירי המשנ"ב בזכר שבתחילה בירך עליו ברכת שהחינו, [ואפשר לאוקמי כגון שמתה אמו ל"ע בלידתה] ובזה הסתפק דאין לברך פעם נוספת שהחינו בתוך ל' יום עם ראית הולד, ובסק"ה מיירי שבתחילה בירך הטוב והמטיב וזהו הספק של המשנ"ב אם לומר דברכת הטוב והמטיב כוללת גם את ברכת שהחינו וממילא דאין לברך עוד פעם תוך ל' יום על הראיה, ע"כ לביאורם.

ולדבריהם מיושב נמי הא דבסק"ה פשיטא לשעה"צ דמיירי הפמ"ג אפילו בתוך ל' יום ואילו בסק"ו מסתפק בזה, ולדבריהם מבואר דבנקיבה פשיטא ליה אבל בזכר שבירך שהחינו הוא שהסתפק, אך צ"ב דלפי"ז דבריו בסק"ה הולכים על הצד דעכ"פ בברכת שהחינו אין לברך פעם נוספת וכל הספק הוא על ברכת הטוב והמטיב, ולא משמע כן מדלא הזכיר כלל דהוא תלוי עדיין בהספק שכותב בסק"ה שלאחר מכן, וצ"ע בזה.

והנה לדבריהם נמי יש לבאר מהו הספק בבן אם אכן מברך עוד פעם שהחינו, דלכא' תליא בהספק הו"ל האם הברכה השניה היא עדיין מחמת עצם הלידה ועל כן אין שייך שחברך על כך פעמיים בתוך ל' יום או דילמא הוי ברכה על השמחה המתחדשת בראיה עצמה ואין לזה שייכות עם שמחת בשורת הלידה אלא היא חולקת שם לעצמה וכמו שנתבאר לעיל.

ה] והנה בשו"ת משנה הלכות ח"ח סימן קל"ז ביאר הטעם דאין מברכים על הבת שהחינו, וכתב דהנה בסנהדרין (דף ק ע"ב), בת לאביה מטמונת שוא מפחדה לא יישן בלילה, בקטנותה שמת תפתה, בנערותה שמת אטונה, בגרותה שמת לא תינשא, נישאת שמת לא יהיה לה בנים, הזקנה שמת תעשה כפלים. הא רבנן נמי אמרוה (ב"ב ט"ז ע"ב), אי הזקנה לעולם תלא זכרים ובלא נקבות וכו', אוי לו למי שבניו נקבות. ועיין רש"י (סנהדרין שם ד"ה לא יישן), אינו יכול לישן. וכיון דבת היא מטמונית שוא, איך יברך עליה שהחינו, אשר בכלל אין לו אלא פחי נפש כל ימיו. ועיין מהרש"א (חי' אגדות שם ד"ה בת), דאף שיחשוב האדם שיש לו שכר יותר בבתו מבבנו, דמסורה ברשותו לכמה דברים, אבל יצא שכרו בהפסדו. ולכן פשוט דאין לברך על הלידה, והגם שאחד רוצה בזה, מכל מקום אין זה בכלל הברכה שתקנו חז"ל לברך עליו.

והנה לפי זה הרי לכא' נמצא דאין הביאור שאין בבת מספיק טעם לברך שהחינו על לידתה, אלא אין טעם כלל לברך עליה, וא"כ לכא' יש להוכיח דגדר הברכה שפסק המשנ"ב שמברך כשוראה אותה אין זה ברכה על הלידה כלל אלא רק ברכה על עצם הראיה, דבזה יש לחלק דאע"ג דלא חשיבא שמחה בעיקר לידתה אכן בעצם השייכות עם בתו שגורמת לו שמחה לא גרע מרעהו שמברך עליו שהחינו.

אכן נראה דלאו מילתא פסיקתא היא לומר דאלו טעמים שאין כאן טובה כלל, ואין סיבה לברכה כל עיקר, שהרי על אדם הראשון אמרינן דחשיב כופר בטובה באמרו האשה אשר נתת עמדי וא"כ ודאי יש בה טובה, והרי זהו שאמרה מרים לאביה פרעה לא גזר אלא על הזכרים וקיבל דבריה, ואע"ג דבן עדיף מבת, הא מיהת דבת עדיפא מכלום, ועוד שהבת היא סיבה לאחר מכן שתלד זכרים ונמצא דשפיר אית ליה בה שמחה גם אי בעי זכרים שכן יהא לו זכות של זכרים על ידה.

ואע"פ שיש בה דאגה כמו שביאר מהגמ' סנהדרין שהרי אינו יודע אם תצלת, אבל הרי גם בבן הוא כך, שהרי נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא משנברא, וכל זה הוא מפני שהוא עלול מאד להכשל וא"כ היאך מברך עליו האב הטוב והמטיב עד שידע מה יהא עמו, וע"כ דזה אינו טעם למנוע הברכה וגם אם נאמר דמדברי הגמ' נלמד דבבת יש יותר חשש, והרי כן הוא הדין שאין מברכים עליה בבשורת לידתה, אמנם י"ל דהוא רק חסרון הכשר שמחה ולא דליכא טובה כל עיקר, וממילא י"ל דשפיר מברך כאשר מתווסף שמחה בשעה שרואה אותה וזהו שפסקו הפמ"ג ומשנ"ב דמברך שהחינו.

הולד מבלי שמכיר מקודם, והוכיח מזאת דס"ל דגם לשאר חברו בעלמא שמברך כשוראה את חברו שנתידד עמו ע"י מכתבים וכדומה, אכן נראה דזה אינו, שהרי השו"ע פסק דאין לברך על חברו בכה"ג והמשנ"ב לא הביא חולק בזה, ומה שפסק גבי ולד הוא דין מיוחד בולד שלו דמברך אפי' בכה"ג שזה פעם ראשונה, וכמושנ"ת לעיל בב' אופנים.

ב] והנראה להביא בזה ראיה אי הוי הברכה גם מחמת שמחת הלידה עצמה, ובהקדם, דהנה כתב המשנ"ב רכה' סק"ה וז"ל כתב הפמ"ג דאם נתבשר לו שילדה אשתו והוא היה במדינת הים וראהו עתה מברך שהחינו או מחיה המתים [אם הוא לאחר י"ב חודש] דודאי יש לו שמחה בולדו אף שלא ראהו מעולם. עכ"ל. וכתב השער הציון סק"ו וז"ל לא באר הפרי מגדים אם הראיה הוא דוקא לאחר שלשים או אפילו בתוך שלשים להמכתב שקבל, דאפשר דהמכתב כמאן דליתא דמיה לראיית שמחת ולדו. עכ"ל.

ולכא' צ"ב מהו הנידון והספק של השער הציון דאי מיירי בנולדה בת שאינו מברך עליה בשעת לידתה כלל א"כ מאי ס"ד שיפטר מברכה כשוראה אותה תוך ל' יום והרי מה שנתבשר בלידתה ליכא על זה ברכה, והיינו משום דאין בזה שמחה כזאת שראוי לברך עליה וא"כ דוקא בראייתה הוא דאיכא שמחה ומדוע שלא יברך, ולכא' היה נראה בביאור דבריו שהנידון הוא בבן זכר אשר מיד עם קבלת המכתב בירך עליו ברכה כדנינו, ועכשיו שרואהו תוך ל' יום דן השעה"צ האם יוסיף לברך שהחינו על ראיתו מאחר דהשמחה שבידיעת הלידה כמאן דליתא לעומת הראיה.

אכן מהא דקאמר השעה"צ לעיל מינה בס"ק ה', מבואר דאין זה ספק, דהנה בדבריו שם על הפמ"ג כתב וז"ל היינו, אפילו נקבה, דאי ילדה זכר ובירך על זה ברכת הטוב והמטיב כנ"ל בסימן רכ"ג, ובא לביתו בתוך שלשים יום, אינו יודע אם חייב לברך שהחינו, דברכת הטוב היא כוללת יותר. עכ"ל, ולפי"ז נראה דהספק בסק"ו מיירי בילדה נקבה, שהרי הפמ"ג מיירי בנקבה, שדוקא בה מברך לאחר מכן, וצ"ע דלפי הו"ל מה יש כאן מקום לספק הלא כלל לא בירך בקבלת המכתב ומדוע לא יברך עתה, ואם נאמר דסו"ס אין עכשיו התחדשות יותר ממעיקרא שקיבל את המכתב א"כ יקשה מאי שנה ממנה שפסק המשנ"ב בסי' רכ"ג דכשראה את בתו מברך שהחינו ובפשוט היינו בתוך ל' אחר שנודע לו שנולדה, ומ"ש מנדוע לו במכתב או באופן אחר, וצ"ע בזה, ועיין להלן, הא מיהת מבואר דלענין זכר שבירך עליו מתחילה מבואר בשעה"צ סק"ה להסתפק דאין מברך פעם נוספת.

והנראה בביאור צדדי הספק בזה, דלכא' תליא בהא מילתא דאם הברכה בשעת הראיה היא כוללת על כך שהוא נולד, והרי על זה הוא כבר בירך וא"כ אין לו עוד לברך על הראיה של בנו בתוך ל' יום ואע"ג דבירך הטוב והמטיב וכאן הוא שהחינו ביאר השעה"צ דברכת הטוב ומטיב כוללת יותר מברכת שהחינו, אבל אם הברכה על הראיה איננה ברכה על שמחת הלידה אלא היא ברכה על כך שהוא רואה את הולד, א"כ מאי אכפ"ל מה שתוך ל' יום בירך על לידתו של הולד הא מיהת דעכשיו היא ברכה על שמחת הראיה שהיא ענין שמחה אחר לגמרי.

אמנם אפשר דיש לדחות דאע"ג דהראיה גורמת שמחה בפני עצמה אבל הא מיהת כיון שזה עתה בירך ברכה על שמחתו באותו הבן א"כ אין כאן מספיק התחדשות של שמחה ביחס להשמחה הקודמת, ועל כן עדיין אינו יכול לברך ברכה חדשה על הראיה אע"ג דהראיה היא ענין נפרד אבל השמחה איננה נידונת לכשעצמה אלא היא צריכה לחדש שמחה יותר מהמצב הקודם באופן שגורם ברכה חדשה, וכיון שזה עתה בירך על השמחה בבן זה אין כאן יתרון שמחה בראיתו בכדי לברך פעם נוספת.

ג] והנה הבאנו במאמר הקודם ראיה לצד זה דהוי ברכה על שמחת הראיה בפני עצמה, מהא מבואר בדברי השער הציון סק"ה דגם בזכר שבירך עליו ברכת הטוב והמטיב וגם אם נאמר דהיא ברכה הכוללת יותר ופוטרת את שהחינו אבל אם עבר שלושים יום ואח"כ ראה את הולד הרי זה מברך שהחינו על ראיתו, והנה אי נימא דהברכה שמברכים בראיתו היא דוקא מחמת שבכך מתחדשת שמחת הלידה עצמה נראה דאין בכך טעם לברך פעם נוספת על הולד שהרי כבר בירך על שמחת הלידה ואין לברך פעמיים על שמחת הלידה גם לאחר ל' יום, ומוכח דהיא ברכה רק על הראיה בפני עצמה, ושפיר מברך בולד פעם ראשונה אע"ג דברעהו אין מברך בראיה של פעם ראשונה.

והנראה להוסיף בזה עוד טעם לכך ששונה זאת מראיה ראשונה של חברו, משום ד"ל דבחברו דהידידות היא תלויה באותו ענין של הידידות, א"כ לא תוסיף ראית הפנים שמחה אלא א"כ יהא זה נראה לו כמתאים לאותו ענין ידידות שיש לו איתו, והרבה פעמים שאינו עולה בקנה אחד עם מה שחשב שהוא, ועל כן צריך שקודם יכירו

הנסיעה להלוית מרן הגרי"ג אדלשטיין אם חייבה בתפה"ד למי שכבר בירך

הנה ביום ג' י' בסיון כשנודע על פטירת מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, נסעו המונים מירושלים לאשכנזיה דרבי בעיר בני ברק, ונסתפק אחד האברכים בישיבת מיר לענין תפילת הדרך, בהיות שהוא דר בעיר קרית ספר ומברך תפה"ד כל יום בנסיעה לישיה"ק, אם גם הנסיעה לב"ב תיפטר במה שבירך בבוקר, או שמא כיון שבשעת הברכה לא העלה על דעתו נסיעה זו יחזור ויברך. שו"ר להג"ר אורי יצחקי שליט"א שהאריך בזה בטוטו"ד בגליון הקודם, ומ"מ משנה לא וזה וכל פרשה שנאמרה ונשנית וכו'.

נמלך באמצע הדרך לשוב לביתו

ולכא' יש ללמדו מדין הש"ע (ק"י ס"ה): אין לומר אותה אלא פעם אחת ביום, אפילו אם ינוח בעיר באמצע היום, אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו, צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת, ע"כ, ומשמע דדוקא בשהיה דעתו ללון בעיר הוא שאם נמלך לשוב לביתו חוזר ומברך, מצד שהסיח דעתו מן הדרך כמבואר במ"ב (סקכ"ו), אבל בגוונא דרישא שהיתה דעתו רק למנוחה בעלמא על דעת להמשיך בדרכו, אפילו נמלך לחזור לביתו אינו חוזר ומברך.

ואכן כ"כ בספר תהילה לדוד (שם אות ב'): נראה דאם היה דעתו לילך הלאה ונמלך באמצע היום לשוב לביתו, אין צריך לחזור ולברך, וכן מבואר דדוקא בהיה דעתו ללון ואח"כ נמלך לשוב לביתו צריך לחזור ולברך, אבל בהיה דעתו לילך הלאה לא, ע"כ. וסתמא משמע אפילו בכגון שלא היתה דעתו לחזור לביתו באותו היום, שלא היתה נפטרת דרך חזרתו בברכה הראשונה, אפ"ה כל שלא הסיח דעתו מן הדרך אין צריך לחזור ולברך, ולכא' הוא הדין בשנמלך לילך למקום אחר שלא היתה דעתו על הליכה זו בשעת הברכה. ומינה נשמע לנידון דידן, דכיון שאין דעתו ללון בירושלים, ובתפה"ד שמברך בבוקר פוטר גם את דרך חזרתו בערב לקרית ספר, הרי שבכל משך היום הוא בתוך דרך הליכתו, ונפטרה בברכה גם הנסיעה הלא מתוכננת לב"ב.

העולה לע"ע, שהיסח הדעת מן הדרך מחייב לחזור ולברך, אבל חסרון דעת מעיקרא על דרך זו לא, וטעם החילוק יש לפרש דתפה"ד לא היא כשאר ברכות הנהנין שלא חלה הברכה אלא על מה שנתכוין לפטור בשעת הברכה, רק כל שעוסק והולך בדרכו הראשונה חלה תפה"ד הראשונה על כל חלקי הדרך, ואפילו על מה שלא היתה דעתו עליו בשעת הברכה, אבל בהסיח דעתו מן הדרך ושוב נמלך לילך, חשיבא הליכתו זו דרך בפני עצמה לחייב בתפה"ד, ולא תוכל להיפטר במה שבירך על הדרך הראשונה.

אחר הברכה נמלך ללון בעיר ושוב נמלך להמשיך

אמנם הנה כתב המאמר מרדכי (שם אות ט') בכגון שמתחילה כשבירך היה דעתו לעבור חוצה לה, ואח"כ אירעו אונס או כיוצא והיה בדעתו ללון שם, ואחר זמן מה נמלך לעבור חוצה לה וללון בעיר שחשב בה מתחילה, דאין לברך פעם שניה, שהרי מתחילה בירך על דעת לילך שם היום, ומסיק בזה"ל: ואע"פ שיש מקום לגמגם ולחלוק, נ"ל עיקר כמו שכתבתי וכו' וכן עשיתי הלכה למעשה, אמנם לצאת מכל ספק וס"י יאמר אותה בלא חתימה, כן נ"ל, ע"כ. ובכף החיים (אות מ"ח) הביאו, ולמד מזה להולך בשיירה שתלוי בדעת בני השיירה, שגם אם באו בחצי היום למקום יישוב על דעת ללון בו ושוב חזרו ללכת, לא יאמר תפה"ד בחתימה, דשמא בעל השיירה מתחילה היתה דעתו ללכת עד המקום שלבסוף לנו בו בלילה.

הרי שלדעת המאמר מרדכי טעם דין הש"ע רק מצד שלא היתה דעתו בשעת הברכה על הדרך שלאחר שנמלך, ולכן אם כן היה בדעתו עליה בשעת הברכה, תו לא איכפת לן במה שביני וביני נמלך והסיח דעתו מליך, ולכא' הן סברות הפוכות מהנ"ל עפ"ד התהלי"ד, שלהמאמר מרדכי היסח הדעת מן הדרך אינו מחייב לחזור ולברך וחסרון דעת דמעיקרא כן. ולשיטה זו לכא' גם בגוונא דידן שלא נסתלק מן הדרך כלל ועומד כל שעה בדרכו הראשונה, מ"מ כל שנמלך לילך בדרך מחודשת שלא היתה דעתו עליה בשעת הברכה יחזור ויברך, דזיל בתר טעמא דדרך שלא היתה דעתו עליה בשעת הברכה אינה נפטרת בה.

אלא שבמ"ב פירש טעם הש"ע בהיה דעתו ללון ונמלך לעובר חוצה לה, משום דהוי היסח הדעת וכנ"ל, וברישא שהיתה דעתו רק למנוחה פירש המ"ב (סקכ"ה) 'כיון שכשנח בעיר דעתו היה לחזור

ולילך', ולשון זה מקורו בפר"ח, ושם מדמהו לדין הנכנס לחנותו של בשם (ר"ז ס"א) שתלוי באם דעתו לחזור, גם הגר"א (ד"ה אבל) והגר"ז (ס"ה) דימוהו לענין היסח הדעת בשאר כל הברכות שחוזר ומברך, וז"ל הקיצושי"ע (ס"ח ס"ה): אבל אם חנה באיזה עיר על דעת ללון שם, ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו, אומרה פעם שנית, ע"כ, ומכל הלין נשמע שאין הטעם מצד שלא היתה דעתו על דרך זו בשעת הברכה, רק מצד שהסיח דעתו מן הדרך כשהיה בעיר על דעת ללון בה, ואפילו כן היתה דעתו בשעת הברכה לעבור חוצה לה, ודלא כמש"כ המאמר מרדכי.

הפסיד הרכבת והוכרח ליסע דרך עיר אחרת

והנה כתב בספר נימוקי או"ח (מונקאטש, אות ג') שבא מעשה לידו שנסע בבוקר מביתו לעיר א' ששם תחנת הרכבת, על מנת ליסע ברכבת לעיר ב', וכשהגיע לעיר א' ראה שהרכבת כבר נסעה, והוכרח לשוב לביתו וליסע אחר הצהריים לעיר ג' ומשם ברכבת למחוז חפצו עיר ב', ונסתפק אם לחזור ולומר תפה"ד כדין נמלך לשוב לביתו.

ודן לומר דאע"פ שבחזרתו לביתו נמלך שלא ליסע דרך עיר א' רק דרך עיר ג', מ"מ סו"ס תכלית הנסיעה לעיר ב' כדעתו הראשונה, ומה שחזר בינתיים לביתו ה"ל כנכנס בעיר למנוחה בעלמא, ולא אמרינן דביתו שאני דחשיב הפסק ההליכה לגמרי, ומה שלבסוף נסע דרך עיר ג' שלא היה בדעתו עליה בתחילה אינו מוכרח לחייב 'דאטו אם יטה אחד מן הדרך באמצע (כמה פרסאות) מפני המים או קלקול דרכים (ונוסע דרך עיר אחרת) יצטרך לברך תפה"ד עוד הפעם, ומסיק דאעפ"כ אמר בנסיעה שדרך עיר ג' תפה"ד מספק והרהר השם. [אמנם ז"ל מרן הקה"י (קריינא דאיגרתא ח"א ס' קל"א): בדבר כמה נסיעות ביום, אם בין נסיעה לנסיעה אתה חוזר למקומך ולדירתך, נראה לכא' דכל נסיעה הוא דבר חדש, וצריך לברך על כל נסיעה תפה"ד, וצ"ע עדיין, ע"כ].

ומכלל דבריו נשמע, שאם בתוך נסיעתו נמלך לחזור לביתו לגמרי או ליסע לעיר אחרת שלא בדרך מחוז חפצו הראשון, נתחייב שוב בתפה"ד אע"פ שלא היה זמן של היסח הדעת מן הדרך. גם בספר אהלך באמיתך (לבעל שו"ת בצל החכמה, פ"ט הערה ס"א) פשיטא ליה שכל דרך שלא היה דעתו עליה בשעת הברכה, חייב לחזור ולברך עליה גם כשעסוק והולך בדרכו כל שעה, ומש"כ התהלי"ד בנמלך לשוב לביתו שאין צריך לחזור ולברך, חזרה לביתו שאני שכבר אמר תפה"ד על ההילוך בדרך זו שבין ביתו למקום נסיעתו, ומה לי בהליכתו ומה לי בחזירתו, הא נמלך לילך בדרך אחרת יחזור ויברך. ולזה בנידון דידן שנמלך ליסע לב"ב שהיא דרך מחודשת שלא היתה דעתו עליה בשעת הברכה, יחזור ויברך.

מסקנת הדברים

א] בירך תפה"ד בתחילת דרכו ונכנס בעיר למנוחה בעלמא לא יחזור ויברך על המשך הדרך, ואם נכנס ללון בה ונמלך לעבור חוצה לה או לשוב לביתו יחזור ויברך. ב] וטעם הדבר לדעת המאמר מרדכי מצד שלא היתה דעתו בשעת הברכה על הדרך שלאחר שנמלך, ולכן כתב שאם בשעת הברכה כן היה בדעתו לעבור חוצה לה ורק אח"כ נמלך ללון בעיר ושוב נמלך להמשיך בדרכו לא יחזור ויברך, אבל למש"כ הפר"ח והגר"א והקיצושי"ע והמ"ב הטעם מצד שהסיח דעתו מן הדרך, ולזה לא יהני מה שהיה דעתו להליכה זו בשעה שבירך. ג] נכנס לעיר רק לנוח ונמלך לשוב לביתו, כתב בתהלי"ד שלא יחזור לברך, והטעם י"ל דרק היסח הדעת מן הדרך מחייב לחזור ולברך, ולא חסרון דעת דמעיקרא על דרך זו, אבל המבואר בנימוקי או"ח דכל שנמלך לילך למקום מחודש שלא בדרך מחוז חפצו הראשון יחזור ויברך, וז"ל דנמלך לשוב לביתו שאני שכבר בירך על ההילוך בדרך שבין ביתו למקום נסיעתו כמש"כ בספר אהלך באמיתך.

הרב חיים הלפרט

אם ישראל שנכנס להתברך באמצע ברכת כהנים עובר בבל תגרע

בשו"ע בסי' קכ"ח סכ"ז מבואר שכהן שמוסיף ברכה בברכת כהנים עובר משום 'בל תוסיף', ובמ"ב ס"ק ק"ה כתב 'וה"ה אם גרע מהברכות עובר משום בל תגרע'. ויל"ע במה שמצוי הרבה שנכנסים ישראלים להתברך מהכהנים אחרי שהתחילו ברכתם, אם יש לחוש שעובר ישראל בבל תגרע, לפמ"ש"כ הבה"ל בריש סי' קכ"ח בשם החרדים [פ"ד מצוה י"ח] דאף לישראל איכא מצוה להתברך מהכהן, ושמא כמו שהכהן עובר בבל תגרע כשמגרע בברכותיו, כך הישראל עובר בבל תגרע כשמתברך רק בחלק מברכות הכהן. וכדי להעמיד

את הספק באופן ברור, נדון בעוד כמה שאילות נוספות, כדלהלן.

בל תגרע באונס

באופן שאונס מלשמוע חלק מהברכות אינו עובר בבל תגרע כמש"כ השפ"א ב"ה כ"ח ע"ב, אבל ניד"ד הוא באופן שבאפשרותו לשמוע את כל הברכה, אם עובר בבל תגרע כששומע רק חלק מהברכה. וכן יל"ד גם כשאונס מלהגיע בתחילת הברכה, דשמה מדין בל תגרע אסור להכנס לביהכ"נ לשמוע את המשך ברכותיו של הכהן.

אם יש בל תוסיף ובל תגרע במצוה קיומית

המגן גיבורים סי' קכ"ח סק"ח כתב, "ראוי להסתפק אם כבר נשא כפיו פעם אחת כדינה ואח"כ איתרמי לי' ציבורא אחרינא דקיי"ל בסעיף שאח"ז דאי בעי מברך ואי בעי לא מברך אם יכול להוסיף בברכה שני' על השלש ברכות, דיש לומר דע"כ לא מצינו איסור בל תוסיף רק במצוה חיוביות אבל במצו' של רשות לא וכאן כיון דאף אם אמר להם לעלות בפעם שנית אין כאן חיוב כלל דאינו בכלל מ"ע דאמור להם כמ"ש התוס' ב"ה שם ד"ה הכא וע' לעיל ס"ג א"כ מה לי בזה אם יוסיף עוד איזה ברכה". ואת"ל שבמצוה קיומית ליכא בל תוסיף ובל תגרע, יל"ע אם לשיטת החרדים דהישראל מצווה להתברך, אם הוי מצוה חיובית או קיומית. ונחלקו בזה האחרונים.

אם על הישראל איכא מצוה קיומית או חיובית

הדבר אברהם ח"א סי' ל"א כתב דאע"פ שעל הכהן לחזור לברך את ישראל [אחרי שקראו לו לברך], מ"מ "על ישראל אין חיוב כלל לחזור אחר ברכת כהנים אפילו אחר שקראו לכהנים ואם יצא ולא שמע ב"כ לא ביטל מ"ע, אלא שהמצוה היא רק שאם הכהנים מברכים ישמעו ויכוונו לבם להתברך מהם, וכן מורה לשון החרדים ישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לקבל ברכתם כדבר ד' הם נמי בכלל המצוה". ולשיטתו ניד"ד אם עובר הישראל בב"ת, תלוי תחילה בספיקו של המג"ג אם איכא ב"ת במצוה קיומית.

אולם כתב הדב"א שבהפלאה בכתובות דף כ"ד ע"ב מבואר דלשי' החרדים איכא מצוה חיובית על הישראל להתברך מהכהן, דז"ל ההפלאה "דנלענ"ד פשוט דכמו דאיכא עשה לכהנים לברך את ישראל ה"נ איכא מצות עשה לישראל להתברך מן הכהנים, וכן מצינו בכל מקום אע"ג דבתורה אינו מפורש הצווי אלא על העושה, המצוה על שניהם, כגון ביבם יבמה יבא עלי' והמצות עשה גם עלי' וכו', שוב מצאתי מפורש בספר חרדים שכתב כן שהעשה נמי על ישראל להתברך, וכתב הדב"א "ולפ"ז כשם שהכהן צריך לחזור לברך אחר שכבר קראו לו מיהא כן צריך הישראל נמי לחזור להתברך" [דומיא דיבמה שחייבת לחזור במצוה]. ולפ"ז ניד"ד אינו שייך לספיקו של המג"ג, כיון דאיכא מצוה חיובית על הישראל להתברך.

בד' התוספתא דברכות כהנים מעכבות זו את זו

התוספתא במנחות פ"ו ה"ב כתב "ברכת כהנים מעכבת זו את זו", ובא"ש פ"ה מברכות באר מקורו "משום דכה תברכו כתיב, וכה הוי כמו ככה, והוי עיכובא", ובערוך השלחן ס"ג הוסיף "וכהן שחיסר תיבה אחת לא קיים המצוה וברכתו לבטלה שהרי כתיב כה תברכו לעיכובא", וכ"כ הגרשז"א זצ"ל [מבקשי תורה ט"ו סי' קס"ד]. ובהערות הגריש"א זצ"ל בסוטה מ' ע"ב הוסיף שלפ"ז כהן שבידו לברך רק ב' ברכות, לא יברך, כיון דברכות מעכבות זו את זו כמבואר בתוספתא.

אף לענין הישראל ברכות מעכבות זו את זו

ולכאורה נראה שאף לענין הישראל ברכות מעכבות זו את זו, וכל ששמע רק חלק מהברכות לא קיים המצוה להתברך, וכך מצאתי בהליכות שלמה פ"י מתפלה ה"א הערה ב', "דהרי אמרו בתוספתא, דברכות כהנים מעכבות זו את זו, ונראה דלפ"ז ה"ה נמי שעי' חסרון תיבה אחת מפסידים כל הברכות, וממילא ה"ה להתברך".

אם הישראל צריך לשמוע כל מילה

ומ"מ כתב להסתפק אם צריך הישראל לשמוע כל מילה מברכת הכהנים, וכשלא שמע כל מילה לא קיים המצוה עשה להתברך [דהא מעכבות זו את זו], או דדי שאינו מסיח דעתו מברכתם. ויל"ע קצת בדבריו במה שהסתפק רק אם הפסיד המצוה להתברך, דלכאורה טפי יל"ד אם כשלא שמע כל מילה עובר בלאו דב"ת. וקצת יש ללמוד מדבריו דאין בזה לאו דב"ת.

אם צריך לשמוע ב"כ אף באמצע שמו"ע

ויש להעצים את הנידון, לפי מה שידוע לדון במי שנמצא באמצע שמו"ע כשהגיעו לברכת כהנים, אם צריך להפסיק כדי לשמוע ברכת כהנים. דבהליכות שלמה פ"י מתפלה ה"ג כתב שישתוק ויכוון לברכתם, וכ"כ באג"מ ח"ד ס"א, וכ"כ בהערות הגריש"א בסוטה

ל"ט דלדעת החרדים צריך להפסיק ולשמוע, וכ"כ בתשובות והנהגות ח"א סי' ע"ז שהחזו"א הפסיק לשמוע הברכת כהנים, (אולם כתב דיל"ד שמה אי"צ להפסיק ושפיר מתברך מדין עם שבשדות, ושוב כתב דאע"פ שכאנוס מתברך מדין עם שבשדות, אבל את המצות עשה לא קיים). דלפ"ז יל"ד שאם לא הפסיק מיד אלא גמר ברכתו ורק אח"כ שמע המשך הברכת כהנים, דאפשר שעובר בלאו דלא תגרע, ומסתמית דבריהם משמע שאין בזה חשש בל תגרע, ורק דנו אם מפסיד את המצוה. ואולי יש לדחות, דבכה"ג הוי כאנוס ולא שייכא לאו דבל תגרע בכה"ג. אולם מ"מ צ"ע בכ"ז, שלא מצינו שהוזכר בפוסקים שיש נידון בישראל השומע חלק מהברכות חשש בל תגרע.

בד' הטו"א דעובר רק בקיום מצוה בגרעון

ונ"ל בהקדם מש"כ הטו"א ב"ה דף כ"ח ע"ב, דכתב שבגמ' לא מצינו דהנוטל ג' מינים במקום ד' עובר בבל תגרע, דבסברא י"ל שלא שייך לאו דבל תוסיף ובל תגרע אלא כשעושה 'מצוה' בהוספה או בגרעון, ובשלמא כשנוטל ה' מינים איכא 'מצוה' עם הוספה, אבל כשנוטל ג' מינים שלא קיים שום מצוה [דהא מעכבות זו את זו] ליכא לאו דבל תגרע, דכל האיסור הוא לעשות מצוה בגרעון. ולפ"ז כתב דלא משכחת לאו דבל תגרע אלא במתן ד' או מתן ב' כשמגרע למתן אחד דעובר בב"ת כמבואר שם בגמ', דהיות ובדיעבד יוצא את המצוה גם במתן אחד ורק שלכתחילה בעי מתן ד', שפיר איכא לאו דב"ת על שעשה מצוה בגרעון. ולפ"ז לא כל היכא דאיכא בל תוסיף, איכא בל תגרע, ואין כוונת התורה בבל תגרע אלא לציור הנ"ל. אולם כתב שם שדבריו נסתרים מהסיפרי בפרשת ראה שכתב דהנוטל ג' מינים עובר בבל תגרע.

בד' הגר"א בב' דיני ב"ת, פ' ואתחנן ופ' ראה

ונ"ל שאע"פ שדינו של הטו"א נסתר מהסיפרי, מ"מ אין מזה סתירה לשורש סברתו, דהנה ידוע שהגר"א באדרת אליהו פרשת ראה תמה על מה שהתורה כפלה פעמיים את הלאו דבל תוסיף, בפרשת ואתחנן ובפרשת ראה, ובאר דב' הפרשיות הם ב' גדרים בלאו דבל תוסיף. בפרשת ראה נאמר איסור שלא "להוסיף על גופא דמצוה כמו לולב וציצית", אבל בפרשת ואתחנן הלאו הוא "שלא יוסיפו על תרי"ג מצוות, כי בתחלה אמר שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנוכי מלמד אתכם לעשות וע"ז אמר לא תוספו על הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם לעשות", [עי"ש שהביא דיוקים מל' המקראות].

ב"ת דפרשת ואתחנן קאי גם על יחיד

ועי' בספר זכרון למרן הגר"י הוטנר זצ"ל שנקט דהלאו דפרשת ואתחנן קאי דוקא על ב"ד שמתקנים תקנה ובכך משנים את התורה, אולם מרש"י ב"ה דף ל"ג יש ללמוד שיסוד דברי הגר"א שייכים אף במעשה של יחיד, דרש"י שם כתב שאשה המקיימת מ"ע שהז"ג עוברת בלאו דבל תוסיף [למ"ד נשים אין סומכות רשות] ותמה המהרש"א איזה הוספה יש כאן, ובאר הקרני ראם דאיכא לאו על שמוסיפה 'בתורה', והיינו כדברי האדרת אליהו שיש איסור לשנות את התורה, ואפי' ביחיד איכא האי דינא.

בנטילת ה' מינים איכא איסור דב' הפרשיות

ולפ"ז י"ל דבנטילת ה' מינים איכא לב' גדרי הבל תוסיף, איכא ב"ת דפרשת ואתחנן שהוא שינוי התורה [דלא גרע מאשה], ואיכא ב"ת דפרשת ראה על שמוסיף בקיום המצוה, וכך מדוקדק ברש"י שהזכיר הב"ת דה' מינים בב' הפרשיות, וע"כ דאיכא לתרווייהו. וכ"כ האבי עזרי הל' ממרים דאף ביחיד איכא ב' גדרי ב"ת. [ופשוט שליכא ב' מלקיות, דכל הנ"ל הוא רק לענין דאיכא ב' גדרי לאו, ואכ"מ].

בנטילת ג' מינים עובר רק בבל תגרע דפ' ואתחנן

ולפ"ז י"ל דאף בבל תגרע שייכא ב' הגדרים דלעיל, דבל תגרע דפרשת ואתחנן על שמשנה את התורה ע"י הגירוע, וב"ת דפרשת ראה על שמגרע בקיום מצוה. אולם י"ל דבל תגרע דפרשת ראה שייכא רק היכא דאיכא מצוה בגרעון כהיא דמתן ד' כמש"כ הטו"א, אבל בנטילת ג' מינים עובר רק בבל תגרע דפרשת ואתחנן על שמשנה את התורה, ולא עובר בב"ת דפרשת ראה, היות ואין כאן 'מצוה בגרעון'.

בד' רש"י דבל תגרע דג' מינים רק בפ' ואתחנן

ויש להביא סיוע שהנוטל ג' מינים אינו עובר בבל תגרע דפרשת ראה, ממה שרש"י נקט את בל תגרע דג' מינים רק בפרשת ואתחנן [אע"פ שהסיפרי כתבו בפרשת ראה], והוא משום שבנטילת ג' מינים ליכא מצוה, ולהכי לא שייכא בל תגרע דפרשת ראה, אלא רק בב"ת דפרשת ואתחנן, [ופרשת ראה לא קאי אלא בבל תגרע בקיום מצוה כגון מגרע ממתן ד', ולא איכפת לן דאין כאן דבר והיפוכו כמבואר בטו"א].

בל תגרע בברכת כהנים רק מדין פרשת ואתחנן

ולפ"ז י"ל דמש"כ המ"ב דכהן הפוחת בברכת כהנים עובר בבל תגרע, הוא רק בל תגרע דפרשת ואתחנן שהוא שינוי בגוף התורה, דכמו שבנטילת ג' מינים איכא רק לבל תגרע דפרשת ואתחנן, כך הוא בכהן המגרע בברכותיו, דליכא בל תגרע דפרשת ראה, דהא ברכות כהנים מעכבות זו את זו כמבואר בתוספתא, ואין כאן מצוה בגרעון.

אם יש בל תגרע דפרשת ואתחנן כלפי ישראל

ולפ"ז י"ל דאי שייכא בל תגרע דפרשת ואתחנן כלפי ישראל ששמע רק חלק מהברכות, דאפשר שהיות והישראל לא גרע בגוף הברכות לא חשיב משנה בגוף התורה. ונראה דשורש הענין תלוי בגדר חידושו של החרדים דאיכא מצוה אף על ישראל, כפי שיתבאר להלן. דהנה עיקר שיטת החרדים שיש מצוה על כל איש מישראל להתברך י"ל"ע מה מקורו של האי דינא, דהא בתורה כתובה המצוה על הכהן ומנ"ל דאף לישראל יש מצוה להתברך. ומצינו ב' דרכים באחרונים אם המצוה על הישראל הוי מצוה בפנ"ע או חלק מהמצוה של הכהן.

פלוג' האחרו' אם להחרדים הוי מצוה בפנ"ע

דהנה הבה"ג בהקדמתו מנה פעמיים את המצוה דברכת כהנים, חדא במצוות המוטלות על הכהנים, וחדא במצוות המוטלות על הציבור. והגר"פ בבאורו לשה"מ לרס"ג עשין ט"ז וקנ"ה כתב דהבה"ג סובר כשיטת החרדים דאיכא מצוה על הישראל להתברך. ומבואר בדבריו דהמצוה על הישראל להתברך היא מצוה בפנ"ע. וכעין זה מבואר בעמק ברכה [נשיאת כפים אות ז] שהביא ראייה לשי' החרדים מספר המקצועות שכתב שכהן שמברך בטומאה "הרי תפלתו על ישראל תועבה וכו' ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתו", ומלשון זה דייק העמק ברכה דסובר כשיטת החרדים. ומבואר שנקט שצריך להוציא את הישראל ידי חובתו. אולם בהפלאה והדב"א המובאים לעיל מבואר דהמצוה של הישראל אינה מצוה בפנ"ע, אלא בכלל המצוה של הכהן, וההפלאה דימה כן ליבמה שהיא בכלל המצוה של היבם, והדב"א נחלק דלא הוי אלא מצוה קיומית.

אם איכא בל תגרע בישראל תליא בפלוג' הנ"ל

ונראה שהנידון אי שייכא ב"ת בישראל המתברך בחלק מברכותיו של הכהן תלוי בפלוגתא הנ"ל, דלשי' הגר"פ דיש על הישראל מצוה בפנ"ע, שפיר שייך לדון דאיכא בל תגרע כלפי המצוה של הישראל, ואע"פ שליכא בל תגרע דפרשת ראה היות ואינו מקיים מצוה [דמצוות מעכבות זו את זו], מ"מ איכא בל תגרע דפרשת ואתחנן. וכך י"ל לפמש"כ העמק ברכה דשי' החרדים כשי' ספר המקצועות, דלפ"ז י"ל דשייך ב"ת. אולם לפמש"כ ההפלאה דהישראל נכלל במצוה של הכהן דומיא דיבום, י"ל דאצל הישראל לא שייכא אף בל תגרע דפרשת ואתחנן במה ששומע רק חלק מהברכת כהנים, דאע"פ שהישראל שומע רק חלק מברכות הכהן, מ"מ אינו משנה את התורה, דהא כלפי הכהן איכא תורת ברכת כהנים מושלמת, ואע"פ שהישראל לא נכלל בזה, מ"מ לשי' ההפלאה והדב"א, אין מצוה עצמית על הישראל להתברך, אלא נכלל במצות הכהן, וכל שאצל הכהן איכא מצוה שלימה, לא שייכא בל תגרע דפרשת ואתחנן.

ועיי' בלשון הבה"ל בשם החרדים, דמשמע כשיטת ההפלאה דז"ל, 'כתב בספר חרדים מ"ע לברך כהן את ישראל שנאמר כה תברכו את בני ישראל וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצוה עכ"ל והביאורו האחרונים", ומלשון נכונה שכתב דהישראלים 'נמי בכלל המצוה', משמע דלא הוי מצוה בפנ"ע כשי' הבה"ג, אלא כההפלאה דאף הישראל נכלל במצוה של הכהן לברך.

אם לשי' ההפלאה יש בישראל בל תגרע דפ' ראה

אולם לשי' ההפלאה י"ל דלאידך גיסא, דשמא אע"פ שכלפי הכהן שמברך ב' ברכות ליכא בל תגרע דפרשת ראה, היות וליכא מצוה כלל, מ"מ שמא כלפי הישראל איכא קיום מצוה בגרעון דהרי כלפי הכהן איכא מצוה גמורה, וממילא הישראל ששומע חלק מברכות הכהנים נכלל במצוותו, ונמצא שמקיים מצוה בגרעון.

אולם כבר הובא לעיל שבהליכות שלמה כתב דאף ישראל שלא שמע כל הברכות לא מקיים המצוה להתברך, כיון דמצוות מעכבות זו את זו, וממילא פשוט דלא שייכא בל תגרע דפרשת ראה, וכן לא שייכא ב"ת דפרשת ואתחנן וכמש"נ.

שי' החינוך בגדר המצוה על הישראל

בספר החינוך מבואר גדר אחר במצוה על הישראל להתברך, דכתב, 'גם צונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל אותה על ידי

המשרתים הטהורים כי כל זה יהיה זכות לנפשותינו ומתוך כך נזכה בטובו', ומבואר שהישראל אינו נכלל במצוה של הכהן אלא להפך כל המצוה של הכהן מתחילה מה שמבקש הישראל מהכהן להתברך.

וכע"ז מבואר בדב"א ח"א סי' ל"א סק"ד דכתב שאפשר שהמקור למצוה על הישראל מקרא ד'אמור להם'. אולם כתב שלפ"ז יוצא חידוש גדול לדינא, דיש מצוה על הישראל לחזר אחרי המצוה, ומשום כך דחה מהלך זה. אולם הוא עצמו כתב שלדעת ההפלאה מוטל על הישראל לחזר אחר הכהן, ולפ"ז אפשר שהמקור הוא מקרא ד'אמור להם', וכמשמעות החינוך [ועיי' בתוס' בברכות מ"ז בשם הסיפרי שמקרא ד'אמור להם ילפי' דהישראל צ"ל לכהן]. ואף לפ"ז לא שייכא בל תגרע בישראל המאחר, שהרי כבר קראו לכהנים.

לדינא

ובקונטרס גם אני אודך כתב ששלח שאלה זו למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל האם שייך בזה בל תגרע בישראל המאחר לברכת כהנים, והשיב בפשיטות דלא שייך בכי הא בל תגרע'.

הרב אברהם זנגר

נסע בשבת מחוץ לתחום ללוות יולדת האם יש עצה לחזור לביתו

הוי עובדא באחד שהוצרך לנסוע בליל שבת משכונת גבעת זאב החדשה הסמוכה לירושלים לצורך לידה בבית החולים בירושלים, והואיל והשאיר ילדים קטנים בבית רצה לשוב לביתו בשבת ברכב ע"י נכרי, וד"ז צריך שאלת חכם בכל מקרה לגופו אם יש מקום להתיר נסיעה זו מצד דין אמירה לעכו"ם לצורך קטנים, אך גם אם יש מקום להקל בזה מצד עצם הנסיעה, יש בזה איסור תחומין כיון שהשכונה הנ"ל היא מחוץ לתחום שלירושלים, ויציאה מחוץ לתחום אין בה היתר לצורך קטנים אפי' ע"י עכו"ם והואיל והוא איסור עצמי על האדם שלא יצא מחוץ לתחום אף אם אינו עושה מעשה כמבואר בשו"ע (סי' רמ"ח ס"ב) לענין הפלגה בספינה ע"י עכו"ם.

והנה בספר תחומי שבת (עמ' רפ"ז) הובא עצה נפלאה שיוכל לחזור לביתו בלא לעבור על איסור תחומין, דהנה מבואר בגמ' (עירובין מג:) דמי שיצא חוץ לתחום בשוגג יכול לחזור לתחומו ע"י מחיצת בני אדם, כלומר שיקיפוהו אנשים מכל צדדיו וישמשו כמחיצה עבורו וכך ילכו עד שיגיע בחזרה לתוך תחומו, (והיינו ע"י אנשים שעשו עירוב תחומין ויכולים ללכת משם עד התחום שלו בהיתר), וכן נפסק בשו"ע (סי' ת"ה ס"ד), וטעם ההיתר ביאר המשנ"ב (סק"ז) דאף שהיוצא מחוץ לתחום אסור לו לצאת מד' אמותיו מ"מ אם הוא נמצא במקום המוקף מחיצות נחשב כולו כד' אמות ומותר לו להלך בכל המקום, ולכן כשהוא מוקף במחיצות בני אדם מותר לו להלך בתוך המחיצות עד שהוא מגיע לתחומו, ואחר שמגיע לתחומו בהיתר דינו כאילו לא יצא ויכול להלך בכל תחומו, וכך יוכל לחזור לביתו ע"ש.

עצת האמרי אמת איך לטלטל הסכין של מילה בשבת דרך רה"ר

והנה כתב השו"ע (שם ובסי' שס"ב ס"ה) דמחיצת בני אדם אינה מועלת אלא באופן שאותם בני"א אינם יודעים שהם משמשים כמחיצה, והוא מדרבנן כדי שלא יזלו באיסור שבת כמבואר במשנ"ב שם, ומטעם זה כתב הרמ"א דאין לעשות עצה זו אלא בשעת הדחק. אולם ידוע על כמה מקרים שהשתמשו בעצה זו, כגון כשהיתה ברית מילה בשבת בעיר ורשא ושכחו להביא את הסכין של מילה מבער"י למקום המילה הצייע האדמ"ר מגור בעל האמרי אמת זצ"ל שילך יחד עם המוהל מבייתו כשהסכין בכיסו וכל החסידים שיקפוהו ושימשו כמחיצה בלא שידעו מכן, (עצה זו מבוארת בירושלמי שבת ריש פרק ר"א דמילה ה"א).

הריקודים סביב הנ"ך עד ביתו של הקה"י

וכן הוי עובדא שהוצרכו להביא את הנ"ך מביהכ"ס לדרמן בב"ב לקריאת ההפטרה בביתו של הקה"י זצ"ל וכיון שלא סמכו על העירוב אמרו לילדים שהבאת נ"ך לביתו של הקה"י היא כמו הכנסת ס"ת ולכן ראוי שירקדו סביב הנ"ך מבית הכנסת עד ביתו של הקה"י וכך הוה. וכן נהג רבה של קוממיות הגר"ב מנדלזון זצ"ל כשאירע שת"ח אורח בא לקוממיות בשבת ממושב סמוך ונודע לו שהוא מחוץ לתחום, ואמר הרב לילדי המקום ללוות את הת"ח בשירה וריקודים עד לתחומו, כי ראוי ללוות ת"ח כמו שמלווים ס"ת בהכנסת ס"ת.

של האשה, על כן אם רצה הבעל להאמינה ולהוציאה בלא כתובה הרשות בידו, דכל האומר אי אפשי בתקנ"ח כגון זו שומעין לו, [והמגיה על הנמוק"י (נדרים כז. והוא תלמיד הרמ"א) השווה זאת לכללי דין אי אפשי בתקנ"ח בממונות ע"ש]. וכ"כ המהרש"ל (יש"ש יבמות פ"ב סי' י"ח) והוסיף דמשום כך יכול לגרשה אפי' בע"כ, ואף דיש חרם דרבינו גרשום שלא לגרש אשה בעל כרחה, מ"מ אשה האסורה לו מותר לגרשה בע"כ, וע"י אמירת אי אפשי בתקנ"ח פקע תקנ"ח לגבינו והדר דינא דהאשה נאמנת שיזנתה ואסורה לו, וכ"כ הגר"י אייבשיץ (בני אהובה פכ"ד מאישות ה"ח) בד' ההגהות מרדכי.

ג. בשו"ת הר"ן (סי' מ"ח) דן אם אפשר לעבור על חרם דרבינו גרשום ולישא ב' נשים בהסכמת האשה הראשונה, וכתב דתלוי בטעם תקנה זו, דאם הטעם הוא לתקנת האשה יכולה האשה לומר אי אפשי בתקנת חכמים, אבל אם הוא גם לתקנת כלל האנשים כדי שלא יכניסו מריבה לתוך ביתם א"א להתיר, [ולבסוף כתב דגם אם הוא רק לתקנת האשה אפשר דרבינו גרשום תיקן החרם גם אם היא מסכמת כי יש לחוש שמא יקניטנה בעלה עד שתתרחש], והובא בב"י (יר"ד סי' רכ"ח סכ"ט).

ד. בפתחי תשובה (אבה"ע סי' קס"ט סק"ו) כתב בשם הבית מאיר דאע"פ שתקנו חכמים דמצוה לחלוץ בפני ה' דיינים, מ"מ י"ל דיכולה היבמה לומר אי אפשי בתקנ"ח וסגי בג' דיינים הואיל והתקנה היא לטובתה כדי שיתפרסם שהותרה לשוק ויקפצו עליה בני אדם לנשאה, [ואף דיש עוד טעם כדי לפרסם שהיא אסורה לכהן, מ"מ אם היא גרושה כתב הב"ש דלא שייך הך טעמא]. אולם לדינא כתב דכיון שבגמ' לא מבואר הטעם דצריך ה' דיינים אין בידינו להקל בדינא דגמ' ע"פ הטעמים שכתבו הראשונים, כי אולי יש עוד טעם נסתר מאיתנו.

ה. בשואל ומשיב (תליתאה ח"ג סי' כ"ח) כתב דהטעם דבני כפרים יכולים לקרא המגילה ב"ד ואינם צריכים לקרא דוקא ביום הכניסה כתקנ"ח, הוא משום הך כללא דכל האומר אי אפשי בתקנ"ח כשתקנו לטובתו שומעין לו, והרי תקנה זו היא לטובתם מפני שמשפיקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים כמבואר בגמ' (מגילה ד:).

ו. באבני נזר (אבה"ע סי' קנ"ב סק"ג) כתב לענין אשה עיתים שוטה עיתים חלומה שתקנו חז"ל דאסור לגרשה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כמבואר בשו"ע (סי' ק"ט ס"ו), וכתב האבנ"ז דלהצד באחרונים שהתקנה היא לטובתה נראה דיכולה לומר אי אפשי בתקנת חכמים ולקבל גט, [משא"כ לד' המהרש"ל דהתקנה היא גם לטובת הפרוצים שלא יכשלו בה].

ז. בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח סי' ה' ד"ה ואנא אמינא) הביא ד' ההלכות קטנות דצריך לברך ברכות התורה על שמיעת ד"ת משום דשומע כעונה, ועורר חתנו דשמא אין דין שומע כעונה באופן שאינו חפץ להיות כעונה וממילא אי"ז כי אם הרהור וא"צ לברך. והשיב לו דאילו דין שומע כעונה היה מתקנ"ח פשוט דיכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים, אבל באמת הוא דין דאו' ע"ש.

[והנה בנמוק"י (ב"מ י.) מבואר דנחלקו אמוראים שם אם אפשר לומר אי אפשי בתקנ"ח שלא לקנות בקנין ד' אמות, והרמ"א (ח"מ סי' רס"ח ס"א) פסק כמ"ד דקונה בע"כ. הרי דא"ז מוכרע דאפשר לומר כן בכל מקום. אולם יעו"ל בתשו' הג"ר שלמה איגר שנדפסה בשו"ת רעק"א (סי' רכ"א סק"ה) שכתב דהטעם דאי אפשר לומר כן שם הוא 'כיון דהד"א עצמם זכות הוא לו עוד לקנינים אחרים אלא שרוצה שהד"א לא יקנו לו המציאה זו, וזהו לאו כל כמיניה' עכ"ל].

אולם יש מקום לחלק בין כל המקורות הנ"ל לניד"ד, דהא שורש תקנת ר"ג אינה משום טובתו של המציל כי אם משום טובתו של הניצול, דאם המציל לא יוכל להלך חוץ לד"א ימנע מלהציל בפעם

ר"ע מדינא לקולא זו אע"ג דס"ל (סוטה כז:) דתחומין דאו', וכן שמואל שם פסק כוותיה אע"ג דקיי"ל תחומין דרבנן, ובע"כ דלא תליא הא בהא, ע"ש היטב. והאירכו בזה ספרי זמנינו (ע"י ספר תחומי שבת עמ' לא-רמט-תרמא, משיבת רגל מילואים סי' ו', ועוד). ומסתבר דה"נ לענין לחזור לתחומי ע"י מחיצת בני אדם אין חילוק בין תחום אלפיים דרבנן לתחום י"ב מיל דאו'. וצ"ע עוד בזה.

² וכן לענין עיקר הקולא דמקום המוקף מחיצות נידון כד' אמות, העיקר להלכה כד' הראשונים דקולא זו היא רק לגבי מי שיצא מתחומי בשוגג ולא לגבי מי שיצא לדעת (ש"ע סי' ת"ה ס"ו וע"ש בביה"ל), אבל מ"מ היוצא להציל דינו כיצא בשוגג גם לענין זה כמו לגבי אם חזר לתחומי דזוכה בתחומי, וכע"ז מבואר בביה"ל (סי' ת"ה ס"ז) לענין מי שיצא בהיתר דדינו כיצא באונס לענין זה [אפי' אם לא יצא להציל], וכ"ש אם יצא להציל.

יצא מתחומי בשוגג יכול לחזור ברכב ע"י נהג גוי

ולפ"ז נראה דמי שיצא מחוץ לתחום בשוגג יכול לחזור לתחומי ע"י רכב (ע"י נהג גוי באופן שהתירו את עצם הנסיעה מדין אמירה לעכו"ם), לפי שרכב יש לו בד"כ מחיצות גבוהות עשרה טפחים ודינו כרה"י (ע"י משנ"ב סי' ת"ה סק"ב דמועיל רק באופן שדינו כרה"י) ונמצא שאיננו יוצא מתוך המחיצות, ודמי למחיצה של בנ"א הנ"ל. [ואף דקיי"ל דרק באופן שיצא בשוגג אזי כשחזר לתחומי הרי הוא כאילו לא יצא ויכול להלך בכל תחומי, ובניד"ד הלא יצא מדעת, כבר כתב בשעה"צ (סי' ת"ז סק"א) דהיוצא להציל דינו כיצא בשוגג הואיל ויצא בהיתר].²

אלא דבניד"ד אי"ז מועיל, לפי שהדין הנ"ל דמקום המוקף מחיצות נידון כד' אמות ומותר לו להלך בכל היקף המחיצות, הוא רק לגבי מי שאינו נמצא בתחומי ואין לו אלא ד' אמות, אבל מי שנמצא בתחומי והתחום כלה באמצע מקום המוקף מחיצות אסור לו לצאת מתחומי אע"פ שאינו יוצא מהמקום המוקף מחיצות כמבואר בגמ' (עירובין ס:) ומשנ"ב (סי' ת"ד סק"טו). וא"כ בניד"ד כיון שתקנו חכמים דהיוצא מן התחום לצורך פק"נ יש לו תחום חדש מהמקום שהגיע אליו (כמבואר בסי' ת"ז, והוא מתקנת ר"ג כמבואר במשנה פ"ב דר"ה) ונמצא שיכול להלך בכל ירושלים ותחומה, א"כ אסור לו לצאת מהתחום ע"י רכב אע"פ שהוא מוקף מחיצות.

האם אפשר לומר אי אפשי בתקנת חכמים על תקנת ר"ג שתיקן תחום חדש ליוצאים להציל

אולם יש לדון להתיר באופן מיוחד, דהנה מצאנו בש"ס בכמה דוכתי מימרא דרבא 'כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו', ופרש"י (גיטין עז:) 'הואיל והתקנה לצורכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי אני אי אפשי בהנאה זו', וא"כ י"ל דה"ה בניד"ד יוכל לומר מתחלה (קודם שיצא מתחומי) אי אפשי בתקנת חכמים זו שתקנו לו תחום חדש כיון שלא תקנו אלא להנאתו, וכאן הוא מפסיד מזה, ויהא דינו כמו קודם תקנת ר"ג דאסור לו לצאת מד' אמות או ממקום המוקף מחיצות, ולא יצא מחצר בית החולים, וע"ז יכול לחזור לתחומי ברכב הואיל ואינו יוצא מתוך מחיצות הרכב, [כן דנו בספר תחומי שבת שם].

והנה בש"ס מבואר דין זה דכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לו לגבי מילי דממונא, וצ"ע אם גם במילי דאיסורא אפשר לומר כן.

אכן מצאתי בפוסקים בכמה דוכתי שכתבו כן גם במילי דאיסורא;

א. בט"ז (יר"ד סי' שמ"ב סק"א) כתב לענין כלה שמתה אמה לאחר החופה קודם שנבעלה, דאף שמדינא אין ז' ימי אבלות חלים עליה כי אם לאחר ז' ימי המשתה, מ"מ אי"ז אלא תקנה דרבנן משום שמחת חתן וכלה, ולכן יכולה לומר אי אפשי בתקנ"ח ולנהוג תחלה ז' ימי אבלות ואח"כ ז' ימי המשתה, דאל"כ תיאסר לבעלה י"ד יום, וכתב דכיון שמצינו כן בגמ' לגבי ממונ, כ"ש לצורך קיום מצוה י"ל כן [היינו לצורך בעילת מצוה], ובספר עין הרועים למהרש"ם (ערך אי אפשי בתקנ"ח) וגליוני הש"ס להגר"י ענגיל (כתובות פג.) כתבו דמבואר מדברי הש"ס דגם במילי איסורא אמרינן הכי, אולם ציין בגליוני הש"ס שם לשו"ת משפטים ישרים (להר"ר רפאל בירדונו המכונה בפי חכמי מרוקו 'המלאך רפאל' סי' ק"ה) שכתב דדברי הש"ס תמוהים מאד במה שדימה ממונא לאיסורא לענין זה.

ב. בהגהות מרדכי (פ"ג דקידושין סי' תקמ"ז) כתב כן לגבי תקנ"ח בסוף מס' קידושין דאשה שאמרה טמאה אני לך אינה נאמנת כדי שלא תהא תולה עצמה באחר ומקלקלת את בעלה, וכתב בהגהות מרדכי דכיון שתקנה זו נתקנה בשביל טובתו של הבעל ולא בשביל טובתה

¹ והנה בגמ' מבוארת עצה זו באופן שיצא מחוץ לתחום אלפיים, אולם בניד"ד שיצא חוץ ל"ב מיל יש מקום לדון דלפי הדעות דתחום י"ב מיל דאו' אין עצה זו מועלת, דשמא עיקר הקולא דמקום המוקף מחיצות נחשב כולו כד' אמות הוא רק מדרבנן [וכל' רש"י (עירובין מב. ד"ה מהלך) דקולא הוא שהקילו חכמים].

אולם מסתימת הפוסקים שלא עוררו דמי שיצא מתחומי יותר מ"ב מיל והגיע למקום המוקף מחיצות אסור לו לזוז מד' אמותיו, משמע שאין בזה חילוק, וגם משמע מסתימת הפוסקים דמי שיצא מתחומי והגיע לעיר המוקפת מחיצות יכול להלך בכולה אף אם יוצא מ"ב מיל, דכל העיר נידונית כד' אמות לגבי י"ב מיל דאו', וכבר עמד בזה בשו"ת מאיר נתיבים (ח"א סי' ז'). [וכן מפורש בקרית ספר (פכ"ט משבת) דגם מי שיצא מתחום י"ב מיל יכול להלך בכל היקף המחיצות, וכ"ה בתוס' (עירובין כט.) לגבי מ"ד תחום אלפיים דאו', וכן משמע מסוגיית הגמ' (עירובין מב:) דלחד מ"ד ס"ל

שבתוך התחום כדי להמנע מאיסור תחומין (אף אם אין תוספת איסור מצד אמירה לעכ"ם), אולם אם שניהם מחוץ לתחום ואחד מהם מרוחק יותר, לדברי ספר תורת היולדת הנ"ל עליו להעדיף את הקרוב יותר כדי למעט באיסור תחומין. אך לדברינו אין נפ"מ, דאחר שיצא מהתחום שוב אינו עובר באיסור תחומין.

האם יכול להחליט היכן לקנות את התחום החדש

ג. ע"פ האמור נראה להוכיח דא"א לומר בתקנה זו אי אפשרי בתקנ"ח, דהנה מבואר בגמ' (עירובין מד:) ובש"ע (סי' ת"ז ס"ב) דאם יש בין עירו למקום ההצלה פחות מד' אלפים אמה יכול לחזור לביתו מדין הבלעת תחומין, הואיל והתחום שתקנו לו חכמים מובלע בתחום עירו ששבת בו מע"ש, ומסתימת הפוסקים משמע דאם מקום ההצלה הוא רחוק ד' אלפים אמה או יותר מעירו אין לו אפשרות לחזור לעירו בשבת. ואם נימא דיכול להפקיע תקנת ר"ג מעצמו, א"כ יש לו עצה שיוכל לחזור אף אם יש ה' אלפים אמה ויותר בין מקום ההצלה לעירו, דבהגיעו בדרך למקום שהוא פחות מד' אלפים אמה מעירו יאמר דמעטה אינו חפץ בתקנת ר"ג לגבי התחומים שעומד לזכות בהם בהמשך דרכו ואזי ישאר לו התחום שזכה בו קודם שנתרחק ד' אלפים אמה, ויוכל להמשיך ללכת להציל עד אלפיים אמה ממקום זה, ואח"כ יוכל לחזור לעירו מדין הבלעת תחומין. ובע"כ דא"א לומר כן, ובעל כרחו תחומו הולך עמו עד מקום ההצלה וממילא פוקע ממנו התחום שזכה בו מקודם ונמצא שהוא רחוק יותר מד' אלפים אמה מעירו.

מעשה בת"ח שנסע ללידה לביה"ח תל השומר ומצא עצה איך ללכת משם לב"ב

וכבר עמד בראיה זו בספר חידושים וביאורים (עירובין מד:), ושמעתי שכתב זאת ע"פ מעשה שהיה שת"ח אחד הגיע בשבת ללידה לביה"ח תל השומר מעיר מרוחקת ובדרכו עבר הרכב דרך בני ברק, ועשה אותו ת"ח את העצה הנ"ל ואמר דאינו רוצה לזכות מעטה בתחום חדש בהמשך דרכו מחוץ לב"ב אלא רוצה ששבתתו ותחומו יהיו בב"ב, והטעם שעשה כן הוא כדי שיוכל לאחר הלידה לבא לבית הוריו לב"ב, לפי שאם היה קונה את תחומו בתל השומר לא היה יכול ללכת לב"ב מאחר ויש יותר מאלפיים אמה משם עד לב"ב, אבל מי שקנה את תחומו בב"ב יכול ללכת לתל השומר מפני ששכונת גבעת שמואל הסמוכה לב"ב מובלעת כולה בתוך התחום של ב"ב ועל כן נידונית כולה כד' אמות מדין כלה מידתו בסוף העיר (כמבואר בש"ע סי' ת"ח), ולכן חפץ היה לקנות את תחומו בב"ב, וכשהגיע בשבת לב"ב ונכנס לבית הגר"ח גריינימן זצ"ל וסיפר לו את הענין, הורה לו שישאר בביתו עד מוצ"ש כי לדעתו תחומו הוא רק בתל השומר כדמשמע מסתימת הפוסקים שלא כתבו עצה זו, ונמצא שיצא מחוץ לתחום בשוגג ואסור לו לצאת מחוץ לד' אמות או מחוץ להיקף המחיצות, וכיון שלא סמך על העירוב של ב"ב הורה לו שלא יצא מביתו עד מוצ"ש.

אך נראה דיש מקום לחלק, דרק באופן שרוצה לקבוע היכן רוצה לזכות בתחום החדש שתיקן ר"ג, דבר זה אין באפשרותו לקבוע, אבל בניד"ד שחפץ שלא לזכות כלל בתחום החדש שתיקן ר"ג י"ל שיכול להפקיע מעצמו תחום זה. וביאור החילוק י"ל בכמה גוונים;

א. י"ל דמדין אי אפשרי בתקנ"ח בידו להפקיע לגמרי תקנה זו אבל אין בידו להפקיע התקנה לחצאין, ודוגמא לזה יש להביא מדברי הגרע"א (ש"ת תניא סי' צ"ו) שנסתפק אם יש ב' מציאות בד' אמותיו של אדם, האם יכול לומר אי אפשרי בתקנ"ח שתקנו קנין ד' אמות רק לגבי אחד מהמציאות, ונראה דיסוד ספיקו הוא אם אפשר לומר אי אפשרי בתקנ"ח לחצאין, [וכעין מה שאמרו בגיטין (טז:)] או כולו בקיום הגט או כולו בתקנ"ח.

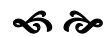
ב. י"ל דהתחום שזכה בו בדרך הילוכו פוקע מאליו כשמשיך ללכת למקום ההצלה, והטעם בזה כתב בספר חו"ב שם דנראה שלא רצו חכמים ליתן ביד האדם להחליט בשבת היכן יהא תחומו, שזה עלול להביא למכשולים, אלא התחום שזוכה בו עד סוף השבת הוא רק כשהגיע למקום ההצלה.

ג. כל הראיה מיוסדת על הצד שאדם זוכה בתחום החדש מיד כשיוצא להציל, אך אם נימא דזוכה בתחום החדש רק כשהגיע למקום ההצלה לק"מ.

סוף דבר, יש מקום גדול להעלות עצה זו שיוכל לחזור לביתו ברכב ע"י עכו"ם לצורך קטנים באופן שהותר לו איסור אמירה לעכ"ם, ע"י שיאמר דאינו חפץ לזכות בתחום שתיקן ר"ג, אולם דבר זה הוא מילתא חדתא, ויש להציע הדבר לפני פוסקי זמנינו.

אחרת (כמבואר במשנ"ב סי' ת"ז סק"ג), וא"כ י"ל דרק מי שעיקר התקנה נתקנה לצרכו יכול לומר אי אפשרי בתקנ"ח. [אך מסברא נראה יותר דאין לחלק בזה]. וצ"ע.

[בגליון פניני הלכה 186 פ' כי תשא תשפ"ב הארכנו לדון בטעם אחר להתיר בניד"ד, ע"פ המבואר בשו"ת הריב"ש המיוחסות (סי' כ"ב ד"ה כל הדברים) דגדר תקנת ר"ג אינה היתר בעלמא ללכת אלפיים אמה ממקום ההצלה בשבת, אלא ר"ג תיקן תקנה מחודשת של קנין שביטה באמצע שבת, וא"כ נראה דיכול להתכוין שלא לקנות את השביטה החדשה מתקנת ר"ג ע"ש ואכמ"ל].

אימתי זוכה היוצא להציל בתחום החדש

אך נראה להביא ראיה דא"א להפקיע מעצמו תקנת ר"ג, בהקדם מה שיש להסתפק בתקנת ר"ג שתיקן תחום חדש ליוצא להציל, אימתי זוכה בתחום החדש, האם לאלתר כשיצא מהתחום, או רק לאחר שגמר להציל (או כשאמרו לו כבר נעשה מעשה ואין צורך שיבא להציל (כמבואר במתני' עירובין מד: וש"ע סי' ת"ז ס"ב), כי בזה נסתיימה הליכתו להציל). ומסברא נראה דראוי הוא לזכות מיד בתחום החדש, והגע בעצמך, הרי שיצא להציל מחוץ לתחום ועבר בדרכו בעיר אחת ועליו להתעכב שם כמה שעות עד שיוכל להמשיך בדרכו להציל בעיר אחרת, וכי אין לו שם אלא ד' אמות, הלא זיל בתר טעמא דתקנו לו תחום אלפיים כדי שלא יפסיד מהיתר ההליכה שהיה לו במקומו וימנע מחמת כן מללכת ולהציל (כמש"כ בתוס' ר"ה כג: ומשנ"ב סי' ת"ז סק"ג), ולומר דתלוי אם מתעכב קמעא או הולך לדרכו מיד אינו מסתבר, דא"כ נתת דבריך לשיעורין. וגם לא שמענו שכל היוצא להציל עליו לדקדק ללכת ביושר ולא לזוז מד' אמותיו לצדדים כשתזוזה זו אינה נצרכת לצורך ההגעה למחוז חפצו. וכן נקט בפשיטות בשו"ת להורות נתן (ה"ד סי' ל"ו סק"ז), וז"ל; 'לא רק במקום שצריך להציל עשאוהו כאילו קנה שביטה שם, אלא בכל דרך הילוכו ברשות נתנו לו אלפים אמה, דבכל מקום מדרך כף רגלו ברשות הוי כאילו קנה שביטה שם' עכ"ל. וגדר הדין נראה דבכל פסיעה שפוסע להציל זוכה בתחום חדש ופוקע התחום הקודם, ונמצא שתחומו הולך עמו, (ובמקום אחר הבאנו כמה ראיות לזה ואכמ"ל).

ולפ"ז נראה דהיוצא להציל אינו עובר באיסור תחומין אלא ברגע היציאה מתחומו, אבל מכאן ואילך הוא הולך בהיתר גמור (ולא משום ההיתר של פק"ג) הואיל ותחומו הולך עמו. ויש בזה כמה נפ"מ;

הנוסע ללידה האם ראוי להניח עירוב תחומין במרחק מיל מהעיר כדי למעט באיסור

א. מבואר במשנ"ב (סי' ש"ל סק"א) בשם ספר חסידים דאשה שהגיעה לחודש התשיעי לעיבורה מן הראוי לסדר בערב שבת כל הדברים שיש בהם כדי למעט בחילול שבת אם יארע שתלד בשבת. ועפ"ז כתבו פוסקי זמנינו דאשה שהגיעה לחודש התשיעי ובית החולים שהיא עתידה ללדת בו נמצא מחוץ לתחום ראוי שתניח עירוב תחומין בכל ערב שבת עד הלידה כדי להימנע מאיסור יציאה מחוץ לתחום בשבת.

אך בפשוטו זהו רק כשיש פחות מד' אלפים אמה בין בית החולים לעיר מגוריה או פחות מאלפיים אמה בין העיר שביט החולים נמצא בו לעיר מגוריה, דבאופנים אלו יועיל העירוב למנוע מאיסור תחומין, אבל באופן שביט החולים נמצא בעיר מרוחקת בלא"ה לא יועיל העירוב, אולם בספר תורת היולדת (פ"ב עמ' מ"א מהדורת תשע"ו) חידש דגם בכה"ג יש להניח עירוב תחומין במרחק אלפיים אמה מעיר מגוריה כדי להמנע מאיסור תחומין באלפיים אמה הראשונים שמחוץ לתחום. [כגון מי שגר במודיעין עילית ראוי להניח עירוב תחומין בסוף אלפיים אמה ממודיעין עילית אם חושש שיצטרך לנסוע בשבת לביה"ח].

אולם לפי האמור נראה דאין בכך ריוח, דאם כנים הדברים דאינו עובר באיסור תחומין אלא ברגע היציאה מתחומו, נמצא שע"י העירוב הוא רק מעתיק את מקום היציאה מתחומו למקום מרוחק יותר ואינו מונע את עצם האיסור של היציאה מתחומו, ומכאן ואילך בלא"ה הוא הולך בהיתר גמור.

הנוסע ללידה בשבת ויש לפניו ב' בתי חולים חוץ לתחום האם עליו להעדיף את הקרוב

ב. הנוסע ע"י נכרי ללידה בבית החולים ויש לו ב' בתי חולים ואחד מהם בתוך התחום, כתבו פוסקי זמנינו דעליו להעדיף את ביה"ח

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת קורח

ירושלים: 7:11 מוקדם: 7:01

בני ברק: 7:26 מוקדם: 7:16

מודיעין עילית: 7:20 מוקדם: 7:10

חיפה: 7:21 מוקדם: 7:11

טבריה: 7:17 מוקדם: 7:07

מעשי חיזוק נפלאים בחובת הקדמת הנסיעות בערבי שבתות.

אז הסביר לו ה"חזון איש" זצ"ל: "אם אמנם כך הוא הדבר, הרי מסתבר שנעשו דברים שאינם לפי ההלכה. וכאשר אין נוהגים כהלכה זוה התורה ממקומה (די תורה רוקט זיך...) ואינה מגינה עוד..."

הסטייפולר - לא הסכים ליסע מחוץ לעיר בערש"ק

מעשה הי' במרן הסטיפולר זצוק"ל כאשר נפטר הנדיב הנכבד הר"ר יחיאל לדרמן (מייסד ביהכ"נ לדרמן), והלוויה היתה ביום שישי בבוקר בדרכה לירושלים, וכששאלו את הגר"י אם הוא נוסע לירושלים ללוות את הנפטר הדגול, ענה ואמר: "למעשה הייתי צריך לנסוע ללוויה, אבל איך אפשר לנסוע, והרי ערב שבת היום?! ודברים אלו נאמרו בימות הקיץ הארוכים בסוף חודש סיון, שזמן הדלק"נ בשעה שש".

סיפר מרן רה"י הגר"ד לנדו שליט"א על הגה"צ רבי יוסף דינקליס זצוק"ל, שניצל מהטבח בחברון בגלל שלא הסכים לצאת אחר חצות!

הגאון ר' יוסף היה נזהר שלא ליסע מחוץ לעיר בערש"ק אחר חצות היום חוק ולא יעבור. אחרי נישואיו היה גר בעיה"ק חברון, ופעם אירע שהיה ביפו, והיה צריך לחזור לש"ק לביתו, וההסעה היתה אמורה לצאת לפני חצות, אבל התאחרה עד אחר חצות. הגאון הנ"ל שלא ידע שום פשרה בענין שבת קודש, לא היקל לעצמו גם הפעם, והעדיף לשבות ביפו ולא לחזור לביתו לשבת. ובאותה שבת היה הפוגרום הידוע בחברון בשנת תרפ"ט אשר בה נהרגו הרבה מהישוב בחברון ומבני הישיבה הק' במיתות משונות, ואותו בפרט חיפשו ושאלו איפה יוסף.. אבל הוא היה באותה שבת ביפו, וניצל בזכות הזהירות וההקפדה בגדרי השבת. לאחר השבת משנודעה הבשורה המרה סיפרו לו אותם שניצלו משם, שאחד הפורעים הכירו, וחיפש אחריו, ולא מצאו. ללמדך שהזהירות בשמירת שבת ובגדריה בכוחה להציל את האדם מכל פגע רע,

וידוע שמרן רה"י הגר"ד לנדו שליט"א מאד מעורר על האיסור לנסוע מאוחר בימי ששי ובפרט הנוסעים בתחבורה ציבורית שע"ז גורמים להכשלת הנהגים, הצריכים עדין לחזור לביתם לפני שבת, והנוסעים בתחבורה הציבורית מחוץ לעיר בימי שישי בשעה מאוחרת גורמים הם במזיד חילול שבת בכך שהנהגים חוזרים לביתם תוך כדי חילול שבת...

סיפר מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל על המיו ה"זבינקער רב", הגאון רבי אברהם יצחק גרשונוביץ זצוק"ל, (שניהם יום פטירתם כ"ו סיון) את המעשה הבא: בעירה בה כהן הגרא"י זצ"ל ברבנות היו באים מפעם לפעם בשבת מגידים ודרשנים לעורר ליבות ישראל לאביהם שבשמים, ובשכרם היו מקבלים לעורר המי טירחה לפרנסתם ולמחיתם. כמובן שקודם שכבדום בני הקהילה לשאת את דרשתם היו ניגשים למרא דאתרא לקבל את הסכמתו. והנה באחת השבתות הגיע מגיד נכבד לעירה והתכוון לשאת את דבריו. בני הקהילה קבלוהו בכבוד רב וכמובן נגשו ל'מרא דאתרא' לקבל את אישורו. להפתעתם התנגד הגרא"י נחרצות ולא הסכים להעלות את ה'מגיד' לשאת דברים, ותהום כל העיר, לגודל הפליאה החליטו כמה מנכבדי הקהל לגשת אל הרב בעצמו ולברר מה מום מצא בהאי גברא.

בהגיעם אל הרב זצוק"ל ענה להם דבר מבהיל "כשהגיע ה'מגיד' אל העירה בערש"ק הבחנתי שנכנס אל העירה מספר דקות סמוך לשבת, אם יהודי מסוגל להגיע כ"כ מאוחר סמוך לשבת מדרכו ולא מפקד מ'חילול שבת' סימן הוא שחסר לו ביראת שמים, מי שחסר לו ביראת שמים איני רוצה שיעמוד פה לשאת דברים..." סופו של דבר היה, שבדקו אחריו ומצאו כמה צדק הרב בחכמתו ויראתו, אכן 'מגיד' זה לא היה ראוי לתפקידו מחוסר יר"ש.

חוסר זהירות בקבלת שבת מונע הגנה מתאונה ח"ו

הגה"ג רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל, נסע באחד מערבי השבתות בדרכו מירושלים לבני ברק, בתקופה בה נסיעה מעין זו ארכה כשעתיים תמימות. לפתע

ארעה תאונה לרכב בו נסע רבי שלמה שמשון, ואף הוא היה בין הפצועים באותה תאונה. משחלפה תקופה ארוכה של טיפולים.

כאשר רבי שלמה שמשון עזב את בית החולים, נכנס לחדרו של מרו ה"חזון איש" זצ"ל, וגאון הדור שאלו אז: "מה גרם לך לדעתך להפגע באותה תאונה?" "וכי חסרות לי עברות!?" תמה רבי שלמה שמשון על השאלה. ואז נענה ה"חזון איש" ואמר: "ובכל זאת, הרי ידוע שתורה מגינה ומצילה" ושוב שאלו: "באיזו שעה, לדעתך, היית אמור להגיע לבני ברק באותה נסיעה בה נפגעת?" ניסה רבי שלמה שמשון לשער והשיב ל"חזון איש" באיזה שעה. והסתבר שהיתה זו שעה קרובה מאוד לשבת.

להקפיד להתפלל מנחה גדולה ביום ששי

שגם מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל בימי בחרותו בישיבת מיר, היה יושב ולומד ברציפות בלי הפסק עד כניסת השבת, ובאופן כזה מנצלים את הזמן כראוי, ומוכנים לשבת בשעה מוקדמת.

וכבר הזכרנו מה שכתב ביסוד ושו"ש העבודה לפי מה שידוע מחז"ל שהגיהינום שובת בשבת, מי שהיה רגיל בחייו לקבל שבת מוקדם, יוציאו את נשמתו מהגיהינום מאותה שעה שהיה רגיל בחייו לשבות, ובשם עולם להח"ח (פ"ד) כתב שכבר משעה שאדם מתחיל לעסוק בצרכי שבת, מוציאים את נשמתו מהגיהינום, אם כן מי שמתכוון

ומוכן לשבת בשעה מוקדמת, מרוויח עוד מנוחה מהגיהינום, ומי יכול להיות בטוח שלא יהיה לו גיהינום, הרי אפילו לעבור רגע אחד דרך גיהינום זה איום ונורא, כמו שמוכח בגמרא (ברכות כח, ב) שרבי יוחנן בן זכאי בכה לפני פטירתו ואמר שיש לפניו שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהינום ואינו יודע באיזו דרך מוליכים אותו, וצריך ביאור, וכי רבי יוחנן בן זכאי שעליו אמרו שלא הניח מקרא ומשנה וגמרא וכו', היה חושש שלא יהיה לו גן עדן? ונראה כי בודאי ידע רבי יוחנן שיהיה לו גן עדן, רק חשש שמא יש בידו איזה חטא בשוגג, שלא עשה עליו תשובה כראוי, ומחמת זה יצטרך לעבור תחילה "דרך" גיהינום, קודם שיקבל את חלקו בגן עדן, להתמרק מאותו החטא... (מתוך שיחה כ"ב סיון תשע"ו, ע"ש בהרחבה)

כל השומר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז מוחלין לו (שבת קיח) אמר הג"ר ירוחם ממיר, מה המהלך בזה? באמת איננו יודעים, אבל כך הם טבע הדברים! וזהו פתח תקוה לאדם, כי דרך אחרת נגד טבע זה אין לנו. (מאמרי המשגיח ח"א, צט עמ' קפו)

כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל: 'ומי שנהג להתפלל מנחה אחר חצות יפה עושה... עכ"ל. וידוע שהחזו"א כתב באגרת שראוי לבחור תפילה זו ולהאריך בה יותר משאר תפילות השבוע, וא"כ בודאי שיש לקבוע לה זמן מבעוד יום ולא לאומרה בחפזה קודם השקיעה, וכן נהגו רוב רבותינו זיע"א שהקפידו בער"ש להתפלל מנחה גדולה, ואז יכלו להקדים בקבלת השבת, וכן בספר "מעשה רב" (או"ח קי"א) נאמר על הגר"א זצ"ל - "הדלקת הנר - מקדים מאד להדליק", ועי"ש שהפליג בחומרת הענין..

וכך אמר מרן המשגיח הגר"י לווינשטיין זצוק"ל "תחילה עלינו לקבל ע"ע לקבל את השבת בזמן כראוי, ולא כפי שאנו נוהגים עתה שבעת שהנני הולך לקבלת שבת בישיבה הריני רואה ציבור גדול המתפללים תפילת מנחה. וכי ראוי הדבר לבני תורה להכנס לשבת באיחור? ובוודאי מחובתנו להקדים בכניסת השבת..." (אור יחזקאל, ימים נוראים, עמוד ש"ג)

וכך גם אמר מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל בשיחה בישיבה: ואין לדחות את הכנת צרכי השבת לרגע האחרון, אלא להיפך, יש להקדים ההכנות ולעשותם מיד אחרי מנחה גדולה, באופן שסדר הלימוד בבוקר יהיה כרגיל כמו בשאר ימות השבוע, ולאחר תפילת מנחה מיד מכינים את ההכנות לשבת, מתרחצים ולובשים בגדי שבת, וחוזרים ללמוד עד כניסת השבת. ושמעתי

דברי חיזוק בענין הלימוד בשבת ממרן רה"י רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זיע"א לרגל יום ההילולא בכ"ו סיון

קבועים בכלל ביום ששי אך ודאי שכל אחד מחוייב לקבוע לעצמו סדרי לימוד ליום זה, וציינן כי מלבד זאת שהמבטל זמנו בימי ששי הרי מפסיד חלק נכבד מימי חייו, הרי לשבת צריך הכנה ואיך יתכן להיכנס לשבת קודש לאחר שעות של בטלה. כשהוקם בביהמ"ד "חמדת צבי" על ידי הרב דרורי כולל "תוספת שבת" היה רבינו מעודד ממריץ ומחזק לקיום הכולל פיתוחו וגידולו, כדי לחזק הלימוד בערבי שבת וחג. יחד עם זה כדרכו לשקול כל דבר במאזני יושר, ציין והדגיש לבעלי משפחות ברוכות, כי בזמן הסמוך להדלקת הנרות צריך לשהות בבית, לסייע ולדאוג שיסיימו את כל המלאכות ושידליקו את הנרות בזמן.

יום קודש ללימוד תורה היה יום השבת אצלו עוד מימי חורפו: "כשלמדנו בישיבת חברון, היה כל אחד מכין קושיה של רבי עקיבא איגר, עליה היו דנים במהלך סעודת השבת" כמוכן סיפר רבינו, שקיבלו עליהם רבינו וחבריו ללמוד במשך כל יום השבת בהיכל הישיבה במשמרות, כדי שקול התורה לא יפסק מהיכלה של הישיבה מכניסת השבת ועד צאתה. ועד שנותיו האחרונות, היה הולך בכל ליל שבת ללמוד בבית המדרש, כשהוא עוסק אז בענינים ומסכתות שלא עסק בהם במשך ימות השבוע. כן היה לומד עם בניו ומשנן עמהם את תלמודם, ולאחר שגדלו ובנו את ביתם, למד עם נכדיו.

ידוע על חביבותו הרבה של רבינו זצ"ל להקדמת כניסת השבת, ולכבודה של השבת, הדבר אף התבטא בהנהגתו המיוחדת שהקדים והנהיג בביתו שידליקו נרות 50 דק' לפני השקיעה!! ולאחמ"כ קרא שיר השירים מתוך מגילה מקלף בהתרגשות מיוחדת,

והרבה רבינו לעורר על הצורך לסיים את כל ההכנות זמן ניכר לפני כניסת השבת, ולא עם כניסת השבת, וכך ביאר בספרו 'מנחת יהודה', על דברי רבי הנ"ל שהיה מכריז ואומר בכל ערב שבת "בואו ונצא לקראת כלה מלכתא": רצה לומר בזה, דהרי לצאת לקבל פני השבת כאדם היוצא לקראת אורח החשוב לו לקבל פניו - הוא יוצא לקראתו לפני בואו. כן צריך להיות קבלת השבת - לפני שמגיעה כניסת השבת. ואם כן, הרי האדם צריך להיות מוכן ויגמור כל מלאכתו עוד לפני אותו הזמן שהוא יוצא לקבל פני השבת... שהוא גם כן עדיין לפני כניסת השבת. (מנחת יהודה, ב"ק לב. אות יז)

לבני הישיבה, המשוחחררים מעול הכנות השבת בבית והמשפחה, העיר רבינו: "צריך להתרגל לסיים את ההכנות לשבת מוקדם ולא להשאיר את ההכנות לזמן מאוחר. ואם אפשר, ללמוד שעה לפני הדלקת הנרות. כי כאשר נכנסים לשבת מתוך לימוד תורה, מרגישים את קדושת השבת אחרת לגמרי.

כך גם היה מעורר תמיד לאברכים שאמנם אין סדרים

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גיטין דף יט

דף כ

שלא יהיו בנות ישראל עגונות

בטעמו של רשב"ג שמקצועין לעדים וקורין לפניהם בגיטין דוקא, נתבאר בגמ' שהקילו בגיטין שלא יהיו בנות ישראל עגונות.

חזינן כאן ובעוד מקומות שיש השתדלות גדולה שלא יהיו בנות ישראל עגונות.

ובדבר זה יש נקודה עמוקה בקבלה המובאת בפרי ההלכה, וחלק מהמקורות שנביא הם מתוך הספר הנפלא 'שדה צופים' לרבי שמואל דוד פרידמן.

בשו"ת הב"ח (החדשות ס' סד) יש נידון ארוך בענין עגונה, והשואל [בשם רבי מנחם מנדל שטנגי] מסיים את שאלתו: "והנה ח"ו אל תחשבו לי לגאווה שהכנסתי ראשי בדברים אלו, תאמינו לי ונקלותי עוד מזה להתיר בחינה קטנה שבבחינת העגונה העליונה, אשר ע"ש נמי אמר שלמה ראיתי דמעת העשוקים ואין להם מנחם, וכל מי שמתיר עגונה בזמן הזה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים העליונה, להציל בחינה אחת מן אשת חיל, וד"ל". הרי שהשכינה הקדושה נמשלה לאשה, וכל בנות ישראל נמשלו אליה, וכשמותרים בת ישראל, הרי זה מתיר בחינה בשכינה.

החיד"א בספר נחל אשכול (ריש מגילת איכה), על הפסוק "בתולותיה נוגות והיא מר לה" מבאר דצער באשה נוגע לשכינה "וכן ראיתי בפסק עיגונא להתירא שחתם בו הרב המקובל עיר וקדיש כמהר"ר אהרן חיון זלה"ה שכתב דיען נוגע עיגון זה באיזה פרח צער לשכינה, לכך נטפל להתיר... וז"ש בתולותיה נוגות - ועי"ז כביכול היא השכינה מר לה".

בשו"ת מהרש"ם (ח"א סוס"י פד) כתב: "מכל הלין טעמי הנני מסכים בעניי עם מעכת"ה להתיר האשה מכבלי העיגון ולהתירה להנשא כדת של תורה, ויען שמבואר בתשו"ב"ח החדשות סוס"י ס"ד כי מי שמתיר עגונה אחת בזה"ז כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים העליונה וכו' וכ"ה בנחל אשכול על איכה וכו' לכן נדחקתי לגמור התשובה היום **ביום הצום על חורבן בית תפארתנו**". והמשמעות הפשוטה היא שהתיר לעצמו לכתוב את התשובה בעצם יום ת"ב האסור בת"ת (ולא שכתב אותה בלילה של מוצאי הצום), ומשום שבהתרת עגונה יש תיקון לחורבן.

והוסיף על זה החיד"א בפתח עינים (יבמות סב, ב) על הגמ' שכל מי שאין לו אשה אין לו תורה, מבאר, שהאשה הטובה היא בחינת השכינה, וגם תורה שבע"פ היא בחינת השכינה, משום כך ע"י האשה זוכה לתורה. נמצא שבחינת הקשר לאשה היא בחינת הקשר לשכינה.

ומביא דהמקור הוא מהזוה"ק (פ' ויחי דף רכח, ב) המדבר בחזקיהו המלך שלא נשא אשה, ועמד להענש על כך. וכשעמד על טעותו היסיב פניו אל הקיר והתפלל. ומבאר הזוהר שאז שם לב שכל הנקיבות בעולם נמצאים בחיבור לשכינה, "מאן דאית ליה נוקבא שריא איה לגביה, ומאן דלית ליה לא שריא לגביה".

דרשה משמיה דרבים

לוי דרש את הדין בשם רבי ולא קלסוה, משמיה דרבים וקלסוה. אלמא הלכתא כוותיה. רש"י מסביר שההוכחה היא מלוי שטרך לומר אותה גם בשם רבים. תוס' מסבירים שההוכחה היא מאותם אלה שקלסוה כשאמרו בשם רבים.

ולכא' עצם הדבר שהחליף את מקור הדין צ"ב שהרי זה שקר.

ואמנם יש בגמ' בכמה מקומות שמוותר לומר מימרא בשם חכם גם אם אין זה נכון. כגון בעירובין (נא, א) ששנה את הדין בשם ר' יוסי כדי שיקבעו כך הלכה, אף שר' יוסי לא אמרו. ובפסחים (ק"ב, א) אם בקשת להתנק היתלה באדם גדול, ופירש רש"י שאם רצונך לומר דבר שישמע לבריות ויקבלו ממך, אמור אותו בשם אדם גדול. והובא כלל זה להלכה במג"א (סי' קנו, ב) "אם שמע דין ונראה לו שהלכה כך, מותר לאמרו בשם אדם גדול כי היכי דלקבלי מיניה". והמג"א ממשיך ומקשה שבאופן זה מאבד את "האומר דבר בשם אומר". ועוד מקשים המפרשים דבאבות (ה, ז) אמרינן בהנהגותיו של החכם, שעל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. וכתב הרע"ב "אם פוסק דין מן הסברא מדעתו, לא יאמר כך שמעתי מרבותי".

והחיד"א במחזיק ברכה (או"ח קנו, ז) מחלק בין מי שלא הגיע להוראה ואומר הלכה מסברא בעלמא שאסור לו לתלות באדם גדול, ובין מי שהגיע להוראה שיכול לעשות כן כדי שההלכה תתקבל. וע"ע מור וקציעה ועוד.

ונתמקד ביישוב שמוזכר בקיצור במחצית השקל (על המג"א שם), ומבואר יותר בדברי רבי ראובן מרגליות בניצוצי אור על הגמ' כאן. ויסוד הדברים איתא בפרי צדיק תצוה אות ד' בשם רבי בונם מפשיסחא.

הגמ' ב"ק (סא, א) "כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרין דבר הלכה משמו". הפשט הפשוט וכן איתא במהרש"א, שאדם שמוכן למסור עצמו למיתתו הרי נהג שלא כדין, ואין לומר הלכה בשמו. אך רבי צדוק בשם רבי בונם מבאר אחרת, שאם אדם אומר דבר תורה ומוכן למסור עצמו עליו, אותו דבר תורה כבר לא שייך אליו אלא זהו נחלת הרבים, כי הוא מגיע מהמקור העליון. (ובזה ביאר את הטעם שהושמט שמו של משה רבינו מפרשת תצוה, עיי"ש).

ולפי"ז מבאר רבי ראובן מרגליות, כאשר אדם אומר דבר הלכה שלא בשם אומרו, בוודאי שמצד אחד יש כאן הפסד לבעל השמועה (ששפתותיו יכולות לדבוב בקבר), אך מאידך יש מעלה מכך שיפסקו הלכה כמוהו ותהיה תורתו נחלת הכלל. ממילא, אם יש אפשרות לומר דבר שלא בשם אומרו, אך כתוצאה מכך יפסקו הלכה כמוהו, עדיף לבעל השמועה שכך יעשו.

ומובן שמוותר לשנות לשם כך. שהנה מותר לשנות מפני השלום, ומבאר המהר"ל ששלום הוא קיום העולם, ומותר להשתמש במידת השקר למען קיום העולם. וכן בנידון דידן, כדי שיועמד פסק ההלכה כהוגן, ותעמוד התורה על תילה, מותר לשנות. וכ"ש בגמ' דילן שדרש את המימרא בשם

רבים, שאין זה שקר, שהרי כפי דברי רבי צדוק הוא העלה את הדברים מתורה פרטית לנחלת הרבים.

דף כא

ספירת דברים

לר' יוסי הגלילי "ספר כריתות" הוא ספר ממש. לרבנן "ספר כריתות" הוא ספירת דברים בעלמא.

מכאן יש מקור שאותיות "ספר" יש להן שתי משמעויות. "ספר" הוא דבר כתוב, וגם מלשון "סיפור".

בתחילת ספר יצירה איתא שהעולם נברא "בספר ספר וסיפור", וביאר הגר"א שם ששני הספרים הם הב' לוחות והדיבור של הקב"ה שאמר את עשרת הדיברות. וביאר מו"ר הגר"מ שפירא עפ"י דברי רבותינו שעומק החילוק הוא בין תורה שבכתב שיש בה שני ספרים לתורה שבע"פ. תורה שבכתב יש בה ב' בחינות, מה שהכותב כתב ומה שהקורא קורא. בכתבית ספר יש הפרש גדול בין מחבר הספר ובין מי שלומד עם הספר. הם יכולים להיות רחוקים זה מזה אלפי שנים. באופן שהכותב התכוין דבר אחד, והקורא מבין דבר אחר. תורה שבכתב ניתנה והתגלתה כספר כתוב, כי באמת האופן בו היא מתגלה בשמיים ממעל, שונה מהאופן שהיא מתגלה למטה בארץ. וכגון מה שמצינו בחז"ל שהמלאכים ביקשו לקבל את התורה ומשה השיב להם כלום יש לכם אב ואם כלום גזל יש ביניכם וכו'. ובאמת צ"ב מה סברו המלאכים. אלא הביאור ידוע כפי שכתב הרמב"ן בהקדמתו לפירוש התורה, שיש בחינה של התורה "אש שחורה ע"ג אש לבנה", וכן "כל התורה שמותיו של הקב"ה", ואלו הם אופנים עליונים של גילוי התורה. ויש הצורה שמתגלה למטה במצוות מעשיות. והמלאכים רצו את הבחינה העליונה.

לעומת זאת תורה שבעל פה היא מה שבלב החכמים, זה עצם התורה. זה החיבור של הקב"ה לבני אדם. כשאדם מספר סיפור לחבירו, יש חיבור גמור בין המדבר ובין השומע. אין כאן שני דברים מחולקים כמו בספר כתוב. המספר והשומע נמצאים יחד. זהו ה"סיפור", תושב"ע מתגלה כסיפור ולא כספר. וזה שכתב הגר"א שהתורה שבכתב היא "ספר וספר", ואילו התושב"ע היא רק "סיפור" אחד.

ושמעתי בשם אדם חשוב עפ"י דברי השל"ה, שזה העומק ב"שנים מקרא ואחד תרגום", כי מקרא הוא תורה שבכתב ועל כן יש שני 'מקרא' - אחד מצד הכותב ואחד מצד הקורא. לעומת זאת תרגום שהוא תושב"ע יש רק אחד.

והדבר חוזר לסוגיין. מחלוקת ריה"ג ורבנן אם ספר כריתות הוא לשון ספר או סיפור, שכן באמת לשורש מילה זו יש ב' משמעויות.

דף כב

למען יעמדו ימים רבים

"ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים". ונחלקו ריו"ח וריש לקיש האם זה דין בהלכות שטרות, שצריך שיעמדו ימים רבים, או רק עצה טובה קמ"ל. וצ"ב ביסוד המחלוקת.

ועי' בחשק שלמה מה שביאר.

ואולי יש להציע הסבר בהקדם עיון בנביא ירמיהו שם. כידוע ספר ירמיהו רובו פורענות, אבל יש כמה פרקים שעוסקים בגאולה. אחד מהם הוא הפרק דידן, שם מסופר שכשהבבלים באו לירושלים אומר הקב"ה לירמיהו שיקנה שדה מבן דודו, ויקח שטר ויניחנו בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים, "כי כה אמר ה' צב' אלקי ישראל עוד יקנו בתים וחדות וכרמים בארץ הזאת", וכפי שמבאר רש"י שהשטר צריך להתקיים עבור הזמן שיקנו שדות בירושלים. ואז ממשיך הנביא בדו-שיח בין ירמיהו להקב"ה. ירמיהו שואל מה הטעם לקנות שדות הרי הבבלים כבר מקיפים את העיר. הקב"ה משיב לו באריכות שאמנם ירושלים צריכה להחרב, אך מכל מקום לאחר זמן יהיה קיבוץ גלויות ויחזרו לא"י "כי כה אמר ה' כאשר הבאתי על העם הזה את כל הרעה הגדולה הזאת, כן אנכי מביא עליהם את כל הטובה אשר אנכי דובר אליהם, ונקנה השדה בארץ הזאת אשר אתם אומרים שממה היא, שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים".

והתימה היא, לאחר שהקב"ה אומר לירמיהו "עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת", למה ממשיך ירמיהו להקשות, ומה מחדש שוב הקב"ה בדבריו.

והעולה מדברי המפרשים (רד"ק, מלבי"ם) שירמיהו בתחילה הבין שהאופן בו יתקיים קנין שדות וכרמים, הוא רק בכך שגזירת הגלות לא תבצע בסופו של דבר (שעל נבואה רעה יש חזרה). ואז מקשה ירמיהו שהכשדים כבר באו לכאן ואיך תתבטל הגלות. והקב"ה מחדש לו שבאמת אין ביטול לגזירת הגלות, ואעפ"כ הם ישובו כעבור זמן.

ועומק עניין זה מתבאר על פי הגמ' ביומא (סס:): "דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור, אתו איניה ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות", פירוש שירמיה לא ראה את מידת הנורא של הקב"ה אם יש את חורבן בית המקדש. החידוש של אנכה"ג הוא שמידת נורא מתגלה כשעם ישראל בגלות.

ומו"ר היה רגיל להביא בשם רבי דוד פינקל זצ"ל שזהו ביאור הפסוק: "נורא אלקים ממקדשך" - מידת נורא מתגלית בבית המקדש, "הוא נותן עוז ותעצמות לעם" - אם אין את בית המקדש מידה זו מתגלית אצל עם ישראל, שכל מקום שגלו שכנה עמהם, ומידת נורא מתגלית על ידם.

ולפי"ז י"ל דזהו ההו"א והמסקנא של ירמיהו כאן, בתחילה הבין ירמיהו שאם הולכים לגלות יהיה ניתוק ח"ו בין הקב"ה לישראל, אין יותר את גילוי מידת נורא. החידוש שמתגלה כאן הוא שאע"פ שאזלינן לגלות עדיין יש קשר אמין בין בורא העולם לכלל ישראל. ודו"ק היטב שהמקום שבו ירמיהו השמיט את המילה "נורא" הוא בפרק זה (פסוק יח) כששאל את שאלתו.

לפי"ז יש לבאר את שתי ההבנות בפסוק, המבוארות בסוגיין. לפי ההו"א

דף כג-ב

טביעות עינא דקלא

היאך סומא מותר באשתו, היאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה, אלא בטביעות עינא דקלא.

הרמב"ן (בראשית כז, יב) מקשה כיצד יתכן שיצחק טעה בין יעקב ועשיו, והיאך לא הכיר ביניהם בטביעות עינא דקלא. ומיישב שהיה להם קול זהה (ועל כן היו ניכרים רק לפי סגנון הדיבור, כמו שאמרו חז"ל), או שיעקב היה משנה את קולו שישמע כעשיו.

המהרש"א בחידושי אגדות ב"ב (קכג, ב) מוסיף להקשות עוד כיוצא בזה, כיצד יעקב טעה בין רחל ללאה, ולא הכיר ביניהן ע"י טביעות עינא דקלא. מיישב המהרש"א שאע"פ שבני אדם ניכרים בקול, היינו רק כשאין דבר אחר שמטעה, וכאן כיון שנתנה רחל ללאה את הסימנים, שפיר טעה ביניהן. וכן לגבי יעקב ועשיו, לא הספיק שינוי הקול להכירם, כיון שלבש יעקב עור גדי עיזים שהיה נדמה כזרועותיו של עשיו.

בחת"ס החדש פרשת תולדות (בראשית כז, יב) מבאר עפ"י עוד, דהנה רבקה אמרה ליעקב "עלי קללתך בני", ומפרשים דקללה הוא לשון חסרון. והיינו כי כשיצחק יראה שלא ניתן לסמוך על טביעות עינא דקלא, ממילא לא יהיה מותר ברבקה, שהרי סומא מותר באשתו ע"פ טביעות עינא דקלא, ואחר שיתברר לו שניתן להטעותו בזה, שוב רבקה תפסיד שלא תהיה מותרת ליצחק.

נמצא דאע"פ שסמכו על טביעות עינא דקלא, אין זה סימן מובהק שאינו יכול להיות טעות. וצ"ל דמ"מ במקום שאין ריעותא לא חיישינן.

ויש לציין את הסיפור המפורסם שהובא בספר מופת הדור (ביוגרפיה על הנודע ביהודה, נדפס כמאה שנה אחר פטירתו), והמחבר מציין שיש מייחסים שארע המעשה עם הגר"א, אך מביא ממקורות רבים אחרים (וכן מביא ששמע מהצמח צדק) שמצביעים על כך שארע עם הנוב".

וכך היה המעשה. בתו של אחד הגבירים נישאה לחתן חשוב. וכעבור זמן קצר נעלם הבעל ועקבותיו לא נודעו. באחד הימים בא איש אחד והכירו אותו כל אנשי העיר כי זה הוא הבעל הנעדר. ותהום כל העיר לקראתו. גם חותנו ובתו הכירוהו בסימניו ובתנועותיו כי זה הוא, וגם הוא הגיד להם זאת. ובכל זאת היה לב חותנו ואשתו כבד מלהאמין לבטח כי זה הוא ולא אחר. והלכו לשאול בעצת הנודע ביהודה. השיב להם כי ביום השבת כאשר ילך אתו להתפלל בבית הכנסת, לא ילך ישר אל מקומו המיוחד לו, רק יתעכב מעט בפתח בית הכנסת, ויצווה לחתנו שלא ימתין עליו אלא יילך ישירות למקומו. וכך עשה. החתן שהיה אמור ללכת למקום שהיה שלו בימים הראשונים שהיה סמוך על שלחן חותנו, לא ידע לאן ללכת ופנה אנה ואנה. הדבר הזה הוכיח כמאה עדים שהוא רמאי, שכן בימים ההם היה לכל אחד מקום קבוע וחשוב בבית הכנסת. החותן סיפר זאת לנוב", והוא ציוה שיביאו אליו את החתן. והביאוהו אליו והוכרח להודות כי רמאי הוא ובערמה עשה את החתן. כל הסימנים והתנועות. והתגלתה חכמת הנוב"י שיע לעמוד על כך שרמאי לא יחקור פרט זה.

של ירמיהו עם ישראל לא יילך בגלות, וא"כ השטר יהיה בשימוש באופן מייד, וה"למען יעמדו ימים רבים", הוא עצה טובה בעלמא. אך לפי המסקנא תהיה גלות ולא יחזרו אלא כעבור שבעים שנה, וא"כ מוכרח שתהיה "למען יעמדו ימים רבים", לא רק עצה טובה אלא זה הכרח לקיום הקנין. דו"ק היטב.

דף כג-א

גדול עומד על גביו

רש"י ותוס' מבארים שהגדול מלמד את הקטן לעשות לשמה.

הרשב"א בחולין (יב, ב) מביא בשם רבו (ה"ר יונה) שזה מעין שליחות - הקטן הוא המשך של הגדול. הגדול הוא בעל הדעת והקטן כותב את הגט ע"פ דעת הגדול. לא שהגדול מלמד אותו אלא שהוא נותן את החלק של הדעת בתוך המעשה.

ע"פ מחלוקת זו נציג שני מהלכים בדרכי החסידות.

בספרים רבים (תפארת שלמה בהעלותך; ייטב לב דרשת שבת הגדול אות כו; אמרי אמת בכמה מקומות) נאמר שאדם זקוק ל'גדול עומד על גביו' דהיינו שיהיה לו רב המלמד אותו לעשות דברים בצורה נכונה.

הייטב לב מתייחס לאכילת קרבן פסח, שזו אחת מהעבודות הקשות לשבור התאוה בשעה שתאב לאכול, לבלי להתכוין באכילה להנאתו כי אם לשם שמים, ואנשים המוניים אינם בני דעת להתכוין כן, ולזה צריך שיהיה אחד היודע ויכול לכוין באכילתו לשם שמים, שיהיה הוא עומד על גבי חבירו להזהירו להתכוין לשמו.

ודברים אלו קיימי כשיטת רש"י ותוס' שהגדול מלמד את הקטן ומדריך אותו.

לעומת זאת, התפארת שלמה בפרשת ואתחנן אומר שהצדיקים הגדולים תופסים שכל דבר שהם עושים מגיע מהקב"ה. זה שהם יכולים להתפלל ולכוין לשמה, הכל מאת ה'. וזהו "אתה חונן לאדם דעת". וכן מביא מהשל"ה "הרחב פיך ואמלאהו" - שהקב"ה נותן לאדם כוח להתפלל. וכן "יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה" - שהקב"ה שותף בתפלתנו.

והבאנו מרבי צדוק על הפסוק "גם כל מעשינו פעלת לנו", שהקב"ה נותן כוחות לאדם להצלחה. גם עבודת ה' שלנו היא עצמה סיעתא דשמיא. זהו "גדול עומד על גביו" בטעם העליון.

ומהלך זה הוא על דרך מהלך הרשב"א בדין "גדול עומד על גביו" שהגדול נותן את הדעת ומצרף אותו למעשה של הקטן. זו הצורה שבה הקב"ה נותן לנו את הדעת.

ושמעתי לבאר אודות בקשתנו "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", שמדוע דוקא כאן אומרים: מאתך? אלא שדעת נראה לאדם שיש לו מעצמו, והבקשה היא שנכיר בכך שגם החכמה שלנו היא "מאיתך".

נמצא שיש תרי גונוי ב"גדול עומד על גביו": א' שהגדול משפיע על הקטן. ב' שהגדול נותן את הדעת והכוחות עצמם. ועפ"י י' ש' ב' מהלכים בתורת החסידות.

הסיפור הזה מראה שאי אפשר לסמוך על טביעות עין בשלימות.

דף כד

חזרה שליחות אצל הבעל

"חזרה שליחות אצל הבעל". רש"י מבאר כשהשליח מסיים שליחותו צריך שתהיה לו היכולת לחזור למשלח ולומר לו "עשיתי שליחותך".

הגר"י הוטנר זצ"ל (פחד יצחק ר"ה מאמר ט אות א) מבאר לפי זה את ענין ג' רגלים.

דהנה ג' הרגלים נקראים בתורה על שמם של המצבים השונים אשר בתבואת השדה: חג האביב, חג הקציר, חג האסיף. וכך הוא ענינם של ג' שמות אלה (ע"פ המהר"ל בגבורות ה' פמ"ו), במקביל לשלשה מצבי השליחות.

יש שלש נקודות מגע של השליח עם משלחו. (א) יצירת השליחות ע"י המינוי. (ב) קיום השליחות ע"י מילוי התפקיד. (ג) החזרת השליחות למשלח ע"י אמירת עשיתי שליחותך.

יצירתה של כנסת ישראל ומינויה לשליחות יוצרה, שייכת ליציאת מצרים. וזהו חג האביב, ע"ש ההתחלה. לאחר מכן מגיעה עבודתה של כנסת ישראל בתורה ומצוות אשר זה הוא מילוי תפקידה, וזהו חג מתן תורה, הנדמה לקציר. לבסוף מגיע השלב של החזרת השליחות של כנסת ישראל אצל המשלח, באחרית הימים כאשר יושלם המעגל ותאמר להקב"ה עשיתי שליחותך. זהו חג הסוכות, הנקרא חג האסיף על שם החזרת הרכוש אשר בשדה לבית בעליו.

ויש להוסיף עוד מה שיסד הרב הוטנר עצמו (פחד יצחק ר"ה מאמר י אות א) שחג הסוכות מלבד מה שהוא הרגל השלישי, יש בו גם צד שהוא המשך של ימים נוראים.

ונחבר את הדברים: עם ישראל יוצא ממצרים ומקבל את התורה בשבועות. אילולי חטאו היו מגיעים מיד לעתיד לבא - לסוכות. אך כיון שחטאו בעגל ואחרי כן במרגלים, הפסידו זאת. וכך אנחנו בכל שנה לא מצליחים להגיע לעתיד לבא אחרי שבועות. ומה שמביא אותנו אל העתיד לבוא הוא הימים הנוראים שהם ימי התשובה והתיקון של אלול וימים נוראים. ומשם ממילא אפשר להגיע לבחינה האחרונה של סוכות ועתיד לבוא.

כלומר, סוכות הוא התכלית. אם הולכים בדרך הישר מגיעים מיד לסוכות. אך כשיש סטייה מן הדרך, צריך לצרף את המהלך של תשובה וימים נוראים. בין כך ובין כך מגיעים לסוכות ומשיבים ואומרים "עשינו שליחותך".

דף כה

ברירה וידיעה ובחירה

הסוגיא במהלך הדף עוסקת בדיון "ברירה". ורש"י (במשנה ובסוף כה). מבאר שהסובר אין ברירה, היינו משום שלא גמר בדעתו לחלות מסופקת כזו. וזה גם החילוק לרש"י בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, שהתולה בדעת עצמו הוא פוסח על שני הסעיפים ואין כאן

גמירות דעת.

אך לפי הר"ן בנדרים החסרון בברירה הוא לא מצד ה'גמירות דעת' אלא מצד שאין חלות חלה על הספק.

ולפי רש"י צריך להבין מה סובר המ"ד שיש ברירה. והרעק"א מבאר שהוא סובר שאין צריך גמירות דעת בשעת המעשה, היא יכולה לבוא אחרי כן - לכשיתברר. אולם החת"ס בסוגיין כתב כמה פעמים שהסיבה שאין חסרון בגמירות דעת היא, שהקב"ה יודע מה האדם יחליט. ועל כן, הגם שעדיין לא החליט, הקב"ה יודע ויש כאן ברירות. ודבריו צריכים ביאור רב, שהנה הראשונים דנו בשאלה הגדולה של "ידיעה ובחירה", אם הקב"ה יודע מה עתיד אדם לבחור, כיצד יש כאן בחירה חופשית. והרמב"ם (תשובה ה, ה) מיישב שיש הבדל בין ידיעה ה' לידיעה שלנו. והראב"ד מתקיף שאם התשובה לא מובנת, לשם מה הביא את השאלה. והוא עצמו מנסה ליישב באופן אחר, ומסיים "וכל זה איננו שוה".

והתשובה שיוצאת מדברי הראשונים, וכן מבארים האחרונים, שאמונתנו היא שיש בחירה חופשית, וכך צריכים אנו לחיות את חיינו, שאם לא כן, אין מקום לשכר ועונש. אנחנו לא לוקחים בחשבון את ידיעת ה', אין אנו חיים בעולם של ידיעה זו. ואע"פ שהוא קיים אין זה נפק"מ בד"כ לגבי עבודתינו.

ואם כן, מה הביאור בחתם סופר שמתחשבים בידיעת ה' בשביל להגדיר חליות.

והדברים מתבארים היטב ע"פ דברי רבותינו, ובפרט רבינו צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות ק). הוא אומר יסוד גדול שמבוסס על תורת איז'ביצא. בוודאי שאדם צריך לחיות את חייו ע"פ כוח הבחירה, ולא ע"פ ידיעת ה'. אך במה דברים אמורים, כלפי ההווה והעתיד. אך במה שנוגע למבט על העבר, אדם יכול להסתכל אחורה ולומר שהקב"ה תכנן שכך יקרה, והדבר מושרש בהנהגת ה'. כל זמן שיש בחירה לאדם, אין לחשוב על הידיעה האלוקית, אך כשנסתיימה הבחירה, שוב מתעוררת הידיעה למפרע של הנהגת ה'.

ובזה מבאר את ענין התשובה, שאדם מתחרט ומתוודה על המעשה. מפקיע את עצמו מבחירתו הרעה שהיתה. לאור מה שמפקיע את הבחירה שלו, שוב אפשר להסתכל על מה שנעשה כאילו זה חלק מסדר העולם ע"פ ההנהגה האלוקית.

וזהו שנאמר "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו". מקשה הגמ' (שבת פט:): דהול"ל "כשני" לשון יחיד. ותיירצו שהכוונה "אם יהיו חטאיכם כשנים האלה שסדורות ובאות מששת ימי בראשית, כשלג ילבינו", ובפשטות הפירוש הוא שאפילו אם החטאים יהיו מרובים כ"כ, כמספר שנות העולם, אעפ"כ כשלג ילבינו. אומר רבי צדוק הכהן לפרש, שאם יהיו החטאים כשנים שלא נעשו ע"י אדם, אלא הם כחלק מסדר הבריאה, והיינו שאדם עוזב את החטא ומפקיע את הבחירה הרעה, שוב ממילא הופך המעשה להיות חלק מסדר העולם.

והדבר מתחבר היטב להסבר החת"ס. כשאדם נותן גט ואינו יודע לשם איזו אשה הוא כותב את גט, כשמחר הוא יחליט, מסתכלים אחורה ומבררים שכך היתה דעתו מעיקרא, שכן אחרי שבחירת האדם הוסרה, אפשר לחזור לידיעת הקב"ה. ונראה נפלא.

תמצית

סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

'הדף היומי' מבחן 179 שלח גיטין י"ט - כ"ה

לדעת

מבחנים שבועיים
בדף היומי, מעובד, לח ואהבת חסד
0737-289-669

לדעת חכמה

מבחן שבועי בדף היומי

1. באיזה אופן אין האשה נגורשת בגלל שלא נתן לה את הגט?
א' באומר הרי זה גיטך והגייר שלי.
ב' באומר הרי זה גיטך על מנת שתחזירי לי את הגייר.
ג' בכתב גט על קרן של פרה ונתן לה את הפרה.
2. באיזה אופן נחלקו אביו ורבא לענין גירושין בעציץ נקוב?
א' בכותב גט על חרס של עציץ נקוב ונתן את העציץ לאשה.
ב' בכותב על גבי עלה של עציץ נקוב.
ג' כשהעציץ שלו והגידולים של אחר.
3. מני כשר לשליחות הולכה בנט?
א' חרש שומע וקטן.
ב' נכרי.
ג' סומא בארץ ישראל.
4. האם יש הבדל לענין הפרשת מעשר, בין לוקח יין מן הכותים ללוקח מעם הארץ (רש"י)?
א' מן הכותים מעשר ודאי, אבל רוב עמי הארץ מעשרים.
ב' בשניהם חייב במעשר בודאי.
ג' בשניהם חייב במעשר מספק.

1. באיזה אופן חייב הטאת בשבת משום כותב, בכותב על גבי כתב?
א' בדיו על גבי סיקרא.
ב' בדיו על גבי דיו.
ג' בסיקרא על גבי דיו.
2. האם גט ושאר שטרות כשרים בכל לשון?
א' פסולים.
ב' כשרים.
ג' גט פסול ושאר שטרות כשרים.
3. גט שנכתב על עלה של זית או על איסורי הנאה, האם כשר?
א' כשר.
ב' פסול.
ג' בעלה של זית כשר ובאיסורי הנאה פסול.
4. באיזה אופן נגורשת לפי רבא בכתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שמר מתנה עליו?
א' בכל אופן.
ב' כשהעבד יושב.
ג' רק כשהעבד כפוח.
5. מדוע רבנן מכשירים גט בכתב שיכול להזדייף?
א' מפני שהם סוברים כיבי אלעזר שעדיי טסידה כותני.
ב' מפני שהזיוף ניכר.
ג' מפני שעיקר המדושין הם בדיבור והשטר הוא לראיה בעלמא.
6. מני כשר לכתובת הגט כשנדול עומד על גביו?
א' חרש שומע וקטן.
ב' נכרי.
ג' עבד.
7. האם עבד יכול להיות שליח לקבל שטר שחרור?
א' גיד רבו של תבירו כן, ומיד רבו לא.
ב' מיד רבו כן ומיד רבו של חברו לא.
ג' בכל אופן אין לו לקבל שטר שחרור עבור חברו.
8. באיזה אופן האשה מביאה את גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נתתם?
א' כשאמר לה לא תגרשי בו אלא בב"ד פלוני.
ב' כשאמר לה שכשתגיע לשם תניח אותו על הקרקע.
ג' כשאמר לה שתהיה שליח הולכה, וכשתגיע לשם תעשי שליח הולכה או שתביאי יעשה שליח הולכה.
9. גט שנכתב להתלמד, האם הוא פוסל לכהונה?
א' כן.
ב' לא.
ג' טחלקת.
10. מדוע לרב יהודה גט לאיזה אשה שירצה אינו מועיל, אבל אפשר לשחוט פסת על מי שיעלה ראשון לירושלים?
א' מפני שבפסח תלה את הדבר במעשה ולא ברצון.
ב' בפסח מדובר שכולם נמנו על הפסח.
ג' בפסח מדובר דווקא כשכבר עלו לירושלים לפני השחיטה.

שאלה מדברי התוס'

מה דינו של גט שנכתב שלא ציווי הבעל, ומדוע?
א' כשר, וכלבד שנכתב על ידי בני רעת.
ב' פסול, דכתיב "וכתב" וצריך שליחות לכתובה.
ג' פסול, מפני שהגט לא נכתב לשמה.

לערך ישראל שקב בר שמואל אהרן ודל

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669

בעמדות נדרים פלוס' (לדעת)

במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com

בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה (לאתר): 0737-289-669 שלוחה 4

מגרכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרות בכל שבוע:

פרס ראשון על 500 שו במזומן.

פרס שני זיכוי 400 שו ב'יפה נוף'.

פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 שו ביפה נוף

לערך שמואל שקב בר שמואל אהרן ודל

מבחן 68 פרשת שלח

משנה ברורה סימן קל"ט - סימן קמ"א סוף סעיף ב'

מי צריך לסדר את הקריאה לפני כן?

- א' רק מי שקורא בתורה.
- ב' מצוה מן המובחר שגם העולה לתורה יסדר את הפרשה מתחילה.
- ג' רק מי שאינו יודע לקרות עם הש"ץ.

האם מותר לקרוא למותר בשמו ובשם אביו?

- א' אסור בכל אופן.
- ב' מותר בכל אופן.
- ג' אם הורגל באותה העיר או שיש לחוש לאיבת המומר מותר.

מי שבירך לפני הקריאה אשר נתן לנו, האם חוזר ומברך לפניו אשר בחר בנו?

- א' אם נזכר לפני שאמר תיבות ברוך אתה ד' (השני) חזר.
- ב' אם נזכר לפני שאמר נותן התורה חזר.
- ג' אם נזכר לפני שהתחילו בקריאה חזר.

לאחר הקריאה, האם יברך כשהספר תורה פתוח או גלול?

- א' עדיף שהספר תורה יהיה פתוח.
- ב' אחר הקריאה יגלוך הספר ויברך.
- ג' מה שירצה יעשה.

מי שעלה לתורה לפני שבירך ברכות התורה (שמברכים בבוקר), ובירך לפניו ולאחריה, מה יעשה עם ברכות התורה?

- א' אינו צריך כברך ברכות התורה.
- ב' יברך רק אשר קדשנו וזה הערב נא.
- ג' יברך כדרכו.

העולה לתורה והראו לו בטעות כמה פסוקים מתחת המקום שצריך להתחיל לקרות, מה טוב לעשות?

- א' לחזור ולברך ולקרות במקום שצריך.
- ב' יקרא רק במקום שצריך כפי שהיה עושה אם היו מראים לו במקום הנכון.
- ג' טוב שיקרא מהמקום שצריך, וימשיך עוד כמה פסוקים אחרי המקום שהראו לו.

האם מותר לעולה ולקורא להשען בזמן קריאת התורה?

- א' לעולה אסור ולקורא מותר.
- ב' לעולה מותר ולקורא אסור.
- ג' לשניהם אסור, ואפילו סמיכה שאם ינטל אותו דבר לא יפול אסורה.

שמירת הלשון ח"ב חתימת הספר פרק א' "ועל כן" עד סוף פרק א'

האם תפילה בציבור זה חיוב או מידת חסידות?

- א' חיוב.
- ב' מידת חסידות, אבל זה מועיל הרבה לקבלת התפילה.
- ג' ראוי להתפלל בציבור, ואין לשער גודל השכר שיש בזה.

מתי נתקנה התקנה לקרות בתורה בימי שני וחמישי?

- א' בימות משה רבינו.
- ב' בימות עזרא.
- ג' בימות רבי יהודה הנשיא.

שאלה לעיוןא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (שמירת הלשון חתימת הספר פ"א) בענין תפילה בציבור "והעיקר בזה שיהיה לו מצוה זו בקביעות ולא יתרפה ממנה, אבל אם פעם אחת יעשנה ופעם יתרפה ממנה ח"ו הוא בכלל ואם תלכו עימי קרי וכמו שפירש רש"י בחומש. וכן אמרו חז"ל (ברכות ו:): שכשהאדם רגיל לבוא לבית המדרש ופעם אחת לא בא הקב"ה שואל עליו". ויש לעיין דמשמע שלעשות את המצוה שלא בקביעות זה יותר גרוע מלא לעשותה כלל, ויש על זה עונש מיוחד, וצ"ב דלכאורה זה עדיף מאשר לא לעשותה כלל, גם צ"ב מהו החומרא המיוחדת לעשות מצוה רק לפעמים.

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאדיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ממוזרים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה וכן שיעורי על ספירת העומר מצילת רוח והכנה לזוג השבועות
בטל 03-6171132
כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669 □ בעמדות זדרים חרסי (כדונת) □ במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com □ בטל: 0799-414-144 □ סקופות הפצה ישירות אלינו 07-219-219
מועצת המבחנים פתוחה חמש שיערי בבוקר עד יום שני בבילה | תגרות בכל שבוע על 500 ש"ח במזומן, וכן זכרי 400 ש"ח בישיבה נטוי, ועוד 10 זכרים ברכיבי 120 ש"ח בישיבה נטוי

תחוב

מבחן 3 ט"ו - כ"א סיון

**חפץ חיים
לאוין י"ד - עשין י"א
אהבת חסד**

מתחילת חלק ב' עד פרק ג' "וכן איתא בזוהר"

אהבת חסד

האם גזל זה סיבה לאבד את הממון הכשר שיש לו?
א' יפסיד רק אוחז ממון.
ב' יפסיד כפול ממי שגזל.
ג' יכול לצאת נקי מנכסיו בגלל זה.

על איזה ענין בחסד כתב החפץ חיים כמעט כולם נכשלים בו?
א' שעושים חסד רק מתוך הכרח ולא מתוך אהבה.
ב' שעושים חסד רק כשמזדמן ולא בכל יום.
ג' שעושים חסד רק לחברים ולקרובים ולא לכל אדם.

מה מרויח מי שיש לו אהבה למידת החסד?
א' שהוא שמח כאשר מזדמן לו לעשות חסד ועושה אותו בשלימות.
ב' שהוא עושה את זה בצורה שהמקבל לא מתבייש, וגם מזרו אחרים לעשות חסד.
ג' שתי התשובות נכונות.

כיצד מבאר הח"ח את הפסוק "ויברא אלוקים את האדם בצלמו"?
א' שיש לו כח להשפיע טוב על הבריאה ע"י קיום המצוות.
ב' שנתן בכח נפשו להתדמות לקב"ה במידותיו שהם רק להיטיב.
ג' שיש בכוחו להיות מיטיב לאחרים בלא שהוא עצמו יזדקק לעזרת אחרים.

מדוע התורה מפרטת בכמה מקומות שצריך להתחזק בעשיית חסד?
א' מפני שהעולם לא יכול להתקיים בלי חסד, מפני שהרבה אנשים ובהרבה הזדמנויות נצרכים לעזרה.
ב' מפני שבלי שיתדבק האדם במידת החסד איך יזכה להאדם להתדבק בד' בעולם הבא.
ג' שתי התשובות נכונות.

האם מצוות הלואה והכנסת אורחים שייכים גם בעשירים?
א' כן.
ב' מצוות הלואה כן והכנסת אורחים לא.
ג' מצוות הכנסת אורחים כן והלואה לא.

על מה מדקדקים עם האדם בדין לעתיד לבוא?
א' רק אם עשה את המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה.
ב' גם אם עשאה באהבה ויראה ושמחה.
ג' מי שעושה לפנים משורת הדין לא דנים כלל על פרטי המצוה, ויקבל שכר כאילו עשאה עם כל פרטיה כדון.

חפץ חיים

מה נכלל באיסור "ולא תשא עליו חטא"?
א' המבייש חבירו אפילו במקום תוכחה בינו לבין עצמו.
ב' המבייש את חבירו ע"י שמוכיתו בפני רבים.
ג' המבייש את חבירו שלא במקום תוכחה.

על איזה איסור נאמר "וחרה אפי והרגתי אתכם"?
א' על המלבין פני חבירו ברבים.
ב' על המצער יתום או אלמנה.
ג' על המחזיק במחלוקת.

באיזה אופן המדבר לשון הרע עובר על "ואהבת לרעך כמוך"?
א' בכל אופן, שהרי לא היה רוצה שידברו כך עליו.
ב' רק המדבר על חבירו מתוך שנאה.
ג' רק כאשר מדבר על פגם משפחה של חבירו.

מה נכלל במצות עשה "ובו תדבק"?
א' להיות דבוק בקב"ה ובתורתו.
ב' להתדבק בחכמי התורה ואפילו לאכול ולשתות עמם כדי ללמוד ממעשיהם.
ג' להתדבק בחכמי התורה, רק בשעה שהם עוסקים בתורה.

באר מים חיים

באיזה אופן המצער את חבירו עובר על "ולא תזנו איש את עמיתו"?
א' אפילו כשמצער עזר בעלמא.
ב' רק המבייש את חבירו.
ג' רק במלבין פני חבירו ברבים.

האם המלמד יתום תורה או אומנות מותר לו לצערם בשביל שילכו בדרך ישרה?
א' מותר כפי שנוהג בכל תלמידיו.
ב' מותר, אבל ינהג בהם בנחת כבוד ורחמים.
ג' אסור בכל אופן.

השומע גנות חבירו ומוסיף על הדברים כדי שלא יחשבו שהוא לא חכם, מתי עובר על איסור חנופה?
א' בין בפני מי שדיברו עליו בין שלא בפניו.
ב' אפילו בלשון הרע אמיתי.
ג' שתי התשובות נכונות.

מהי המעלה הגדולה ביותר בצדקה?
א' להחזיק ידי ישראל שמך שלא יצטרך לבריות.
ב' מתן כסתר.
ג' כשאין הנותן יודע למי נתן.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (לאוין במ"ח ה') שמבואר בדברי הראשונים שעוברים על איסור "ולא תחללו את שם קדשי" כשעובר עבירה שאין בה תאוה והנאה גשמית, אפילו אם יש לו בזה רווח ממוני. וצ"ע שכיון שיש לו בזה רווח ממוני א"כ הוא עושה זאת בשביל להרויח, ולמה עובר על לאו זה, וגם צ"ב מה ההבדל בין רווח ממוני לדבר שיש בו תאוה והנאה נשמית ששם אין עוברים בו על לאו זה. וצ"ע.

השבת נועם הנשמות

נושא השיעור:
**שימוש
במאגנים
בשבת**

השיעור יימסר ע"י

הגאון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה, אב"ד אונגוואר ורב קהל חסידים רמות

והרה"ג יוסף הילדסהיימר שליט"א

מרבני המכון המדעי טכנולוגי להלכה

ביום חמישי פר קורח - כ"ז סיון תשפ"ג

בבית הכנסת פינסק קרלין

רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים 2:00-3:00 אחה"צ

נושאי השיעור:

מזגני אינוורטר | מזגנים רגילים | מזגנים מרכזיים | מזגני VRF |

פתיחת וסגירת דלתות וחלונות בחדר שפועל בו מזגן |

הסטה ידנית של תריסי המזגן | שימוש בפונקציית FEEL.

שמעו ותחי נפשכם!

השיעור מתקיים באמצעות ועד יידי הילכתא

ניתן להקדיש את השיעור לזכות יקירכם בעמדת ההתרמה בשיעור.

פרשת קרח תשפ"ג

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

"כל העדה כולם קדושים" בלי החיבור למעלה על ידי משה רבנו- זה חטא דור הפלגה להפריד חיבור שמים וארץ

מה נקודת המחלוקת של קרח - דברי רבנו בחיי

איתא בירושלמי בפרק חלק שקרח היה כופר גמור "רב אמר קרח אפיקרסי היה" ושם באותו עשה אמר קרח אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול... אין שום דבר והכל דמיון. אין תורה מן השמים, אף שהוא היה במעמד הר סיני כפר בכל. האופן שבו הוא בירר דבר זה היה על ידי שלבש והלביש עוד מאתים וחמישים איש בטליתות שכולן תכלת ובאו ושאלו את משה אם טלית זו חייבת בתכלת ומשה רבנו פסק להם שחייבת ואז שחקו עליו היאך חוט אחד פוטר טלית וטלית שלמה של תכלת חייבת, וכן בבית מלא ספרים אם חייב במוזוזה צריך להביין כמה יש כאן נקודת עיקר לחלוק על משה רבנו.

רבנו בחיי בפרשתנו תמה מאד, כי לא מצאנו הנהגה כזו למשה רבנו רועה נאמן, שבאים אליו אנשים חטאים ומשה רבנו כלל אינו משתדל בעבורם ואינו מבקש עליהם רחמים, ואף אינו מנסה להסביר ולבאר להם, הם שואלים שאלה ומשה רבנו אומר להם כי למחרת יודע ה' את אשר לו, וכלל אינו נושא ונותן אתם, אין כאן לא תפילה ולא רחמים עליהם, זאת לא הנהגה של משה רבנו ולא מצאנו כן בשום מקום. בביאור העניין הוא כותב דברים שהם מעבר לנו, ועיקר הדבר שאנשים אלה הם שריד לדור הפלגה, ורמז לכך מצינו בלשון התרגום בתחילת הפרשה שמתרגם על "ויקח קרח", אותה לקיחה שלקח את עצמו לצד אחר ודילק את עצמו, "ויאיתפלג קרח", רמז לדור הפלגה. משם הוא הלחיג, והוא חזר על מה שעשה חור הפלגה. אותו דור שבו כתוב בפרשתנו "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" וקבעו בינם לבין עצמם "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ", נבאר מעט בעניינם.

ביאור עניין דור הפלגה מול אברהם אבינו

אותה המערכת של דור הפלגה, כללה את כל האנושות כולה חוץ מאדם אחד, אברהם אבינו, ואכן הדבר הזה באמת הפריע להם, כי עניינם היה שכאן תצטרף כל האנושות כולה בלי יוצא מן הכלל, ואז הם יוכלו לעשות את כל מה שהם מתכננים, וכפי שכביכול אמר בורא העולם עצמו "ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות", כי בזמן שהדבר כולל את כל האנושות כולה, הרי שאחר שכביכול בורא העולם ברא בני אדם ונתן להם את הארץ, "והארץ נתן לבני אדם" והיא שייכת להם, הרי שאם כל בני האדם יתחברו יחד ויבחרו כמה שיבחרו אז כביכול בורא העולם נתן להם רשות ואפשרות, אדם יחיד אינו יכול לשנות ולעשות כרצונו, ורק עד גבול מסוים הוא יכול לעשות מה שנוגע אליו, אבל כשכל האנושות כולה בוחרת בדבר אחד, זה היה המקרה כאן, כל האנושות כולה בחרה ברע, ועתה לא הייתה עצה לזה כי אכן אין עצה אחר שהארץ ניתנה לבני אדם וכח הבחירה מאפשר להם זאת, וכאן מדובר על כח בחירה כללי, כלל עולמי, כל הבחירות כולן הצטרפו כאן יחד וכולם בחרו ברע, והעצה היחידה הייתה להבט לא האחרון, את היחד שלהם, "הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו" ומצאנו נפלגו הגויים כל אחד ואחד במקומו ובשפתו לשבטים לשון "צב גבולות עמים ופריד בני ישראל", ומעתה אחרי שנחלבלבלה השפה אין שום אפשרות שבני אדם ידברו זה עם זה באופן שיבינו בהחלט אחד את השני, הדבר לא יתכן ובני אדם אינם מסוגלים להגיע להבנה מלאה להבין איש את רעהו בהבנה שלמה, ותמיד זה אומר כך וזה שומע כך ואין אפשרות להידיבר באופן שיגיעו יחד להידיבר אחד ולהבנה אחת, בורא העולם ביטל זאת בדור הפלגה ב"הבה נרדה וגו'" ואפילו כששנים מדברים בשפה אחת לא יתכן שישמעו זה את זה.

והנה, הם כאמור היו מעוניינים לצרף אליהם גם את אברהם אבינו שהיה היחיד שלא הלך עמם, ומהאי טעמא הוא נקרא אברהם העברי, שכל העולם כולו -ממש, בלי יוצא מן הכלל- מעבר אחד, והוא מעבר אחד, הוא היה היחיד מכל הדור בעבר השני, והדור כולו היו שפה אחת ודברים אחדים, והם התחברו יחד באותה התחברות לבנות מגדל וראשו בשמים, ותכליתם הייתה "ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ" הכונה בזה להתחבר יחד ולקבל שם אחד, והיינו להפוך למציאות אחת, ואז כחטיבה אחת וכמציאות אחת שלמה לא יחשבו מ"פן נפוץ על פני כל הארץ", לכן הם רצו שאברהם יצטרף אף הוא עמם. אמנם בסוף אף שאברהם אבינו לא הצטרף לחברתם הם בכל זאת החליטו להמשיך בדרכם, וטעמם היה משום שאברו (כדאיתא במד"ר פ' נח) "פרידו זו עקרה היא" זהו אדם בלי עתיד ושום דבר לא יצא ממנו, הוא הסוף ואין לו המשך, ולכן הוא אינו משמעותי כלפי מה שנקרא כל האנושות כולה, שהיא האנושות ההווה והעתידית, ואכן טעמם היה יכול להיות נכון אם זה היה כך, אבל בפועל בורא העולם לקח כביכול את כל העתיד כולו והעבירו לאברהם אבינו. העולה מהדברים, שבמעשה הפלגה חלה גזירת חלה נרדה ונבלה שם שפתם, על כל העולם כולו חוץ מעל אברהם שלא נכלל בגזירה זו, ואותה "שפה אחת" נשארה אצל אברהם.

רק בכלל ישראל יש מציאות של חיבור

מכאן זה נאמר דין מיוחד שרק בכלל ישראל ישנה מציאות כזו הנקראת חיבור, והיינו יחידים המצטרפים ויוצרים מציאות חדשה של כלל, והוא בעצם מה שרצו אותם האנשים לעשות על ידי "ונעשה לנו שם", חיבור מצטרב, ומצטרף להיות אחד.

זהו ביאור הפסוק "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה" אלקינו בכל קראנו אליו", ולכאורה קשה כי תפילה מועילה גם בבני נכר, הם יכולים להתפלל והם גם נענים, ויתירה מזו, הרי שלמה המלך התפלל שבורא העולם יענה באופן מיוחד גם לנכרים "ועשית כאשר יקרא אליך הנכרי", וכדי שלא יבא בטעות ולא יאמר שיש כאן משהו לא נכון, ובפשטות משמע וכפי שאומר רש"י על הפסוק "ויתן לך האלקים" שישאלו מקבלים רק אם ראויים כי לא יקראו תגר, אולם גוי שמחוסר אמנה יקבל אף אם אינו ראוי, ואם כן מידת שומע תפילה אף עדיפא אצל גוי שמתפלל, ומדוע נאמר "ומי גוי גדול וגו'" בכל קראנו אליו".

התשובה לזה על פי דרשת הגמרא (ר"ה י"ח ע"א) אשר מקשה סתירה דכתוב אחד אומר "בכל קראנו אליו" וכתוב אחד אומר "בהמצאו", ומתצת, כאן ביחיד כאן בציבור. זו כוונת הפסוק "מי גוי גדול", שהוא מצטרף להיות ציבור. זו משמעות המילה גדול, הרבה פרטים שמצטרפים יחד, אבל לא לצירוף של "רב", היינו הרבה פרטים, שזה הצירוף של עשו "יש לי רב", אולם ציבור מצטרף יחד להיות גדול, להיות קומה אחת שלמה. זה נקרא גדול, "ומי גוי גדול" שצטרף ונהיה אחד.

התכנית של אותו דור פלגה הבה נבלה לבנים, נאסוף את הלבנים ונבנה מגדל, המגדל הזה צריך היה להיות הבניין שמאחד את כל קצוות העולם לבית אחד. כשביל אותה צורת אדם המחוברת מכל באי עולם ונהיית אחת, עבודה צריך מגדל שכולל את כל העולם כולו. מגדל- גדול, וראשו בשמים, היינו פריסה לכל אורך המקום שנקרא ארץ, וכך באופן כזה הוא אמור להיות הבית של אותו אדם שיצא מהחיבור הזה של כל באי עולם יחד. אדם צריך בית, ואותו אדם שהוא הצירוף של כל באי עולם צריך את הבית של הצירוף הזה, והבית של הצירוף הזה אמור היה להיות אותו מגדל. סופו של המגדל מבורא בגמרא (סנהדרין ק"ט ע"א) וסופם של האנשים מבורא בכתוב, ובלה שפתם ומשם נפלגו, ואילו כלל ישראל אכן נשאר גוי גדול, כלל ישראל הוא גוי שכן מצורף יחד.

בעדת קרח הצטרף חיבור שלא נגזר עליו "נבלה שפתם"

והנה, כאן בתורה הזו שהצליח קרח להקהיל, לחבר ולאסוף את כולם יחד עד שכולם יהיו בדעה אחת, והוא הצליח עד כדי כך שכולם היו מוכנים למסירות נפש על המחלוקת הזו, כפי שכותב רש"י שאמר להם משה רבנו כי מכל מקטירי הקטורת רק אחד יצא חי וכולם אובדים, אולם כאמת כפי שנבאר, הם היו בטוחים שהם כולם אחד והאחד הזה יצא חי. והנה, כאן הרי מדובר סוף סוף בבני ישראל, ועל בני ישראל לא חלה גזרת "הבה נבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו", בתחילת פרשת דור הפלגה על הפסוק "ויהי כל הארץ שפה אחת" כותב רש"י "לשון הקודש", ולבסוף נגזרה עליהם גזירת ונבלה שם שפתם, נמצא שאם תהיה אי פעם מציאות כזו בתוך משפחת אברהם אבינו, אצל מי שיועד לדבר היטב בשפה זו בטהרתה כפי שהיא הייתה קודם לכן, הרי שעליהם לא חלה הגזירה ושפתם לא התבלבלה.

וכשכא משהו מכלל ישראל, והיינו מאותו גוי גדול, ומצדף יחד ציבור, אז הוא מצדף אותו לאיש אחד, יש כאן אדם אחד, משה רבנו ראה שכאן מתגלה הסיים של דור הפלגה, דבר שהפתרון של דור הפלגה לא פתר, כאן קרה הדבר הנורא, יש כאן צורת אדם של "אתם קרויים אדם", אין מדובר באלו שאינם קרויים אדם אלא בכלל ישראל הקרויים אדם, ולא זו בלבד אלא שבאים כהן נשיאי עדה, אנשי מעלה שכולם גדולים מאין כמותם, ובפשטות כדמשמע בחז"ל ובראשונים דבר זה קרה מיד לאחר שילוח המרגלים [אף שישנה שיטה מחודשת של האר"י האומר שזה קרה בסוף ארבעים שנה] וכל אלה היו בסיני ובתוך זמן קצר הם באים ומכחישים הכל, באים וחולקים על משה רבנו שנאמר עליו "וגם כך יאמינו לעולם", יש כאן משהו נורא, והם לוקחים את אותה צורת אדם ומחברים אותה חיבור ודגמת דור הפלגה לפני "הבה נרדה ונבלה", וזהו חיבור של צורת אדם שאכן מתקיים, כי על כלל ישראל אין גזירת נבלה שפתם, כלל ישראל צריך להבין איש את שפת רעהו ולהישאר בשפה אחת ודברים אחדים, וכאן קורה נסיון נורא כזה, השפה האחת והדברים האלה הופכים להיות למשהו איום אשר נושא בתוכו את חורבן העולם, הם בעצמם הרי היו מגדל וראשו בשמים, הם עצמם היו אנשים שהגיעו עד השמים, מה צריך לעשות כשכך קורה.

צא ולמד מה עלתה בסופם, מפורש בפרשה שהם לא מתו מכח אותה גזירת מיתה שנגזרה על אדם הראשון, אותה גזירת מיתה שנגזרה על אדם הראשון לא כללה דבר כזה, זה לא מות בין יתר המיתות, כידוע יש מספר גדול מאד של מיתות וכדאיתא בברכות (ח' ע"א) שישנם מיתות כמניין תוצאות, וילפינן מקרא "אלאקים ה' למות תוצאות", אולם מיתה זו של בליעה בארמה אינה כלולה במיתות אלו, היא אינה מאופני גזירת מיתה שנגזרה על אדם הראשון, גזירת המות שנגזרה עליהם אינה כגזירת מות על כל באי עולם, אכן על כל באי עולם נגזרה גזירת מיתה מי במקדם מי במאוחר, מי באופן כזה מי באופן כזה, כל אופני המיתות שגזר הבורא על כל באי עולם הנמצאים תחת אותה גזירה שעוברת וחלה על כל באי עולם. אולם כאן זה משהו אחר, ואף לא על ידי מלאך המות, האדמה עשתה את זה, והיא אנשים כלל לא מתים על ידי האדמה, זו הייתה בריאה מיוחדת שבה נברא פי הארץ בערב שבת בין השמשות, נמצא שאותם אנשים לא מתו מכח אותה גזירת מיתה, הם מתו מיתה אחרת לגמרי שלא נגזרה אז בזמן שכביכול בורא העולם גזר על אדם הראשון, אלא יש כאן "אם בריאה יבא ה'" זו גזירה חדשה שנגזרה.

מי שהפקיע עצמו מעדת קדושים אין לו מקום

בסוף מסכת ראש השנה, מביאה הגמרא ברייתא, אשר מסבירה את משנת "השיר שהיו הלויים" ואומרת את הטעם לכל יום מדוע נאמר בו אותו השיר, והכל כנגד מעשה בראשית, כשכל יום נאמרת השירה על מה שקרה באותו יום במעשה בראשית, וקאמר דהשיר של היום השלישי כנגד בריאת היום "ויאמר אלקים יקו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה" הוא "אלקים ניצב בעדת א-ל", על שם "שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו", כביכול בורא העולם גילה ארץ והכין תבל לעדתו, כי מים אינם מקום מעמד לרגלי אדם, אדם אינו יכול לעמוד על המים ולא לחיות בהם, ובשלישי הבורא הכין מקום לעדתו, וברש"י שם "מקום מצב עדתו".

והנה איתא במכילתא, שבזמן קריעת ים סוף, כשעמדו בני ישראל על שפת הים, ומשה רבנו צעק אל בורא העולם, ואמר לו הקב"ה "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", היינו שאף שהם עומדים על שפת הים לא יבהלו אלא ימשיכו לתוכה ויכנסו לים, ואיתא התם "אל הקב"ה למשה לאדם שהוא יחידי עשיתו לו את הים יבשה דכתיב יקו המים וגו' לעדת קדושים אלו איני עושה את הים יבשה" אם אדם יחידי זכה לזה עדה שלמה ודאי תזכה

ה, למדנו כאן כי גם אדם יחידי וגם עדת קדושים זכו שייעשה להם מקום, ונמצא כי הם זכו לאפשרות לחיות בעולם הזה רק בגלל הטעם הזה שהם מתחברים לעדה, לכך זכו רק אדם ומי שמתחבר ומצטרף לעדה זכה לקריעת ים סוף, זכה שהמים יבקעו בפניו "ותראה היבשה", המים מתבטלים בפני עדת קדושים.

ונוסיף בזה נקודת ביאור על פי דברי המהר"ל, המלמדנו כי מים הם תמיד רבים, מים לעולם אינם מצטרפים יחד להיות יחידה אחת אלא הם תמיד חיבור של הרבה, ומוסיף בזה כי לא מצינו מים בלשון יחיד, כל המים נקראים מים ואף טיפת מים אחת נקראת מים, ומעתה, בפני עדה אמיתית המים נסוגים ומתבטלים, הם מבטלים ומכניעים את עצמם ומסתלקים כשהם רואים משהו שמצטרף יחד להיות מציאות אחת, הפרטים מתבטלים בפני מי שאצלו הפרטים כולם יחד מצטרפים להיות יחידה אחת, ואז הפרטים שנשארים פרטים בורחים מפניו, ולשון הפסוק שים סוף ברח, ושואלים אותו "מה לך הים כי תנוס" מה לך שאתה בורח, ותשובתו היא "מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה-י יעקב".

הביאור בזה, כי מה שהופך את כללי המציאות אחת, ליחידה אחת, הוא המלך המחבר את כל הפרטים ליחידה אחת, ומכאן זה חל עליהם שם "גדול" וכפי שבארנו שזוהי מהות "גוי גדול", המלך כולל את כולם, ואף זאת למדנו מתורתו של המהר"ל, אשר מביא רמז לכך (בדרשה לשבת שוכה) ואומר שאותיות מלך הם האותיות שאחרי האות 'י', בהיפוך, מ' ל' כ', והרמז בזה כאילו המלך הופך פניו ומסתכל על העם, היינו שהציבור נהיה ציבור מפני שהמלך פונה אליהם ומולך עליהם, המלך פונה אל ה', אלו העשרה שהתחברו להיות אחד, והמלך שפונה אליהם ומולך עליהם עושה אותם לאחד.

זוהי חכונה "מלפני אדון חולי ארץ", ביום הפגלה "מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה", וכך הים נבקע בפני עדת קדושים, מעתה, כל מי שהפקיע את עצמו מלהיות עדת קדושים, הרי שקריעת ים סוף לא פעלה עליו, היא לא הצילה אותו אחר שלא בשבילו נבקע הים, וכיון שבקריעת ים סוף כתוב על המצרים "נטית ימינך תבלעמו ארץ" ממילא כל מי שקריעת ים סוף לא פעלה ולא הצילה אותו אז האדמה בלעה אותו, אם היא לא עשתה זאת אז היא חייבת לעשות זאת היום, הארץ חייבת לבלוע אותו משום שמי שהפקיע את עצמו מההצלה של קריעת ים סוף חוזר עליו אותו סוף של תבלעמו ארץ. מי שפורש שהציבור והפקיע את עצמו מכלל עדה, ודבר זה יכול לקרות רק על ידי מי שיוצר עדה אשר במקום להיות עדת קדושים זאת עדה לצד ההפוך, הרי שסוף אותה עדה כסופם של מצרים, יציאת מצרים אינה מחיה אותם ואין להם אותה, וכיון שאנחנו תלויים ביציאת מצרים, אנחנו יוצאי מצרים ואלמלא יציאת מצרים אין לנו חיים, הרי שברור שאם יש מצב כזה של ציבור שהים לא נקרע עבורו, ממילא מה שמגיע לו זו בליעה באדמה, כי מלכתחילה הם לא נמצאים במקום שצורת אדם יכולה להיות שם.

העברים נקראים עברים משום שהם עברו ים, אולם שם עברים נמצא בנו אף מאברהם הצברי שהיה מעבר אחר לכל העולם בדור הפלגה, וכך מי שעבר ים נקרא עברי על שמו של אברהם איבנו, כאשר עדת ארץ הגיעו לפני משה הוא ראה כי כאן חזו וניעור דור הפלגה ובמקום שבו לא חל הפתרון שהיה בדור הפלגה, לכן, אחר שקרה כאן מקרה חדש שלא היה לעולמים, והאופן שבו הוא קרה בעבר לא חל פה, וחייב היה להתרחש משהו שיש לו שייכות לעצם הבריאה, אם בריאה יבוא ה', וכמו שנאמר על המצרים תבלעמו ארץ, זו מציאות חדשה שהיא לגמרי מחוץ לסדר העולם, וכאן לא שייך להתפלל על אנשים שהפקיעו ושמו את עצמם מחוץ למציאות הכללית.

מה הנקודה שמכוחה נחלקו עדת קרה-תכלת ולבן שבציעית

עתה עלינו להבין כיצד קרה דבר זה, ומה היה התירוץ בדעתם שלהם, כיצד נכנסו דברים אלה למוחם על אנשים שהתורה קוראת להם נשיאי עדה קריאה מועד אנשי שם, לקרח שחז"ל אומרים עליו שפיקח היה, הדבר שמתבאר לנו בחז"ל הוא אותה הקושי הגדולה שהייתה להם, שלא שייך שטלית שכולה תכלת תהיה יציבת בציעית, כי אחר שהטלית עצמה היא תכלת אין יתכן לחייבה בחוט של ציעית, מה תוכן העניין ומה הנקודה בזה.

להבנת העניין נקדים לבאר מעט בפרשת ציעית, עניין התכלת והלבן שבה, כפי שנתבאר ברמב"ן וברבנו בחיי ועוד ראשונים, ואיתא התם כי עניין התכלת שהוא תכלית הגוונים, היינו כשאדם מסתכל ורואה בלי גבול באופן שאין דבר שיגביל ויעצור את ראייתו, והוא רואה בלי הגבלה, הוא רואה תכלת, זהו הצבע שבו תכלית הראיה, תמצית הראיה כשהיא רואה עד סופה היא רואה תכלת.

עניין הלבן שאף ממנו ומרכבת הציעית נאף שכל צבע מהני לזה אולם הוא נקרא לבן בלשון חכמים, הלבן הוא צבע של כסיס ושל רקע, וידוע כי הנסיון מעיד זאת, כי כאשר נציייר קשת המרכיבה את כל הגוונים כולם, מהשחור ביותר עד הבהיר ביותר, ונסובב אותה במהירות שבה לא ניתן לקלוט שום פרט, הרי שמכל הצבעים כולם יחד נראה צבע לבן, למרות שכלל אין שם צבע לבן, דבר זה מלמד אותנו שכל הצבעים כולם הם על גבי לבן, וכל צבע מבליט משהו, מלמד משהו מסוים. זו היא הלשון "אצבע". כשאדם מורה באצבע הוא מפרט דבר ומבליטו מתוך הרבה פרטים שאין בהם שום דבר בולט, וכאשר מורים באצבע על משהו מסוים הרי שהאצבע עושה את הפעולה הזו וכאילו שהמורה אומר, אצבע את הדבר הזה וזאת תשוי לב אליו. הצבע הוא על גבי לבן, והלבן הוא צבע הרקע, הוא הצבע היחידי, כאשר אנו רואים את הפרטים רואים את המבדיל ביניהם, לא ראי זה כראי זה, רואים כל פרט ופרט, אבל כשאיינו יכולים לראות את הפרט ואנו רואים רק את הכלל כולו באופן שאי אפשר לראות פרטים, אז אנחנו רואים את הצד השווה שלהם שכולם באים על רקע של לבן. כל צבע נושא בתוכו את הלבן ואת העל גבי לבן. הלבן הוא צבע רקע שעל גביו מבליטים תכלת. כשאני רוצה להגביל ולציייר משהו צריך לצייר זאת על גבי לבן, הצבעים אלה הגבלות, בדברים שרואים כשדברים מסוימים כשצורה מסוימת, והלבן הוא רקע לכל הצורות המסוימות.

מעתה, בציעית יש את הצבע הלבן שכל כולו מגביל ומסיים, היינו עושה את הדברים למסוימים, הרקע לכל הדברים שצריכים להיכתב על גביו וצריכים לבלוט מתוך הרקע, רק דבר מסוים הבא בבולט בולט כי הדבר כולו לא בולט, הלבן נושא בתוכו את השורש לכל הגבלה וסיום, ואילו התכלת זה הצבע שעל ידו מתגלה לנו האין סוף, הבלי גבול, הלא מוגבל, בתכלת נמצא שורש האין סוף.

שיטת הרמב"ם שמתוך שמונת החוטים יש חוט אחד של תכלת ושבעה חוטי לבן, ועל ידי חוט התכלת עושים את הקשירות, ונמצא שחוט התכלת הוא זה שקושר מחבר ומצרף את החוטים, הוא זה שמחזיק בהם, התכלת היא זו שמחברת ומצרפת ועושה אותם לציצית. הגמרא אומרת שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, כשרואים את התכלת נזכרים בכסא הכבוד, כשאנחנו נמצאים בתוך הגבולות של העולם הזה אין כאן

מה שזיכור לנו את מה שמעבר לעולם, את העולם שאנו הולכים לקראתו, את המציאות העליונה הבלתי מוגבלת שהיא למעלה מהחלט מכל הגבולות של העולם הזה שאנחנו חיים בו. המציאות שמצרפת אותנו לאין סוף, לבלי גבול, זו התכלת שמזכירה לנו את האין סוף.

באמת שכך היא כל מציאות חיינו בעוה"ז, אנו יכולים לחיות ולתפוס אך ורק מציאותיות שאנחנו יכולים להתחבר אליהם, אלו המציאותיות המצמצות פה איתנו בעולם הזה אשר מוגבלות כמגבולותיו שלנו, אבל צריך תמיד לזכור שכל המציאות כולה מקורה באין סוף, המציאות האמיתית אינה מוגבלת והיא אין סופית, כל אותם הגילויים הקטנים שאנו רואים פה לפנינו הם כולם גילויים כל שהם ממציאות עליונה אין סופית, לא מוגבלת, כך אנו צריכים לחיות את חיינו כאן בעולם הזה, כל מציאות מוגבלת צריכה להיות מחוברת בתודעתנו אל האין סוף שהוא המקור שלה, אין קיום לשיום דבר בעולם שאינו מחובר ואינו מגיע מאין סוף, הכל מגיע משם, מקור הכל.

החיבור של לבן ותכלת זה החיבור שמאפשר לנו להיות מחוברים ומצורפים, ולהזכיר לנו את המקור, במקום החושך והשחמה שבו אנו נמצאים, מקום שאין בו זיכרון להזכיר לנו. כל זיכרון חוזר למקור, לנקודת התחלה, כל זיכרון חוזר לתכלת. כל מי שמעלה בדעתו שיש אפשרות שהדברים יגיעו לשלימותם בלי אותה נקודת חיבור למעלה שמחברת אותם למקור, וחושב שהדברים כמו שהם, יכולים מתוך הקיום שלהם בעצמם בלי שום תוספת להיות כמו שהם מחוברים למקור, הרי שהדבר לא יתכן בשום אופן. את כל אותם הדברים שנמצאים פה עלינו לחבר אל מה שגבוה מהם, כדוגמת האותיות שאנחנו צריכים לתייג, היינו לעולם עליהם תג מלמעלה. אנחנו צריכים לצרף אליהם כתר, והתקר לעולם הלא לא מתוך הקומה בעצמה אלא מלמעלה. באתר הוא תמיד תוספת על האות, הוא אף פעם לא האות עצמה, הוא השלמת האות אבל כתוספת עליה מלמעלה, הוא אינו נחוץ כדי לקרוא את האות אבל הוא צריך לחבר אותה למקור.

כך הוא בכל דבר בעולם, כך הוא באדם עצמו, ובכיתו ובמלבושיו אשר מצטרפים לצורת אדם, האדם חייב לחבר את עצמו למעלה על ידי תורה ותפילה, על ידי קריאת שמע פעמיים ביום, את ביתו הוא חייב לחבר על ידי מזווה, ואת בגדיו על ידי ציצית, כך יכול האדם לצרף את עצמו למה שמלמעלה ממנו, כל מי שמעלה בדעתו שהאדם באשר הוא, עם מציאותו פה במקום שבו הוא נמצא, בתוך המציאות שלו פה יכולה להימצא אותה השלימות שהוא חייב להשלים את עצמו, וזאת הטעות הנוראה של דור הפלגה שרצו להפריד את הארץ מהשמיים, דור הפלגה אמרו שהארץ מספיקה לעצמה, השמים יהיו לו והארץ תהיה לנו, דור הפלגה הפקיע וביטל את החיבור שבין שמים לארץ.

"כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'" כשלא מבינים את הנקודה הזאת, שהחיבור לסני ולציצית מצרים, החיבור הזה שמקיים אותנו ורק מכוחו אנחנו ממשיכים לחיות, חייב להיות על ידי משה רבנו וכל מי שבא במקומו, ואין מציאות שיהיה ציבור שיאמר ויחליט שהוא נושא בתוך מציאות עצמו את אותו חיבור, אנחנו נמצאים במקום חושך ושחמה, במקום שבו החיבור שבין שמים וארץ יכול להיווצר ולפעול רק דרך משהו שנוסף על עצם מציאותו של הדבר, משהו שמצטרף אל הדבר ומתחבר אליו מבחוץ ואינו חלק מעצמו של דבר, כי כשזה חלק מעצמו של הדבר אז הוא כבר נכלל ב"הארץ נתן לבני אדם", במציאות שאנחנו חיים בה כאן היום, לכן הדבר הזה חייב לבוא כתוספת, בהתאמות מיוחדת, ובחיבור מיוחד שבו אנחנו חייבים לחבר את מציאותנו שלנו, שתהיה יפה ככל שתהיה, אבל אם המציאות הזו נשארת בלי חיבור למשהו שיש בו את צד התכלת שבציעית, המזווה שבצית, וקריאת שמע שבצורת אדם, בלי החיבור הזה הרי שניתק את עצמנו מהמקור.

ברמב"ם (פ"ל מהלכות שבת) נפסק כיצד היא קבלת שבת "מתעטף בציעית ויושב בכובד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך", ומקורו בגמרא (שבת כה' ע"ב) על רבי יהודה בן עילאי שהיה "מתעטף ויושב בסדינין המצויצין ודומה למלאך ה' צב-אות" והיינו בציעיות של כלאים, עם תכלת של צמר. כך, עם התכלת והלבן מקבלים שבת, ונקודת קבלת שבת זו נקודת החיבור שבין ימי החול והשבת, נקודת החיבור שבין העולם הזה והעולם הבא, את הדבר הזה עושים עם ציעית. כיון שמדיני קבלת שבת נאמרו גם בגדי שבת, צריך בגדים מיוחדים, אז יש בגד לקבלת שבת, ציעית היא בגד לקבלת שבת, עם המצוה הזו מקבלים את השבת, זאת המצוה המזכירה את החיבור שבין העולם הזה והעולם הבא, תכלית מעשה שמים וארץ זו השבת.

שורש המחלוקת להפריד חיבור שמים וארץ

כל מחלוקת אמיתית יסודה בדור הפלגה, באותה מחלוקת שבאה להפריד את השמים מהארץ, בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, מחלוקת פוגעת בזה ובאה להפריד אותם, וכשהמחלוקת מפרידה אותם זה החורבן, חז"ל מאריכים להביא במדרש את דברי קרח, כפי שאומר רש"י "ויקח קרח" שלקחם בדברים, וחז"ל מאריכים לתאר את סגנון הדיבור, כדאי לעיין במדרש בפרשתנו ולראות איך קרח בא והשפיע על בני אדם, צריך לזכור כי הדיבור בעצמו נברא לחבר את השמים ואת הארץ, כי הדיבור מדברים בגוף והוא פעולה פיזית, וכל עניינה הוא מערכת עליונה ופנימית, הדיבור הוא החיבור של נשמה וגוף, חיבור שבין שמים וארץ, כל דיבור אמיתי מחייב את זה וכל דיבור לא טוב, דיבור רע, הוא מצד עצמו מפריד את התוכן, מפריד את השמים מהארץ, לעומת דיבור אמיתי שכל עצמו בא רק כדי לחבר שמים וארץ. כל עצמו של הדיבור בא כדי לגלות בתוך המערכת הפיזית תכנים עליונים, על ידי פעולת הגוף שמגלה תכנים של רוח, זה ענינו של הדיבור.

כל דברינו לא באו אלא כדי לעורר לזכור. הפסוק אומר "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", את זה לא מקיימים בלילה כשהשמים מלאים כוכבים, ואז רואים מי ברא אלה על ידי שאו מרום עיניכם. ביום שמקיימים זאת בתכלת הדומה לים וים דומה לרקיע, יש מצב כזה להסתכל ולהיזכר, לזכור תמיד על ידי וראיתם אותו וזכרתם. הציצית צריכה להזכיר לנו תמיד שאנחנו באים ממקום הרבה יותר גבוה. המציאות הנמוכה הקטנה והעלובה שאנו חיים בתוכה זאת לא המציאות שלשמה נבראנו, לא למציאות הזו ברא אותנו כביכול בורא העולם, צריכים תמיד לזכור מאין באנו ולאן אנחנו הולכים.

יש לנו את כל המזכירים האלה שאנחנו לא שמים לב אליהם, לא לציצית, לא למזווה, לא לקריאת שמע, ולא לשאו מרום עיניכם. כל האמור כאן כלול בלאו של ולא יהיה כקרח וכעדתו, היינו לא להיות דומה לקרח ולכל תולדותיו, התולדות של כל מה שהוא עשה. צורת דברים מלגלת, כפי שמארין בזה המדרש, צורת דברים לעגנית שכל כולה ליצנות, זולות, ונמיכות, זו צורת דברים המורידה את אותו כח שניתן באדם מעיקרא לחבר את העליונים והתחתונים יחד.

ה' יעזרנו שנזכה להניצל מהצד הרע ולהתחבר לצד הטוב.

נחל אליהו

משה וקרח - קין והבל | 'אתם' המיתם | ויהיו המתים | זו מחלוקת קורח 'ועדתו' | לא שבט לוי בלבד | תפילה על דבר מסוים

וזה גם היה תיקון לנשמתו של קין.

הגלגולים של הבל

דברי האר"י הקדוש מאירים את מה שכותב **האור החיים הקדוש** על הפסוק **'ואם בריאה יבא ה' ופצתה האדמה את פיה'** וזה לשונו - יתבאר על דרך אמרם ז"ל שמאותו יום [שקין הרג את הבל] נסתם ונחתם פי הארץ, וכשהיא רוצה לומר שירה לפני ה' כדרך כל הנבראים שאומרים שירה לפני הבורא היא אומרת בכנפיה דכתיב מכנף הארץ זמירות שמענו, וכאן כשרצה משה להעניש את הרשעים האלו אמר ואם בריאה יבא ה', פירוש אותו בריאה שכבר ברא ה' שהיא פי הארץ להגיד שירה ועל ידי מעשה שקין רצח את הבל נסתם והיה כלא היה, עתה יחזור ה' לברוא אותה בריאה שיהיה לה פה ופצתה הארץ את פיה שהיה לה מקודם ובלעה אותם, ואולי כי זה יהיה לה תיקון למה שפצתה לבלוע איש צדיק עתה תפצה פיה לבלוע אויבי ה', ודבריו תואמים להפליא עם דברי האר"י הקדוש שקורח היה גלגולו ותיקונו של קין.

האר"י הקדוש בשער הגלגולים מגלה לנו שהתיקון על מה שקין הרג את הבל היה בכך שהבל נתגלגל במשה רבינו, וקין נתגלגל בשלשה דורות, הנפש של קין נתגלגלה באיש מצרי שמושה רבינו הכה, הרוח של קין נתגלגלה בקורח, והנשמה של קין נתגלגלה ביתרו, ומשה רבינו שהוא גלגול של הבל תיקן את המעשה של הבל, את המצרי במה ש'זיך את המצרי ויטמנהו בחול' בקורח התיקון היה **'ותפתח הארץ את פיה'** ואצל יתרו התיקון היה על ידי **'ויתן את ציפורו בתו למשה'**, **אומר האר"י הקדוש** שלשת התיקונים האלו מרומזים בפסוק **'כי שבעתיים יקם קין'** יק"ם כתוב חסר וי"ו ראשי תיבות יתרו קורח מצרי, שלקין תהיה תקומה ותיקון על ידי יתרו קורח והמצרי.

ומה שכתוב באור החיים שבליעת קורח זה מה שהחזיר לארץ את הכח לומר שירה, ביאור הדבר ששירה זה קידוש ה' וגילוי כבודו בעולם, והמופת הזה בעצמו של בליעת קורח עשה כזה קידוש ה' ואין לך שירה יותר גדולה מזו, ולכן הפה של האדמה שנסתם מלומר שירה כאן הוא אמר שירה בעצם מה שהוא פתח את פיו לבלוע את עדת קורח.

בפרשת שמות כתוב **'וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה' אומר הזוהר הקדוש** בלבת אש להשלים את השם, **וביאר בזה המקובל הגר"ש מאוסטרפולי**, שמושה זה אותיות משה שת הבל, שמושה נתגלגל לתקן את הבל ואת שת בני אדם הראשון, בשם משה יש ש"ן וה"א וחסר ב"ת ולמ"ד מהבל ותי"ו משת, וזה הפשט ב'**לבת'** אש להשלים את השם.

פרומער אפיקורס

יולונו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרון לאמר אתם המיתם את עם ה' - מה הפשט בזה? הם ראו בדיוק מה קרה, הם ראו שקורח חולק על משה ועל אהרון, למה הם באים בטענות? והפשט הוא שהם באו למשה ואהרון מתוך כאב ומרירות, הם ראו את העונש הנורא שה' נתן לעדת קורח והם אמרו למשה ואהרון אולי הייתם צריכים להיות קצת יותר סובלניים, ללכת קצת יותר בדרכי נועם, לא להיות כאלו קנאים, אם הייתם מתנהגים בצורה כזו עדת קורח לא היו נענשים בכזה עונש נורא, ולמרות שרק זה היתה התביעה עליהם מיד פרצה מגיפה שמתו בה ארבעה עשר אלף ושבע מאות איש, ובלי הקטורת לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט.

מקומות שלא נפגמים על ידי החטא

ואנחנו רואים שהתיקון של קורח ושל האיש מצרי היה על ידי הריגתם, אבל התיקון של יתרו היה על ידי שהוא לקח את בתו לאשה, ואפשר לבאר בזה על פי דברי **הנפש החיים** שכשאדם חוטא הוא פוגם בנפש רוח ונשמה, אבל יש איזו שהיא נקודה בנשמה גבוה מעל גבוה שהיא לא נפגמת וממנה מתעורר אחר כך התיקון שמחזיר אותו בתשובה, ודבריו מרומזים בפסוק בתהילים **'ה' העלית מן שאול נפשי'** הראשי תיבות של המילים **'העלית מן שאול נפשי'** מהסוף להתחלה זה אותיות נשמה, שהתיקון מהשאול זה על ידי הנשמה שהיא לא נפגמה וממנה מגיע התיקון גם לרוח ונשמה, ולכן הנפש רוח ונשמה של קין שנפגמו לגמרי היו צריכים תיקון על ידי הריגה, אבל הנשמה של קין שלא התלכלכה כל כך היה מספיק תיקון בדרך טובה על ידי שהוא נשא את בתו לאשה.

אתם יודעים מה זה ארבע עשרה אלף איש?? לפני עשרים שנה כשפרצה האינתיפאדה במשך למעלה משנה התפוצצו אוטובוסים ברחובות, מחבלים מתאבדים פוצצו את עצמם בבתי מלון ובמסעדות, במשך שנה וחצי נהרגו אלף חמש מאות איש, וההרגשה היתה שיש גזירה נוראה על כלל ישראל, ואילו כאן על משפט קצר שנאמר מתוך כאב אמיתי **'אתם המיתם את עם ה'** מתו ארבעה עשר אלף ושבע מאות, רואים מכאן כמה חמור הסתכלות מהסוג הזה על ההנהגה התקיפה של גדולי ישראל, החזון איש אמר שאותם אלו שאומרים שגדולי ישראל אשמים במה שנהרגו כל כך הרבה יהודים בשואה כי הם לא עודדו את כולם לעלות לארץ ישראל, אמר החזון איש: מי שאומר

עונשי קין

ואפשר להוסיף על דברי האר"י הקדוש - שלשת הגלגולים שקין התגלגל בהם קיבלו את אותו עונש שקין קיבל, אצל קין כתוב **'ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה'** ומידה כנגד מידה היה העונש של המצרי שכתוב אצלו **'ויטמנהו בחול'** וכך גם אצל קורח **'ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם'** שהתיקון אצל שניהם היה על מה שהאדמה פצתה את פיה במיתתו של הבל, וקין קיבל עוד עונש **'נע ונד תהיה בארץ'** וכך גם בני יתרו קיבלו עונש של גלות, בירמיה כתוב שבני יתרו חיו כמו נזירים מבלי לבנות להם בתים,

ככה 'הוא פרומער אפיקורס', להגיד על גדולי ישראל 'אתם המיתם את עם ה' מביא פורענות נוראה על כלל ישראל.

שרופי הכבשנים מאשימים

ואותם ציונים ארורים שתוך כדי המלחמה חיבלו בפעולות ההצלה, אחד מהם התבטא ואמר שוה לי פרה אחת בעין חרון מרכבת מלאה של זקנים מפולין, ר' מיכאל דוב ויסמנדל ועוד עסקנים רצו לעשות עיסקה עם הגרמנים ולהציל מליון וחצי יהודים מהונגריה והציונים חיבלו בידיים בהסכמים האלו, אפשר לקרוא את הדברים בספר 'שרופי הכבשנים מאשימים', אותם ציונים רשעים כדי לנקות את עצמם מהרציחות שנגרמו על ידם הם האשימו את גדולי ישראל.

מנין המתים במגיפה

ויהיו המתים במגיפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קורח - המשיך חכמה עושה חשבון שהמתים היו סך הכל מאה פעמים קמז' כנגד שנותיו של יעקב, ואפשר לבאר עוד רמז במנין המתים - רש"י מביא שהם הוציאו לעז על הקטורת ועל משה ועל אהרון, המילה 'לעז' כשמכפילים את האותיות זה בזה ל' כפול ע' זה אלפיים מאה, כפול ז' זה ארבעה עשר אלף ושבע מאות.

מחלוקת קורח ועדתו

במשנה באבות כתוב 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, מחלוקת שהיא לשם שמים הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זה קורח ועדתו' ולכאורה אם במחלוקת לשם שמים כתוב הלל ושמאי היה צריך להיות כתוב במחלוקת שלא לשם שמים קורח ומשה, והתשובה פשוטה אצל שמאי והלל גם שמאי נחלק על הלל וגם הלל נחלק על שמאי, אבל קורח ועדתו רק הם חלקו על משה ומשה לא חלק עליהם, והעולם מבאר בדרך צחות 'מחלוקת קורח ועדתו' בתוך עדת קורח עצמה היה מחלוקת, 'לתאווה יבקש נפרד' מה שהדביק אותם היה השנאה למשה אבל בתוך זה כל אחד דאג לעצמו והם רבו בינם לבין עצמם.

למה היה קורח גם מבלועים וגם מהשרופים

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם גו', ואש יצאה מאת ה' ותבלע את החמישיים ומאתים איש מקריבי הקטורת - הגמרא בסנהדרין דף קי' מביאה מחלוקת, שיטת ר' יוחנן שקורח לא היה לא מן הבלועים ולא מן השרופים, ומבאר רש"י שהוא מת במגיפה, במתניתא תנא שקורח היה גם מהבלועים וגם מהשרופים, ומבאר רש"י שנסרפה נשמתו וגופו קיים ואחר כך נתגלגל עד מקום הבלועים ונבלע, והטעם של המאן דאמר שקורח היה גם מהבלועים וגם מהשרופים הוא פשוט - הבלועים היו אלו שעיקר המטרה שלהם היתה לחלוק על משה, והשרופים היו מקריבי הקטורת, וקורח היה לו את שתי המעלות... הוא גם חלק על משה ואהרון והוא גם הקריב קטורת, ולכן הוא גם נשרף וגם נבלע.

שבט לוי לגיונו של מלך

הצורה שנכתב בתורה מתנות כהונה ולויה היא שכלל ישראל נותנים את זה לקב"ה והוא נותן את זה לכהנים וללויים שהם חיל ה', כי האוכל שיש בצבא הוא על חשבון בית המלוכה, ידועים ומפורסמים דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי

העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה' שנאמר ברכ' ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך' והרמב"ם ממשיך 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותנו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' כו' הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים' זהו הסוד של קיום האברכים עמלי התורה היום, אבל יש תנאי שכתוב ברמב"ם שצריך 'להיבדל' לא להיות שייך לכל עניני העולם, אם יש לך פלאפון על רטט זה לא נחשב להיבדל.

מידתו של רשב"י וחבריו

והבריסקער רב בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה כותב על דברי הרמב"ם האלו וזה לשונו 'וכמדומני שראיתי בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם אלו מפני שזו היא מידתו של ר' שמעון בן יוחאי וחבריו, למדנו מזה דאע"ג דאיפסיקא הילכתא כו' ישמעאל דהנהג בהם מנהג דרך ארץ, מכל מקום גם זו המידה של רש"י וחבריו מדה היא, ואם בא איש מכל באי עולם להתנהג במידה זו אינו צריך לשום דבר בעולם הזה כי ה' יזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו בלי שום השתדלות מצידו כלל, עד כאן לשונו.

והיינו שבגמרא בברכות לה: אמרו - ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפניך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, ר' שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה כו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישיראל עושים רצונו של מקום מלאכתך נעשית על ידי אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם גו' ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום מלאכתך נעשית על ידי עצמן שנאמר ואספת דגנך כו', אמר אביי הרבה עשו כו' ישמעאל ועלתה בידם כרשב"י ולא עלתה בידם, ומחדש הבריסקער רב שהפשט הוא שהרבה לא יכולים לעשות כרשב"י אבל יחידים שרוצים לעשות כרשב"י ע' ה' יזכה לו בלי שום השתדלות.

כהני ה' תקראו משרתי אלוקיני יאמר לכם

ורצינו להוסיף בזה - לא רק המקור של דברי הרמב"ם הם מהגמרא הזאת אלא גם ההגדרה של הרמב"ם שמי שעושה כן נהיה כמו שבט לוי שעומד לפני ה' לשרתו זה גם נלמד מהגמרא, שהגמרא מביאה את הפסוק בישעיה [סא ה] 'ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם' והפסוק שאחרי זה הוא 'ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלוקיני יאמר לכם חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו' בפסוק הזה כתוב מפורש שמי שעושה כן נהיה כהן, נעשה משרת ה', משרת ה' הוא אוכל שותה ומתפרנס על חשבון המלך, והאבן עזרא שם כותב 'ויהיו הגוים כנגד כל ישראל וישראל כנגד בני אהרון, על כן חיל גוים תאכלו כנגד המעשר', וכך גם כותב הרד"ק 'ואתם לא תהיו צריכים לעבוד עבודתכם כי בני נכר יעשו אותם ותהיו פנויים לעבוד את ה', כמו הכהנים שהיו מוכנים ומזומנים לעבודת בית המקדש, כן תהיו פנויים מעסקי העולם ותתעסקו בתורת אלוקים ודברי חכמה לדעת את ה'.

וזה הפשט בפסוק ביתרו 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' שקודם חטא העגל היו כל כלל ישראל בדרגה הזאת של משרתי ה', כולם היו כמו שבט לוי ממלכת כהנים, וכך גם יהיה לעתיד לבוא במהרה בימינו.

למה הרב שך לא הרשה לאברך לחזור לכולל לחצי יום?

מסופר על אברך כולל שבמהלך החיים יצא לעבוד לפרנסתו במשך כל היום הוא עבד ובערב היה קובע עיתים לתורה, יום אחד הוא הגיע להרב שך צ"ל ואמר לו שחשקה נפשו בתורה והוא רוצה לצמצם את שעות העבודה שלו רק לבוקר ובמשך שאר היום ללמוד בכולל, הרב שך חקר אותו על מצבו הכלכלי

למה מחצית השקל נקרא 'תרומת ה'

לפני עשרות שנים ביארנו דבר נחמד - מחצית השקל נקרא בתורה 'תרומת ה' ולמה? התרומה היחידה שמצאנו לה שיעור מן התורה זה תרומת מעשר שעליה כתוב **'מעשר מן המעשר'**, ובפרשת ערכין לשון התורה הוא **'בערכך נפשות'** וכיוצא בזה יש לשון במחצית השקל **'לכפר על נפשותיכם'**, שיעור ערכין מבין כ' הוא חמישים שקל כסף והשיעור של מחצית השקל הוא בדיוק אחד ממאה משיעור ערכין, ומכיון שמחצית השקל זה אחד ממאה משיעור אחד לכן התורה קוראת לו **'תרומת ה'** כמו תרומת מעשר שזה אחד ממאה,

ראיות לצדדי החקירה

ושאל אותי חכם אחד מנין לי שיסוד חיוב תרומת מעשר הוא על כל הכרי אולי החיוב מתחיל רק משעת הפרשת מעשר ראשון, ואמרתי לו שהחקירה הזו היא שני גירסאות ברש"י ביומא דף כד. - הגמרא שם מסתפקת תרומת הדשן בכמה מתרומת מעשר ילפינן לה או מתרומת מדין ילפינן לה, ופירש"י שאם מתרומת מדין ילפינן לה זה אחד מחמש מאות ואם מתרומת מעשר ילפינן לה זה אחד מעשרה ויש גירסאות ברש"י שזה אחד ממאה, והנידון הוא האם תרומת מעשר זה הפרשה של הכרי או הפרשה של המעשר.

ויש ראייה חזקה ששורש החיוב הוא על הכרי ולא על המעשר, כל האיסורים שבתורה בטלים ברוב [מן התורה] אבל תרומה עולה באחד ומאה וילפינן לה מקרא **'את מקדשו ממנו'** הוא מקדש ואוסר ממנו כפי השיעור שממנו הוא בא, ומכיון שתרומת מעשר באה מאחד ממאה היא מקדשת ואוסרת עד שיש מאה כנגדה, ולכאורה זה מקור מפורש שתרומת מעשר זה אחד ממאה ולא אחד מעשרה.

במנחת אברהם להגר' אברהם נח גרבוז מביא ראייה ממנחות עז' שהגמרא לומדת שתרומת לחמי תודה זה אחד מעשרה מתרומת מעשר, ומפורש שיסוד חיוב תרומת מעשר הוא אחד מעשרה.

וצריך לומר דתרווייהו איתנהו - אמנם שורש החיוב מתחיל בשעת הכרי אך מכיון שבפועל אי אפשר להפריש לפני שיש על זה שם מעשר זה נחשב שהחיוב חל בתורת אחד מעשרה רמז לזמן חיוב הטיפול בבכור

בכורות נו: עד כמה הבעלים חייבים לטפל בבכור לפני שהם מביאים אותו לכהן, בבהמה גסה חמישים יום, בבהמה דקה שלושים יום, וזה מרומז בפסוק **יכל פטר רחם גו' ילך יהיה** ל"ך זה גימטריא חמישים, יהי"ה גימטריא שלושים.

הנהגת ה' שימלא שאלת המבקש אם טובה אם רעה

גם עתה יתייצבו וראו את הדבר הגדול הזה אשר ה' עושה לכם היום, הלא קציר חיטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך, מה היה הענין במופת הזה? מבאר המצודות אם תאמרו אם לשאול מלך זה דבר גרוע למה הקב"ה הסכים על ידינו, יתייצבו וראו שהרי בזמן קציר חיטים גשם זה סימן קללה, ובכל אופן אם אני יבקש מהקב"ה הוא יסכים על ידי, **'כי כן הנהגת ה' שימלא שאלת המבקש אם טובה אם רעה'** ולכן דעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך, לתפילה ובקשה יש כח לקבל את המבוקש גם אם זה רע בעיני ה'.

וצריך בזה זהירות גדולה אם זה בעניני שידוכים, בעניני ישיבות, לא לבקש מהקב"ה על דבר מסויים, אי אפשר לדעת אם זה באמת טוב בשבילך, רק הקב"ה יודע מה טוב בשבילך, תתפלל שהקב"ה יתן לך את השידוך שטוב לך בנקל ובשמחה, לא לבקש על על שידוך או ישיבה מסוימת.

והבין שאם הוא התנהג בצורה כזו יהיו לו דקדוקי עניות ואמר לו שבינתיים לא כדאי לו, אחרי כמה ימים אמר לו הרב שך אני רואה שאתה ברוגז עלי... בטח יש לך טענות איך יכול להיות שבישיבה יושבים מאות ואלפי אברכים ועוסקים בתורה מתוך דחק וקשיי הפרנסה, ואותם אני מעודד להמשיך וללמוד יומם ולילה, ואתה מבקש ללמוד חצי יום ואני לא מרשה לך, אמר לו הרב שך: תדע לך, יש את הצינוור של שבט לוי, הם עדיין לא יצאו מהצינוור הזה ויש להם פרנסה מהקב"ה, אבל אתה יצאת מהצינוור הזה ואתה רוצה להמשיך לעבוד חצי יום, אני לא יכול לקחת אחריות שיהיה לך פרנסה, אבל אברכי הכוללים הם שבט לוי, הם סמוכים על שולחנו של מקום, הם חיל ה' כמו שכתוב ברמב"ם

פרנסה משמים

היה אברך בשויץ שנולדו לו ילדים בזה אחר זה והוא היה יושב אהל עמל בתורה במסירות נפש, והיו עליו הרבה לחצים מבני המשפחה ומהסביבה שיצא לעבוד, וכשנולד לו הילד השלש עשרה הוא קיבל זימון מבית המשפט, והוא היה שקוע בלימוד ולא שם לב מה כתוב במכתב, וכך בעוד כמה מכתבים עד שהוא קיבל אזהרה שאם הוא לא מגיע זה בזיון בית המשפט והוא יכול לשבת על זה במאסר כמה שנים, הוא הגיע לבית המשפט והתגלה לו שהיה בעיירה שלו גוי ערירי שהיתה לו וילה גדולה עם חצר ענקית, והוא היה חשוך בנים שמאד מאד אהב ילדים, והוא כתב בצוואתו שהוא מוריש את כל נכסיו למשפחה הכי ברוכת ילדים שיש אצלו בעיירה, והיה באותה עיירה עוד משפחה עם שתיים עשרה ילדים ושבויעיים לפני הצואה של אותו גוי נולד לאותו אברך הילד השלש עשרה, זוהי הפרנסה שמגיעה ישירות מהקב"ה לחיל ה' ונחלתו.

ולא שבט לוי בלבד

ואכלתם אותו בכל מקום אתם ובינתכם כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד - חוץ משבט לוי שעסקו בתורה היו עוד שני שבטים שהיו עוסקים בתורה, שבט יהודה שכתוב עליו **'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו'**, וכן שבט יששכר כתוב בדברי הימים **'ומבני יששכר יודע בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים לכל אחיהם'**, וזה מרומז כאן בפסוק **'כי שכר הוא לכם'** כ"י זה גימטריא יהודה, וכ"י שכר זה אותיות ישכר, לרמז שגם שני השבטים האלו זוכים להיות כמו שבט לוי כדברי הרמב"ם.

גדר המחייב של תרומת מעשר

הסדר של הפרשת תרומת מעשר הוא שקודם הבעלים מפריש מעשר ראשון ללוי, והלוי מפריש מעשר מן המעשר לכהן, ויש לחקור האם יסוד החיוב של תרומת מעשר מתחיל רק משעה שחל עליו שם מעשר, או שביסודו זה חיוב על כל הכרי אלא שהדרך להחיל את השם תרומת מעשר זה על ידי שקודם מפרישים מעשר ראשון.

ולכאורה בחקירה הזו נחלקו הרמב"ם והר"ש - בפסוק כתוב **'מלאתך ודמעך לא תאחר'** שיש איסור לשנות את סדר התרומות, ומה הדין מי שעבר והפריש תרומת מעשר לפני שהפריש מעשר ראשון האם בדיעבד חלה ההפרשה או לא, המנחת חינוך מדייק מהרמב"ם שבדיעבד חלה ההפרשה, ובר"ש כתוב מפורש שזה לא חל, כי הר"ש סבר שיסוד החיוב מתחיל רק משעה שהפרישו את המעשר ראשון ואילו הרמב"ם סבר שביסודו זה חיוב על הכרי.

פרשת קרח

קרח - מחלוקת שלא לשם שמים

תמצית: מה השייכות של טענת "כל העדה כולם קדושים" לטענה על ציצית ומזוזה, מדוע קורח הוא הדוגמא למחלוקת שלא לשם שמים, מדוע קורח נבלע באדמה - דברי רבינו בחיי דקורח הוא המשך דור ההפלגה ואנשי סדום - דברי חז"ל דקורח חלק על השם "שלום" - ביאור עפ"י המהר"ל דשלום הוא שמו של הקב"ה משום ששלום מגיע ממנו בלבד, דוגמא מאיש ואשה - השייכות של דור הפלגה ואנשי סדום ששניהם נקטו שהעולם עומד בפני עצמו ואינו זקוק לחיבור לעליונים - כך היתה בחינת קורח שאומר "כי כל העדה כולם קדושים" שהקדושה היא כאן מיניה וביה - כל טענות קורח אחת היא, דבר שהוא שלם בפני עצמו אינו זקוק לעליונים - מחלוקת שאינה לשם שמים פירוש שאין את בורא העולם לחבר ההפכים, זהו קורח ועניינו - מחלוקת ראשונה היא הרקיע ביום השני, דברי רבינו בחיי שהמים התחתונים היו בוכים ולכן זכו לתיקון - תכלית העולם הוא להביא לחיבור התחתונים לעליונים, וזהו האדם שיש בו עליונים ותחתונים - מי שטועה לומר שהתחתונים שלמים מוריד הנשמה למקום הגוף ועל כן קורח נבלע באדמה

שמים, כשם שההלל ושמאי היא דוגמא למחלוקת לשם שמים. וצ"ע מדוע נתייחד קורח במחלוקתו מכל שאר העומדים כנגד משה ארבעים שנה במדבר, כגון המתאוננים והמרגלים וכו' שדבר זה נחשב למחלוקת שאינה לשם שמים יותר מכולם.

וענין נוסף צ"ב בפקשה, מה שמצינו שקרח נענש בעונש שלא היה כדוגמתו בעולם - בריאה חדשה שהאדמה פצתה פיה ובלעתו, וצריך להבין מדוע דווקא על קרח בא עונש כזה, ומהי המידה כנגד מידה הטמונה כאן.

ב.

קורח נלחם כנגד שם "שלום" של הקב"ה שמחבר ב' הפכים

ולבאר הדברים נקדים דברי רבינו בחיי בפרשה (טז, כט) שכתב שקורח היה המשך של דור ההפלגה ואנשי סדום וז"ל: "אבל יש לשאול ולתמוה תימה גדול בענין פרשה זאת על שני דברים, האחד, משה שהיה רועה נאמן שהתפלל על ישראל כמה פעמים על כמה עבירות שעשו, כענין מעשה העגל וחטא המרגלים וזולתם, איך לא התפלל עליהם בכאן ואיך לא היה מחזירן למוטב וכו' ועוד אם חטאו ומרדו בה' ובמשה עבדו והם המסבבים לעצמן כל העונש הזה מה חטאו הקטנים המוטלים בעריסה שהיו בכלל העונש הזה, כענין שכתוב ונשיהם ובניהם וטפם, והטף מתי חטאו, וה' צדיק לא יעשה עולה, ואמנם אם בקשנו להלום פרשה זו בדרך הפשט יקשה עלינו כל זאת, אבל אי אפשר להולמה כי אם בדרך הקבלה הנאמנה. והנני רומז רמזים, שמענה ואתה דע לך. תמצא בדור הפלגה הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם וכו' ותמצא באנשי סדום, ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית, וביאר הכתוב כי אנשי העיר והמגדל הם אנשי סדום, ואמר עליהם ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים, ותמצא באנשי סדום, ואנשי העיר, ובפרשה זו בעדת קרח ויקומו לפני משה, והיה ראוי לומר על משה, אבל רמז כי היו לפני משה ומפני זה קראם אנשי שם, ותירגם אונקלוס ויקח ואתפליג, רמז על דור הפלגה,

א.

מה השייכות בין טענת "כל העדה כולם קדושים" לטענות של טלית שכולה תכלת ובית מלא ספרים

במחלוקת קורח ועדתו על משה ואהרן נתפרשה בתורה הטענה של קורח: "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'", פירוש שטען על התנשאות משה ואהרן מעל יתר העדה.

אמנם רש"י מביא טענה אחרת, וז"ל (פרק טז פסוק א): "מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות וכו' והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה".

ובחז"ל (במד"ד יח ג) מובאת טענה נוספת שטען קרח: "בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה, אמר לו חייב במזוזה, א"ל כל התורה כולה רע"ה פרשיות אינה פוטרת את הבית, פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית, אמר לו דברים אלו לא נצטוית עליהן ומלבך אתה בודאן".

וברור דאין כאן שתי טענות נפרדות שאינם קשורות זו בזו, אלא שורש אחד להם, וצריך ביאור מה השייכות בין הטענה הכתובה בתורה לטענות המובאות בחז"ל.

בטעם שקורח הוא הדוגמא הברורה למחלוקת שאינה לשם שמים יותר משאר העומדים כנגד משה במדבר ובמה שנענש בבליעת האדמה

עוד צ"ב, דהנה במשנה באבות (ה, יז) איתא: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו".

ומבואר שקורח הוא הדוגמא הברורה ביותר למחלוקת שאינה לשם

שהוא עושה מן אותה שעה עד היום אני אעשה בשעה קלה, אמר לה אם קלה היא בעיניך קשה היא לפניו כקריעת ים סוף דכתיב אלקים מושיב יחידים ביתה וגו', הניחה רבי יוסי והלך לו, הלכה לה, מה עשתה נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידתן שורות שורות ואמרה ישא פלוני לפלונית ופלונית תשא פלוני זיווגה אותן בלילה אחת, בצפרא אתו לגבה דין עיניה שמיטי דין רישיה פציעי דין רגליה תבירא דין, אמר לית אנא בעי להדא והדא אמרה לית אנא בעי לדין, שלחה והביאה את רבי יוסי אמרה ליה מעידה אני שאלקיכם אמת ותורתו אמת שכל מה שאמרת יפה אמרת". ומבואר בדברי המדרש, שחיבור בין ב' הפכים זהו השם שלום השייך רק לבורא העולם, ולכן שלום הוא שם בעצם, שאין האדם יכול להשתמש במידה זו.

קורח היה המשך דור ההפלגה ואנשי סדום שטענו שכל אדם עומד בזכות עצמו ואינו זקוק להתחבר לכח שלמעלה ממנו

ולפי זה יש מקום להבין את השייכות של קורח לדור הפלגה ואנשי סדום, והוא דדור הפלגה עניינם היה שבנו מגדל וראשו בשמים, שתפסו שיש בכוחם להיפרד מהעליונים ולעמוד לעצמם ואף לעשות מלחמה כלפי מעלה, שהם עומדים בזכות עצמם בלבד.

ואנשי סדום, כפי שביאר מו"ר, עניינם שתפסו שכל אדם צריך לעמוד בזכות עצמו בלא שום סיוע מבחוץ, כך שכל העולם היא מידת דין גמורה, ולכן כל מי שעשה חסד או צדקה, או כל מי שהיה זקוק לחסד או צדקה מאחרים נענש, שזה פגם בתפיסת האדם שלהם שכל אדם עומד בזכות עצמו בלבד.

ובאמת ב' טענות אלו משורש אחד הם, שטעו לומר שהאדם עומד לעצמו ואינו זקוק לחיבור לכח שלמעלה ממנו.

וזהו עניינו של קורח גם כן, שכפי שמבואר בחז"ל קורח חלק על המידה של שלום, פירוש דקרח חלק על המידה השייכת רק לקב"ה וטען שגם בלי כח מלמעלה אפשר להגיע לשלמות מצד העולם, שהעולם מצד עצמו מניח וביה יכול להגיע לשלמות שעומד בזכות עצמו.

וזאת הטענה שאמר קורח "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא" פירוש שקרח טען שעם ישראל אינו זקוק למשה ואהרן שהם המחברים את העדה ללמעלה, דגם בלי חיבור זה כל העדה כולם קדושים, הקדושה כבר עומדת ונמצאת עם ישראל מניח וביה ואין הם זקוקים לחיבור ללמעלה בכדי לזכות בקדושה.

קרח הבין שאחרי מתן תורה כבר יש ביד ישראל את כל מה שהם צריכים לקבל, וכבר אינם זקוקים לחיבור לעליונים. וממילא זהו הביאור בדברי רבינו בחיי שקורח הוא המשך ושלב השלישי אחרי דור הפלגה ואנשי סדום.

ג.

כל טענות קורח שייכות לענין אחד של מדוע תתנשא שתכלית הציצית היא החיבור לתכלית של אין סוף ותכלית המזוזה להפריד הרשות היחיד שעולה עד לרקיע

ועל פי מבוארים טענות קרח, והוא דענין חוט תכלית בציצית הוא לחבר את האדם לקונו וכדדרשו חז"ל (מנחות מג: ועוד): "תניא היה ר' מאיר אומר מה

והזכיר בכאן בענשם העיני האנשים ההם תנקר, כמי שמפחיד חבירו במכה שכבר באה לו, ומשל למה הדבר דומה, לאב רחמן שהיה לו בן כסיל ואינו נוהג כשורה, בתחילה גער בו, שניה מכהו ומיסרו, שלישית מתיאש ממנו ומשלחו ביד פשעו, כן דור הפלגה שכתוב בהם וזה החלם לעשות, מה עשה, הפיצם, ואנשי סדום הכם בסנורים, ועדת קרח נאבדו מן העולם כי היו ראויין שיעקרו מן העולם, והנה כוונת ה' יתברך שהוא עושה חסד לאלפים היתה בטילה בהם".

ועל אף שדברים אלו עמוקים כפי שכתב, מ"מ ננסה קצת לבאר את השייכות שיש בין קורח לדור הפלגה ואנשי סדום.

הנה בזהר בתחילת הפרשה כתוב: "קרח, אזיל במחלוקת, מאי מחלוקת, פלוגתא, פלוגתא דלעילא ותתא, ומאן דבעי לאפלגא תקונא דעלמא, יתאביד מכלהו עלמין, מחלוקת, פלוגתא דשלום, ומאן דפליג על שלום, פליג על שמא קדישא, בגין דשמא קדישא שלום אקרי, תא חזי, לית עלמא קאים אלא על שלום, כד ברא קודשא בריך הוא עלמא, לא יכיל לאתקיימא, עד דאתא ושרא עלייהו שלום, ומאי הוא שבת, דאיהו שלמא דעלאי ותתאי, וכדין אתקיים עלמא, ומאן דפליג עליה, יתאביד מעלמא". פירוש הדברים, דמחלוקת קרח היתה נגד השם "שלום" של הקב"ה, והשם שלום הוא המקיים את העולם.

ובביאור הענין הביא מו"ר זצ"ל את דברי המהר"ל (ריש נתיב השלום) שביאר את דברי הגמ' במסכת שבת (י): "אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ, משום שנאמר ויקרא לו ה' שלום, אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתיב האל הנאמן וכו', התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא, הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום". ומבואר בזה בזה, דשלום הוא שם ונאמן הוא כינוי.

והקשה המהר"ל מדוע שלום נחשב לשם יותר משאר הכינויים כנאמן ורחמן ואמת שהוא חותמו של הקב"ה, ותיריך, וז"ל בסוף דבריו: "ולכך בשם הזה אשר שמו שלום הוא ית' נבדל מן הנמצאים כי כל הנמצאים אין שלום בהם והם צריכים אל השלום חוץ מן הש"י אשר מאתו השלום אל הכל, ומאחר שבענין זה הוא נבדל מהכל לכך ראוי שיהיה שמו שלום כי זה ענין השם מורה על דבר מיוחד שנבדל בו מאחר", פירוש דשלום הוא מיוחד להשם יתברך שרק ה' יכול לעשות שלום, משא"כ שאר כינויים הם מידות שגם האדם יש בכוחו לעשות, אבל שלום הוא מידה שרק הקב"ה יכול להחיל, לפי שרק הוא יכול לחבר שני דברים הפכיים.

ועפ"ז ביאר ג"כ המשנה באבות הנ"ל: "לכך אי אפשר שיהיו הפכים בעולם שהוא אחד, אמנם מה שיש קיום לאש ולמים אף שהם הפכים זהו מה שאמר אחריו וכו' כי הוא יתעלה ויתברך הוא המאחד שני הפכים". וכן מצינו (סוטה יז) איש ואישה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלת, וביאר המהר"ל (גו"א בראשית ב יח): "ויש בזה דבר נעלם עוד, כי הזכר והנקיבה הם שני הפכים זה זכר וזאת נקיבה, אם זכה מתחברים בכח אחד לגמרי, כי כל שני הפכים מתאחדים בכח אחד כאשר הם זוכים, כלומר שהשם יתברך שעושה שלום בין הפכים - מקשר ומחבר אותם, אבל כאשר אינם זוכים, אז לפי שהם הפכים גורם שהיא כנגדו".

ועוד אמרו במדרש תנחומא (תשא פ"ה): "מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לשה ימים, שנאמר כי ששת ימים עשה ה', אמרה לו ומן אותו שעה מה עושה בכל יום, אמר לה מזווג זיווגים ומעשיר לזה ומוריש לזה, אמרה לו ואף אני יכולה לעשות כן, כמה עבדים ושפחות יש לי אני מזווגן בלילה זו, מה

מפני שהיתה מחלוקת שלו לגמרי שלא לשם שמים שלא היה לו קיום כלל כמו שתראה שפצתה האדמה את פיה ובלעה אותם חיים, ודבר זה שהוא בליעה לגמרי ראוי למחלוקת שהיא שלא לשם שמים לגמרי, ולא ביאר יותר, ועיין בהערות אאמו"ר שכוונתו לכך שבליעה היא העדר גמור.

ונראה דיש להוסיף ע"ז עוד, דהמחלוקת הראשונה בבריאה היא החלוקה של מים העליונים והמים התחתונים ביום השני לבריאה, כפי שאמרו חז"ל (ב"ר ד, ו): "למה אין כתיב בשני כי טוב וכו' רבי חנינא אומר שבו נבראת מחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים, א"ר טביומי אם מחלוקת שהיא לתקונו של עולם ולישבוו אין בה כי טוב מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה". פירוש דביום השני נתגלה שיש חלוקה בעצם בריאה, והבריאה אינה מתגלית כדבר אחד.

והביא רבינו בחיי מדרש ע"ז, וז"ל (ויקרא ב, ג): "וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב מבכי נהרות חבש. אמר רבי אבא בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו או לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה, אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם וכו', ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים".

ומבואר מזה דהמחלוקת המביאה לתיקון בסוף היא שהמים התחתונים בוכים ומשתוקקים לחזור לעליונים, וצורת המחלוקת שבשרשי הבריאה היא שהתחתונים מבינים את חסרונם שהם נצרכים לחיבור לעליונים.

ודבר זה הוא בדוגמת האדם שיש גם בו החלוקה, שהנשמה באה מהעליונים, והגוף מהתחתונים, ויש כאן מחלוקת, אלא שיש תשוקה לאדם להעלות את גופו מהתחתונים לעליונים, מים בוכים, וזהו עבודת האדם כל ימי חייו להביא לעלוי של התחתונים. ועיין עוד בזה בשיח יצחק לריא"ח בסוף הליקוטים (עמ' תלג) שהאריך בענין.

קרח שעמד כנגד מים בוכים במחלוקת שלא לשם שמים ולכן עונשו שנשמתו ירדה למקום הגוף שאול תחתית

אבל קורח כפר בכל זה והבין שהתחתונים יש להם מיניה וביה את כל צרכם, פירוש שהוא עמד כנגד "מים בוכים" של הבריאה, לתשוקה להגיע לעליונים, שהבין שגופו יש בו כבר מיניה וביה את כל הקדושה - כי כל העדה כולם קדושים, וממילא קורח היה המחלוקת שהיא להפך של מים בוכים, מחלוקת שלא לשם שמים.

והראוני שאלו דברי תיקוני זהר מפורשים (יט): "עלה אתמר ויהי מבדיל בין מים למים. והאי איהו מחלוקת שהיא לשם שמים, דאיהו סופה להתקיים, ולעאלא שלם ויחודא בתרווייהו, ולא מחלוקת דפרודא, כגון מחלוקת קרח ועדתו באהרן, ומחלוקת האי דאיהו לשם שמים, בגין דמים תתאין אינון בוכין ואמרין אנן בעיין למהוי קדם מלכא עלת העלות, ובען לסלקא לעילא, רקיע אפריש בינייהו".

וממילא עונשו הוא שאע"פ שדרך כל אדם שנשמתו חוזרת למחצבה בעליונים וגופו נבלע באדמה, קורח שהבין שגופו ונשמתו אחד הם, אצלו העונש היה שגופו עם נשמתו ירדו לתחתונים, ירד חי לשאול תחתיה. נשמתו ירדה למקום הגוף, כאשר עיקר עבודתו היא להעלות את הגוף למקום הנשמה.

נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, ומבואר שע"י התכלת אדם מתחבר אל כסא הכבוד.

והיינו שצבע לבן הוא שורש כל הצבעים כולם, דכל הצבעים יחד הופכים ללבן, ותכלת הוא הצבע של אין סוף, ועל כן הרקיע הוא בצבע זה, וכמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת שלח: "גם הגוון תכלית המראות, כי ברחוקם יראו כולם כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת", תכלת לשון תכלית שזהו הצבע של האין סוף שמעבר לגבולות העולם. ובציצית יש את ההתחלה של חוט הלבן, וחוט התכלת הוא הסוף. "דע מאין באתה" דרך חוט הלבן, "ולאן אתה הולך" דרך חוט התכלת, "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" דרך "וזכרתם את כל מצוותי".

אבל קרח טען דבגד שהוא כולו תכלת אינו צריך את החוט תכלת המחבר את הבגד לתכלית, הבגד עצמו יש בתוכו מניה וביה את כל מה שהחוט צריך להביא לו.

וכן הענין במזוזה, עיין ברמב"ן סוף פרשת בא שכתב דכשאדם קובע במזוזה בפתחו הרי הוא מאמין ביציאת מצרים, והקשה הגרי"ז דהרי במזוזה לא נכללה פרשת ציצית, והיכן מוזכרת יציאת מצרים במזוזה.

ותירץ מו"ר דענין המזוזה הוא הפרדת רשויות, דע"י המזוזה הבית פורש מרה"ו ונהפך להיות רשות בפנ"ע המחוברת לעליונים, דרה"ר מגיעה עד י' טפחים אבל רה"י עולה עד לרקיע.

ודבר זה נתחדש ביצ"מ כשנצטוו ישראל להניח דם על שתי המזוזות והמשקוף, כאן היה גילוי שרה"י של ישראל היא רשות נבדלת השייכת למקום אחר ועולה על לרקיע ואינה שייכת לרה"ר של מצרים. על כן כל הקובע מזוזה בפתחו הוא זוכר ומזכיר את יציאת מצרים. נמצא שהמזוזה היא המחברת והמקשרת את הבית לעליונים, קרח טען שבית מלא ספרים יש בתוכו את כל הקדושה הנצרכת ואינו זקוק לחיבור למעלה בכדי להתקדש. נמצא שכל טענות קרח אחת היא "כי כל העדה כולם קדושים" פירושו שיש בכח העולם להגיע לשלמות מצד עצמו ואינו זקוק לעליונים להחיל השלום עליו ח"ו, וע"כ קרח חלק על השם שלום שעניינו הוא שלום הוא דבר שרק בורא העולם יכול להחיל, ובזה שקרח אומר שהעולם מצד עצמו יכול להגיע לזה הוא מפקיע את מהות השם.

וזהו הראיות שהביא קורח לשיטתו, ציצית שכולה תכלת עומדת בפני עצמה ואינה זקוקה לחוט של תכלת לחברו לעליונים, בית שיש בו ספרים עומד בפני עצמו ואינו זקוק למזוזה לחברו לעליונים.

ד.

מחלוקת לשם שמים היינו שהתחתונים הם מים בוכים המשתוקקים לעליונים

ולפי זה יתבאר מדוע קורח הוא הדוגמא של מחלוקת שאינה לשם שמים, שענין מחלוקת לשם שמים הוא מחלוקת שיש בה חיבור לשם שמים המחבר את ההפכים, קורח שעומד בפני עצמו ואינו חפץ להתחבר לעליונים הרי הוא מחלוקת בלי העליונים המחברים את ההפכים, וממילא זהו הדוגמא הגדולה ביותר למחלוקת שלא לשם שמים שאין לה קיום.

ואלו באמת דברי המהר"ל הנ"ל על המשנה באבות ששני הפכים כל קיומם הוא ע"י השם יתברך, אבל דבר שאינו לשם שמים, פירוש שאין לו שום חיבור לעליונים אין לו קיום. והוסיף המהר"ל שם: "מחלוקת קרח ועדתו

לא במותו יקח

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי [קרח טז א], בן לוי, שנעשה לוויה לגיהנם [סנהדרין קט ב], מה הפשט שאל מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, והשיב, המשנה אומרת בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות [אבות ו ט], בנוהג שבעולם כסף וזהב ואבנים טובות אינם מלוין לו לאדם בשעת פטירתו, אבל קרח נבלע הוא וכל כספו וכל רכושו, 'ממונו', להבדיל משאר אנשים, נעשה לו לוויה לגיהנם [ע"פ טעמא דקרא].

מה הפשט ממונו נעשה לו לוויה, הרי כבר אמר דוד המלך, כי יעשיר איש כי ירבה כבוד ביתו, לא במותו יקח הכל, לא ירד אחריו כבודו [תהלים מט יז], למה במותו לא יקח הכל. כי המטבע העובר לסוחר בעולם הבא הוא תורה מצות ומעשים טובים. ממון אינו מטבע בעולם הבא, אין בעולם הבא קיוסק לקנות בו איזה ממתק. ואם כך, מה הוא העונש של קרח ועדתו, שממונם נעשה להם לוויה לגיהנם, וכי מה יש לקרח ועדתו לעשות שם עם ממונם, מה הגנות והעונש שיש בכך.

*

במשנה, בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד [אבות ו ט], מבואר במשנה שכשאדם לומד תורה, מקיים מצות, ועושה מעשים טובים, לא רק שהוא זוכה בעשייתם, ובשכר עשייתם, אלא שהם גם 'מלוים' אותו. מה הפשט 'מלוים'.

כי ימצא חלל באדמה... לא נודע מי הכהו... וענו ואמרו, ידנו לא שפכו את הדם הזה [שופטים כא ז], וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם. אלא, לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות, ובלא לוויה [רש"י שם], מכאן אמרו, כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים [סוטה מו ב], לוויה הוא החוק שחקק אברהם אבינו, ודרך החסד שנהג בה [רמב"ם פ"ד מאבל ה"ב], אך מדוע כל מי שאינו מלוה כאילו שופך דמים. המהלך בדרך יחידי הרי זה מתחייב בנפשו [אבות ג ד], כי הוא בסכנה מפני הליסטים וכמה פגעים רעים [רע"ב שם], היוצא לדרך יחידי דמו בראשו [יומא כא א], מפני המזיקין [רש"י], ובתרי ליכא מזיקין [ברכות ג ב], 'כשמלוים' את היוצא לדרך, אין הוא יחידי, כי המלוים 'מצורפים' אליו, ובמקום תרי ליכא מזיקין.

*

מתוך כך למדנו, תורה, מצות, ומעשים טובים, אינם רק מעשים שהיו ועתיד אדם ליטול עליהם שכר, אלא הם 'מלוים' אותו, הם 'מצורפים' לעצם האדם. שני בני אדם, האחד, למד תורה עשה מצות ומעשים טובים, והשני מיעט בלימוד התורה ומיעט גם בעשיית המצות ובמעשים הטובים, ההבדל ביניהם אינו רק בכמות המצות והמעשים הטובים, ההבדל ביניהם הוא בעיקר 'במלוים'. המצות והמעשים הטובים שהאדם עושה, הם 'חלק' מהאדם עצמו, הם 'מלוים' אותו, הם 'מצטרפים' אליו, 'והולכים' איתו לכל מקום שהוא הולך. לפיכך אדם שלמד תורה יותר, קיים מצות יותר, ועשה מעשים טובים יותר, 'מצטרפים' אליו יותר, 'ומלוים' אותו יותר, 'הצירוף' של כל אלה לעצם האדם, עושה אותו ליותר, לחפצא אחרת של אדם.

*

אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה [חבקוק ב יא], אבני ביתו, וקורות ביתו של אדם, ורהיטי ביתו, הם מעידים בו [ילק"ש ישעיה אות תכג], מי שאין לו דעת פסול לעדות [שו"ע ח"מ לה], ואם כך, איזה דעת יש לקורות ביתו של אדם העשויות מעץ ואבן שיוכלו להעיד על האדם. אין זאת אלא, שקורות ביתו של אדם אינם אומרות מה שהם חושבות על האדם, אלא מה שהם 'רואות' על האדם. אם האדם למד תורה קיים מצות ועשה מעשים טובים, מעשים אלו 'מצורפים' לעצם האדם, ואם כך לא משנה אם הקורות ראו שהאדם למד תורה קיים מצות ועשה מעשים טובים, או שלא ראו, די בכך שהם ראו את ה'צירוף' של התורה המצות והמעשים הטובים לאדם, את ה'מלוין' לו לאדם, כדי להעיד עליו, ולהביאו לחיי העולם הבא.

*

עושר שמור לבעליו לרעתו [קהלת ה יב], אמר רבי שמעון בן לקיש זה עושרו של קרח [שעל ידי 'רוב ממונו' נתגאה' ונטרד מן העולם, רשב"ם], שנאמר אשר פצתה האדמה את פיה ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם [דברים יא ו], אמר רבי אלעזר זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו [פסחים קיט א].

קרח היה עשיר מכל ישראל [שמו"ר לא ב], אמר רבי לוי משאוי שלוש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח [סנהדרין קי א], וכל העושר הזה, אמר ריש לקיש 'שמור לקרח לרעתו'. העושר הגדול הזה סנוור את עיניו, הביא גאות בליבו, וגרם לו לחלוק על משה ואהרן.

עשירות אינה מעלת האדם, ולפיכך היא אינה מצורפת לעצם האדם, העשירות היא אמצעי שעל ידו אדם יכול לרכוש ולהשיג, את כל מה שהוא חושק ואת כל מה שהוא כוסף, קרח מאידך ראה בעשירות מטרה ותכלית, מעלה המצורפת לעצם האדם, משום כך עלה בלבו לחלוק על משה ואהרן, שכן בהיותו בר מעלה ראוי הוא לשררה.

*

בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד [אבות ו ט], וכל כך למה, משום שכסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות הם 'אמצעים' שדרכם, ועל ידם יכול אדם לרכוש ולהשיג את מה שליבו כוסף וחפץ. הם אינם מעלת האדם, ולפיכך אינם מצטרפות לעצם האדם, ומשום כך הם אינם מלוות לו לאדם.

תורה מצוות ומעשים טובים הם 'המטרה' של בריאת האדם, ותכלית חייו, הם מעלות 'המצטרפות' לעצם האדם, משום כך הם 'מלוות' את האדם, בשעת פטירתו לחיי העולם הבא. הם 'מלוות' את האדם, משום שגם בשעת פטירתו מן העולם, מעלות אלו אינם נפרדות ממנו, ואינם עוזבות אותו, הם חלק ממנו, הם עצם מעצמי בשר מבשרו, הם הולכות איתו לכל מקום שהוא הולך, והם מלוות אותו לעולם הבא.

*

עושר שמור לבעליו לרעתו [קהלת ה יב], אמר רבי שמעון בן לקיש, זה עושרו של קרח [פסחים קיט א], קרח היה עשיר מכל ישראל [שמו"ר לא ב], ועשירות זו עמדה לו 'לרעתו', משום שקרח ראה בעשירות 'מטרה' ותכלית, שהיא גם 'מעלת' האדם, 'המצטרפת' לעצם האדם, ומתוך שראה את מעלת עצמו, עלה בלבו לחלוק על מעלתו של משה ואהרן.

כיון שזה היה חטאו, מידה כנגד מידה נענש, שפצתה הארץ את פיה ותבלעם, ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם [דברים יא ו], קרח נענש שירד לגיהנם יחד עם ממונו, וזאת משום, שקרח ראה בממונו ובעושר תכלית ומעלה, וכיון שכך, 'הצטרף' ממונו לעצם עצמיותו של קרח, והיו כסף וזהב מלוין לו לקרח, ומשום כך כשפתה הארץ את פיה, בלעה את קרח ואת כל ממונו.

*

קרח מגדולי הדור היה, מטועני הארון היה [במדב"ר יח ז], ראש לכל בני לוי [שוח"ט תהלים מט ג], הוא ובניו משוררים בבית המקדש [תה"מב מט], פיקח היה, ומה ראה לשטות זו [ילק"ש קרח אות תשנ], מדברי הגמרא למדנו ששטותו נבעה 'מעושרו' שהיה שמור לו לרעתו'. אמרו במשנה, דע מאין באת ולאן אתה הולך [אבות ג א], דרכו של אדם צריכה להיות ברורה וסלולה. עד שידע מה עיקר ומה טפל, אילו היתה דרכו של קרח ברורה לו, לא היה עושרו שמור לו לרעתו, לא היה עושה את האמצעי תכלית, לא היה רואה בעושר מעלת האדם, ומתוך כך לא היה חולק על משה ואהרן.

אך לא כך היה, הדרך לא הייתה ברורה לו לקרח, ומשום כך עמד עושרו לרעתו, כי תפס את העושר כמעלה המצטרפת לקומת האדם, ומתוך כך ראה מעלת עצמו, והיא שהביאה אותו לחלוק על משה ואהרן, ולירד הוא וממונו חיים שאולה.

*

בחז"ל, מעשה בחבר אחד שהיה בספינה עם פרקמטוטין [סחורין] הרבה, היו אומרים לאותו חבר היכן פרקמטיא שלך, היה אומר להם פרקמטיא שלי גדולה משלכם, בדקו בספינה לא מצאו לו כלום, התחילו שוחקים עליו, נפלו עליהם ליסטים שללו ונטלו כל מה שנמצא בספינה, יצאו ליבשה ונכנסו למדינה, לא היה להם לא לחם לאכול ולא כסות ללבוש, מה עשה אותו חבר נכנס לבית המדרש ישב ודרש, עמדו בני המדינה כשראו שהוא בן תורה מרובה, נהגו בו כבוד גדול ועשו לו פסיקתו [סיפוק מזונותיו, עץ יוסף] כהוגן וכראוי בגדולה ובכבוד, התחילו גדולי הקהל לילך מימינו ומשמאלו 'וללוות' אותו, כשראו הפרקמטוטין [הסחורים] כך, באו אצלו ופייסו ממנו, ואמרו לו בבקשה ממך עשה עמנו טובה ולמד עלינו זכות לפני בני העיר, שאתה יודע מה היינו ומה אבדנו בספינה, בבקשה ממך עשה עמנו חסד, דבר להם אפילו על הפרוסה שינתן לתוך פינו ונחיה ולא נמות ברעב, אמר להם הלא אמרתי אליכם שפרקמטיא שלי גדולה משלכם, שלכם אבד ושלי קיימת, הוי כי לקח טוב נתתי לכם [תנחומא תרומה ב].

מה באו חז"ל ללמדנו במעשה הזה, האם רק שטוב סחרה של תורה יותר מכל סחורה. לפי האמור נראה שהלקח המופק מן המעשה הוא, שלא כסף ולא זהב, ולא אבנים טובות ומרגליות, 'מלוין' לו לאדם, אלא תורה מצות ומעשים טובים בלבד [אבות ו ט], פרקמטיא ככל שתהיה משובחת יותר, היא אינה מצורפת לאדם, בכל רגע אדם יכול לאבדה, ולהשאר נקי מכל. לא כן תורה מצות ומעשים טובים, הם 'מצורפים' לאדם, הם הולכים איתו לכל מקום שהוא הולך, וסופו שמביאים לו עושר גדולה וכבוד [רמב"ם פ"ג מת"ת הי"ג].

*

פרשיות אלו ללמד יצאו, שיתבונן האדם בכל דרכיו, וילמד מה עיקר ומה טפל, מה האמצעי ומה התכלית. אל תירא כי יעשיר איש, ירבה כבוד ביתו, כי 'לא במותו יקח הכל', לא ירד אחריו כבודו [תהלים מט ז].

העובדה 'שלא במותו יקח הכל', לא באה לספר שסופו של האדם לאבד ולהפסיד את כל ממונו. ההיפך, היא באה לספר על מעלת האדם, על כך שהאדם הראוי כשמסתלק לבית עולמו, הכסף והזהב הם עבורו אמצעי בלבד, ואילו התורה המצות והמעשים הטובים הם עבורו המטרה והתכלית, 'המצטרפים' לעצם עצמותו, משום כך במותו לא ילוו אותו לא כסף ולא זהב, אלא תורה מצות ומעשים טובים.

יתן ה', שנשכיל לההביל את כל ענייני העולם, ויהיו כל מעיינו להעשיר בתורה במצות ובמעשים טובים, ועל ידי זה לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות ילוו כל אחד מאתנו, אלא -

תורה מצות ומעשים טובים.

ועלת הן

קרח תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

בענין מותר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת

א- כתוב בספר זרע שמשון (פרשת קרח אות ט') וז"ל, ועל האי דאמרינן בירושלמי (פאה פרק א' הלכה א') מותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת, צריך טעם למה כך, וכי בשביל שהוא חוטא, יהיה מותר לנו לעשות איסור ולספר לשון הרע, אם המספר לשון הרע ענשו חמור יותר משלשה עבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים וכאלו כפר בעיקר.

ולכאורה היה נראה לתרץ עם מאי דאמרינן בירושלמי דפאה (שם) שהמספר לשון הרע מסלק השכינה למעלה, וכן דוד כשראה מעשה דואג והזיפים אמר רומה על השמים וכו'. כלומר סלק שכינתך מביניהון, שאין השכינה שורה מתוך שנאה ואיבה וכעס ותחרות רק מתוך שלום ואהבה, והואיל שזה כבר הוא בעל מחלוקת ואין השכינה עמו מותר לומר לשון הרע עליו, שלשון הרע זה לא יגרום סילוק שכינה, שכבר סלוקה ועומדת. אבל מכל מקום עדיין לא יצאנו ידי חובתנו, שאם מעליו נסתלקה השכינה לא נסתלקה מעלינו, ואין הותר לנו לומר עליו לשון הרע, הלא בספורנו נגרום גם לנפשנו ח"ו, ואי משום דאמרינן בירושלמי דפאה (שם) אזורה ללשון הרע מנין לא תלך רכיל בעמך, ודוקא במי שעושה מעשה עמך אסור לך לומר לשון הרע עליו, אבל מי שאינו עושה מעשה עמך מותר, דומיא למאי דאמרינן (בבא מציעא דף מ"ח ע"ב) ונשיא בעמך לא תאור (שמות כ"ב כ"ז) בעושה מעשה עמך, אם כן מאי איריא בעל מחלוקת אפילו לשאר עבירות נמי.

ויל"ל שהאיסור של לשון הרע היינו מפני שהוא מטיל שנאה ומחלוקת בין האהובים, ונקרא שונא שלום, ואם הוא בעל מחלוקת כבר הוא שונא שלום, ואם כן אינו ראוי לישיב בשלום, דכתיב (ישעיה מ"ח כ"ב) אין שלום אמר ה' לרשעים, ולכן כדי שלא ישב בשלום מותר לומר לשון הרע עליו כדי שישנאוהו, במדה שאדם מודד בה מודדין לו. עכ"ל.

והנה לפי דברי הזרע שמשון, איסור לשון הרע, משום שמטיל שנאה ומחלוקת, ואם הוא בעל מחלוקת הוא כבר שונא שלום, ולכן מותר לומר עליו לשון הרע כדי שישנאוהו מידה כנגד מידה.

ב- אולם בחפץ חיים (הלכות לשון הרע כלל ח' אות ח') כתב, וז"ל, ודע דמה שיש אומרים דמותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת, דוקא אם הוא רואה, שעל ידי שיגלה לפני אנשים את גדל תרמיתם בזה הענין, ויראו שאין הדין עמם, מתוך זה תושבת המחלוקת, אבל בלאו הכי אין שום חילוק בדבר, גם צריך לאלו הפרטים שאבאר. א] שהדברים שעל ידן הוסכם בדעתו שהם בעלי מחלוקת ידע מעצמו וכו'. ב] צריך שיכון לתועלת ולא מצד שנאה וכו'. ג] אם באפשרו להשקיט המריבה באופן אחר שלא יצטרך לדבר עליהם, כגון על ידי הוכחה וכיוצא בזה, אסור לו לספר לשון הרע עליהם וכו'. עיי"ש.

והנה מהחפץ חיים משמע לא כדברי הזרע שמשון. שהתיר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת משום מדה כנגד מדה.

ג- ובבאר מים חיים (שם) כתב (באות ט"ז), על מה שכתב החפץ חיים שיש אומרים שמותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת, כתב כן הוא בירושלמי דפאה (פ"א ה"א) והביאו הסמ"ג במצותיו (ל"ת י') והגהת מיימוני, ומה שכתבתי בשם יש אומרים הוא משום דהר"ף (שבת י"ד א מדפי הר"ף) והרא"ש (פ"ב סימן כ"א) לא הביא ירושלמי זה, וגם הרמב"ם השמיטו מכלל דלא סבירא להו, וכן כתב הגאון רבי רפאל ז"ל בספרו מרפא לשון דהרמב"ם לא ס"ל להיתר זה.

ד- ובהגה"ה כתב וז"ל, ואפשר דלבי מה שביארנו בפנים דברי הירושלמי, (דהיינו שע"י שיספר הלשון הרע תושבת המחלוקת) גם הם יודו לזה לדינא, אך הם הבינו את הירושלמי בפשיטות דבכל גווני מותר, ואם כן הירושלמי סותר לגמרא דידן דמועד קטן ועל כן השמיטו את הירושלמי, עיי"ש.

ה- והנה הבאנו לעיל את דברי הזרע שמשון שהוא הבין את

הירושלמי כפשוטו שתמיד מותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת, אפילו כשלא יושבת המחלוקת, ובהו מבואר מה שכתב הח"ח בהגה"ה, שלכן הר"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו את הירושלמי כיון שלמדו שכונת הירושלמי שתמיד מותר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת, אבל כפי שלומד הח"ח שכונת הירושלמי דוקא שעל ידי שיספר לשון הרע על בעלי המחלוקת יושבת המחלוקת אפשר שכולם מודים שבאופן כזה מותר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת, כיון שזה לתועלת.

ו- ובבאר מים חיים (אות י"ז) כתב וז"ל, דוקא אם רואה שעל ידי שיגלה לפני אנשים תושבת המחלוקת, כן כתב בגליון הש"ס ירושלמי (פאה פ"א ה"א) וז"ל, לשון הרע על בעלי המחלוקת, עיין מגן אברהם (סימן קנ"ו ס"ק ב') והטעם בזה כדי להשקיט המחלוקת וכו' עיי"ש.

והנה משמע דס"ל למג"א שכן הלכה ומסתמא ס"ל שגם הר"ף והרא"ש והרמב"ם מודים, לזה, וצ"ל כמו שכתבנו באות ה' שהם למדו פשט ברי"ף וברא"ש וברמב"ם שהשמיטו את הירושלמי, כיון שלמדו פשט בירושלמי שתמיד מותר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת כדברי הזרע שמשון, אבל כפי שביאר הח"ח שכונת הירושלמי שיש תועלת על ידי הלשון הרע שתושבת המחלוקת לכ"ע מותר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת כיון שיש בזה תועלת.

ז- ובגמרא פ"א דסנהדרין (דף קי ע"א) ויקח משה וילך אל דתן ואבירם (במדבר ט"ז כ"ה) אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (שם י"ז ה') ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו וכו', וכתב הזרע שמשון (אות ח') וז"ל קשה למה בלאו זה אמר הכתוב ולא יהיה כקרח, ולא כתב לאו גרידא כמו (שם כ' י"ג) לא תרצח לא תנאף וכו', שלא כתב לא תרצח כפלוני לא תנאף כפלוני וכו' עכ"ל.

ונראה שהלאו לא להחזיק במחלוקת דוקא שהוא מחזיק במחלוקת ועושה פירוד בכלל ישראל, או עושה פירוד בין אנשים, אבל אם מדברים עליהם לשון הרע כדי שתושבת המחלוקת אז הוא מקיים בזה מצוה שמשבת המחלוקת וזה מותר לכתחילה.

הצדקה שנותן לתלמיד חכם זוהי זכות שקיימת ונותנת טעם בכל התורה והמצות

א- "כל תרומות הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא לפני ה' לך ולזרעך אתך" (י"ח י"ט) ופרש"י ברית מלח עולם, כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים. ברית מלח, כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם (ספרי קיח). ובתרגום יונתן בן עוזיאל: כמלחא דמבסים בשר קורבניא דקים עולם הוא קדם ה' הכדין הוא לך ולבנך עכ"ל.

ומרש"י מהספרי שפירש ברית מלח הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים, לומדים שהאדם הנותן מתנות כהונה, צריך לדעת שזה זכות שמתקיימת ומבריא את האחרים, וכן אם נותן צדקה בזמן הזה לת"ח זה זכות שמתקיימת וגורמת בריאות לו ולאחרים. ומהתרגום יונתן בן עוזיאל שזה מבסם את הקרבנות, כן נלמד שהנותן מתנות כהונה זה מבסם את כל התורה והמצות שעושה, שע"י הצדקה זה נותן טעם משובח בכל התורה והמצות וכן גם בגשמיות.

ב- החינוך במצוה תק"ד כתב וז"ל, שלא ליטול שבט לוי חלק בנחלה ובביזה. משרשי המצוה כדי שיהיה כל עסק השבט הזה בעבודת הקל ב"ה, ולא יצטרכו לעבוד את האדמה, ושאר השבטים נותנים להם חלק מכל אשר להם, מבלי שישגוהם בדבר כלל וכו'.

וברמב"ם הלכ' שמיטה ויובל פ"ג הי"ב כתב וז"ל, למה לא זכה לוי.

בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים וכו' אלא הם חיל ה' וכו' והוא ברוך הוא זיכה להם, ונאמר אני חלקך ונחלתך. ובהלכה י"ג: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואשה מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו וכו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש הקדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללוים וכו'. עכ"ל.

וכיון שכתבנו בשם רש"י שמביא את הספרי ובשם התרגום יונתן בן עוזיאל שמי שנותן לכהנים כ"ד המתנות הרי זה כבירת מלח שהזכות מתקיימת וגורמת בריאות לו ולאחרים, וזה מבסס את כל התורה והמצות שעושה, כמו כן אם האדם נותן צדקה לת"ח שהם בזמנינו כשבט לוי, אזי הוא זוכה לבריאות לו ולזרעו, וכל התורה והמצות שעושה הם מתעלים.

בן לוי שנטל חלק בנחלה ובביזה האם לוקה

"ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם" וגו' (במדבר י"ח כ')

ומפרש"י, וחלק לא יהיה לך בתוכם אף בביזה (ספרי ק"ט). והרמב"ן כתב וז"ל, ורבותינו דרשו (ספרי) בארצם לא תנחל, בשעת חלוקת הארץ. וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזה. אני חלקך, על שולחני אתה אוכל.

א- הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל פ"ג ה"י כתב וז"ל, כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הן מזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים, שנאמר לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל, חלק בביזה, ונחלה בארץ, וכן הוא אומר בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם, בביזה. ובן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה, ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה ממנו עכ"ל.

והקרי"ת ספר כותב שאין לוקין בנחלה משום דקרקע אינה נגזלת ועל כן מעבירין אותה ממנו ואינו לוקה.

ובדרך אמונה הקשה למה בנטל חלק בביזה לוקה, הרי הרמב"ם כתב בהל' סנהדרין (פ"ח ה"ב) דכל לאו שניתן להשבון אין לוקין עליו? ותירץ שאני הכא דהוא גזל דרבים וממון שאין לו תובעין, ואמרינן בב"ב (ל"ה ע"ב) דגזל דרבים לא ניתן להשבון לכן לוקה. ובבאור ההלכה שם הקשה הרי הטעם שגזלן דרבים לא ניתן להשבון מבאר הרשב"ם שם משום דלא ידע למי להשיב, ולעשות צרכי רבים מבואר בתוספות שם שאין זה השבה מעלייתא, אולם כאן הוא יכול להחזיר לנשיאים שיחלקו לכלל ישראל, מ"מ כיון שהוא ממון שאין לו תובעים ואינו בעין לא שייך להחזיר דרק על השלל יש מצוה לחלקם לכולם אבל לא על דמיהן ואולי זה כוונת הרדב"ז שכתב דמייירי שאכלן ואכתי צ"ע. עיי"ש עכת"ד. ועיין במנ"ח מצוה תק"ד-תק"ה שעמד על זה, ועיין בספר אבי עזרי שהאריך בענין.

ב- החינוך במצוה תק"ה כתב וז"ל, והעובר על זה ונטל חלק מן הביזה, עובר על לאו זה ואין בו מלקות לפי שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה וניתן להשבון עכ"ל. וצ"ב לדברי החינוך מהגמ' בב"ב שהביא הדרך אמונה דמבואר דגזל דרבים לא ניתן להשבון?

ונראה דבביאור הלכה שם דן שהרי אפשר להחזיר לנשיאים שיחלקו לכל ישראל, אלא דדן מצד ממון שאין לו תובעין. והנה הרדב"ז כתב שם וז"ל, ובן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה, ונראה דוקא שנטל ואכל אבל אם מה שנטל הוא בעין יחזיר מה שנטל ולא ילקה דומיא דמי שנטל נחלה בארץ דמעבירין אותה ממנו ואינו לוקה, ואפשר דלאו זה לא ניתן לתשלומין ושאינו נחלה דאין קרקע נגזלת והוי כאילו לא נטל כלום ולפיכך אינו לוקה וכו' עכ"ל. והספק של הרדב"ז לפי מה שביאר הדרך אמונה בביאור הלכה האם על השלל בלבד יש דין לחלק או גם על דמיהן, ואפשר שבה פליגי הרמב"ם והחינוך, דהרמב"ם ס"ל דעל דמיהן אין דין חלוקה, והחינוך ס"ל דניתן לתשלומין וגם על דמיהן יש דין חלוקה.

המשנה למלך שם כתב וז"ל: ומה שכתב רבינו בבן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה, תימה דבפרק י"ט מהלכות סנהדרין לא מנה לאו זה בכלל הלוקין וכו' וצ"ע. עכ"ל.

ג- ונראה דהנה האור החיים הקדוש כתב (פסוק כ') וז"ל: בספרי (ק"ט) אמרו שאסר עליו חלק הארץ וחלק הביזה ולזה כפל לומר, לא תנחל וחלק לא וגו'. וכוונת הכתוב היא שהגם שירצו ישראל לחלק לו חלק עמהם, לא יאמר שלא נתכוון ה' אלא לפטור ישראל מחלק אהרן, אבל אם ירצו הרי אלו משובחים על דרך אומרם ז"ל (שביעית פ"י מ"ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, לזה אמר לא תנחל, ושומע אני דוקא

בחלק הארץ הוא שישנה בלאו, אבל חלק הביזה אינו באיסור ת"ל וחלק וגו' ודקדק לומר בתוכם וכו', פירוש ליטול חלק כאחד מהם הוא שאסר עליו, אבל אם ירצו לשלוח לו דורות הרי זה מקבל מהם. עכ"ל. והנה לפ"ד שאפילו אם כלל ישראל רוצים לתת לו יש לאו דאורייתא ללוי ולכהן לקבל מהם חלק בביזה, ועצם הקבלה שקבלו חלק בביזה זה הלאו, וא"כ זה לא ניתן לתשלומין, שהרי כלל ישראל נתנו להם מרצונם את הביזה, ויש על זה לאו, על עצם הקבלה, ולכן לוקין על זה, ועל נחלה לא לוקין כיון שקרקע אינה נגזלת הרי הם לא עשו שום מעשה, אולם בביזה כיון שעשו מעשה של זכיה בביזה, אע"פ שאין כאן שום תביעה ממונית כיון שנתנו להם מרצונם הם לוקין, והחינוך ס"ל דאף שאין כאן תביעה ממונית הם יכולים להחזיר את הביזה ולתקן את הלאו.

ואפשר ליישב את קושית המשל"מ על מה שהרמב"ם לא כתב בהלכות סנהדרין שלוקין על הלאו הזה, כיון שרק כשכל כלל ישראל היו ביחד בכיבוש הארץ שייך לומר שנתנו להם ברצונם כיון שהנשיאים היו שלוחים של כלל ישראל. אבל בזמן הזה כל זמן שאין הסכמת כולם לתת להם מתנה, אזי יש עליהם תביעה ממונית שצריכים להחזיר את הביזה והוי לאו שניתן להשבון ואין לוקין עליו.

בכל דרכך דעה - לקיים המצות לשם שמים

א- בהפטרה "הלא קציר חייטים היום אקרא אל ה' ויתן ויתן קולות ומטר ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך" (ש"א יב, יז)

וצ"ב הרי מבואר בגמרא בסנהדרין (דף כ' ע"ב) תניא רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה וכו'. וא"כ זה מצוה להעמיד להם מלך, ולמה הוכיח אותם שמואל כי רעתם רבה במה ששאלו להם מלך?

ונראה דאמרינן בסנהדרין שם (כ' ע"ב) תניא ר"א אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו (ש"א ח'), אבל עמי הארץ שבהם קלקלו שנאמר והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו וגו'. ופרש"י וז"ל: דאילו זקנים שאלוהו לשופטם ולרדות הסרבנים שבהם, אבל עמי הארץ תלו עליו מלחמותיהם שאמרו ויצא בראשינו ונלחם את מלחמתנו. עכ"ל. והיינו אם מבקשים מלך בשביל רצון הש"ת, שישפוט את כלל ישראל זה מצוה, אבל אם מבקשים מלך כדי שילחום את המלחמות, כמו שכתוב (בפסוק יב) ותראו כי נחש מלך בני עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי מלך ימלוך עלינו, והרי אלו קיבצו מלככם, היינו מה לכם צורך במלך בשר ודם. ורואים מהגמרא שאומרת שעמי הארץ קלקלו, שנאמר, והיינו גם אנחנו ככל הגוים, ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו וגו'. ואע"פ שגם הם בקשו מלך בשביל ושפטנו מלכנו לשפוט דין תורה, אבל הוסיפו גם שיצא לפנינו וילחום את מלחמתנו, וכיון שלא התכוונו רק לשם שמים לכך הוכיחם שמואל ואמר כי רעתכם רבה אשר עשיתם לשאול לכם מלך, שצריך לשאול מלך רק בשביל רצון הש"ת.

ב- החפץ חיים אומר משל, לסוחר טוב ומוצלח, אפילו מסחורה שלא טובה הוא מיפה אותה ועושה ממנה סחורה טובה, וסוחר שאינו מוצלח אפילו מסחורה טובה הוא לא יודע לשומרה ומניחה במקום מלוכלך, כך האדם יכול לעשות מכל דבר גשמי כאכילה ושתייה וכדומה מצוה אם מתכוין לשם שמים, ויכול ח"ו אפילו ממצוה לעשותה שלא לשם שמים, וזה עבירה. וכך המצוה למנות מלך אפשר לעשותה מצוה כשמתכוונים לשם שמים, ואפשר ח"ו לעשות מזה עבירה, אם הכוונה היא כדי שילחום מלחמתנו. ולכן שמואל אמר להם דעו וראו הרי גשם זה דבר טוב מאד, אולם בזמן קציר חטים זה לא טוב שמקלקל את התבואה, כך לשאול מלך בזמן שמפחדים ממלך בני עמון זה רעה רבה. וכן רואים אף שהקב"ה הוריד גשם זה לא ראה שזה טוב, כיון שבדרך שאדם רוצה מוליכים אותו, ואף שהוא רוצה שהקב"ה הסכים ונתן להם מלך זה לא ראה שזה טוב, וזה לימוד בשבילנו שאף שרואים שהקב"ה מניח לאדם ללכת בדרך רעה, אין זה ראה שזה רך האמת, רק כיון שהוא רוצה בדרך הזאת אין מעכבים אותו משמים.

ג- בהמשך ההפטרה (פסוק כ) ויאמר שמואל אל העם אל תיראו אתם עשיתם את הרעה הזאת, אך אל תסורו מאחרי ה' ועבדתם את ה' בכל לבבכם. וזה לימוד בשבילנו שאפילו שאדם חטא ועשה רעה רבה, שלא יפול ברוחו ויטייאש לגמרי. אלא ימשיך לעבוד את ה' בכל לבבו באיזה מצב שהוא נמצא, (ובפסוק כג) כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, כי בעבור שמו הגדול שהש"ת מלא רחמים וחסדים, הוא מקבל את אדם בתשובה באיזה מצב שהוא נמצא.

כפירתו של קורח והתשובה לה

מצד אחד מהוה פרשת קורח חיזוק לאמונה במעמד הר סיני. הן מצד זה שרואים שהדיווח בתורה אוביקטיבי והיא מספרת לא רק על הצלחות אלא גם על התנגדויות למשה רבנו. והן מצד שקורח שרצה להסית נגד משה רבנו ומה שהוא מיצג לא כפר כלל במעמד הר סיני ומשמעותו. אדרבא ביסוד טענתו נמצא הטיעון "כי כל העדה כולם קדושים - כולנו עמדתו במעמד הר סיני".

מאיך גישה חלק קורח על תורתו של משה, על מה שמשה לימד. וזאת שאלה גדולה הרי אחד העמודים המרכזיים שהוצבו במעמד הר סיני היה הסמכותו של משה רבנו לעיני כל העם כמו שנאמר: "בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" וכין שפסוק זה נכתב וניתן להמונים שנכחו באותו מעמד הסמכה אין ספק שאכן היתה הסמכה כזאת, ובהסמכה זאת הסכים הקב"ה מראש לכל מה שמשה יאמר בשמו, איך יכול היה קרח לכפור במה שאמר משה כיון שקיבל את מעמד הר סיני?

חז"ל אומרים שקרח התריס באמצעות שתי הלכות. טלית שכולה תכלת ובית מלא ספרים. טען קרח שאם חוט תכלת אחד פוטר טלית מדוע אם כולה תכלת איננה נפטרת? וכן אם מזוזה אחת פוטר, בית מדוע בית מלא מזוזות וספרים יהיה חייב?

מה רצה בכך קרח?

אמר קרח: כיון שכל עם ישראל נכחו במעמד הר סיני הם אינם זקוקים למנהיג ומורה שינהיגם וילמדם כמו שאין הגיון שטלית שכולה תכלת תצטרך לחוט אחד בראשה ושבית מלא מזוזות יתחייב במזוזה בפתחו. תרגומם של דברים: כיון שעם ישראל כולם עמדו למרגלות הר סיני מכאן ואילך הם אינם זקוקים כלל למשה רבנו כי "כולם קדושים ובתוכם ה'" וכמו שהוסמך משה כך הוסמך כל אחד ואחד ועם ישראל כבית מלא ספרים שאינו זקוק למזוזה וכטלית שכולה תכלת שאינה זקוקה לפתילים.

טען קורח שאחרי מתן תורה נסגרו השמים ואין מקום להוסיף דברים ומה שניתן זה מה שיש ומה שמשה רבנו אומר בקבלה שקיבל אחרי מתן תורה אינו מחייב איש.

נאמר "את הדברים האלה דיבר ה' אליכם מתוך האש הענן והעפל, קול גדול ולא יסף ואומר רש"י: "ולא פסק" וממשיך "ולא הוסיף להיראות באותו הפומבי" כלומר, המעמד נעלם והעם לא ראהו עוד, אך הקשר בין עליונים ותחתונים שנוצר במעמד הר סיני לא פסק וממשיך על ידי תורה שבעל פה כמו שאומרים על חכם האומר הלכה מתורה שבעל פה "משה שפיר קאמרת".

התשובה לקורח היתה פתיחת פי האדמה. (מלבד העובדה שמשה "הזמין" וקיבל בריאה חדשה כהוכחה שהוא צודק, אך כמוכן אין מדובר בהוכחה סתמית אלא שהיא מכילה תשובה לקורח)

פי הארץ הוא אחד הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות. עשרת הדברים שנבראו בין השמשות מתאים לזמן בריאתם. בין השמשות הוא זמן שבו היום היוצא והיום הנכנס משמשים בערבוביא, בין השמשות של ערב שבת מכיל בתוכו ערווב של קודש וחול. של עליונים ותחתונים. כל הנבראים בזמן זה שייכים לתחום זה. כגון: המן - לחם שמלאכי השרת אוכלים שמזין גוף גשמי. הכתב המכתב והלוחות - כמו שאומר הכוזרי, אין אנו יודעים כיצד התגשם הענין האלוקי והיה למילים. הקשת, המזהירה את האנושות ממידת הדין. פי האתון - נבואה הניתנת דרך הצינור החומרי הגס. פי הבאר - דרשו חז"ל על חידושי תורה שבעל פה שהם שכל אלוקי העובר דרך שכל אנושי.

וכך גם פי הארץ בדרך כלל הגוף שב אל העפר והנשמה אל האלוקים. ונפרדים הרוחניים מן הגשמיים. היו כמה בודדים שעלו בגופם מעלה. אך בריאה מיוחדת היא כשגוף ונשמה יורדים לארץ. מה שמבטא חבור העליונים אל התחתונים כאן למטה.

שאל הרבי מויזניץ (האמרי חיים) מדוע מכנים את הבור שנפער באדמה "פה"?

ואומר: קורח פיקח היה ופיזר רכושו בין רכוש אחרים שלא היו מעדתו. כגון מחט אחת בין אלף מחטים שאינן שלו, ואמר: אם כל המחטים תבלענה יגידו שזה במקרה שהרי גם של אחרים נבלעו ואם אף אחת מהמחטים לא תפגענה הרי לא כל רכושי ייבלע וזה לא מה שאמר משה. מה עשה הקב"ה? ברא לארץ פה ופה אינו בור, לפה יש יכולת לבחור, לא כל דבר נכנס לפה ולא כל דבר יוצא ופי הארץ בחר את של קרח ורק את של קרח ואת כל אשר לקרח (כך, המשיך הרבי ואמר, מי שמכניס הכל לפה ואוכל בלי לבחור. וחמור יותר, מוציא הכל ומדבר בלי לבדוק הרי אין לו פה אלא בור באמצע הפנים ומי שיש לו בור באמצע הפנים הוא ללא ספק בעל מום).

כיון שבחירה היא תכונה אנושית שנובעת מהחיבור שבין גוף לנשמה הרי פעולת האדמה כפעולת פה הבוחר מחדדת את ההכרה במציאותו של חבור עליונים ותחתונים, כאן על הארץ.

זו התשובה שקיבל קרח שחשב שעם סוף המעמד הסתיים החבור ועתה כל אחד יבין את מה שניתן כפי רצונו ואין צורך במי שיביא את דבר ה' אל העם. לימדה האדמה שהחיבור חי וקיים. וכאמור, המעמד מוסיף ומתקיים אלא שלא "באותו הפומבי" וממילא משה, שהוסמך לכך על ידי האלוקים ממשיך ומוביל זאת.

נאמר "מזמור לאסף אלוקים באו גויים בנחלתך טמאו את היכל קדשך" (תהילים ע"ט) שאלו חז"ל "באו גויים בנחלתך" ו"מזמור לאסף" קינה לאסף מיבעיא ליה?

ואמרו משל לבת כפר שבאה לשאוב מים מן הבאר ודלי העץ הישן שלה נפל לבאה. והיתה בת הכפר יושבת ובוכה. באה בת מלך ובידה דלי זהב ואף הוא נפל לתוך הבאה, החל בת הכפר לרקוד ולשיר. שאלו אותה: מה השתנה? אמרה: כל עוד שרק הדלי הישן שלי היה בבאר איש לא יטרח להוציאו עכשיו שירדו להוציא ת דליה של בת המלך יוציאו גם את שלי. כך אסף היה מצאצאי קרח ותמי היצר על כך שסבו בלוע באדמה, עתה משחרב בית המקדש ונאמר "טבעו בארץ שעריה" אמר אסף מי שיוציא מן האדמה את שערי בית המקדש, הוא יוציא גם את סבי.

ושאל מו"ר הרב הלל זקס זצ"ל שאין דמיון בין המשל לנמשל. במשל הרי לאותו בור לשם נפל כדה של בת הכפר נפל כדה של בת המלך כשיוציאו את זה ימצאו גם את השני. אבל קורח הרי נבלע במדבר ושערי בית המקדש בירושלים?

התשובה היא שבית המקדש של מטה עומד "זה כלעומת זה" נוכח בית המקדש של מעלה ושערי בית המקדש מקשרים את העולמות, העליון עם התחתון. קורח נבלע באדמה כדי להראות שהקשר קיים כשייבנה בית המקדש ויחזרו שערי ירושלים למקומם איש לא יפקפק בכך שהקשר קיים וממילא יוכל קורח לצאת ממחילתו.

גליון קל"א

פרשת קרח

תשפ"ג

קרח לא רצה לעבוד את ה' במקום שה' שם אותו... ואנחנו?

כתב הגה"צ רב"צ קוק שליט"א, (גליון 'שואלים ודורשים' 293) חז"ל אומרים: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים. לפי שלקחה על עסקי דיבה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר."

דייק המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל ואמר: כאן כתוב כיצד צריך ללמוד מוסר - 'לקחת' מוסר. בטוחני שכל אותו שבוע שכלל ישראל התעכבו ב'חצרות' והמתינו למרים למדו ועסקו במוסר. אף התקיימו כינוסי ענק לחיזוק בלשון הרע, נאמרו שם דרשות מעוררות בזה, ואף נקבעו שיעורים לרבים בספר חפץ חיים שמירת הלשון.

ודאי כי הנשיאים היו אף בין המשתתפים הרבים, ושמה אף בין הדרשנים הגדולים, שהרי הם היו נשיאי השבטים, ומכל מקום נקראים 'רשעים' מפני שלא 'לקחו' מוסר. לקחת מוסר פירושו להעמיד את עצמי מול הדברים, להתבונן האם אני בסדר בדברים הללו אם לא, לשים לב במה אני עלול להיכשל ואלו גדרים וסיגים עלי לעשות כדי שלא להיכשל.

המשגיח זצ"ל היה מרבה לבקר ולהתלונן על כך ששומעים שיחת מוסר יוצאים ומפסיקים בהתפעלות: איזו שיחה יפה, וזהו. לא חוזרים עליה, לא מתבוננים בדברים, וממילא אין השפעה לדברים כיון שאין חוזרים עליהם ולא מתבוננים בהם כדברי רבינו יונה' (סוף שער השני) "צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו ולחשוב בהם תמיד. ועליהם יוסיף לקח ונפשו ומוסר מילין. ויתבודד בחדרי רוחו וישבו יהפוך יד תוכחתו על נפשו. ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו. ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה עד אשר תקבל נפשו המוסר. ועד אשר תטהר."

מספר רב"צ: כשאחזתי בפרק 'האיש מקדש' לאחד מבנותי, התייעצתי עם מרן הגרי"ש על הצעת בחור, בן למשפחה חשובה. ואמרתי שמספרים עליו שהוא למדן גדול, מתמיד גדול, מצוין, אבל באינפורמציה אמרו שהוא לא משתתף בסדר מוסר. צריך לזכור, הרב אלישיב הוא הרי לא דמות המוסר הידועה, כמו המשגיח של הישיבות. תשמעו מה הוא אמר, בזה הלשון: "פעם לא כולם היו לומדים מוסר, היו ישיבות עם מוסר והיו ישיבות בלי מוסר. אבל היום כולי עלמא לא פליגי שחייבים ללמוד מוסר. כמדומני - כך הוא אמר - שאין היום ישיבה שאין בה סדר מוסר. אינני מחייב שהבחור ילמד כל יום מוסר, אבל חייבת להיות לו שייכות ללימוד המוסר. בחור שבכלל אין לו שייכות ללימוד המוסר זה חסרון. בחור בלי שייכות עם המסילת ישרים?!"

והוסיף ואמר לי רבינו זי"ע: "מי שלא לומד מוסר, זה יכול להוות בעיני אחר כך בבית. כי מי שלא לומד מוסר, לא מכיר את המושג שנקרא להאשים את עצמו. ועל כל דבר הוא חושב - היא אשמה, השויגער אשמה, הוא לא יודע איך פעם להאשים את עצמו. וזה יכול לגרום לבעיות רבות בחיים. אך מי שיש לו שייכות למוסר, מכיר את המושג הזה, שהרי זוהי מהות המוסר, לבחון את עצמו, לבדוק האם אני בסדר בדברים הללו."

מסיים הגרי"צ: עתה שומה עלינו לבדוק במעלותיו של מרן הגרי"ג שיעור תמיד על לימוד המוסר. ועל ידי כן נתברך בשפע רב ממרומים, ובתחיית המתים במהרה בימינו.

כותלי בית המדרש יוכחו

דבר נפלא אמר מו"ר הגרי"מ דרוק שליט"א בהספדו על מרן רה"י הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל.

ידוע היוכחו של חכמים ו'ר' אליעזר בעניין תנור של עכנאי (בבא מציעא ט"ג) אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה. אמרו לו: אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין, וכו'.

דקדק הגרי"מ דרוק: מצינו שאמרו על חרוב ואמת המים שאינם ראיה, אבל על כותלי בית המדרש זה מצינו שאמרו שאינם ראיה... זעק הרב דרוק: ידוע בשם הגר"א ש"חרוב" מורה על הסתפקות במועט - ומי לנו כרבינו שהיה אוכל פת יבישה במים חמים כמו שסיפרו בלווייה. "אמת המים" מורה על ענוה, כמו שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, ועל ענותנותו הנוראה של מרן כבר העיד ה'חזון איש' שהוא בעל מום, שאין לו שמינית שבשמינית של גאווה... אבל כל זה אינו ראיה! הוא האיה היחידה שמתקבלת זה מ'כותלי בית המדרש'... כותלי ישיבת פוניב' וכותלי מחלקת ה'טיפול נמרץ' מביאין ראיה!!! וראיה כזו על - אדם כי ימות באהלי - שלא החסיר כל ימיו מלימוד והרבצת תורה - זה כן ראיה על גדלותו!!!

יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (פירוש"י גוט, ונפרחה רוחו), כי הדר (קם לתחיה) אמר ליה אבוה מאי חזית, (מה ראת בשמיים?) אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם ברור ראית'. ולכאורה קשה, וכי עלתה על דעתו של רב יוסף שאותם שהם 'עליונים' בעולם הזה מחמת עשרם היו גם עליונים למעלה. ולא היה יודע מי הם העליונים האמיתיים. מדוע אמר עולם הפוך ראיתי?

ומבאר ה'מב"ט' (בהקדמה לספרו 'בית אלוקים') שפשיטא שלא התכוון ר"י לאותם שהם 'עליונים' במעלות גשמיות, אלא הכוונה לעליונים ברוחניות, וראה שיש הפחותים מחבריהם והנה הם עליונים מהם, וכגון, יש לך מי שעוסק בתורה עשר שעות בכל יום ואילו רעהו עוסק בה רק חמש שעות, וכאן בעולם הזה נותנים יקר וגדולה יותר למי שלמד עשר שעות, שהרי הוא לומד פי שניים מרעהו, אך כשבא לעולם האמת נוכח לראות שעליונים למטה ותחתונים למעלה - שם מכבדים ומחשיבים יותר את זה שלמד רק חמש שעות בלבד, ועל כך הזדעק רב יוסף ואמר 'עולם הפוך ראיתי' - שנראה כהיפך משורת הדין. השיב לו אביו 'בני, עולם ברור ראיתי', כי אותו אדם שלמד עשר שעות ולפי כשרונותיו ותכונות נפשו היה יכול ללמוד י"ב שעות ביום נמצא שלא מילא את תפקידו בשלמות, לעומתו, מי שלא היה בכוחו ללמוד יותר מחמש שעות ביום, אם מפני מיעוט שכלו או מפני שזדקק היה להתעסק בפרנסת בני ביתו ובשאר טרדות, הרי מאחר שמילא את תפקידו בדין הוא שיהא במעלה יתר ממי שלמד שעות הרבה יותר ממנו אלא שלא עשה כל אשר היה יכול ומוטל עליו לעשות לפי עניינו. כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו אלא מחשב עם כל אחד בדיוק כמה היה יכול

ראשית דבר לפני שמתחילים לדבר על 'קרח' עלינו להקדים, שפשיטא שאין לנו שום השגה והבנה בכל ענייניו של קרח, שקדושתו גשגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון'. וכך איתא מהאריז"ל (ספר הליקוטים תהילים צב) שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהילים צב א) 'צדיק כתרמו יפרח' סופי תיבות 'קרח'. מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה. (באר הפרשה).

עומדים אנו בימי האבל כבד' של הסתלקות מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל - והרבה הרבה סיפורים, הדרכות והנהגות טובות, אנו לומדים ממרן זצוק"ל. אחד מהדברים המיוחדים שכולנו זוכרים ממנו, זה המשפט כל אחד 'לפי טבעו' [בהגיה לטאית" לפי טבעו]... רבינו זצוק"ל, תמיד אמר - כל אחד שעובד את ה' לפי כוחותיו וטבעו, בשמים הוא כמו גדול הדור! למה? כי שניהם עושים את תפקידם בשלמות...

כתב הגה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א: למדנו מפרשתא דא, כי הקב"ה שברא עולמו לא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות, ולכל בריה ובריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכוננו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם באדם הגדול בעבודתו הגדולה. וכמו שאמר הרה"ק רבי דוד מעלוב זי"ע **אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'אמעטליק'** (תנור החימום בבב"כ וביהמ"ד, ולאחריו היו יושבים כל החלשים' שבעם) **ועבודתו תחשב בעבודת הכהן גדול בהיכנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת, ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים.**

מוסיף הגה"צ: הנה איתא בגמ' (פסחים יג) 'רב יוסף בריה דר'

ר' אמות של הלכה הרב דוד מטיאם

אם מותר להיכנס לבית הכסא כשבניכם דברי תורה

הנה דעת המגן אברהם (א"ח סי' מ"ג ס"ק י"ד) שהוציא להיכנס לבית הכסא עם ספרים וכתבי הקודש, מספיק לכסותם בכיסוי אחד בלבד, ואין צריך שני כיסויים. ולכ"כ הרדב"ז (א"ח סי' תקמ"ה) שמספיק כיסוי אחד בלבד, והעיד על עצמו שכאשר אנשים נותנים לו בשוק שאלה כתובה הרי הוא מניחו בכובעו ונכנס עמו לבית הכסא, ועוד כתב שיש לו ספר עם רמזי תר"ג מצוות המונח בכיסו ונכנס עמו לבית הכסא עי"ש, ועיין גם בדעת תורה למהרש"ם (סי' מ"א) שכתב שהוא עצמו מיקל בזה כהרדב"ז, ורק אם הוא כתוב בכתב אשורית היה מחמיר עי"ש.

אולם דעת האליה רבה שכתבים שיש בהם שמות צריכים שני כיסויים כמו בתפילין דבעינן כל בתוך כלי עי"ש. ועיין במשנה ברורה שהביא את ב' הדעות ולא הכריע וז"ל: ושאר ספרים וכתבים שיש בהן שמות אם הם בכיס שרי להניסין ויש אומרים דבעינן דוקא תיק בתוך תיק אם צריך להיכנס לבית הכסא וכדלעיל לענין תפילין עכ"ל. והנה לפי זה בנידון דידן כשיש בכיסו דברי תורה ורוצה להיכנס כך לבית הכסא, לכאורה תלי זה במחלוקת המגן אברהם והאליה רבה, שלדעת המגן אברהם אין צריך לעטופם בכיסוי נוסף שהיה הכיס עצמו חשוב ככיסוי אחד, ולדעת האליה רבה יש לעטופם בכיסוי נוסף מלבד הכיס עצמו.

אלא שהיה מקום לומר דעו כאן לא הצריך האליה רבה כלי בתוך כלי אלא בכתבים שיש בהם אזכרות [שם ה'], אבל דברי תורה שאין בהם אזכרות כגון דף שכתוב עליו חידושי תורה וכדו', בזה יש לומר דשפיר מודה האליה רבה שהם ספיקי כיסוי אחד בלבד, וכן דברי תורה שכתב הגר"מ שטרנברך שליט"א (תשובות והנהגות ח"א סי' קכ"ה) שבדברי נתיב שאין בהם אזכרות [שם ה']. החיוב הוא רק על לבנות, וכשמונח בכיס הדיוני כיסוי אחד אין בזיון וסגי בכיסוי אחד לכולי עלמא. וכן העלה שם לדינא שבכתבי תורה או אפילו ספר שאין בו אזכרות יש להקל להיכנס לבית הכסא כשהם בכיסו או בכיסוי אחד, ורק בסידור או כתבי הקודש שיש בהם אזכרות כתב שראוי להחמיר לכסותם בכיסוי נוסף מלבד הכיס של החליפה או המכנסיים עי"ש. ועיין גם בספר גנוזי הקודש (מילואים סי' א) שכתב שכן הסכימו הגר"מ קרלין זצ"ל והגר"פ שיינברג זצ"ל שבשאר כתבי תורה שאין בהם שם ה' סגי בכיסוי אחד.

אמנם דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלדעת הסוכרים דבעינן שני כיסויים [האליה רבה] אין חילוק בין דברי תורה שיש בהם שם ה' לדברי תורה שאין בהם שם ה', וכן היה מורה למעשה שיש לחוש ולהחמיר כהאליה רבה, ואין להכניס דברי תורה לשירותים ללא שני כיסויים (קונט' הלכות תפילין להגר"י ישראליו ס"ח, ועיין גם בספר נתיב וכו' בדברי תורה וכו' בביטוי דברי תורה וכו' להכנס כך לבית הכסא יש לו לעטופם בכיסוי נוסף, מיהו יש מקום לעיין כשמנוחים בכיס הפנימי של החליפה או בכיס המכנסיים שיש להם ביטנה בפני עצמה האם אפשר להחשיב זה לשני כיסויים או שמא כיון שהכיס תפור לבגד הכל חשוב ככיסוי אחד, ויתבאר א"ה בגליון הבא.

לעשות וכמה עשה בפועל.

מספר הרב אליעזר יוטקובסקי שליט"א: (דרשו) פעם הצעתי ליהודי עשיר, לעלות איתי לביתו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, כדי לבקש את ברכתו עבור האישי שתרם סכום כסף משמעותי לטובת 'אנחנו וצאצאינו'.

כמוכן הרעשיר נאות בשמחה, וכשהגנתי עמו לבית מרן זצ"ל, היה הוא הישיבה מחזיק בידו בדיוק גמרא, מסכת תענית (דף כ"ז). וקרא מתוכה את המעשה עם אבא אומנא שהיה מקיץ דם בתקופת אביי ורבה, ושהיה זוכה לקבל 'שלמא מן שמיא', כל יום. בכל יום ויום הוא היה מקבל שלום מהשמים. אביי לעומת זאת, היה מקבל שלום מן השמים פעם בשבוע, בערב שבת, ורבה היה מקבל פעם בשנה, בערב יום הכיפורים.

מספרת הגמרא שחלשה דעתו של אביי, איך ייתכן שהוא מקבל רק פעם בשבוע, ואילו אבא אומנא שלכאורה לא היה מבין חכמי הדור, זכה לקבל כל יום.

השיבו לאביי מן השמים: אתה לא יכול לעשות מה שאבא אומנא עושה, כי הוא יש לו שמירת עיניים מיוחדת, יש לו חדרית המתנה נפרדים לנשים ולגברים, וכשהוא מקיץ דם לנשים הוא עושה זאת בשמירת עיניים מופלגת, הוא לא מחייב את האנשים לעלות על ספי, וגם לא יודע מי נותן לו ומי רוצה נותן, ולא זו בלבד אלא, שאם מגיע תלמיד חכם להקיץ דם, הוא לא מוכן לקחת ממנו כסף, ועוד נותן לו כסף כדי שיקנה דבר מאכל לאחר שהקיץ דם, כדי שיוכל להתאושש.

יום אחד שלח אביי שניים מתלמידיו שיבדקו את אבא

שעה או שעתיים ההתרגשות תעבור לו... אחרי חודשיים הוא התקשר אלי, ושוב אמר לי כמה שהוא אסיר תודה על כך שהכנסתי אותו לבית ראש הישיבה, ושהוא זכה לשמוע שם כזה ווארט שנתן לו חיזוק עצום. עברו כמה שנים, ואחרי שמרן כבר התבקש לישיבה של מעלה, אותו עשיר התקשר אלי שוב, וגם הפעם הוא אמר לי שהוא מאוד מעריך את החסד הגדול שעשיתי איתו, ושאפשרתי לו לשמוע את הווארט הזה שפשוט שינה לו את החיים.

הפעם כבר לא יכולתי להתאפק: "יסביר לי כבודו מה כל כך מיוחד בווארט הזה?", אמרתי לו, "נכון, זה פשט יפה מאוד, אבל בכל זאת, מה כל כך מיוחד בו?"

השיב לי העשיר: "משך שנים אני חי בהרגשה שאני כבר ממילא לא אהיה גדול הדור, ולכן לא ניסיתי בכלל להתאמן. למה לי לקבוע עיתים לתורה, הרי אני כבר לא אהיה הרבי עקיבא איגר של הדור הבא, נכון???"

"כשנכנסת למרן זצ"ל, והוא דיבר על זה שאבא אומנא עשה את המקסימום האפשרי במצב שבו הוא היה, זה שינה לי את כל התפיסה על עצמי. מי אומר שאני צריך להיות רבי עקיבא איגר? אני צריך להיות אני עצמי, לעשות כל מאמץ כדי לשמוע על הקדושה והטהרה שלי, להתאמן לקבוע עיתים לתורה בהתאם ליכולתי, ועל ידי כך אוכל להגיע למעלות רוחניות גבוהות במיוחד..."

שמות עם המלמד החדש, והדבר בא על תיקונו.

הוא ביקש לחיות. ואכן התחשב בו, והוא קיבל את החיים בחזרה. אבל - אמר ר' צבי דב להוריו - הוא מבין שהזמן קצר והמלאכה מרובה. הוא מרגיש שכל יום הוא מתנת חיים, שחייבים לנצל אותה. ואכן בשש השנים וחצי שנספו לו לחיות, הוא זכה לסיים שוב את כל הש"ס.

כמה חשוב למעלה, כשמעבירים מסר של יסודות האמונה לילדים תמימים, שמקבלים את הדברים בתמימות! בשבת קודש, ביום טוב, האבא יושב ואומר עוד משפט, מספר עוד סיפור של אמונה... וילדים קונים את מה שאומרים להם. וכשהם רואים שהאמונה היא מכל הלב, ומוסיפים להם עוד פסוק מהתורה, מהנ"ך או מחז"ל הקדושים - כל מה שמחזירים בהם אמונה, זה דבר שנשאר לנצח! זה לא סיפור חד פעמי, זה נכנס בפנימיות של הילדים, בנים ובנות, עד כדי כך שיש תביעה למעלה למה החסירו את זה. כמה חשוב למעלה כשמסתחקים באמונה!

"תפרסם את זה", ביקש האבא, הרב מילר, וביקש שהתעוררות מהדברים תהיה לעילוי נשמת בנו, הרב צבי דב ב"ר מאיר אליהו, שעלה למרום בט"ז בטבת תש"פ, ומנוחתו כבוד הבר הדינים. יהי זכרו ברוך. (מתוך גליון 'השגחה פרטית'. י"ש כח לה"ג ר' אלעזר בייפוס שליט"א על הפנייתו לדברים).

אשר יצר את האדם כחכמה

השבוע שוחח איתי ת"ח חשוב, וסיפר לי על אחת מבני משפחתו שנולדה בלי 'פי הטבעת' רח"ל.

לקח תקופה עד שגילו את הבעיה, והשבוע, בגיל חצי שנה (!) היא עברה מסוכן מאד ניתוח של תיקון הבעיה. ובעז"ה יהיה ההתחזקות בנושא זה לרפואתה השלימה של "נגה בת מיכל" בתוך שאר חולי ישראל.

האם פעם בברכת 'אשר יצר' הודינו לה' על כך, ולא רק על 'פי הטבעת' אלא על כל אבר ואבר שעובד, הכל פועל ומתקתק במדויקת משומנת, נכנס מפה ויוצא משם... הרי זה גיועולעדי!!!

אומרים בשם אחד מבעלי המוסר, שאם בן אדם היה יודע את התהליך שהגוף עובר מהרגע שנכנס האוכל מהפה, ועד שהוא יוצא מבית הכסא, הוא היה מתקשר בכל פעם שהוא היה יוצא מבית הכסא לביתו לדווח שהכל עבר בשלום.

וברוך ה' שכולנו בריאים, ובעז"ה כולנו, כל ישראל נהיה בריאים תמיד, אבל, חובה עלינו להודות.

וכבר אמרו 'עשירי' ר"ת. 'עיניים, שיניים, ידיים, רגליים.

אומנא. הם התארחו אצלו בלילה כדי לבדוק את מעשיו, ובבוקר לקחו את המצעים והלכו איתם לשוק למכור אותם, ובכל זאת אבא אומנא לא חשד בהם שהם התכוונו לגנוב, ואף הקדיש את המצעים לצדקה.

אחרי כל מה שהגמרא מספרת על חסידותו המופלגת של אבא אומנא, עדיין, הוא הרי לא היה מוכמי הדור, ולנומנו אביי ורבה היו גדולי תורה לא רק בדורם, אלא לדורי דורות. אין דף בנמרא שהם לא מוזכרים בו, וכי אבא אומנא היה גדול מהם? איך אפשר לומר דבר כזה?

כמובן שאף אחד לא ידע לענות על שאלתו של ראש הישיבה, ואז הוא השיב עליה בעצמו... "רדאי שאביי ורבה היו גדולים יותר", אמר ראש הישיבה, "אבל מההשמים רצו ללמד את אביי שיעור חשוב נוסף: אבא אומנא, הוא אדם שעובד לפרנסתו, היווה מקיץ דם, זאת השליחות שלו בעולם. אבל הוא לא מיקל לעצמו ולא מורה לעצמו היתר לזלזל במצוות התורה. הוא עושה את המקסימום האפשרי במצב שלו. הוא מסדר חדר המתנה נפרד, תופר חלוק מיוחד, הוא עושה כל פעולה אפשרית כדי להישמר בקדושה ובטהרה, וכדי לעשות את רצון ה' בצורה הטובה ביותר, ולכן הוא זוכה לקבל שלום מן השמים בכל יום ויום."

כשיצאנו משם, הודה לי העשיר בחוס רב. הוא אמר לי שהוא היה מוכן לשלם הון רב כדי לשמוע את הווארט הזה ממרן ראש הישיבה, ואני לתומי חשבתי שהוא נורא מתרגש, כי זאת הפעם הראשונה שלו בבית ראש הישיבה, ושבעוד שתהיה בזה תועלת גדולה, ללמד את פרשת משפטים.

כך הם מדברים פעם ופעמים, והרב מילר אומר למנהל, "אולי אפשר לעשות ניסיון: אני אגיד את השיעור במשפטים, המנהל יבוא להקשיב לשיעור, נעשה מבחן, ואם יצליחו - נראה מה הלאה". ואכן, המנהל מסכים לניסיון. הוא בא ושמע איך הרב מילר אומר את השיעור, וכמובן הוא מתפעל מאוד ומסכים להמשיך להתקדם עם הילדים בפרשת משפטים. הוא מלמד לאט וביסודיות, עם כל המפרשים, וממחיש את הפרשה יפה מאוד. ההורים, שנותנים אמון בתלמוד תורה, רואים שעברו לפרשת משפטים ומבינים שאת תחילת החומש ישלימו בעוד תקופה. אף הורה לא מתנגד. כולם מרוצים מכך שהילדים מתקדמים ומבינים היטב פרשת משפטים, עוד פסוק ועוד פסוק, עוד שבוע ועוד שבוע. חלפו כמה שבועות, ועדיין לא הגיעו ל'שני'. ואז זה קורה...

הרב מילר עומד בכיתה וקורא בהטעמה את פסוק י"ד בפרק כ"א: "וכי יזיד איש... בערמה..." הילמדו מהמומה מסביר לילדים המילים "מעט מזבחי - תיקנתו למות" - ובאמצע ההסבר הוא נופל ומתעלף לעיני התלמידים!

כמובן נהיה רעש, הזעיקו אמבולנס, הרב מילר הובלה לבית החולים, והתברר שהתפוצץ לו וריד במוח, והוא צריך רחמי שמים מרובים.

בד בבד עם התפילות לרפואתו, כמובן אי אפשר להשאיר את הילדים ללא מלמד, והביאו מלמד ממלא מקום, שהתחיל ללמד על התלמידים פרשת שמות. למדו על יציאת מצרים ועל קריעת ים סוף, לפי הסדר המקובל בכל שנה.

בניתיים בבית החולים בחסדי שמים התאושש הרב מילר, ולשמחת כולם חזר הביתה. כמובן הוא נזקק להחלמה ולשיקום. אחרי אירוע מוחי, לא כל כך מהר חוזרים לעבודה. יום אחד הוא מרגיש יותר טוב, וכשההורים שלו מבקרים אותו, הוא מספר להם, שכשהוא היה במצב קריטי, הוא כבר ראה שמביאים אותו בפני בית דין של מעלה. ולמעלה הוא רואה את כל המילים הקדושות של פרשיות שמות, וארא, בא, בשלח ויתרו, והוא שומע קול שתובעים ממנו: "למה החסרת פרשיות של יסודות האמונה מילדים טהורים, ילדי תינוקות של בית רבן?? מי ביקש זאת מידך??"

והוסיפו והסבירו לו, "אלו היסודות של האמונה של כלל ישראל. אם מדלגים עליהם כמלמדים אותם, חסר חלק מהלב להם! איך עשית דבר כזה???" והם קוראים לו לדין תורה בבית דין של מעלה.

באותו רגע הבין הרב מילר באופן אחר את המילים שבהן עסק בשינה שהתמטט: "מעט מזבחי" - בגלל דבר קדוש - "תיקנתו למות", לוקחים אותו מכאן לבית דין של מעלה. בבית הדין טען הרב מילר, שכתוב בהד"ל: "אין עונשין אלא אם כן מההירא". והוסיף עוד, שיש לו שני דברים להצדיק בהם את עצמו. הראשון: הרי השינוי היה ברשות המנהל. והראיה, שבמשך שנים כשלא נתנו לו רשות לכך, הוא לא עשה את זה. הוא רק שכיר, וקיבל רשות ללמד פרשת משפטים. ושנית: הרי כבר ביטלו את זה. כבר התחילו בחזרה חומש

למשפחת מילר מירושלים היה בן יחיד. הוא היה תלמיד חכם ובעל כשרון. החל מבר המצווה שלו, הוא היה קורא בתורה בכל שבוע, והיה בעל קורא מומחה, זאת מלבד היותו מלמד מומחה לתשב"ר. בערך עשרים שנה לימד הבן, ר' צבי דב מילר, את תינוקות של בית רבן. בכל שנה לימד אותם את סוף חומש בראשית, ולאחר מכן התחיל את חומש שמות. לימד את פרשיות שמות, וארא, בא, בשלח ויתרו, וכשסיימו ללמוד את פרשת יתרו הסתיימה גם השנה, והוא קיבל כיתה חדשה.

ר' צבי דב, שהיה תלמיד חכם ויגע בהרבה גמרא בהתמדה חוץ מהשעות שבהן הוא היה מלמד, הרגיש שדווקא הפרשה הבאה, הפרשה שאותם כבר ילמד המלמד הבא, דווקא בה יש לו מומחיות גדולה. פרשת משפטים היא חלק נכבד מהגמרא: מבאב קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין... ההבנה של הפרשה היא גם הבנה של הגמרא, ואננם יש בה הרבה נושאים, שקשים גם לאנשים מבוגרים. אבל ר' צבי דב הרגיש שהוא יכול ללמד את זה, ורצה להוציא את יכולת ההסבר הזאת מן הכוח אל הפועל. הוא הרגיש שאם ילמד את התלמידים פרשת משפטים, יהיה לו מזה סיפוק גדול, ותהיה תועלת גדולה לתלמידים. ויום אחד ממחשבה למעשה, הוא פונה למנהל, ומסביר שיש בו רצון גדול ללמד את התלמידים פרשת משפטים, ולהרים אותם ב'לומדות'. אמנם פרשת משפטים שייכת לכיתה הגבוהה יותר, ואין סיבה לפטר את המלמד הבא, שמומחה לפרשת משפטים... אבל הוא מבקש, אולי בכל זאת.

אך המנהל לא מסכים. הוא אומר: "יש סדר בעולם. אחרי שמסיימים חומש בראשית, הולכים לחומש שמות. לומדים לפי הסדר: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו. סיימת יתרו - תלמד משפטים. אל תספקת? - המלמד הבא יעשה את זה." הרב מילר, שהוא אינו יכול לשנות בניגוד להוראות המנהל, הוא מקבל את הדברים, ובכל זאת מדי פעם הוא מוסיף ומבקש ללמד משפטים. אך לא. המנהל לא מסכים, והרב מילר ממשיך ללמד לפי הסדר ולהצליח במלאכת הקודש. ויהי היום, ומשמים החליפו מנהל. לחיידר יש מנהל חדש, ולרב מילר יש הזדמנות חדשה. הוא פונה למנהל החדש ושוטח את בקשתו. המנהל שואל: "איך אפשר לדלג על פרשיות כל כך חשובות?!" והרב מילר אומר: "נשלים אותן, בסוף השנה או עם המלמד הבא. חס ושלום, לא מוציאים אותן מהחומש". והוא מוסיף ומסביר, "אני מרגיש

<p>עלון השבוע: לא נתרם</p> <p>יבורך מי שמשותף בהוצאות ההדפסה !!!</p> <p>חלק נתרם ל"ג" משה בן תום תרתי. ונותר חלק זעית בת נוכחי תרתי.</p>	<p>חבורת "מעין עולם הבא" [ג' רפים במסכת שו"ת]</p> <p>קכב - קכד</p> <p>נתן להדפס לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com</p> <p>בכל עיני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676</p>	<p>דרוש תרומות להדפסת העלון</p> <p>ניתן לתרום בכרטיס פלוס בקופת 'עלי באר' הנצחה שבעיית - 80 ש"ח</p> <p>יישיר רבה ויחיי הדינים להדפיס מהמייל ולחלק בבתי כנסת.</p>
---	---	--

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת קרח

טעם הא דכל עדת ישראל נתחייבו כליה בעדת קרח + בביאור החטא בזמן שמואל הנביא שביקשו להם מלך

ומעתה דין הנדבק ברשע ושרוי אצלו הוא שכאשר יגיע העונש לרשע ייספה אף הוא עמו בבחינת אוי לרשע ואוי לשכנו ואינו ראוי להינצל מן המיתה, וכאשר מצינו אצל לוט שאע"פ שלא הרשיע כ"כ כאנשי סדום סו"ס לולי זכות אברהם היה נספה עמהם מאחר שנדבק עמהם, וכמבואר בגמ' ע"ז (דף ד' ע"א) שכל תפילת אברהם על סדום "האף תספה צדיק עם רשע" היינו בצדיק גמור, אבל צדיק שאינו גמור נספה עם הרשעים. ולפיכך הודיע ה' למשה ואהרן שכל העדה ראויים לכליה בסיבת אותם החוטאים, ולא מצד חטאם גופם אלא מצד שנדבקו לחוטאים ואין ראויים להינצל ולהפריד את דינם, והיתה המכה ראויה לבוא והנגף לא יבחין בין צדיק לרשע וכדברי הרמב"ן "שהיה הקצף יוצא להמית גם כל העדה כמיתת החטאים האלה שנמשכו אחריהם".

וע"ז באו משה ואהרן וביקשו רחמים בדבר שהלא סו"ס לא נשתתפו עמם ממש בחטאם וא"כ ראויים להיבדל ולהינצל ע"י השתדלות ובדיקה לראות אם הם עומדים עמם בחטאם, ולכך השיבם ה' כטענתם שידברו אל העדה להעלות מסביב למשכן קרח דתן ואבירם ועי"כ יוכיחו שאין שותפים עמם בחטאם ע"י יראתם פן יספו בחטאתם. והיה די בהבדלה מועטת זו, לפי שבאמת לא נשתתפו עמם להדיא אלא רק דבקו בם וכאשר נפרדו מהם נצלו ממיתתם. ולפיכך הזהיר משה בזה – "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו' פן תספו בכל חטאתם", והיינו שאם לא היו נפרדים מהם היו נספים עמם, וכתב הספורנו – "שאינכם ראויים להנצל אם תהיו עמהם כשילקו".

פי"ז ו': וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה'. בתלונתם זו הוכיחו בני ישראל למפרע שנדבק בהם מחטאו של קרח ועדתו שהרי קיבלו את טענת קרח עכ"פ בחלקה שמשה ואהרן עשו את המעשים מליבם. ואמנם לא נשתתפו בזה בעוון המרידה של קרח דתן ואבירם כמש"כ המפרשים, וגם ידעו שלא היו המאטים וחמישים איש ראויים לכהונה שהרי נשרפו למות, אך התלוננו על משה ואהרן שבגלל עצתם שיקחו מחתות ויקטירו באו לידי מיתה זו, ובזה הוכיחו שקיבלו מקצת טענת קרח שלא כל המעשים נעשים עפ"י ה' ומעתה שוב היו ראויים למות במיתתם.

פט"ז כ"א: הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרנע. מבואר כאן שנתחייבו כל העדה כליה עבור מה שנקלהו כולם בעצת קרח, ואע"פ שלא היה מוכח בזה שהסכימו עם כל טענותיו ללכת אחריו, אבל מ"מ היו פוסחים בזה על שני הסעיפים בכך שנקלהו לראות מי יצדק וכיצד יפול דבר. ומעתה יש לתמוה ממנ"פ אם אכן היה נחשב להם בזה לחטא א"כ מה היתה טענת משה ואהרן לפני ה' "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף", ואם באמת לא נחשב להם לחטא להחשיבם שהשתתפו בחטאו של קרח אזי מדוע נתחייבו כליה מתחילה.

והנראה לבאר את חטאם של עדת בני ישראל בזה עפ"י מש"כ הרמב"ן לקמ' (י"ז י') לבאר מה נצרך השי"ת לומר למשה "הרמו מתוך העדה" וכן "הבדלו מתוך העדה" הלא השי"ת יכול להמית בדבר את החייבים לבדם והצדיקים יישארו בחיים, ותירץ "שהיה הקצף יוצא להמית גם כל העדה כמיתת החטאים האלה שנמשכו אחריהם וכו' והם מכות כוללות ראויות להמית כל העומדים שם ביחד, זולתי אם יעשה נס שני בנמלטים, או שאמר הקב"ה כן לכבוד הצדיקים שכל זמן שהם בתוכם לא ישלח ידו בהם, והכוונה באלה וכיוצא בהם להודיע שהם צריכים בקשת רחמים וכפרה ומשה הוא המזרו לעשות כן ומיד".

ומבואר בדבריו שהיתה גזירת מגיפה כוללת להמית כל העדה צדיק כרשע, שיידבקו העדה "כמיתת החטאים האלה שנמשכו אחריהם", ולכך אמר למשה ולאהרן שייבדלו מתוך העדה כדי שלא יידבק בהם הנגף או שלא היה יכול הנגף להתחיל כל זמן שהם בתוכם, ולכך ציוה הקב"ה עליהם להיבדל מהם.

ועפ"י יש לבאר שאמנם זה ודאי לא היו כל העדה חוטאים עם עדת קרח להיות עמם במחלוקתם ולהתחייב כמותם, אלא שהיה חטאם במה שהיו צריכים להוקיע את מעשיהם ולהיפרד ולהיבדל מהם והם לא עשו כן אלא בהיפך שקרבו אליהם ונקלהו עמם ודבקו בם, ועי"ז לא היו מובדלים כ"כ אף מהחטא גופו של עדת קרח והיו עלולים כל רגע ליפול ולהכשל בחטא עימם כדרך כל מי שמתקרב אל הרשעים, וכפי שהיה שנקלהו כולם אל פתח אהל מועד, שע"י שלא נבדלו מקרח ועדתו היו פוסחים על שתי הסעיפים ופקפקו בדבריו ובאו לראות יד של מי על העליונה ח"ו.

ותמוה ביותר מדוע נחשב להם עד כדי כך שמאסו בקב"ה ואף נחשב להם כעבודת אלהים אחרים.

עוד צריך ביאור שהנה שמואל הקדים להם באריכות רבה את כל מה שהיה להם עד כה, שתמיד כל זמן שחטאו נמסרו ביד אויביהם ושוב זעקו אל ה' וישלח להם את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ויצילם, ויש לבאר מה ענין כל זה אל טענתו כנגדם שחטאו נגד ה' בבקשם להם מלך.

והביאור בכל זה הוא שאופן הנהגתם עד כה שהיתה מסורה עפ"י ה' היתה שבכל פעם שחטאו ושכחו את ה' אלקיהם היו נמסרים למשיסה אל העמים אשר סביבותיהם, וזאת ע"מ שיתעוררו לשוב בתשובה שלימה אל ה', וכן היה שכאשר התעוררו בתשובה וזעקו אל ה' אזי שלח אליהם שופט שהצילם מיד אויביהם.

ובזאת הפעם שביקשו מלוכה הנה ג"כ חטאו מקודם לזה ונתרחקו ועזבו את ה' אלקיהם ולפיכך נמסרו ביד בני עמון כמתואר בתחילת מלכות שאול, וכפי שאמר להם שמואל "ותראו כי נחש מלך בני עמון בא עליכם", ובפעם הזאת לא התעוררו לשוב אל ה' בכל מאודם אלא תחת זאת רצו לפעול בדרכי הטבע ובהשתדלות יתירה ע"י העמדת מלך שיילחם עבורם ע"מ שמכאן ואילך לא יהיו שוב למשיסה בגויים, וכהמשך דברי שמואל "ותאמרו לי לא כי מלך ימלך עלינו וה' אלקיכם מלככם". ונמצא שתחת זאת שיתעוררו לחזור בתשובה על חטאותם ולשוב אל ה', עוד העמיקו סרה בחטאם לתלות כל הקורות איתם בדרכי הטבע ובדרך מקרה ולבחור הצלתם בהשתדלות בדרכי הטבע ולא האמינו בהשגחה פרטית ע"י הקב"ה ובחרו לילך בשרירות לבם, ובזה מאסו הקב"ה ובהנהגתו ונתרחקו ממנו יותר ויותר.

ועל כל הדברים האלה בא שמואל והוכיחם באריכות שהנה כל מה שבאו עליהם הצרות עד כה הוא מחמת זה שעזבו את ה', וכפי שהיה עד כה שכל עת שעזבו את ה' אזי נמסרו ביד הגויים אשר סביבותיהם וכאשר חזרו בתשובה וזעקו אליו אזי הצילם גם מבלי לפעול עפ"י חוקי הטבע להעמיד להם מלך ושרים וצבא. והוסיף לומר להם שגם עתה שביקשו מלך הרי שלא יועיל להם כרצונם, שהרי אם לא ישמעו בקול ה' אזי ג"כ תהיה יד ה' בהם - "והנה נתן ה' עליכם מלך, אם תיראו את ה' ועברתם אתו וגו', ואם לא תשמעו בקול ה' וגו' והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם".

ומאחר שראה שמואל שעדיין לא נתעוררו מדבריו ולא שבו בתשובה אל ה' אזי הוא קרא אל ה' שיתן קולות ומטר ביום קציר חטים, ועי"ז נפל פחד ה' על העם "וירא כל העם מאד את ה' ואת שמואל" וכמבואר בגמ' ברכות שלא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, ושוב התעוררו לחזור בתשובה שלימה וכאמרם אל שמואל - "התפלל בעד עבדיך וגו' כי יספנו על כל חטאתנו רעה לשאל לנו מלך".

ובזה נתברר שצדקו דברי השי"ת מעיקרא שהיו ראויים למיתה עם החוטאים האלה, אלא שנתן מקום למשה ואהרן לברר זאת ע"י תפילתם והשתדלותם, אך לבסוף נתברר באמת שע"י שנדבקו בחוטאים נדבקו גם בחטאם ולפיכך היו ראויים להיספות עמם במיתתם אלא שהמתין להם עד עתה, וכעת נתגלגלה המיתה שהיו ראויים לה מעיקרא להיספות עם החטאים האלה במיתתם וכמש"כ הרמב"ן שהבאנו למעלה.

ויתבאר עפ"י חילוק הלשון שבתחילה אמר להם הקב"ה "הבדלו" מתוך העדה הזאת וכאן אמר לו "הרמו" מתוך העדה הזאת, והביאור הוא שבתחילה היתה מספיקה התבדלות מועטת לפי שרק דבקו בחוטאים ועדיין לא נתברר שנדבקו ע"כ בחטאם, וא"כ ע"י הבדלה סגי כדי שלא יידבקו במיתתם, והיא גופא בכך נתן הקב"ה פתח למשה ואהרן ע"י תפילה להציל את כל העדה ע"י שיעשו מעשה התבדלות ויניצלו כולם.

אך כעת שהוכיחו בני ישראל שנדבק בהם החטא וכבר לא יעזור ההתבדלות גרידא ונעשו ראויים לאותה מיתה אף בהיפרדם מהחוטאים, לפיכך כעת אמר ה' למשה ואהרן "הרמו מתוך העדה הזאת" שצריך הבדלה מוחלטת מכלל העדה אחר שדבק בהם החטא, ולשון הרמה הוא לקיחה לצד אחר באופן הניכר והוא יותר מלשון הבדלה, (ועיין מש"כ הרשב"ם - "ולמעלה אומר הבדלו וכאן אומר הרמו שמשמע להבדל יותר לפי שכבר יצא הקצף").

ומזה יובן עוד היאך ידע משה כעת שכבר יצא הקצף ואילו למעלה כשאמר לו הבדלו הבין שטרם יצא הקצף ומועילה עדיין תפילה, אלא שלמעלה שאמר להם ה' בלשון הבדלה הבין שעדיין לא נדבק בהם החטא והיו ראויים להבדלה ע"י תפילה, אבל כאן שנדבקו בחטא ואמר להם לשון הרמה ידע שכבר החל הנגף. והנה ע"י הקטורת נעשתה כפרה להפסיק את המיתה והפריד בין המתים ובין החיים, ובזה נתקיים ענין "הרמו" מאחר שנתכפר חטאם ונפרדו מן החטאים לגמרי.

♦ הפטרת קרח ♦

שמואל א' י"א י"ז: ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך. יש להבין מה היה חטאם של בני ישראל בבקשתם להמליך עליהם מלך, והגם אמת נכון הדבר שקודם לכן היו מונהגים ישירות עפ"י השי"ת ביד נביאיו וכעת ביקשו הנהגה ארצית עפ"י טכסיסי האומות ע"י מלוכה וצבא וכיו"ב והיה בזה פחיתות בדרגת הביטחון בקב"ה, אכן עדיין צ"ב מדוע היתה רעתם רבה כ"כ בעיני ה'. ולעיל (פרק ח') כתיב שאמר ה' לשמואל - "לא אתך מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם, ככל המעשים אשר עשו מיום העלתי אתם ממצרים ועד היום הזה ויעזבוני ויעבדו אלהים אחרים כן המה עשים גם לך",

בסיעתא דשמיא הפרשה המחנימה

פירוים מבית 'הפרשה המחנימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת קרח התשפ"ג גליון 263

התרחקות ממוחלוקת

שאלה: עד כמה צריך להתרחק ממחלוקת?

א. במדבר טז, א: "ויקוז קרוז בן יצהר בן קהת בן לוי". פירש רש"י "ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר 'ובקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מט, ו) וכן פירש רש"י (בראשית שם) "בקהלם – כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן, 'אל תחד כבודי' שם אל יתייחד עמהם שמי, שנאמר 'ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי' ולא נאמר 'בן יעקב'". ולכאורה מה אכפת ליעקב אם יוזכר שמו, הרי הוא עצמו אינו מעורב כלל במחלוקת. אלא רואים שמחלוקת היא רעה כל כך חולה, ויש לברוח מפניה, שלא יהיה לו שום קשר לזה, עד שאפילו לא יזכר שמו שם.

וכעין המעשה שסיפר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל במה שארע בימי נערותו. יום אחד התבשרו תושבי שכונת שערי חסד בבשורה מרנינה: הגה"צ רבי אהרן כהן זצ"ל (חתנו של רבינו החפץ-חיים זצ"ל) שהגיע לארץ ישראל, החליט לקבוע את מקום מושבו בשכונה. הדבר עורר התרגשות גדולה והכל קיבלו את פניו בכבוד גדול, והעמידו לרשותו דירה נוחה עם כל הדרוש. לאחר זמן קצר, רבי אהרן אינו מופיע בבית הכנסת. כעבור שבוע של העדרות, החליטו לגשת ולדרוש בשלומו, דפקו בדלת ביתו ומשלא נענו פתחוה, וגילו בית ריק לחלוטין מכל דבר. ניסו לברר אצל השכנים, שמא מי מהם יודע היכן הוא, ונענו בשלילה. הכריזו בבית הכנסת וביקשו לדעת אם יש מי שיודע מה התרחש אצל רבי אהרן. לפתע ניגש אחד המתפללים, יהודי זקן, וסיפר כמסיח לפי תומו שראה יוצא מהשכונה לפני כשבוע עם כל מטלטליו בעגלה לעבר יפו... **הדבר** הכה אותם בתדהמה: "מה ארע לו שהביאו לעזוב את השכונה, לאחר שכה דאגנו לו למיטב הנוחיות והכבוד, ובצורה מסתורית כל כך?" הם שיגרו אליו משלחת לברר מה ארע בנסיון לשכנעו לחזור לשכונה. כשהגיעה אליו המשלחת, קיבלם בחיבבות ובסבר פנים יפות, תוך שהוא מודה להם על כל מה שהעניקו לו בנדיבות עצומה וברוח-לב. לאחר מכן המשיך ואמר להם: "כנראה אתם מתפללים בנוגע לעזיבתי הפתאומית, אסביר לכם את פשר הענין". כשבאתי להפרד מחותני ה'חפץ חיים' קודם נסיעתי לארץ ישראל, שאלתי בעצתו היכן להתגורר בארץ הקודש, בירושלים או בצפת, או שמא בחברון או ביפו. השיבני חותני: לא כל כך חשוב היכן תתגורר, אך דבר אחד הבטח לי בתקיעת כף 'ממקום של מחלוקת – ברח במהירות, והיה אם נקלעת אליו – עזבנו מיד!' ואכן, הבטחתי זאת לחותני בתקיעת כף. והנה, לאחרונה התעורר דין ודברים בבית הכנסת שבשכונתכם בנוגע למשרת הגבאות, ואז נתקפתי לפתע בחרדה עצומה: הרי אינני יכול להמשיך לגור כאן, כדי לא להכשל חלילה בעוון החמור של העובר על הבטחה הנעשית בתקיעת כף, על כן נאלצתי לעזוב את המקום באופן מהיר ומידי.

מעשה זה סיפר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בעת שהתרחש עמו ארוע מביש, כאשר קבוצת אברכים קנאים גערו והטיחו בו אשמות בעזות מצח חמורה, (הדבר ארע כאשר הרב פרסם הצעה הלכתית בנושא רגיש מסויים). אבל הרב ישב וחיך למולם ולא הגיב כלום, ולו במילה אחת. באותה שעה היה בבית אדם שנכח במאורע, והיה המום ומופתע מהתנהגותו המופלאה של הרב. לאחר שיצאו אלו מהבית, אור אומץ ושאל: "ילמדנו רבנו, מהיכן שואבים כוחות ותעצומות הנפש לכך?". במענה לתמיהתו סיפר לו הגרש"ז מעשה זה עם רבי אהרן – שארע בימי נערותו בשכונת 'שערי חסד' בה גדל. וסיים בהתרגשות במילים אלו: 'כשחזרה המשלחת לשכונתנו וסיפרו לכל התושבים בבית הכנסת את הדברים שהשיבם רבי אהרן, הייתי אני נער צעיר, והענין עשה עלי רושם אדיר. כל כך חדרו הדברים למעמקי לבי עד שגמלה בלבי החלטה נחושה, אני לעולם לא נוגע בענין שיש בו מחלוקת כל-שהיא! עכשיו בודאי אינך מתפלא איך הצלחתי להחזיק מעמד ולא להיגרר לויכוח עם אותם אברכים'.

צא וראה "כמה קשה המחלוקת, שבית דין של מעלה אין קונסין אלא מבין עשרים שנה ומעלה. ובית דין של מטה, מבין שלש עשרה שנה ומעלה. ואילו במחלוקתו של קרח, אפילו תינוקות בני יומן נשרפו ונבלעו בשאול תחתית, שנאמר (להלן פסוק כז) 'ונשיהם ובניהם וטפם', (ובפסוק לב כתוב) 'וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה'" (במדב"ר יח, סוף ד). **ובשבט** מוסר (פרק לו) כתב: "ראה בגנות המחלוקת, והגזירות המשוונות המגיעות לבעלי המחלוקת... הרי קרח, על שהחזיק במחלוקת, מת הוא ועדתו במיתה משונה, שבלעם הארץ, מיתה שעדיין לא היתה לעולמים, ונפסק המן באותו יום, וגם תינוקות שאין בהם חטא ועוון מתו (במדב"ר שם). וגם אפילו מחט שלו נבלע בארץ (שם יח, ג). וכמה זמנים האריכו בגיהנם, כמאמרם (בבא בתרא עד.) לגבי אותו הישמעאלי שהראה לרבה בר בר חנה את בלועי קרח, ושמע שאומרים 'משה אמת ותורתו אמת'... ואף שמשפט רשעים בגיהנם י"ב חודש (שבת לג:), הם האריכו שם זמן, עד שבאה חנה והתפללה עליהם (סנהדרין קט:)."

תשובה: חובה גדולה לברוח מן המחלוקת כבורח מן האש, ולהזהר שלא להיות מעורב בה כלל.

לקראת שובת מלכתא

מיד התנפלו עלי וגררו אותי, זעקתי: "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו". כדי לסתום את פי חנקו את גרוני, ואשתי זעקה: "הצילו, הורגים את בעלי!". קמה מהומה, ונהדפתי החוצה כשאני קורא: "יהודים..."

פניני חכמה מהגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

"שמענו נא בני לוי" (במדבר ט"ז, ח')

מזרח, ועל יום שהוא לילה. כי המזרח תמיד מזרח, והמערב תמיד מערב. היום יום, והלילה לילה.

אבל כשהרב בא ומצביע ללכת לימין, לצפון. עומד אדם מולו, והולך לימינו שלו, לדרום.

אומר לו הרב: לא לכך התכונתי, עליך לפנות לצפון. והוא מתעקש: הרב אמר לימין, והדרום לימיני.

או אז משיב לו הרב: הדרום לימינך משום שאתה עומד הפוך. תעמוד כמוני, והצפון יהיה לימינך!

ומובן שזה משל -

מדוע אין מבינים את החכמים, מדוע פועלים בנגוד לדעתם, ומדוע מביעים דעות ומותחים עליהם בקורת -

הכול נובע מהעבודה שעומדים מולם ונגדם, במקום לעמוד איתם ולכיוונם...

כשנסעתי לארצות הברית בפעם הראשונה לביסוס מוסדות התורה, בקשתי להתברך מפי הרבי מסאטמר זצ"ל.

שאל: "מי אתם?". אמרתי: "הייתי בן ישיבה עצור בסיביר". "מה שמך?" "יעקב" "ושם משפחתך?" "גלינסקי".

"שמעתי עליכם, מה מבוקשכם?" אמרתי: "לקבל ברכה להחזקת מוסדות התורה".

פנה אל הגבאי: "תן לו ברכה מרובה, אלפיים דולר". אמרתי: "באתי לבקש מהרבי ברכה, ולא כסף".

ענה: "אין ברכה שורה על כלי ריק..."

כעבור זמן נכנסתי לאחד מעשירי קהילת סאטמר בבורו פארק. התעניין: "המוסדות נתמכים על ידי המדינה?"

אמרתי: "תמיכה בסיסית, שאינה מגיעה לרבע התקציב". אמר: "כחסידי סאטמר אני מנוע מלתת למוסדות המקבלים כסף מהמדינה".

למה לא חושבים על אפשרות חמישית, לקצוץ את אצבעות הרגלים?

פעם שאלני אדם: מדוע אינכם מתאימים את התורה לזמן? שאלה טובה.

אמרתי לו: בוא ונסכים על דבר אחד: כשהילד גדל והנעל לוחצת, יש שתי ברירות: או להרחיב את הנעל, בזמני היו פותחים פתח קדימה, להוציא את הבוהן, או שקונים נעליים חדשות. יש עוד שתי ברירות: או שהולכים יחפים, או שזה לוחץ וקשה ומכאיב. למה לא חושבים על אפשרות חמישית, לקצוץ את אצבעות הרגלים? התשובה פשוטה, משום שהרגל היא העיקר, והנעל באה לשרתה.

מוסכם? הן, עליך ועלי.

אמרתי: "כחסידי סאטמר, ודאי תשמח לשמוע שהרבי נתן לי אלפיים דולר. קיים אפוא מצוות עשה של הליכה בדרכי החכמים. ובמיוחד, חסיד בעקבות רבו!"

טען: "לרבי מותר לחרוג מהוראתו, ואני חייב לציית לה!"

אמת. אמרתי: "אני האחרון שאסית אותך שלא לנהוג כצווי רבך. אבל תנהג עמי בכנות: אם אתה מציית לו באופן מלא בכל העניינים, איני מבקש מאומה, אבל אם יש עניינים בהם אינך מציית לו, אין זו אלא התחמקות!"

מיד העניק תרומה בסך חמש מאות דולרים!...

כעת תבין, שאנו חלוקים בינינו מה הנעל ומה הרגל -

אנו יודעים שהתורה קדמה לעולם, והקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם על פיה, ואחד היסודות ביהדות שזאת התורה לא תהא מוחלפת, לכן אין מחשבה לפגוע חלילה בתורה. יש להתאים עצמנו אליה. ואנו מותאמים לה, כי נבראנו על פיה.

"אצלך, האדם עיקר והתורה כנעל. ואם היא לוחצת מחליפים אותה..."

"לא ולא", מחה האיש. "אבל להקל פה ושם..."

אמרתי לו: "ייתכן ואפשר, אבל לא אני נותן התורה וגם לא אתה. אם

בא אלי אדם, כולו נסער: מהו שנצטוונו "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י, יא). אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (רש"י). מה פתאום! אני יודע שזה ימין וזה שמאל - ואלף חכמים לא יוכלו לשנות זאת! האם התורה מצוה שאעשה שקר בנפשי, ואנהג שלא כפי האמת?

הרגעתי אותו: תנוח דעתך. התורה אמת היא, ואינה דורשת חלילה לחרוג מן האמת!

אז מה כתוב כאן? -

זהו, תן להסביר. שים לב: לא כתוב כאן: אפילו יאמרו לך על מערב שהוא

קמתי ואמרת: "הורים יקרים, מבקשים מכם לשלוח את בניכם לקבוצים של השומר הצעיר - הבטחתי לדבר על נקודה אחת בלבד, שלוש דקות ואני מצהיר שאעמוד בהבטחתי". כמה רווח למארגנים המתוחים.

"הורים יקרים! השואה הנוראה היתה בבחינת גלות מצרים. שם זרקו למים ופה שרפו באש". התייפחויות נשמעו. "והגרמנים הוכו, כפי שהוכו המצרים. ואחרי המכות פנו היהודים לעבר ארץ ישראל!" מחיאות כפיים סוערות. "ודוקא משה רבינו, שהביא את המכות על המצרים, והנהיג את העם במדבר, לא זכה להיכנס לארץ מובטחת! כמה התחנן, ולא נענה! ושאלו רבותינו בגמרא: מדוע זה היה כל כך חשוב לו? בלשונה: וכי לאכול מפריה הוא צריך? ובלשוננו, כמו ששמענו כאן: האם כדי להפריח את השממה, וליצור גן עדן לחקלאים? ותרצו: לא רצה אלא לקיים את המצוות התלויות בארץ! ככל שקיים מצוות בחוץ לארץ, עוד ביקש להוסיף מצוות בארץ ישראל -

"יהודים יקרים! האם ילדיכם היקרים יסיפו מצוות בקיבוצי השומר הצעיר, בהם אוכלים שפנים ונוחרים חזירים? אוכלים ביום הכפורים וחמץ בפסח?!" מיד התנפלו עלי, וגררו אותי, זעקתי: "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו - האם נצלנו מהיטלר כדי להספות בישומר הצעיר?!" כדי לסתום את פי חנקו את גרוני, ואשתי זעקה: "הצילו, הורגים את בעלי!". קמה מהומה, ונהדפתי החוצה כשאני קורא: "יהודים - מי אינו חוגג את ליל הסדר, וקורא את ההגדה - הן אומרים אנו: והכניסנו לארץ ישראל - ובנה לנו את בית הבחירה!" להנחלת הארץ, יעוד רוחני בלבד!

(והגדת - הגדה של פסח)

תמסור לי את שמך ושם אמך, אומר לקדוש ברוך הוא שאתה רוצה לעלות אליו ולהציע הצעה" -

החליט שלא למסור, והמצב נותר בעינו...

בסיום מלחמת העולם השנייה, שחררו מסיביר כל העצורים הפולניים, ואנו בתוכם. בפולין התבשרנו שהגיעה ספינה עם חמישה עשר פעילים מ"השומר הצעיר", לשכנע ילדים להצטרף לקיבוציהם. התרגשות רבה שררה במחנה העקורים על הגעת החלוצים מארץ ישראל, וערכו להם מסיבת הוקרה. מנהל המחנה, מר פישביין, ארגן את המסיבה. הוא לא היה דתי, אבל הבין שיש למנות במחנה רב, ומינה את הרב פרידמן.

פנה אלי הרב פרידמן, ואמר: "לוקחים פה ילדים לשמד. ההורים לא מבינים לאן הם שולחים אותם. אסור לי לדבר, כי אעורר עלי את חמתו של מר פישביין והוא יצר את צעדי. יתנכל לכשרות ולטהרה, ויצא שכרי בהפסדי. אבל אתה אדם פרטי, לך מותר לדבר!" זה לא היה פשוט. הם ידעו שאני דתי. בן ישיבה, מדוע שיתנו לי לדבר? הלא אסית נגדם! אמרתי: "מה פתאום, אני אדבר אך ורק בשבח ארץ ישראל, כמה השתוקק משה רבנו להכניס לארץ!" שמעו כך, ונאותו. "חמש דקות!". אמרו.

נענית: "שלוש, לא יותר". ידעתי שיותר לא ניחוני.

כולם העתירו שבחים על החלוצים מארץ ישראל המפריחים את השממה, ויצרו גן עדן ושמו קיבוץ, ומיישבים את ארץ ישראל, ואמרו שאני אביא את ברכת אסירי סיביר המתעתדים לעלות לארץ ישראל.

כשהגעתי לשלב שבו הייתי צריך לחפש חתנים לבנותי, שאלתי את מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך מה צריך לחפש, איך ניגשים לנושא הזה של חיפוש חתן? השיב לי מרן הגרש"ז, שאת השאלה הזאת כבר שאלו את הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל...

משגיח דישיבת קמניץ, הגאון רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, על גמילות חסדים והחשיבות של מצווה זו בעיני גדולי התורה

אבל היה אירוע מאוד דרמטי כשהיה שמואל בן שלוש שנים. הביאו פר לקרבן וחיפשו כהן שישחט אותו. נענה שמואל הקטן ואמר שאין צורך בכהן, כי שחיטה כשירה גם בזרים. אמר עלי הכהן אכן, אמרת הלכה מצויינת, אבל נכשלת ב'מורה הלכה בפני רבו' וממילא יש לזה השלכות כידוע...

באה חנה והתנפלה בתחינה: "אל הנער הזה התפללתי", זה הילד שאני התפללתי וביקשתי, קיבלתי בדיוק מה שרציתי, אני רוצה שהוא יאריך ימים, ואכן חי שמואל עד גיל 52, והיה הנביא והמנהיג של כל עם ישראל, הוא היה זה שהמליך את שאול ואת דוד, הוא אחד מרבותיו הגדולים של עם ישראל והכתוב מעיד עליו שהיה שקול כמושה ואהרן... "משה ואהרן בכהני - ושמואל בקוראי שמו".

וכאן מזדעקת מאליה השאלה הנוקבת: הלזוה ייקרא ילד נורמלי? הוא היה גדול הדור! עליו אפשר לומר שהוא היה 'לא חכם ולא טיפוש'??? הוא הרי היה למעלה מכל בני דורו בכמה וכמה דרגות, הלזוה ייקרא 'זרע אנשים'???

התשובה שנוהגים לתרץ על השאלה הזאת היא: כן! הוא היה ילד נורמלי. אלא מה? הוא הרים את עצמו, עלה והתעלה עד שהגיע לדרגות נפלאות כאלו. כן, נביא ה', מנהיג הדור שאין אחריו עוררין, אבל 'זרע אנשים'. ולא רק שזה לא סותר אחד את השני, אלא שזה אפילו משלים, בגלל שהוא היה נורמלי, הוא הצליח להגיע לדרגות נשגבות שכאלו.

להיות אדם טוב, זה העיקר! צריכים להיות שקוע בתורה, צריכים להיות דבק בקב"ה ובמצוות, אבל הבסיס צריך להיות מידות טובות. לב טוב!

כשהגעתי לשלב שבו הייתי צריך לחפש חתנים לבנותי, שאלתי את מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך מה צריך לחפש, איך ניגשים לנושא הזה של חיפוש חתן?

השיב לי מרן הגרש"ז, שאת השאלה הזאת כבר שאלו את הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל, והוא השיב, שהתשובה כתובה בתורה: "את בתי נתתי לאיש הזה". קודם כל שיהיה 'מענטש', שיהיה בנאדם! זאת צריכה להיות התכונה הבסיסית של האדם, אמר הגרש"ז הוסיף ואמר לי בזו הלשון: "א גוטינקער! א גוטינקער!", שיהיה טוב לב! אנשים מחפשים חתן שיהיה עילוי, גאון עצום. הדוד שלי רבי נחום דוד הרמן היה אומר, ש'עילוי' זה בראשי תיבות "עיניים להם ולא יראו". לפעמים יש אדם שהוא מאוד מאוד מוכשר, אבל הוא לא כל כך בנאדם, וממילא אין שום תועלת לאשתו ובני משפחתו בכישרונות המיוחדים שלו.

אבל בהקשר זה אני רוצה לומר לכם דבר נפלא...

ידוע שחנה אשת אלקנה, התפללה במשכן שילה וביקשה, היא מדברת על לבה, ומה היא ביקשה מהקב"ה? "ונתת לאמתך זרע אנשים". מסבירים חז"ל מה הפשט זרע אנשים? שיהיה נורמלי! לא ארוך ולא קצר, לא יפה ולא מוכער, לא טיפוש ולא חכם... בנאדם נורמלי...

ואכן התקבלה תפילתה של חנה, בזכות ברכתו של עלי הכהן, נולד לה בן וקראה את שמו שמואל, וכשהיה בן שנתיים היא הביאה אותו למשכן שילה וישב שם עד עולם, 50 שנה.

מספרים על מרן, ראש הישיבה הראשון של ישיבת קמניץ, הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, שבמלחמת העולם הראשונה נאלץ לברוח מקמניץ עם אשתו וילדיו. אחרי המלחמה, הם שבו לקמניץ, והרכבת היתה עמוסה בפליטים ששבו לבתייהם. הם כבר הצליחו לעלות לרכבת, אבל אז הוא ראה מהחלון שהיו שם שתי נשים יהודיות, אשה מבוגרת שעמדה יחד עם הבת שלה על הרציף, ולא נתנו להן להיכנס לרכבת, בגלל שכבר היתה עמוסה. כך היו שם גם גויים שלא נתנו להם לעלות לרכבת.

אמר רבי ברוך בער לאשתו, הייתכן הדבר הזה? אנחנו ניסע לדרכנו, ונשאיר פה בתחנה שתי נשים יהודיות לבד בין כל הגויים? היה לא תהיה. אנחנו נרד ונמתין יחד איתן לרכבת הבאה! וכך הם עשו, ירדו מהרכבת וחזרו עוד 12 שעות עד שהגיעה הרכבת הבאה, וכל זה כדי שלא להשאיר שתי נשים יהודיות לבד, שירגישו חוסר נעימות ואולי גם פחד, בין הגויים שם. אנחנו לא חיים כאן בשביל עצמינו! אנחנו נמצאים כאן בשביל השני! את זה צריכים לחזור ולשנן. נולדנו כדי לעזור לאחרים, לא כדי לעזור לעצמנו! בואו ואספר לכם מעשה נפלא, שממנו נלמד עוד מדרגה עד כמה צריך אדם להיות מונח בעשיית חסד:

מרן הרב מפוניבז' סיפר, שהוא היה לומד יחד עם הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל (ה"ד), שהיה גיסו של הגר"ע גרוזינסקי בזיוו"ש, בכולל 'קדשים' של מרנא ה'חפץ חיים' בעיירה ראדין.

רבי אלחנן היה מנצל כל שניה ללימוד התורה, לא ביטל אף רגע שלא לצורך גדול, ובשלב מסוים, היתה רעייתו צריכה לנסוע לבית הוריה שהתגוררו בעיר אחרת, אבל רבי אלחנן נשאר בראדין והמשיך בלימודיו בכולל כרגיל. ביום מן הימים הגיע שליח של הדואר, וחיפש את רבי אלחנן וסרמן כדי למסור לו מכתב שנשלח אליו. שליחת מברקים היתה יקרה מאוד, ולא היו מרבים לעשות זאת, אלא לצורך גדול.

רבי אלחנן קיבל את המברק, פרש לקרן זווית ועיין בכתוב בו. הוא חשב מעט, ופתאום בירך ברכת 'הטוב והמטיב', הנוכחים ענו 'אמן' ורבי אלחנן שב למקומו, כדי להמשיך ללמוד עם הרב מפוניבז'. אבל הרב מפוניבז', כך הוא עצמו סיפר לימים, ביקש לדעת מה היה כתוב במברק, ומדוע בירך רבי אלחנן 'הטוב והמטיב'.

אמר לו רבי אלחנן, שאין הדבר כדאי להפסיק מהלימוד, כדי לספר סיפורי דברים: "אני הפסקתי כי הייתי צריך לברך ברכה, אבל עכשיו כבר קיימת את חובתי הבה נשוב ללימודינו".

ובכן, התברר שהמברק הכיל בשורה מרעישה! לרבי אלחנן נולד אז בנו בכורו - הגאון רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל. אדם נורמלי היה קופץ משמחה, הוא הפך לאבא, נולד לו בן, איזו התרגשות! אבל רבי אלחנן לא רצה לבזבז את זמנו, עכשיו אנחנו באמצע ללמוד!!! ובכן, אספר לכם עוד מעשה שהיה עם רבי אלחנן וסרמן, וממנו נלמד מהו סדר העדיפויות הנכון ליהודי ירא שמים.

שנים רבות לאחר מכן, היה לרבי אלחנן שכן, אברך צעיר, ולו היה ילד כבן ארבע שאסף קופסאות גפרורים ריקות, אלו היו המשחקים של הילדים באותן שנים, היו אוספים פריטים שונים, וגם קופסאות גפרורים.

פעם עבר רבי אלחנן ליד הילד בן הארבע, והילד ניגש אליו ושאל אותו: "רבי, יש לך אולי קופסת גפרורים ריקה לתת לי?", נענה רבי אלחנן ואמר לילד בחיבה שכרגע אין לו קופסת גפרורים ריקה, אבל כשתרוקן קופסת הגפרורים שבביתו, בלי נדר הוא ייתן לו אותה. כעבור שבוע שמע רבי אלחנן נקישות בדלת ביתו, בעת שהיה שקוע בתלמודו. הוא ניגש לפתוח את הדלת והנה עומד שם הילד של השכנים, ושואל אותו: "רבי, כבר נגמר

מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי, היה גאון הגאונים. רק כדי לסבר את האוזן על הגאונות המופלאה שלו, אספר שעוד לפני בר המצווה שלו הוא כבר ישב בישיבה, ולמד עם בחורים בני 25 בעלי תריסין ותלמידי חכמים מופלגים, ולמד איתם כשווה בין שווים. לכבוד בר המצווה שלו הגיע רבי חיים עוזר הביתה, ובסעודת בר

המצווה ביקשו ממנו שיגיד דרשה כנהוג. ענה רבי חיים עוזר שהוא שכח להכין דרשה... אמרו לו, "אבל בכל זאת, תגיד איזה דבר תורה, משהו, אי אפשר שחתן הבר מצווה לא אומר כלום".

חשב רבי חיים עוזר ואמר להם: "נו, אתם יודעים מה אני יכול לומר לכם כאן? חצי מספר 'נתיבות המשפט' בעל פה, אתם רוצים לשמוע?" אמרו לו, "נשמח לשמוע, אבל איזה חצי מ'נתיבות המשפט' אתה יודע, החצי הראשון או החצי השני?" השיב להם רבי חיים עוזר - "תבחרו איזה חצי שאתם רוצים...".

עוד מספרים עליו, ששנים מאוחר יותר הוא היה מנהל כספי צדקה, ולוקח פיקדונות של אלמנות ויתומים ושומר אותם עבורם, את כל ההפקדות והמשיכות היה רושם בפנקס מיוחד שהיה לו, כדי שחלילה לא ייעלמו כספים.

פעם הגיע רבי חיים עוזר הביתה, וראה שפניהם של בני הבית נפולות. הוא נבהל שמא אירע מקרה שאינו טוב חלילה, ושאל מה אירע, אבל הם חששו להגיד לו. לבסוף לא היתה ברירה, וסיפרו לו שהפנקס שבו הוא שומר את כל החשבונות שלו, נעלם, אולי נגנב. רבי חיים עוזר לא נבהל. הוא לקח פנקס חדש, התיישב ובמשך חצי שעה רשם ורשם במרץ רב, כך הוא כתב את הכל מחדש, בעודו משחזר את כל הפרטים הרבים מהזיכרון שלו. אחרי תקופה קצרה נמצא הפנקס הישן, ובני הבית השוו אותו לרשימות שרשם רבי חיים עוזר בפנקס החדש, ומצאו שהוא לא פספס אף פרט, את הכל הוא זכר ואת הכל הוא רשם...

לעת זקנתו אמר רבי חיים עוזר דבר מדהים: "כשהייתי צעיר", הוא אמר, "חשבתי שהמדרגה הכי גבוהה של אדם, זה מי שמחדש חידושי תורה ומדפיס ספרים. אבל עכשיו אני יודע שהמדרגה הגבוהה ביותר של אדם, זה לעזור ליהודי שזקוק לעזרה!".

ואכן, רבי חיים עוזר היה עוסק רבות במעשי צדקה וחסד. במיוחד בערוב ימיו, כשהחלה מלחמת העולם השנייה, היה משקיע את כל כולו בעזרה לפליטים הרבים שנמלטו לוויילנא. הוא היה מגייס כספים ומחלק לפליטים שיוכלו לקנות לעצמם אוכל ובגדים, כי הם היו חסרי כל. לא זו בלבד, אלא שהוא מינה בין 150 ל-200 שליחים להם נתן סכומי כסף וביקש מהם להסתובב בבתי הכנסת של ווילנא כל היום, וכל פליט חדש שמגיע, מיד לתת לו כסף כדי צורכו. בעצמי שמעתי מפיו של יהודי בשם הרב גבריאל סמוטני, שמאוחר יותר למד כאן בקמניץ, הוא סיפר לי שכשהוא נמלט מאימת הנאצים והגיע לוויילנא, לא היה לו שם קרוב או גואל, הוא לא הכיר שם אף אחד. מה עשה? נכנס לבית הכנסת והתיישב ללמוד, והנה מגיע אליו יהודי מתושבי המקום, ושואל אותו: "מי אתה? מהיכן באת, יש לך מקום לישון? יש לך מקום לאכול?", כשהשיב בשלילה מיהר אותו יהודי להוציא סכום כסף מכיסו, והעניק לו גבריאל באמרו: "קח לך את הכסף, רבי חיים עוזר גרודזינסקי שלח לך, שיהיה לך בינתיים כדי צורכך, ואם תזדקק לסכום נוסף, תשאל את אנשי המקום היכן רבי חיים עוזר, ותבוא אליו כדי לבקש ממנו עוד".

לכם הגפרורים? אפשר לקבל את הקופסה הריקה?"

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים!

ללמוד תורה ולעשות חסד, זאת ההגנה הטובה ביותר על האדם.

רבותי, אתם בחורים שלומדים בישיבה. זאת תקופה נפלאה שבה אפשר לטבול כל היום כולו בתוך מעשי חסד. אתה רואה בחור שמחפש ספר ועוזר לו למצוא אותו, שם יש משהו שנפל לו משהו ואפשר להרים לו, בחור מתיישב לאכול ואין לו כף, אפשר לעזור לו למצוא כף, להגיש לו את הלחם כשהוא רוצה בכך, למזוג לו כוס מים, כל היום אפשר לעזור ולסייע לזולת, לעשות כל כך הרבה מעשי חסד. צריכים לנצל את ההזדמנויות הללו, להרבות ככל האפשר במעשי חסד, כמה שיותר, כי 'עולם חסד יבנה', ואין לנו תרופה טובה יותר מתורה וגמילות חסדים.

(מתוך שיחותיו של המשגיח בישיבת קמניץ - מלוקט מתוך כתבי אחד מתלמידיו)

מאותו יום, היה רבי אלחנן שומר את כל קופסאות הגפרורים הריקות שהיו לו, ואחת לתקופה היה הבן של השכנים נוקש בדלת ומבקש אותן, ורבי אלחנן נתן לו אותן בשמחה.

לספר לחברים שנולד לו בן ראשון - לא היה לו זמן, אבל לאסוף קופסאות גפרורים לילד של השכנים כן היה לו זמן. למה? כי לגמול חסדים זה לא בזבוז זמן, גם לא כשאתה ת"ח כזה עצום, כמו רבי אלחנן וסרמן!

אנחנו רואים בגמרא דבר נורא: חז"ל הקדושים מאוד חששו מחבלי משיח. הם אמרו 'ייתי ולא אחמיניה', שהמשיח יבוא ושלא אהיה פה כדי לראות את זה.

אבל חז"ל הקדושים גם לימדו אותנו איך אפשר להינצל מחברי משיח:

ממקורות נאמנים שמעתי סיפור מדהים, שהתרחש בבית מדרשו של מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים, ומאחר והתעוררה לי קושיה עליו, הצגתי בפני מרן הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל, ראש ישיבת פוניבז', והשיבני תשובה מופלאה

מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על הזהירות בכבוד שמים

"לעבד את עברת משכן ד" (במדבר ט"ז, ט')

עמון, נפל לי שטר אחד מידי, והרוח החזקה העיפה אותו למרחק מטרים ספורים, בתנועה ספונטנית רדפתי אחרי השטר, וכשהגעתי אליו הנחתי עליו את רגלי כדי שלא 'יברח' הלאה, והתכופתי להרימו.

"באותו רגע קפצו עלי שני שוטרים ודרשו ממני, בפנים חמורי-סבר, את תעודת הזהות שלי. 'מה עשית?' - שאלתי אותם בערבית. והם השיבו: 'וכי אינך יודע מה עשית? הרי דרכת על תמונתו של המלך!' "לא עזרו לי כל ההסברים ש'לא התכוונתי', או ש'אני מגיע מארץ ישראל, ושם לא קיים חוק כזה, ולא ידעתי כלל על קיומו של החוק בירדן'. השוטרים קנסו אותי בקנס כספי גבוה מאוד. וכל זה למה? - מפני שדרכת על תמונתו של המלך"...

את הסיפור הזה סיפר מנהל המפעל להגר"י יוספי.

לא הסתפקו בקנס כספי

הגר"י יוספי המשיך לספר לנו, שכאשר נשא דברים בפני בעלי תשובה, וסיפר את הסיפור הנ"ל - בנותנו מכך קל-וחומר על העונש המגיע למי שפוגם בכבודו של השם יתברך - קם אחד המשתתפים, ואמר שיש לו דבר-מה להוסיף.

"גם לי", סיפר האיש, "אירע כמקרה הזה, אבל לא בירדן, אלא בתאילנד, בה שוטטתי לצערי יחד עם כמה בני-גילי, לפני שחזרתי בתשובה. גם בארץ זו מודפסת תמונתו של המלך התאילנדי על שטרות הכסף, וגם עליי קפצו כמה שוטרים, ולא עזרו לי שום תירוצים והסברים שעשיתי זאת ללא כוונה, וכי."

"אבל בתאילנד, בניגוד לירדן" - מספר בעל-התשובה - "לא הסתפקו המחוקקים בקנס כספי, אלא השיתו עליי מאסר ממושך".

ושוב, כל זה למה? מדוע נכלא האיש מאחורי סורג ובריח? - מפני שדרך שלא-בכוונה על תמונת המלך. זה הכל! אף אחד לא האשים אותו שעשה זאת בכוונה, אבל גם מי שדורך על המלך שלא בכוונה, צריך לשבת במאסר...

גם אנחנו מתרצים תירוצים...

ועכשיו נתבונן, אומר הגר"י יוספי, האם השיחות במכשירים הסלולאריים, שצלצוליהם נשמעים באמצע שמונה-עשרה, אין בהם משום פגם בכבוד-

בכלל חיוב השמירה על כבודו של בית הכנסת, חל עלינו חיוב נוסף, והוא, לשמור על כבודם של הגבאים. וכך מצאנו במשנה ברורה (סימן קמ"א סעיף קטן ט"ז) שכתב: "...וכן ראוי לציבור שלא יהרהרו אחר הסגן, וידונו אותו בכל ענין לכף זכות, והדבר אשר יקשה בעיניהם עליו יתלו, כי משגה היה וטעה בשקול הדעת.

"ואף אם אירע שקרא לאחד שלא לפי כבודו, וחושד להסגן שעשה במתכוון להכעיסו, אם נגע יראת הי בלבבו - יש לו להתאפק, ולא יאמר לו דבר, ויישא ק"ו בנפשו: אם קרוץ מחומר תפעם רוחו בנגוע בקצה כבודו כחוט השערה, על אחת כמה וכמה שיש לו לחוש לכבוד המקום ב"ה, ולכבוד תורתו הקדושה שלא לעשות שערורייה עי"ז, והמעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו".

יש דין נוסף המוכיח על הכבוד שיש להעניק לגבאי, שכאשר המתפלל נמצא בברכות קריאת שמע, הגבאי פונה אליו ושואלו לשמו כדי להעלותו לתורה, יש להשיב לו, מפני כבודו.

על השטרות מודפסת תמונתו של המלך הירדני

כבוד בית הכנסת ומוראו, כולל כמובן גם את השיחה בדברים בטלים והאיסור המוחלט להגיב לשיחות הנכנסות למכשירים הניידים. בדיוק כפי שלא היינו מעיזים לעשות את הדברים הללו בהימצאנו בארמון המלך, כך אסור לנו לעשותם בהיכל השם.

פגם שמים יש בכך, והוא כולל את כל המקרים שבהם אדם אינו מכבד דין את השם יתברך, וגורם לזלזול בכבוד שמים. הבה נשמע מעשה מופלא הקשור לכך:

הגר"י יוספי סיפר בשם מנהל מפעל מסוים, שיום אחד ניגש ערבי בגיל מבוגר למדי, ומציג את עצמו כאביו של אחד הפועלים הערביים, ומספר שזה עתה הוא חוזר מביקור בממלכה הירדנית השכנה, "ואתה חייב לשמוע מה קרה לי שם", הוא אומר למנהל המפעל.

"כשהגעתי לירדן, פרטתי את שטרות הכסף שהיו בידי מארץ ישראל לשטרות ירדניים, שעליהם מודפסת, כידוע, דמותו של המלך הירדני, עבדאלה. והנה, כשהתהלכתי לתומי באחד הרחובות הראשיים של רבת

רבונו, ויתורה היא וללמוד אנו צריכים', השיב הגרצ"פ ואמר, שהחליט לתת לו להתפלל לפני העמוד 'כי אם אני לא הייתי נותן לו, אך אחד לא היה נותן לו'...

עכשיו קרה משהו. למחרת הגיע שוב האדם ההוא, אבל היה כבר לבוש במכנסיים ארוכים, וחבש לראשו כיפה יפה... הניח תפילין והתפלל תפילת שחרית לפני העמוד, ולאחר התפילה עזב מיד את המקום בלי שתהיה אפשרות לשאול אותו מי הוא. כך נמשך הדבר כשבועיים. הוא הגיע לתפילה פעמיים בכל יום, ומיד בגמר התפילה הלך לדרוכו.

יום אחד הוא נשאר כמה דקות לאחר התפילה, והרב רמז לו לגשת אליו. הוא ניגש והרב שואל אותו לזהותו, והוא - במקום להשיב אומר: "הרב, ניצחת אותי!!!"

הגרצ"פ היה מופתע, ושאל הרי לא דיברתי איתך מעולם יותר משתי מילים? ואז השיב האדם ההוא ואמר:

הרב בוודאי זוכר את אותו יום שבאתי לכאן בפעם הראשונה להתפלל, זה היה היום שבו נפטרה אמי שהיתה בת 96, ואני אהבתי אותה מאוד. אני עצמי מתגורר בקיבוץ 'קליה', סמוך לים המלח, ואינני דתי.

'אני לא זכיתי לכיבוד-אם כזה'

הוא ממשיך ומספר, שאמו קראה לו, וביקשה ממנו שיבטיח לה שיאמר עליה קדיש. "נתתי לה תקיעת כף, אבל עשיתי לי סימן: אני נכנס לבית הכנסת הראשון שייקלע בדרכי, והיה, אם יתנו לי להתפלל לפני העמוד כמו שאני, עם המכנסיים הקצרים, אמשיך להתפלל ולומר קדיש, ואם לא- לא רק שהייתי נקי משבועתי, ולא אומר קדיש..."

"בוזה שאפשרת לי להתפלל, כבוד הרב, ניצחת אותי!!!". הגרצ"פ חיבק אותו, ואמר: "אוי!!! אני לא זכיתי לכיבוד-אם שכזה!!!". האדם התחיל לבכות בקול ובדמעות שלישי, ועזב את הבית, ושוב לא הגיע במשך כמה שבועות. הגרצ"פ החל כבר להצטער, וחשב אולי לא היה צריך לומר אף מילה... אבל לאחר כמה שבועות הגיע היהודי, ועכשיו היה כבר לבוש בחליפה ובמגבעת, ומסופר כהלכה, כיהודי חרדי ממש.

"לאחר שהרב חיבק אותי ואמר את מה שאמר, קיבלתי זעזוע, והחלטתי לחזור בתשובה שלימה. נסעתי לקיבוץ, חיסלתי שם את כל עסקיי, ועכשיו אני יהודי ירא ושלם!" - אמר...

איך אפשר לוותר על דינים שהם מעיקר הדין?

והנה, התקשיתי בסיפור זה, מאחר שבצורה שבה היה לבוש האדם ההוא, הרי אסור להתפלל לפני העמוד! ומקובלנו ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שגם אם רוצים לקרב יהודי ולגרום לו לחזור בתשובה, אפשר אולי לוותר על דינים שהם בבחינת חומרות, או לפנים משורת הדין, אבל לא בדברים שהם מעיקר הדין, ולכאורה האדם ההוא היה לבוש בצורה שאסור לשמש כשליח ציבור, מה גם שבמניין התפללו תלמידי חכמים!

על מה הסתמך הגרצ"פ פרנק, כשנתן לאדם הזה להתפלל לפני התיבה? שאלתי את מרן הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל. והשיבני מרן ראש הישיבה: הרי יש דין, שאם יודעים על בת ישראל שיוצאת לשמד מותר לחלל שבת, ולרדוף אחריה כדי להשיגה ולהצילה מן השמד, ואם כן, במקרה שלנו, היה הגרצ"פ בבחינת 'חכם עדיף מנביא', ועוד לפני שהאיש אמר לו שהתכוון לעשות את דברי ההתפקות (אם בבית הכנסת הראשון לא יתנו לו לומר קדיש), 'הריח' רבי צבי-פסח שאלו הם פני הדברים, ולכן ברור שהיה צריך לתת לו להתפלל, כדי שלא יתפקר..."

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה' - בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

ובמילים אחרות: וכי בכך אין אנחנו 'דורכים' רח"ל על תמונת-המלך, שציווה אותנו להתנהג בבית-מקדש-המעט בחיל וברעדה?

והרי גם אנחנו מתרצים לעצמנו, שיאין אנחנו מתכוונים לפגום בכבוד שמים, אבל מה לעשות אם הפלאפון מצלצל... וכי אפשר שלא לענות?...?

גם אם נניח שאין אנחנו מתכוונים כלל לפגום בכבוד שמים, אבל ראו נא גם ראו איזה עונשים מגיעים למי שעושה זאת שלא בכוונה...

ומה הדין כשדף גמרא התעופף לנו ברחוב?

הגר"ג זילברשטיין דן בנושא הנ"ל (בספר 'אחת שאלתי', חלק שני) ושאל מה יהיה הדין אם אחד מדפי הגמרא יתעופף לנו בלכתנו ברחוב; האם יהיה מותר לדרוך עליו כדי שלא 'יברח' או שמה נדמה את זה לשטר הירדני שאסור לעשות זאת?

והנה, יש כאן שני חילוקים ברורים. הראשון, שבעניין שטר-הכסף הירדני - עשה זאת האיש לטובת עצמו, ואילו כשדף-גמרא עף ברחוב - הרי מי שדורך עליו עושה זאת לכבוד השם.

והשני, ככל שמדובר בכבודו של השם יתברך, הרי כשקיים חשש של פגיעה בגלל גניבה וכו' מותר גם לשבת על ספר תורה, או לכורכו סביב הגוף, ואם כן יתכן שמותר גם לדרוך על הדף.

מרן הגר"ג אדלשטיין הסביר לי, מדוע אפשר הגרצ"פ פרנק לאדם שלבש מכנסיים קצרים להיות שליח ציבור?

צריך לדעת שלפעמים מותר להכניס לבית הכנסת אדם שאינו לבוש כיאות, ואף לאפשר לו לשמש כשליח ציבור, אבל הדבר צריך להיות מעוגן בהחלטתם של גדולי התורה. זאת נראה בקטע הבא. ממקורות נאמנים שמעתי סיפור מדהים, שהתרחש בבית מדרשו של מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים, ומאחר שהתעוררה לי קושיה עליו, הצגתי בפני מרן הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל, ראש ישיבת פוניבז', והשיבני תשובה מופלאה.

הסיפור מוסב כאמור על מרן הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל שהיה רבה של ירושלים, מחבר הספרים 'הר צב' ו'מקראי קודש', ומגדולי הפוסקים. הגרצ"פ התגורר ברחוב מלאכי 28 בירושלים והתגורר בדירה חד-קומתית. בכניסה לביתו היה פרזודור קטן שבו היו מתפללים מדי יום שחרית, מנחה וערבית.

יום אחד, כאשר הגרצ"פ ישב ושוחח עם האנשים, נפתחה הדלת בטריקה, והנה נכנס אדם עם רעמת-שער גדולה, ללא כיפה, ולבוש במכנסיים קצרים, כפי שהיו לבושים באותו זמן.

"מתי מתפללים מנחה?" - שאל האיש את הרב, והגרצ"פ השיב: "בעוד עשר דקות". לאחר עשר דקות מגיע האדם ההוא, שעדיין היה לבוש במכנסיים הקצרים, ועל ראשו הונחה כיפה מקומטת... הוא ניגש אל הרב, ושאל: "האם אפשר להתפלל לפני העמוד?", והגרצ"פ השיב: "בבקשה".

'הרב - ניצחת אותי!'

האדם ההוא לבש טלית, ניגש אל העמוד והתפלל מנחה, ולאחר מכן גם מעריב, וכמובן אמר קדיש. בתום התפילה שאל מתי מתפללים שחרית, ולאחר שהרב השיב לו שהזמן הוא בשעה 7, הלך האיש בלי לומר מילה.

כמה מאנשי המניין שאלו את הגרצ"פ, כיצד זה שהניח לאדם ההוא להתפלל לפני העמוד, והרב השיב שמי שאינו מרוצה יכול להתפלל במקום אחר... במניין היו כמה ת"ח, ומאחר שהם שאלו את הרב בדרך-ארץ, בנוסח 'למדנו

כף אחת עשרה זהב

פרקים לדמותו ומסכת הייו
 של הפוסק והמקובל הגדול
 מנבזני לחש בירושלים של מעלה
 הגאון רבי יעקב חיים סופר זצלה"ה
 בעל החיבור "כף החיים"
 נלב"ע ט' סיון תרצ"ט

הרה"ג ישי לסר שליט"א

ארץ שנער הרה וילדה את הגאון רבי יעקב חיים סופר זצוק"ל, וארץ צבי גידלה שעשועיה כשבמחצית ימיו עלה לעיה"ק ונעשה לאחד מחשובי החכמים והמקובלים שבה, כשהוא יושב בפרישות וקדושה על התורה והעבודה כל הימים.

פקיע שמיה כמחבר סדרת הספרים "כף החיים", המקיפה את כל שו"ע או"ח וחלק מיו"ד, ובו נעשתה מלאכה וחכמה עצומים של הבאת דברי נושאי הכלים, הפוסקים והמקובלים.

במאמרנו הבאנו מתולדותיו, ומזכרונות חכמי ישראל שהכירוהו - דברי הג"ר יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, בדרשה שנשא בעצרת לזכר הכה"ח. [בפתיחת הדרשה אמר: זכיתי להיות איתו יחד, לגור יחד, בחצר אחת, בבית אחד כמעט. בסוכה אחת ישבנו וישנו, וראיתי הנהגתו, הנהגה מדורות הראשונים בכל המובנים]. וכן מדברי הגאון בעל אור לציון בספרו חכמה ומוסר.

רבים מהדברים נלקטו ממאמר מסודר לתולדותיו מאת הרה"ג רבי אשר חיים איפרגן. וכן מדרשה לזכר מאת נכדו הדגול הגרי"ח סופר שליט"א ראש ישיבת כף החיים ומחבר ספרים רבים. כמו"כ נודה לנינו ידידנו הרה"ג רבי יצחק סופר שסייע בעדנו.

עצ"ת ה' היא תקום

הגאון רבי יעקב חיים סופר זצוק"ל נולד בערך בשנת תרכ"ה בעיר בגדד שבבבל, להוריו רבי יצחק ברוך ומרת אסתר ע"ה, אשר היו צדיקים, יראים ושלמים וחינוכוהו בדרך התורה.

אביו נלקח לבית עולמו בירושלים בי"ט שבט תרס"ה. ביום פטירתו פירש את הפסוק בספר משלי (י"ט, כ"א) "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" - שכן האדם חושב בלבו תמיד באיזו זכות יזכה לעולם הבא. ורמז לו הכתוב "ועצת ה' היא תקום" - עצ"ת בראשי תבות: ענוה, צדקה, תורה. על ידי זה יזכה לעולם הבא. ורצונו לומר על ידי ענוה צדקה ותורה שיעשה לשם יחוד ה' בלא פניה "היא תקום" שעל ידי זה תקום את האדם לעולם הבא. עכת"ד כפי שהביא בנו בספרו.

תלמודה של בבל

בקטנותו למדו אביו תורה וצורת האותיות, לאחר מכן התחנך בישיבות אשר בבגדד ובימי

נעוריו למד בישיבת "בית זליכה" שעמדה בראשותו של גדול רבני בגדד רב רבנן הגאון רבי עבדאללה סומך זלה"ה בעל ה"זבחי צדק" - מקים עולה של תורה ודעת בקרב מדינת בבל. הישיבה הוקמה על ידי בעל הזבחי צדק בתחילת שנות הת"ר ובין כתלי ישיבה זו צמחו רוב ככל רבני בבל באותם ימים.

עוד בצעירותו נסמך רבינו להוראה על ידי חכמי בגדאד. וכן כתב באחת מרשימותיו [דף שבו כותב את רשימת הספרים שחיבר] "כל אלה חיברם איש קטן יעקב חיים... נולד בעוב"י בגדאד יע"א ונסמך שם מחו"ר היותר גדולים למו"צ..."

בב' אייר תרס"ד יצא מבגדד יחד עם כמה חכמים להשתטח על קברי צדיקים באה"ק.

בדרכם עברו דרך חאלב שבסוריה היא ארם צובה וכפי שכתב בכף החיים (סימן קל"ט

בית הכנסת שושנים לדוד, בעלייתו שקד רבינו על התורה

“לא ראה רחוב יפו”

היה עוסק בתורה בכל רגע ורגע מנצל את זמנו ללימוד, הן בלימוד וכתבת ספריו, הן בלימוד סוגיות השי"ס וכפי שהעיד בנו רבי משה סופר שידוע על [לפחות] עשר פעמים שאביו סיים את השי"ס כולו מכריכה לכריכה, והן בלימוד ח"י פרקי משניות בכל יום כך שבערך אחת לחודש סיים את כל הששה סדרי משנה.

על התמדתו בתורה ושמירת הפה סיפר הגאון רבי יהודה צדקה זלה"ה:

“פלא פלאים. התנהגות פשוטה. אולי מעולם לא ראה את רחוב יפו, ואני חושב שכלל לא ידע איך הולכים. מה שכן היה הולך מביתו שבבית ישראל למאה שערים בשביל הדואר שהיו בקשות של ספרים. אף פעם לא ביטל תורה. אף פעם לא הלך לשום מקום. לחתונה היה הולך, מסדר חופה כמה רגעים ומיד היה חוזר. איך זכה? אותה השאלה נשאל החפץ חיים מחבר המשנה ברורה והשיב - שמירת הפה!! מעולם לא דיבר הכף החיים אפילו ברחוב, רק למד כתב למד וכתב, אם בדרך היו שואלים אותו שאלה היה עונה להם בקיצור נמרץ והולך הביתה מיד”.

ארבע שעות של תפילה

על אופן תפילותיו - סיפר רבי יהודה צדקה: “כמובן, התפילות שלו היו לפי הכוונות. היום כמעט אין אחד שהוא מכוון. אז באותו הדור היו עשרות רבנים שכיוונו, על כל אחד היה

בתורת הח"ן, והחל להתפלל בקדושה ובטהרה על פי כוונות האר"י ז"ל, וכאשר הורה הרש"ש בסידורו.

לאחר מספר שנים שלמד בישיבת בית א-ל עבר ללמוד בישיבת המקובלים שנוסדה לא מכבר בשנת תרנ"ו “רחובות הנהר”, בשכונת הבוכרים בעיר החדשה [ככל הנראה באותה תקופה העתיק את דירתו מהעיר העתיקה לעיר החדשה], שם למד את תורת הח"ן מפיו של שר בית הזוהר גדול המקובלים דאז - ראש הישיבה הגאון הקדוש רבי חיים שאול דויק הכהן זלה"ה המכונה “השד”ה”².

למנצח אל שושנים

בהוסד בית המדרש “שושנים לדוד” לעדת הבבלים בירושלים החדשה בשנת תרס"ט עבר לשכון כבוד בקרבתה ואוה לו למושב בעליה קטנה הסמוכה לבית המדרש בה קבע את לימודו בחדרון קטן וצר, מעוטר בספרים בתורת הנגלה והנסתר, אותם רכש בפרוטותיו האחרונות מאשר קימץ מעיסתו. לרבינו היתה שם ספריה גדולה אשר כללה ספרים נדירים מאוד שחלקם הגדול שימשו לו לעזר בכתיבת חיבוריו.

בעליית גג קטנה וקדושה זו ישב רוב ימיו ושנותיו, הגה בתורת ה' בהתמדה, מבודד מחברת בני אדם ושם כתב את ספריו הקדושים. כיום בית המדרש קיים סמוך לישיבת מיר.

סק"ט) וז"ל: “ויש מקומות נוהגים שמי שרוצה לעלות לספר תורה, הולך השמש אצלו ונותן בידו טס של כסף. וכן ראיתי נוהגין בארם צובה בעוברי לשם כשבאתי לירושלים ת”ו...”

לאחר טלטולים ונדודים ותלאות רבות הגיעו ליפו בערב חג השבועות. ובאסרו חג הגיעו ירושלימה.

בהקדמתו לספר “קול יעקב” מציין את עלייתו לארץ ישראל וכה כתב: “...הגדיל ה' חסדו עמי וזיכני לעלות ולהסתופף בהיכלו עיה”ק ירושלים תוובב”א שנת התרס”ד ר”ח אייר והגעתי לשם ביום שמחות שהוא אסרו חג של שבועות...”

הנסיעה נועדה מתחלה ל”זיירה” [השתטחות על קברי הצדיקים]³ וחזרה לבבל, אך הוא ז”ל החליט להישאר בארץ הקדש.

הכל מעלין לא”

מיד לאחר החלטתו זו, כתב מכתב לאשתו ע”ה בו הודיע לה על החלטתו. כאשר קיבלה את המכתב, פנתה אל ריש גלותא דבבל בעל בן איש חי לשאול בעצתו, וענה לה: “הכל מעלין תנן” וכונתו שהעת ללכת אחריו שהרי שנינו במשנה במסכת כתובות (ק) “הכל מעלין לארץ ישראל”.

בתחילת שנת תרס”ה עלו אביו, אמו, חמותו, רעייתו וארבעת ילדיו לארץ הקדש.

וראה בהקדמת הספר כף החיים (ח”א, תרס”ה) שכתב בזה”ל: “וחסדי ה' אזכיר תהילות על כל אשר גמלני כל טוב לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו בירושלם עיר עז לנו אני וביתי ובני ובנותי. אודה ה' בבל לבב כי גבר עלי חסדו אשר כמה ניסים ונפלאות עשה עמדי מיום היותי עד היום הזה”.

במסילה העולה בית א-ל

מיד בהגיעו ירושלימה אשר אוה לשכון כבוד בתוכה, קבע את מגוריו בעיר העתיקה שבירושלים והצטרף אל חבר הרבנים המקובלים בבית המדרש של החסידים ק”ק “בית א-ל” אשר בעיר העתיקה. על ידי שקידתו העצומה, והצטיינותו במיעוט שיחה ובמיעוט שינה, רכש לו ידיעות נשגבות

א) ואגב יצוין עוד שהיה נוהג ליסוע כל שנה בל”ג בעומר למירון להילולת רשב”י. ובדרכם היו עוברים בטבריה ב”ד אייר ביום שנקבע להילולת התנא רבי מאיר בעל הנס. ובמירון היה משליך בגדים למדורה שהודלקה על ציון הרשב”י, כנהוג. [וראה כף החיים (סימן תצ”ג ס”ק כ”ו-כ”ז)].
ב) לימים נבחר רבי יעקב חיים ע”י השד”ה, יחד עם רעו הגאון רבי יהודה פתיה, לכתוב ולערוך את ספרו של השד”ה - ‘איפה שלמה’.

אפשר לומר סיני ועוקר הרים.

“מלך העולם!!”

וכה סיפר רבי יהודה צדקה:

“כאשר היו מביאים בפני רבינו כוס תה או קפה לשתיה והגיע הזמן ללגימה היה נוהג לשים כפו האחת בתוך הספר לסימנא בעלמא ובכף ידו השנית סגר אותו. אחר כך נטל בידו את הכוס, התבונן בה כאילו רומז לה משהו במבטו ועוצם את עיניו ומברך 'ברוך אתה' והזכיר את השם בסילודין והמתין שיענו אחריו ברוך הוא וברוך שמו, והמשיך 'אלקינו מלך העולם' כשכל גופו מרתת ואבריו מזדעזעין מפחד השכינה הקדושה והשלים בדביקות וערגה 'שהכל נהיה בדברו' ופקח עיניו ולגם מן הכוס. והיו רואים אז בעליל איך שכולו מלא תהלה לבורא ית"ש על המשקה”.

“זכורני” - סיפר עוד רבי יהודה “פעם כאשר בירך רבינו ברכת שהכל והגיע למלים מלך העולם היה נדמה לי כאילו כל העולם כולו עוצר את נשימתו ומקשיב לברכתו שהכל נהיה בדברו. צעיר לימים הייתי אז וזכיתי ללמוד עמו במחיצתו גמרא ותוספות היינו מתפלפלים עמו מקשים ומתרצים ולרגע דימינו שאנחנו שנינו במדרגה אחת שווה בשווה, אולם כשהיה מברך שהכל בחיל וברעדה ובאמרו המלים מלך העולם היה נדמה כאילו כל העולם כולו משתתק ומאזין לברכתו אזי ראינו בעליל מה רב ההבדל והמרחק בינינו”.

חכם וסופר

רבי יעקב חיים סירב להנות מכתרה של תורה ולהתפרנס מכספי הקדש, ולכן לפרנסתו עסק לצורך מחייתו בכתיבת ספר תורה, תפילין ומזוזות.

כן היה שוחט מפעם לפעם ובמיוחד שחיטת עופות לכפרות בערב יום הכפורים. פעם אירע שהסתפק שמא שהה בשחיטתו ושילם את הסכום של העוף כמי שבקש ממנו לשחוט.

את הסת"ם כתב בקדושה וטהרה לפי כוננת האר"י והרש"ש וכפי שסידר בספרו קול יעקב. כמה מספרי התורה שכתב עדיין נמצאים בבתי הכנסת אשר בירושלים ת"ו.

השלך על ה' יהבך

חי בצמצום ובדוחק והסתפק במועט תמיד ובסיעתא דשמיא תמיד כשהצטרף הקב"ה זימן לו את מבוקשו.

רבי יהודה צדקה:

“הוא יגע בעשר אצבעותיו בקבלה, בפשט, בדרש - בעוני! בתנאים הכי קשים! איזה תנאי דיור היה שמה, נורא ואיום! ואף פעם לא התלונן. כי התכלית שלו בשביל העולם הבא, לא בשביל העולם הזה”.

“הוא בעצמו סיפר, שהרבה פעמים לא היו לו מצרכים לשבת, ופתאום הופיע הרב ניסים נחום, אחד מגדולי העשירים בירושלים, ונתן לו צרכיו לשבת”.

עוד בענין זה סיפר הראשון לציון רבי יצחק ניסים בהספדו על רבינו ז"ל:

“...מעולם לא הלך לבקש פרנסתו. ואף בעת שהיה מחוסר לחם, לא אז ממקומו, יושב ושונה. ושמעתי שגם בזמן מלחמת העולם העולמית לא מש מאהל, ולא פסק פומיה מגרסא, והקב"ה מפרנס אותו תמיד”.

עוד סיפר בענין זה נכדו הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א:

סיפר בעל חנות ספרים ממאה שערים שלפעמים היה בא רבינו לרכוש אצלו ספר. וביום שהיה רוכש ספר, פירוש הדברים שלא יאכל סעודה באותו יום, כי היה שרוי בעניות גדולה ומקמץ מעיסתו למען לימוד התורה.

תאוות נפשו

אודות עניני חומרות וחסידות כתב (סי' קנח, כה):

“ויעל כן יש חסידים נוהרין לילך אחר דברי המחמיר, אף על גב דלפוס דינא הוא מותר. והוא מפני שבעת העליות מדקדקים עמהם כחוט השערה, כנזכר. וכל איש כפי גבורתו. **וכל אשר נשמתו זכה ביותר, תאוה נפשו לעשות חומרות וחסידות ביותר.** וכל אשר אין נשמתו מתוקנת כל כך, תאוה נפשו לילך אחר הקולות. וסימניך, בתר עניא אזלא עניותא. ובזה יוכל האדם להבחין את עצמו, כמו שכתבו בעלי המוסר ודו"ק”.

והנה נמצא דבר מעניין, כי בספר כף החיים בכתיבת יד קודשו אחר תיבות “וכל אשר נשמתו זכה ביותר תאוה נפשו לעשות חומרות וחסידות ביותר”, כתב תחילה “**וזהו ניכר בחוש כידוע**”. ואחר כך העביר קו על תיבות אלו למחיקה. ודוק היטב על גדול ענוותנותו.

עקב ענווה

היה ענוותן ושפל ברך, בורח מן הכבוד ומן

“היו מתפללים בבוקר באשמורת, נמשך התפילה ארבע שעות בערך. בלי לשתות כלום. על כל מילה מהתפילה יש שלושה ארבעה דפים של כוונות, עד שמכוונים את זה - נורא!”

“הוא היה אחד מהם. היה הולך בבוקר באשמורת עטוף טלית ותפילין לבית הכנסת, תחילה היה “צופיוף”, אחר כך “בביוף”. כשהיה יוצא מביתו לבית הכנסת כל החנויות סגורות, אין איש ברחוב, כשהיה חוזר כבר כל החנויות פתוחות ... שמונה, תשע, היה הולך בארבע חוזר בתשע. דבר נפלא”.

“במנחה היה רגיל לבוא בדיוק בזמן שאומרים “למנצח על הגיתית”, בכדי שלא ידבר איתו מישהו. כשהוא היה בא כל אחד מד"יק את השעון שלו... כי ידוע שלא יבוא רגע קודם, וכל שכן שלא יבוא רגע מאוחר. ככה היה די"קן. וכל כך למה? מפני שלא רצה לדבר מילה בבית כנסת! שאם יבוא אחד וישאל אותו, אם זה פוליטיקה אם זה ענין אחר, מחלוקת וכדו', איננו. בשעת התפילה אף אחד לא מעיז לגשת אליו, אחרי התפילה - בעלינו לשבח כבר היה בפתח, ומיד אח"כ היה הולך. לא פוגשים אותו בבית הכנסת לדבר איתו, בכדי לחסוך אולי מילה של דברים בטלים בבית כנסת. זה לא שנה ולא שנתיים, זה עשרות בשנים! עשרות בשנים!!”.

‘מעשה באחד ירא שמים...’

בכף החיים (הלכות תפילת מנחה, סימן רל"ב סק"ו) כותב בחשיבות תפלה בשלימותה מתחילתה ועד סופה וז"ל:

“ותחלה יאמר למנצח על הגיתית וכו' ופרשת התמיד ופטום הקטרת וכו' ואל ישנה מזה הסדר ואפילו אם היה הזמן דחוק, **כי מעשה באחד ירא שמים** שהיה פעם אחד הזמן דחוק ולא אמר למנצח ופרשת התמיד אלא רק התחיל לומר לשם יחוד וכו' והתפלל שמונה עשרה ובאותה הלילה הוכיחו אותו בחלום לאמר מדוע העולם מתפללים תפלה שלמה ואתה חסרה. ועל כן כל אדם יש להיזהר בזה”.

ומיהו אותו “אחד ירא שמים” עליו סיפר בספרו? בדידיה הוה הך עובדא וכמבואר באר היטב בקונטרס החלומות שלו [בו העלה על הכתב את החזיונות שראה בלילות]. אות באות ותיבה בתיבה.

השררה ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.

וכה סיפר אודותיו רבי יהודה זרחיה סגל בספרו צמח יהודה (ח"ה סימן נ'):

"העניו והצנוע מוהר"ר בעל כף החיים ז"ע אשר עוד זכינו לראותו בגודל ענותנותו כשהוא מכבד כל בן תורה צעיר לימים ושם עצמו כאסקופה הנדרסת ולא חפץ להנות מכבודה של תורה... וגם מכיריו לא ידעו גדלותו האמיתי באשר משתקפת מבתרי ספריו המאירים ז"ע ועכ"ל"א.

עוד בענין זה כתב רבי ברוך בן חיים בספר תפארת ציון (עמוד רל"ד):

"אני זוכר כשהגאון רבי יוסף צבי דושינסקיא זצוק"ל גאב"ד ירושלים עלה להתגורר בעיר הקודש, הדבר הראשון שאמר היה שמבקש לראות את רבינו ששמעו הגיע למרחוק באותם ימים. הוא הגיע לביתו וראה אותו יושב על מיטה של עץ ועליה כמה כריות דקות והרבנית היתה כותשת עם פטיש. הוא התפעל מאד והתקשה להאמין שכך חי מחבר הספרים הנודעים כף החיים בצורה כל כך פשוטה".

פלך שתיקה

אוחז היה רבינו בפלך השתיקה ולא מיבעי ששמר פיו ולשונו מדיבורים אסורים ח"ו, אלא אף מדיבורים מותרים היה מקמץ ואומר רק מה שנצרך.

כששאלוהו דבר ה' זו הלכה היה עונה בקיצור: מותר, אסור, כשר, לא כשר. וכן הלאה.

כן נכתב אודותיו במאמר מיוחד בפתחת הספר כף החיים (שנכתב ע"י הגאון רבי עובדיה יוסף):

"מימיו לא שח שיחה בטילה, וביחוד בבית הכנסת. ובחר במידת השתיקה, כאמרם ז"ל יפה שתיקה לחכמים. וכשסעד על שולחנו לא דיבר ח"ו דברים בטלים, אך טוב וחסד יסבבוהו, ושולחנו היה מזבח כפרה בישובו באימה וביראה ועוסק במשניות ובדברי תורה...".

דרכי דרכי נועם

אך כשהיה צריך לדבר, דיבר: מעשה היה

כשבנו של רבינו - רבי משה סופר חזר יום אחד מהתלמוד תורה ודמעתו על לחיו כשהוא מספר שהמלמד היכה אותו לאחר ששאלו מה ה"ת של "ענר אשכול וממרא" ולא ידע מה להשיב.

מיד כששמע על כך רבינו, הלך למלמד ודיבר עמו קשות בדברי תוכחה ומוסר שאין עליו לנהוג כך עם צעירי הצאן. ומני אז, חדל המלמד ממנהגו זה. (רשימות רבי שמואל סופר שליט"א).

סדר יומו של רבינו

תיאור מפורט ונפלא על סדר יומו של רבינו נשתמר בידינו מעדותו של הגאון רבי בן ציון אבא שאול בספר אור לציון (חכמה ומוסר עמוד ס"ט) וז"ל:

"הכרתי היטב את הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים. הנהגותיו היו פלא פלאים. בימי הקיץ היה מתפלל ערבית בערך בשעה שבע עם כל הכוונות ואינו הולך לישון אלא כעבור שלש שעות מהתפילה לפני השינה עושה יחוד בכדי לקום לפני חצות וקורא קריאת שמע עם כל הכוונות, נמצא שנותרה לו רק כחצי שעה לישון וכבר קם, עושה תיקון חצות, בוכה על החורבן וחוזר שוב לישון. קם לפני עמוד השחר, כשמגיע זמן תפילה מתפלל עם כל הכוונות, בא לביתו ואוכל משהו מהר כדי שלא יאחר לשיבה. מגיע לשיבה, לומד, כותב באופן שכל זמנו קודש קדשים".

"אחר כך היה אוכל בערך כשעה וחצי, לא מפני שאכל הרבה, אלא מפני שייחד יחודים לפני האוכל אמר לשם יחוד, נטל ידים בכוונות וכן ברכת על נטילת ידים והמוציא בכוונות וגם בשעת הלעיסה היה מכוון עד כדי כך שלא היתה מחשבתו על האוכל אלא שקוע בכוונות".

"אחרי זה למד בכל יום ח"י פרקי משנה, ששה בבוקר, ששה בצהרים, ששה בערב. אמר פטום הקטורת, איזהו מקומן, מים אחרונים, ברכת המזון בכל הכוונות, כך נהג לעשות יום יום ומחמת שהיה שקוע בכוונות, לא היה מקבל אף אדם בשעת אכילתו, אפילו באו לתת כסף לשיבה, רק כשגמר ובירך

ברכת המזון היה מקבלם בסבר פנים יפות". "בצאתו מבית הכסא נהג לברך אשר יצר מהסידור לפי כל הכוונות וגם כשאין כוונות בירך מתוך הסידור. היה מענג את השבת בכל מיני פירות וכדו' כפי יכולתו וטועם חתיכה מכל דבר כדי לענג את השבת".

"היו לו טרדות מבית ומחוץ והפלא הגדול איך הספיק ללמוד ולכתוב חיבורים כה גדולים שהרי אין זה חיבור של העתקה וליקוט מספרים אלא חיבור המחייב טירחה ועיון רב. ואף שהיה נזהר מאוד מלדבר דברים במלים וקבל עליו עול תורה, ואמר רבי נחוניא בן הקנה (אבות ג', ה') כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכו'. אעפ"כ צריך לזה זמן רב ואיך הספיק. אלא כבר אמרו חז"ל (ברכות לב:): חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפילה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת עכ"ל. ונמצא שמקבלין את התורה והפרנסה במתנה".

"בודאי להגיע לדרגות והנהגות כאלה, אין זה דבר הנקנה בזמן מועט זה דורש עבודה עקבית ומתמדת בזריזות ובלי מתח". ע"כ מדברי האול"צ.

כף אחת מלאה קטורת

ספרו הגדול והמפורסם ביותר הוא "כף החיים" עליו עמל בכתיבתו עשרות שנים רצופות, החל משנת תרס"ה בה יצאה לאור המהדורה הראשונה כמעט עד לפטירתו בשנת תרצ"ט.

ספר זה הוא פירוש על השלחן ערוך או"ח ויו"ד, מלוקט מדברי האחרונים על הסדר, ראשון ראשון אחרון אחרון, מבלי לשנות את לשון האחרונים. ובכך מעמיד בצורה בהירה את סדר ההלכה לעיני הלומד.

כף החיים מיוסד במקומות רבים על פי ספר משנה ברורה, ולפי חיפוש מחשב ספר "משנה ברורה" מובא בספר "כף החיים" (תשעה כרכים) למעלה מ-3500 פעמים.¹

מבחינת מבנה הספרים קיים הבדל, שמשנה

ג) בספר "כף החיים" חלק א', שהתחיל להתחבר בישיבת בבל קודם שעלה לירושלים בשנת תרס"ד, לא מוזכר ספר משנה ברורה וביאור הלכה, כי אם פעמים יחידות מתוך ספר "פתחי עולם" שהביאו. בכתב יד של ספר כף החיים חלק ב' מופיע בכמה מקומות תוספות מאוחרות בין השיטין שהוסיף הרב המחבר מדברי ספר משנה ברורה שבא לידו בהיותו בעיה"ק ירושלים, ומאז לא מש מידו.

מעניין שלפני כמה זמן היתה במכירה פומבית מאמר "תורת הבית" מהחפץ חיים, ששלח לישיבת הבבליים (הנקראת היום "שושנים לדוד") בשכונת בית

בספר זה כסדר. מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל התבטא: "כשעוסקים בהלכות סת"ם 'אי אפשר לזוז' מבלי להסתייע בהספר קול יעקב שכתב על הלכות אלו". (עדות הגרי"ח סופר שליט"א)

בהקדמת הקול יעקב שנדפס בא"י, ציין רבינו שזכה בארץ ישראל לחבר חיבורים נוספים וז"ל:

"ועל ידי קדושת הארץ ורחמי א-ל המרובים נסתייעתי שם לחבר עוד חבורים אחרים כמו שאמר הכתוב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

חיבוריו הנוספים

מלבד חיבוריו ההלכתיים הוציא לאור גם ספרי דרוש "יגל יעקב", "ישמח ישראל" "בית יעקב" ועוד.

ועוד כמה ספרים שעדיין בכתובים:

שו"ת "באר מים חיים" כת"י, על ד' חלקי השו"ע. תשובות לשאלות בהלכה שנשאל מכל קצוות תבל. חלק מתשובות אלו נדפסו במרוצת השנים, זעיר פה וזעיר שם בקבצים ומאספים שונים¹.

ד] קונטרס החלומות - מצויים בו כ-800 חלומות וגילויים וחזיונות נוראים, עין לא ראתה ומהם כבשי דרחמנא ממש וכבוד אלקים הסתר דבר.

בהאי קטירא איתקטר

ביום שב"ק ט' בסיון תרצ"ט, לעת רעוא דרעוין נפטר במיתת נשיקה. הקבורה היתה למחרת, ביום ראשון פה בירושלים בהר הזיתים, בחלקת המקובלים למעלה ליד הרש"ש קצת יותר למעלה. וההספדים שהיה כל היום כולו. **ששה עשר רבנים גדולים** ונכבדים ספדו לו. כך סיפר לנכדו שליט"א אחד מהמשתתפים שספר את מנין הסופדים.

בסיום מסע ההלוויה נטמן במרומי הר הזיתים, אל מול מקום המקדש.

שם ראשי פרקים מתולדות חייו של רבינו.

משנתו הנקיה

דרכו של הכה"ח שכשבא לחלוק או לאפוקי מדברי האחרונים שאינו סובר כמותם, לא מביאם בשמום המפורש אלא כותב בסתם והמבין יבין והבוחר יבחר. ואף כתב בזה תוכחת מוסר בכף החיים (סימן תקמ"ה ס"ק ע"ט).

מצבת הכף החיים

הקול "קול יעקב"

הספר קול יעקב הנו ראשית ביכוריו וחיברו במהדורה ראשונה עוד בהיותו בבגדד וכפי שכתב בהקדמתו: "...כשחברתי את הספר הזה, הייתי עדיין בעיר ואם בישראל בגדאד יע"א שבארץ בבל, והיה הספר הזה התחלת חבורי".

הספר מקיף את כל דיני סת"ם בבקיאות רבה, בו הוא משלב נוסף על דברי הפוסקים גם את הכונות הצריכות לתפלין וכתבתו מדברי האריז"ל. את הספר כתב בהיותו כבן שלשים.

במהדורה השנייה שנדפסה לאחר עלותו לארץ ישראל, הוסיף כוונות נוספות בחלקים אחרים של תיקון הסת"ם.

ספר זה, הינו ספר יסוד בהלכות סת"ם וסופרים ומורי הוראה רבים משתמשים

ברורה הוא פירוש חדש על השלחן ערוך מיוסד על פי דברי האחרונים הנזכרים בשעה"צ, ואילו כף החיים מעתיק תיבה בתיבה את דברי האחרונים מבלי לשנות את נוסח דבריהם.

הבדל נוסף לגבי שיטת הפסיקה על פי ספר הזוהר וכתבי הקבלה. שבכף החיים מצויים פעמים רבות חידושים דינים להלכה למעשה באופן קיום המצוות והתפילות על פי כתבי האר"י והרש"ש ז"ל, באופן דומה לשיטת ה"בן איש חי". מבחינת כה"ח, הבא"ח הוא הפוסק האחרון המקביל לצד המשנ"ב שבכל מקום פוסקים כמותם.

אף ספרים ושו"ת נדירים לא נעלמו מעיני הבדולח שלו ופעמים רבות, כשראה צורך, הזכירם.

פעמים רבות מביא להלכות רבות דברי מוסר ומעשיות מהספר חסידים, שני לוחות הברית, פלא יועץ ועוד. וכן מזכיר גם מספריהם של מאורי החסידות כמו ספר המידות, באר מים חיים ועוד.

כן משלב את תורת הנסתר ומביא את הכרעת המקובלים ובראשם האר"י והרש"ש.

כן מוסיף מדיליה ופעמים רבות מכריע בין השיטות (ופעמים רבות שהעמדת סדר הדברים יש בו הכרעה והעמדה). אף מספר על מנהגי בגדאד, ירושלים וק"ק חסידים בית א-ל ועוד.

עשרה זהב

את ספרו כתב רבינו על סדר השלחן ערוך אורח חיים כולו מתחילתו לסופו ולאחר מכן המשיך וכתב קצת מחלק יורה דעה בסך הכל עשרה חלקים ועל כך המליצו דורשי רשומות את הפסוק "כף אחת עשרה זהב..."

את חיבורו על יורה דעה לא זכה להשלים והגיע עד אמצע הלכות מאכלי גוים סימן קי"ז. את הסימנים הבאים עד סוף סימן קי"ט השלים הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל וכה כתב בגיליון הספר כף החיים (שם): "כאן נתבקש בישיבה של מעלה הגאון המחבר זצ"ל, ומכאן והלאה עד סוף הספר ליקטתי ואספתי מאשר השיגה ידי, אנכי הצעיר באלפי ישראל עובדיה יוסף ס"ט". כמו כן כתב הגרע"י הקדמה לספר כף החיים וערך

ישראל, ורשום על עמוד השער בכת"ק הכה"ח בנוסח זה: "ספר זה שלח הגאון המחבר שליט"א לבית מדרש הבבליים בעיה"ק ירושת"ו".
 (ד' בכה"ח מזכיר מתשובות אלה וכגון בענין פתיחת קופסאות שימורים בשבת (סימן שי"ד ס"ק ל"ח) ועוד.

לדעת
מבנים שבועיים בדף היומי
חסף חיים, אהבת חסד ומשל"ב
0737-289-669

אל תישאר מאהור

גם לך יש הזדמנות פז להצטרף היום ללימוד יומי

מבחן אמריקאי עם הגרלות ענק בכל שבוע!!!

<p>פרס ראשון</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 500 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p> 	<p>פרס שני</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 400 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p> 	<p>פרס שלישי 10 זוכים</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 120 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p>
--	--	---

בחודש סיון

לכבוד הרכבות המתחילים מסכת גיטין בדף היומי, ותחילת הלכות קריאת התורה ללומדי הדף היומי בהלכה, ולרגל מחזור חדש בספרים 'חפץ חיים' ו'אהבת חסד' עם מסגרת נוספת של מבחנים על ה'באר מים חיים' יתקיימו הגרלות ענק בע"ה בנוסף להגרלות השבועיות

<p>פרס ראשון</p> <p>נופש במושב 'יסודות'</p> <p>עד 8 נפשות</p> 	<p>פרס שני</p> <p>חליפה</p> <p>טיקט 1,190 ₪</p> <p>ליבוביץ MAN</p>	<p>פרס שלישי 10 זוכים</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 400 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p> 	<p>פרס רביעי 10 זוכים</p> <p>סט משנה ברודה 'דרשו'</p> <p>מהדורת כיס</p> 	<p>פרס חמישי 10 זוכים</p> <p>סט 'אבני מילואים'</p> <p>(הגרי' דמיטרובסקי)</p>
--	--	---	--	--

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669 בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

בפסק: 0799-414-144 בנקודת הפצה ניתן לשמוע בטל: 0737-289-669 במסחה

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יח"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

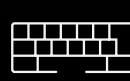
עיצוב כריכת

עימוד

עריכה

הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzofbooks.co.il • zuf@zuf.co.il